

TWAALF VROUWEN VOLGEN JEZUS

12 VROUWEN BESCHRIJVEN HUN BEKERINGSWEG EN BEVINDING

DEEL II

Samengesteld door

Willem Westerbeke

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2013**

Deze uitgave is in boekformaat en als Ebook verkrijgbaar
<http://www.lulu.com>

INHOUD II

1. DE GENADE-LEIDING GODS GEHOUDEN MET **JANTJE VAN BRUXVOORT**. Overleden te Ede, 7 Mei 1918 Door haarzelf meegedeeld. Blz. 3
2. UIT GROTE NOOD GERED. De laatste uren van **WIJNTJE NAP** Overleden te Woerden, 12 juli 1920. Blz. 17
3. Enkele aantekeningen uit het innerlijk leven van **Mevrouw DEN HARTOG** te Schiedam, 1936. Blz. 28
4. Eenvoudige bekeringsgeschiedenis die God gehouden heeft met **WEDUWE OTTINA VERVAT** overleden te Amerongen, 20 Maart 1953. Blz. 36
5. Gods grote, wonderlijke daden bewezen aan de ellendigste uit de ellendigste! **AALTJE ZUIDAM**, overleden te Waarder, 3 februari 1927. Blz. 55
6. NAGEDACHTENIS aan het leven en sterven van C. Meygaard en zijn vrouw **JANNETJE MIERAS**, die vermoord is, en van hun kinderen en huisgenote. Blz. 66
7. DE WONDERVOLLE GENADEWEG welke de Heere gehouden heeft met **Mej. C. M. BONTENBAL** door haarzelf beschreven. Blz. 82
8. GETROKKEN UIT SATANS KLAUWEN Beking van Mevrouw **COR JISKE** te Papendrecht. Meegedeeld door de Eerwaarde heer A. de Redelijkheid. Blz. 105
9. "Door een predikant geschrapt, maar door God ingeschreven."
Uit het leven van **Elizabeth BOTH-LEEUWENSTEIN**, geb. te Sliedrecht, 18 jan. 1860 - overl. 1 dec. 1943 te Alblasterdam. Blz. 110
10. God zorgt voor Zijn volk. Uit het leven van **vrouw WILDSCHUT**. Blz. 118
11. Uit het leven van **RIKA MURRE-WESTERWEELE** en **JAANTJE MAAT** te Nieuwdorp. Blz. 125
12. De zangers aan de oever van de glazen zee. **ADRIANA JACQUES-SCHENK** Blz. 150

**1. DE GENADE-LEIDING GODS GEHOUDEN MET
JANTJE VAN BRUXVOORT**

OVERLEDEN TE EDE, 7 MEI 1918

Door haarzelf meegedeeld

Voorwoord door Ds. A. van Boven, predikant hervormde Gemeente te Ede

Uitgave: J. FROUWS, EDE

VOORWOORD

Door de overledene in haar laatste dagen verzocht zijnde om aan haar eenvoudige mededelingen - de genadeleiding Gods met haar gehouden betreffende - met een voorwoord van mijn hand te doen voorafgaan, ben ik hiertoe uit liefde tot haar persoon en ter verlevendiging en instandhouding van haar nagedachtenis, graag bereid bevonden.

"Door lijden geheiligd", zo sprak ik staande bij haar graf. Want ja, dat was ze, zoals uit de inhoud van dit geschrift nader blijken zal.

Echter nooit heb ik haar bij mijn gedurige bezoeken over dat lijden horen klagen; nooit wilde ze dat ook anderen haar beklaagden. Integendeel, in stilheid en vertrouwen, ze het dan onder afwisseling van licht en duister, mocht ze haar sterkte vinden. Want o, ze was ontdekt aan de oorzaak van dat lijden. Namelijk haar eigen zonde; ze was ook ontdekt aan het doel van dat lijden, namelijk om haar te spenen aan haar boezemzonden, te kruisigen aan haar vlees, te onderwerpen aan Gods heilige wil; ze deelde in de heilzame vrucht van dit lijden.

En o, wanneer ze er bij bepaald werd wat haar Borg niet geleden had en dat Hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen, wat kon ze dan in het gevoel van haar eigen schuldigheid en onwaardigheid wegzinken en uitroepen: *Heere! ga uit van mij, want ik ben een zondig mens.*

Zeer drukte haar ook de toestand van land en volk, kerk en maatschappij; diep voelde ze de breuk van 's Heeren volk. Maar steeds met in- en terugkeer tot eigen zondebreuk, met de profeet Jeremia klagende: *Och, dat mijn hoofd water ware, en mijn oog een springader van tranen! Om te bewenen de breuk mijns volks.* Want de Heere, dat voelde ze, twist met Zijn volk.

Zo was ze dan een sprekend getuige van 's Heeren vrijmachtige genade, een beminde des Heeren en van Zijn volk uit verschillende plaatsen, met wie ze een levendige gemeenschap onderhield.

Toe ze haar einde voelde naderen, nam ze van mij en anderen afscheid, bij die gelegenheid mij verzoekende, om staande bij haar graf met alle aanwezigen te zingen Psalm 68: 2.

*Maar 't vrome volk, in U verheugd;
Zal huppelen van zielevreugd,
Daar ze hun wens verkrijgen.
Hun blijdschap zal dan onbepaald,
Door 't licht dat van Zijn aanschijn straalt
Ten hoogste toppunt stijgen, enz.*

Want bij mijn leven, sprak zij, ook toen ik nog in de volle kracht daarvan was, heb ik nooit vanwege mijn lijdend en gebrekkig lichaam kunnen huppelen. Maar naar mijn ontbonden ziel, zal ik het in de hemel eeuwig doen. Zoals David huppelde in dat witte kleed voor de verbondsark, zo zal ik ook doen in dat reine kleed van Jezus algenoegzame gerechtigheid, en gewassen in het bloed des Lams. Dat lied is dan ook bij haar graf gezongen.

Na op 7 mei 1918 in volle vrede ontslapen te zijn, werd ze op vrijdag 10 Mei uitgedragen als een koningsdochter naar haar laatste rustplaats. Ja, als een koningsdochter; zoals ook op haar uitvaart van toepassing was, wat we zingen in Psalm 45: 5.

*Men ziet er blij, in statelijke reien,
Door docht'ren zelfs van koningen geleien*

*De koningin staat aan uw rechterhand
In 't fijnste goud van Ofirs mijnrijk land.*

Immers, daar zaten ze bij die uitvaart, die mannen en vrouwen in rijen geschaard in de grote schuur van H. Blijenberg, uit verschillende plaatsen en van onderscheiden kerken. Maar waarbij alle kerkelijke scheidsmuren wegvielen en er slechts een kerk beleden en gevoeld werd één in haar gezegend Hoofd Christus, en in Hem, voor zover de vreze Gods het hart vervulde, ook met elkaar één. Tot welke schare ik het woord mocht richten naar aanleiding van Openbaringen 7 vers 9 tot het einde. Mijn ambtgenoot Ds. P. Zandt, die evenzeer genodigd was, was wegens het bijwonen van een andere begrafenis verhinderd te komen. Hoe vaak had ik met haar dat Schriftgedeelte besproken, nu ook door haar in heerlijkheid beleefd.

Tenslotte wendde ik mij tot haar grijze stiefvader en tot de familie Blijenberg, deze laatste hartelijk dank zeggende voor de liefdevolle zorg en toewijding aan dat koningskind besteed, haar toewensende de vervulling van Matth. 1: 42.

Na afloop hiervan begaven we ons grafwaarts en stonden we met een grote menigte van belangstellenden bij haar groeve. Met een heilige jaloersheid vervuld, nam ik het woord, daarbij als uitgangspunt nemende Openbaringen 14: 13 "Zalig zijn de doden die in den Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat ze rusten mogen van hun arbeid, en hunne werken volgen met hen." In mijn toespraak tevens wijzende op het geluk van de vromen en het ongeluk van de onbekeerden en met God onverzoende mens, eindigende met voormeld lied en gebed.

Onder diepe indruk verlieten we de dodenakker, met de overtuiging, dat onze gemeente al weer een bidster minder en de hemel een Juda, - dat betekent *Godlover*, - méér bezat. Het samenzijn van de vrienden en vriendinnen werd in de middag in het sterfhuys voortgezet. Kennelijk werd op die dag ondervonden, dat de Heere Zelf in het midden was.

Moge verder de gedachtenis van deze rechtvaardige ten zegen zijn en de lezing van haar levens- en zielsgeschiedenis onder de bearbeiding van de Heilige Geest strekken tot ontdekking en vermaning van onbekeerden, tot vertroosting en versterking van het bezwaard en bestreden gemoed, tot versterking van Sion, en bovenal tot verheerlijking van de Drie-enige God, dan zou de biddende begeerte van de overledene, nog na haar overlijden, vervuld worden!

EDE, 1 juli 1918.

Ds. J. A. VAN BOVEN.

DE GENADE-LEIDING VAN GOD

Op aanraden van enige vrienden en vriendinnen, wenste ik op papier te zetten, welke weg de Heere met mij gehouden heeft van mijn kindse dagen af aan tot nu toe. Ik voel mij onbekwaam tot dat werk, omdat mijn lichaam zo zwak wordt. En daarom voel ik mij hierin diep afhankelijk van de Heere. Het is maar steeds mijn bede, of de Heere mij maar moge voorlichten door Zijn Woord en Geest. En als het nu maar in 's Heeren gunst moge zijn, mag ik ook vertrouwen dat de Heere er mij ook wel zal door helpen. Ik heb er menigmaal in mijn hart wel aandrang toe gevoeld om het te doen, maar ik voelde er mij zó onbekwaam en onwaardig toe, dat ik er niet aan durfde beginnen. Zelfs uit Amerika, heb ik er een verzoek toe gehad. Maar nu durf ik het niet langer na te laten, daar ik vrees, dat ik Gods gunst zou moeten missen en daarmee dorheid en dodigheid over mijn ziel zou halen!

Mocht de Heere het dan nog vruchtbaar maken en met Zijn zegen achtervolgen. En dat ook Gods volk er nog troost uit genieten mocht. Ja, dat het bij de natuurlijke mens nog eens een jaloersheid mocht verwekken.

Opvoeding

Ik ben de twaalfde Augustus 1867 uit natuurlijke ouders geboren. Van mijn ouders, kan ik niet veel zeggen, hoewel zij onbesproken naar de wereld leefden. Wij waren met zeven kinderen, allen de zonde en de wereld dienende. Ja, tot mijn schaamte moet ik zeggen: ik was de allerergste! Toen ik naar school gezonden werd, was ik zo ijdel en speels, dat ik haast niet lezen of schrijven kon leren, zodat mijn ouders besloten om mij maar vroeg van de school af te halen. Naarmate ik opgroeide, groeiden ook de zonden in mij op.

Mijn vader heb ik niet anders gekend als sukkelend naar het lichaam. Hij bestrafte mij wel eens, maar ach, ik had haast geen natuurlijke oren om te horen, en nog veel minder een hart om het op te merken. O, ik moet nog met schaamte op die tijd terug zien. Dat brengt mij tot de belijdenis: *als Gij o Heere, de hand van Uw genade niet aan mij gelegd had, waar zou het met mij gekomen zijn?* Maar de Heere zei: *tot hiertoe en niet verder!*

Het was in het jaar 1880 in de maand September, als toen 14 jaar oud zijnde, dat mijn vader mij op een middag uitzond om strooisel te gaan wenden.¹ En daar in de weide zijnde, begon in Ede de doodsklok te luiden. Ik was er bijna een uur vandaan, maar het was precies als of ik er vlak bij stond, zo klonken haar tonen door mijn ziel. En tevens de roepstem erbij: *bereid uw huis want gij gaat sterven!* En dan voor een driemaal heilig God te moeten verschijnen! Tevens werd mij als aangezegd, dat er maar twee wegen waren, hel of hemel; en dat ik nu maar te kiezen had wie ik dienen wilde.

O, het was als of ik dat Heilige en Rechtvaardige Wezen daar zag staan, Die met de minste zonde geen gemeenschap kan houden. Terwijl ik niets anders gedaan had als zondigen en dat van kindsbeen af. Ik zag geen strooisel meer, maar ik viel plat op de aarde en schreeuwde het uit vanwege de angst van de hel. Hoelang ik daar gelegen heb, weet ik niet.

Toen ik tot bedaren kwam, heb ik het strooisel nog wel gewend, maar 't was niet droog geworden, want ik was er te laat aan begonnen. Daar kreeg ik 's avonds zoals u wel kunt begrijpen een bestraffing over van mijn vader, want ik was naar zijn mening te lang weggebleven.

¹ Hooi op het land omkeren om te drogen

Maar ik durfde hem niet te zeggen, wat mij daar overkomen was. Toen werd mij ingeworpen: weg is je geluk op de wereld! Lust tot werken had ik niet, ik dacht niet anders als zo te moeten sterven, door dat woord: *bereid uw huis, want gij gaat sterven!* Mijn ouders begonnen te denken, dat het traag- en luiheid van mij was, vandaar dat ik gedurig door hen bestraft werd.

Daarop werd mij ingegeven: *bekeerd worden, kun je nooit!* Hoe langer ik leefde, hoe groter mijn zonden werden. Bij mijn ouders, kon ik geen goed meer doen. Toch durfde ik niet te zeggen wat mij scheelde, zodat ik mij veel afzonderde in de eenzaamheid.

Toen werd mij door de boze ingegeven, ik moest mij maar van kant maken, want op de wereld had ik toch niets meer. Tot schaamte en schande van mezelf moet ik het bekennen, maar tot eer van dat lieve Wezen, durf ik het niet te verzwijgen. Had Hij mij niet bewaard, dan had ik mezelf al lang in de eeuwige rampzaligheid gestort! O, wat hebben we toch steeds Zijn bewarende hand in alles nodig.

In die dagen, bestonden er van die doosjes met rode lucifers koppen, en toen werd mij ingegeven, dat ik die moest afsnijden en opeten. Wegens de begeerlijkheid van de dood heb ik dat gedaan, de dood boven het leven verkiezende. O, wat heb ik toen benauwde ogenblikken doorgemaakt! Toen ze sterk begonnen te werken, moest ik braken en kwamen ze er weer uit. Dus dat plan was verijdeld! Maar de begeerte naar de dood was niet weg.

Een paar dagen daarna gebeurde het, dat moeder mij naar de sloot zond om er een emmer water te halen. Toen kwam mij voor, ik moest maar naar de kolk gaan, en dan maar met de emmer voorover vallen in de kolk, dan zouden de mensen menen, dat er een ongeluk gebeurd was. Echter, toen ik er een paar stappen vandaan was, kwam er een hoorbare stem tot mij, en werd ik als door een machtige arm teruggehouden; welke stem sprak: *Ik heb geen lust in de dood van de goddelozen, maar hierin, dat hij zich bekere en leve!*

Daar stond ik nu weer als een verslagen mens, niet wetende wat te beginnen. Toen kwam mij binnen: zo kan ik ook niet leven, ik moest maar weer met nieuwe lust de zonde en de wereld gaan dienen, en alles maar weer aan de kant zetten. Nog wel trouw de catechisatie bezoeken, en 's zondags een keer naar de kerk gaan, en verder met mijn vorige kameraden meegaan! Ik was nog zo jong, en daarom moest ik maar volop de wereld weer dienen.

Dat heb ik dan ook gedaan, en een tijd zelfs volgehouden! Mijn consciëntie zei het mij wel eens geducht aan, wanneer ik weer veel kwaad gedaan had. Dan mocht ik mijn knieën wel weer eens buigen en beloofde ik wel aan de Heere, om het niet weer te doen. Maar ach, maar ach, ik volbracht het nooit; integendeel, altijd weer afwijken.

Stilgezet

Toen ik 15 jaar oud was, werd mijn vader door de onverbiddelijke dood weggenomen. Tot mijn schaamte moet ik het zeggen, dat ik maar weinig indrukken van dood en eeuwigheid meer had. Het was in het jaar 1882, dat er voor ons allen geen werk meer aan huis was, zodat ik in de maand maart moest gaan dienen.

Toen ging ik naar Woudenberg in dienst; en wel bij een G. Druif. Daar moest ik zwaar werk verrichten, en veel kou lijden, waarvoor mijn leeftijd nog te jong en mijn lichaam te zwak was. In de herfst was het erg nat, zodat ik reumatiek in al mijn leden kreeg. Wij lieten de dokter komen, die zei, dat ik rust moest nemen, en stelde mij voor, om zo naar mijn ouders te gaan. Want hij vermoedde, dat het nog wel een poosje zou duren, eer ik weer tot mijn werk geschikt zou zijn.

Maar toen ik thuis kwam, nam mijn kwaal erg toe, zodat ik niet meer lopen, ja zelfs niet meer eten kon.

De hulp van dokter Bakker werd weer ingeroepen. Hij zei al heel gauw, dat mijn moeder mijn kleren maar moest ophalen, omreden ik nooit geen zwaar werk meer zou kunnen verrichten, en steeds zwak zou blijven.

Toen kwam het op mij af, dat ik mijn gehele jeugdige leven de zonde en de wereld had gediend en al de roepstemmen die tot mij gekomen waren van mij had afgeworpen. Nu zou de dood komen, en dan voor eeuwig verloren. Want op vergeving van zonden, behoefde ik niet te rekenen, immers ik had tegen beter weten in gezondigd alsook met een geopende consciëntie.

O, die benauwdheid en angst welke ik toen doorstond, zodat het vlees van het lichaam teerde! Ik heb wat uitgeroepen: *ik had kunnen zalig worden, maar ik heb niet gewild*. Het was gedurig, of ik de hel al voor mij geopend zag. Ik bleef maar veel op bed, om het daar in de eenzaamheid uit te schreien vanwege mijn zonde. En als mijn moeder het dan bemerkte, dat ik schreide, dan zei ik, dat het om mijn pijn was. En als Gods volk mij kwam bezoeken, die mij op dood en eeuwigheid wezen, dan was ik o, zo benauwd. Maar ik durfde er nooit iets van te zeggen omdat mij dan altijd door de boze werd ingeworpen: *het is toch geen waarheid; je kunt er toch nooit mee bekeerd worden*. En als er wel eens gesproken werd over de zonde tegen de Heilige Geest, dan was het altijd: 'Jij bent die persoon, want je hebt alle roepstemmen die tot je kwamen, achter je rug neergeworpen.'

Op een zekere nacht droomde ik, dat ik de Heere Jezus zag staan met uitgebreide armen, roepende: *Komt allen tot Mij die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven!* Maar daar zag ik een grote kloof tussen mij en de Heere, daar ik niet door kon komen. En tevens dat ik gebonden en geboeid lag in de handen van de satan, daar ik ook niet van los kon komen. Daarop ontwaakte ik; maar ziet het was slechts een droom. Maar hij liet voor mij veel strijd en aanvechting achter. Toen werd mij ingeworpen: 'Zie, nu kunt je zien, dat je nooit bekeerd kunt worden. Nu, heb je de Heere Jezus wel zien staan met uitgebreide armen, maar jij ligt daar geboeid en kunt zodoende nooit van mij los komen! Nu ben je voor eeuwig verloren!'

Vlees en krachten bezwaken, zodat de dokter mij zelfs opgaf, en de mensen zeiden: 'Ze heeft de tering, evenals haar vader.' Maar ik wist wel beter, maar durfde er nooit geen woordje van te zeggen, zo bang als ik was dat de mensen zouden denken, dat er wat goeds in mij lag. En als dat later geen waarheid zou blijken te zijn, dan zou het de straf in de hel nog voor mij verzwaren. Het was gedurig bij mij van binnen: *vraag er maar nooit meer om!* En ik overlegde dan bij mezelf het ook maar niet meer te doen. Maar dat ging wel voor een paar dagen, maar ik kon het toch weer niet nalaten.

Mogelijkheid om zalig te worden

In die dagen, kwam onze buurman H. v. d. Weert veel bij ons. Als hij dan in het gebed ging dan haalde hij vaak aan, hoe er nog mogelijkheid voor mij was, alsook hoe de deuren van genade nog niet op het nachtslot gevallen waren. En daar schepte ik dan nog wel eens weer moed uit; het mocht nog eens gebeuren. Dat deed mij dan nog weer roepen en vragen. Maar dan was het weer zo donker, dat het voor eeuwig voor mij een afgesneden zaak scheen. Toen kwamen mij die woorden met kracht in mijn hart: *Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader die Mij gezonden heeft, hem trekken*.

Daarop werd mij de weg ontsloten, hoe het gans buiten mij lag en hoe het alleen de eeuwige liefde van de Vader was die mij moest trekken uit de banden van de Satan; daar ik toch geboeid en gebonden lag in mijn bondshoofd Adam, waarvan de Vader mij moest verlossen en mij moest brengen tot de Zoon van Zijn eeuwige liefde.

Toen ging er een dergelijk blijdschap in mijn ziel op, dat de ganse weg buiten mij lag. Dat werd mij toch een dergelijk aanbiddelijke weg en vervulde mij met de behoefte om er de Vader maar veel om te vragen, om mij te willen trekken uit die banden van de Satan en te brengen in de Zoon van Zijn eeuwige liefde.

Daar heb ik verscheidene jaren in voortgesukkeld, tussen hoop en vrees. Mijn lichaam, werd langzamerhand ook weer sterker, zodat ik ten laatste op een paar krukken konden lopen.

Toen begon ik de mensen zo gelukkig aan te zien, die naar de kerk konden gaan, terwijl ik hiervan verstoken was. Want in mijn ouderlijk huis had ik veel aftrek van het ware leven, daar mijn moeder weer getrouwd was; en mijn tweede vader drie kinderen had, die wel dienden, maar 's zondags thuis kwamen, zodat we dan met negen kinderen bij elkaar waren. Dit alles leidde ontzettend af, want de gesprekken liepen over allerlei ijdele dingen. En als ik dan 's avonds in de eenzaamheid kwam, dan begon mijn geweten ook weer te spreken en moest ik die zonden voor de Heere belijden, ja ook betreuren!

Het was op een zekere herfst dag, na een zomer van grote droogte, waarin meermalen bidstond werd gehouden om regen, dat er ten laatste regen kwam. Nu was er ook behoefte tot danken, gelijk daartoe een samenkomst werd opgeroepen, door de toenmalige oefenaar in het buurtschap Ederveen, H. Roelofsen.

Een buurman, stelde mij voor erheen te rijden, wat ook geschiedde. Met stichting en inkeer tot mezelf, mocht ik de prediking beluisteren naar aanleiding van Ps. 32: 5.

Steeds bleef ik echter zwak en op krukken lopen, totdat de Heere mij later - ik was toen 27 jaar - zodanig kwam te sterken, dat ik 's zondags geregeld met 's Heeren volk kon opgaan naar het bedehuis. In de voormiddag te Ede onder het gehoor van Ds. van Boven en in de namiddag te Ederveen, waar ik woonde, onder het gehoor van de voorganger H. Roelofsen.

Huishoudster

Nu gebeurde er iets, dat een belangrijke invloed op mijn leven heeft uitgeoefend! Immers na elf jaar in het dorp Ede gewoond te hebben, kwam hier ter plaatse weer terug genoemde Harmen van de Weert met zijn echtgenote; een bejaard man van tere vreeze Gods. Tot deze man ontstond een geestelijke betrekking. De vrouw van hem, lijdend wordend, en eindelijk stervend, werd deze aanleiding dat ik hoe zwak ik ook mij gevoelde, daar huishoudster werd. Nochtans, o wondere weg! De Heere schonk mij in hem een geestelijke vader, terwijl zijn huis, voor mij een leer- en oefenschool is geweest. Immers, het was tevens een huis van gezelschap van de vromen. Onder hun gesprekken werd mijn ziel menigmaal verkwikt.

Loon, zo sprak een van zijn kinderen, kan vader u niet geven. Maar mijn antwoord was: 'Vriend ik behoef geen loon, want ik heb loon genoeg als ik uw vader maar mag oppassen en hier mag verkeren onder 's Heeren volk.'

Tien jaar, mocht ik zo hier doorbrengen, totdat de Heere hem in Zijn rust bracht. Zo keerde ik weer tot het ouderlijke huis terug. Echter, wat mijn innerlijke toestand betrof, bleef ik in mijn ogen onbekeerd. Hoe meer ik Gods kinderen hoorde spreken over het geluk tussen God en hun ziel, hoe ongelukkiger ik mij gevoelde; en tot het besluit kwam dat ik er buiten stond.

Toch kon ik het schooien en bedelen niet nalaten; zodat het maar veel mijn bede was, dat ik maar een lammetje van 's Heeren kudde mocht wezen? Maar ach! Daar lag in mijn godsdienst nog zoveel beweegofferande, om de Heere als 't ware te bewegen en te behagen tegen mij goedgunstig te zijn.

H. van de Weerd, sprak wel eens tot mij: 'Jannetje! Ik wenste wel dat jij je gemaakte vroomheid, een beetje verloor!' Waarvoor ik toen blind was.

Onder deze omstandigheden, werd mijn ouderlijke woning in De Hoef verkocht. Ik voelde echter op dat huis een dergelijk betrekking, dat het mij toescheen, alsof ik God daar achter liet en nu van God en mensen zou verlaten worden, en bij dit alles nog steeds mijn gevoel van onbekeerd te zijn! Ja, het ging zo hoog, dat ik mij toescheen in het oog van God, van mensen en van mijzelf een huichelaar te wezen. En o, dat zegt wat, we spreken zo ligt van huichelaar, maar om het zelf te zijn en door de duivel hiermee aangevallen te worden, wat kan dat een benauwdheid te weeg brengen.

Ik mocht echter met dit alles voor de Heere neervallen, en in de schuld komen. En o, de Heere kwam mij zo liefelijk voor, en wel met het woord van Psalm 45: *Hoor! o dochter en ziet, vergeet uw volk en uw vaders huis, zo zal de Koning lust hebben in uw schoonheid; dewijl Hij uw Heere is, buig u voor Hem neder.*

O, wat was dat mij een groot wonder! Wat was mij die waarheid lief en dierbaar! Nu kon ik het ouderlijk huis veilig verlaten, nu had de Heere mij een beter huis bereid. Zo ging er weer een poosje voorbij.

Droom over de oordeelsdag

Op een zekere nacht had ik een benauwde droom. Immers, ik zag de dag des oordeels aangebroken; en Jezus verschijnen op de wolken des hemels, omringd van Zijn vele duizenden Engelen. Evenwel het ontzettendste was, dat ik mijzelf gedagvaard zag voor Christus' rechterstoel, Die een weegschaal in de hand hield, en sprak: *gewogen maar te ligt bevonden!* Ik zocht mij overal te verbergen, maar vond nergens een schuilplaats. Het was maar steeds mijn roepen: *Bergen valt op mij, en heuvelen bedekt mij!* Maar zie, terwijl ik daar in de grootste benauwdheid neerlag, naderde een hemelse Persoon tot mij, Die mij bij de hand nam, en over de schaal heenleidde en tot mij, sprak: *Mijn gerechtigheid is u genoeg!* waarop de schaal oversloeg. Hierop toonde Hij mij de nieuwe hemel en de nieuwe aarde waarop gerechtigheid woont. En o, die vrede die ik hierop had en die heerlijkheid die ik in dit alles zag, kan ik niet uitdrukken.

Het was echter slechts een droom geweest. Toch heeft het mij later nog gedurig werkzaam gemaakt en er mij bij bepaald, wat die dag des oordeels eenmaal voor de onbekeerden wezen zal. En daarom, onbekeerde medereizigers naar de eeuwigheid, kreeg u door genade eens te beseffen wat het toch wezen zal, die grote en doorluchtige dag onbekeerd tegemoet te gaan, en dan geen Borg voor uw ziel te hebben? Te moeten verschijnen voor een heilig en rechtvaardig God, Die een eeuwige gloed en een verterend vuur is voor alle werkers van ongerechtigheid en onbekeerden van hart, en dan uit Zijn mond te moeten vernemen: *gaat weg van Mij, in het helse vuur de duivel en zijn engelen bereid, Ik heb u nooit gekend!* Nog bent u echter aan deze zijde van 't graf. Zoekt dan de Heere terwijl Hij te vinden is, roept Hem aan terwijl Hij nabij is. De Heere mocht zich nog tot u wenden, dat Hij zich uwer ontferme, en u in Christus genadig wilde zijn!

Evenwel, om nog even terug te komen tot die droom. O, hoe heb ik er uit mogen leren dat er geen behoudenis mogelijk is, dan door de gerechtigheid van die Borg; gelijk ik hierom de Heere gedurig vragen en daarop pleiten mocht. Toch bleef ik in mijn blindheid de Heere nog maar steeds de wet voorschrijven en allerlei verkeerde voorstellingen maken van het genadewerk. Vandaar, dat ik gedurig op mijn plaats moest gezet worden door degenen die de Heere daartoe wilde gebruiken.

Zo kreeg ik een bezoek van W. Jansen en zijn vrouw. En samen pratende, liep het gesprek over het ongeluk van doven, stommen en blinden. Waarop ik zei: wanneer ik

van die drie kiezen moest, was ik het liefst stom. Want o, die tong had reeds zoveel gesproken wat beter gezwogen was. Dit lokte echter van onze vriend Jansen de volgende opmerking uit: 'Ik wenste wel dat je eens zaagt, hoeveel dieper die vuile bron van je hart zit dan die tong.' Waarna hij uit die vuile bron aan het opdiepen ging, en de vraag bij mij opkwam, of dit alles met genade bestaan kon?

Zo wilde de Heere mij nu eens deze lering toedienen en dan ook weer gene, en hiertoe Zijn volk als werktuig gebruiken.

Openbaring van Christus

O, hoe werd ik dit gewaar bij gelegenheid, dat ik mij bevond onder het gehoor van de oefenaar G. van Kampen; in Ederveen voorgaande. De spreker handelde over het lopen in de loopbaan en ging achtereenvolgens na: 'Waarin die loopbaan bestond, wie de lopers waren, hoe ze dat lopen volharden konden en waarin de kroon bestond aan het eind van die loopbaan gekomen.' Hoeveel vertroosting er in dit alles ook voor Gods volk lag, ik ging echter ongetroost naar huis, want ik zag mij buiten de baan. Mijn lopen was maar een meelopen zoals Demas en Simon de tovenaars; terwijl dit alles koren op de molen was voor de duivel.

Een dag en nacht heb ik in deze toestand, eindelijk als een geheel hopeloze en troosteloze verkeerdt, toen de Heere mij in Zijn grondeloze liefde een deur kwam te ontsluiten in het dal van Achor voor mijn diep ellendige ziel, met het woord van Jesaja hoofdstuk 57: 15: *Want also zegt de Hoge en Verhevene, Die in eeuwigheid woont, en Wiens Naam heilig is, Ik woon in de hoogte en in het heilige, en bij dien die van een verbrijzelden en nederigen geest is; opdat Ik levend make de geest der nederigen, en opdat Ik levend make het hart des verbrijzelden.*"

Vervolgens werd ik ingeleid in het profetisch ambt van Christus, hoe ik een ledig vat was en Hij die Leraar der Gerechtigheid, en hoe er bij Hem een volheid is tot vervulling van mijn ledigheid. O, wat had ik altijd een hoog opzien tegen Gods kinderen gehad! Maar hoe leerde ik toen verstaan, hoe ze allen door die Profeet moesten geleerd worden van de verst gevorderden tot de eerstbeginnende toe. Hoe ze gelijk de Heere bij de profeet zegt, *mensen* waren; maar Hij *de Heere*; mensen, die zich zonder Hem, niet roeren of bewegen kunnen en van het gegevene leven moeten.

Onder dit alles hield echter de strijd steeds aan, want ik was nog onbekeerd. Ach, zo sprak ik menigmaal bij mezelf, als de Heere zo gewillig was als ik om bekeerd te worden dan was ik allang bekeerd. Hoewel ik het later beter heb leren verstaan, en inzien dat ik met de rug naar God stond.

Daarop werd ik er verschrikkelijk mee aangevallen, *of ik wel uitverkoren was*. Toen ik op de daarop volgende zondag in de middag, onder het gehoor van Ds. van Boven kwam, handelde hij over Zondag 21. En o wonder, juist besprak deze in zijn predicaat het punt waarop ik zo werd aangevallen. Hij zei onder anderen, wanneer hier zielen zijn, die op dat stuk van verkiezing en verwerping worden aangevallen en hierover bezwaard en bekommerd uw weg gaat, schep dan moed en ziet hierin een bewijs, dat God Zijn hand niet van u heeft afgetrokken, maar juist door Zijn hand u trekt. Immers, zo ging zijn Eerwaarde voort: 'Wanneer een sterk gewapende zijn hof bewaart, zo is alles wat hij heeft in vrede, maar als één daarover komt die sterker is dan hij, en hem overwint, die neemt zijn gehele wapenrusting, daar hij op vertrouwde en deelt zijn roof uit.' O! Valt die Sterkere te voet met de bede, dat Hij die strikken des duivels verbreke; uw bezwaarde ziel opbeure en uw wankelend geloof vastlegge in Hem, dat eeuwige Fundament; waarvan de apostel getuigt: 'Het vaste Fundament Gods staat,

hebbende dezen zegel: de Heere kent degenen die de Zijnen zijn; en die de Naam van Christus noemt sta af van ongerechtigheid.'

Deze woorden waren mij een riem onder 't hart, zo bezwaard als ik was opgegaan, zo bemoedigd mocht ik het bedehuis verlaten.

Enkele dagen daarna, werd ik bijzonder ingeleid in de diepe bondsbreuk van Adam, hoever we van God waren afgevallen en de duivel toegevallen, en hoe onze natuur niet anders was, dan vijandschap tegen God. 'Nee, Paulus, riep ik uit, niet gij maar ik de voornaamste van de zondaren!' Het bekeerd worden scheen mij in die bogenblikken, een volstrekte onmogelijkheid toe. En had ik, zo sprak ik bij mijzelf, er maar meer gevoel van, maar het ligt alles zo stil en 't is alles zo dragelijk. Totdat eindelijk mijn hart brak en de Heere mijn ziel vertroostte, met de woorden: *Mijn genade is u genoeg, want Mijn kracht wordt in zwakheid volbracht.*

Van lieverlee nam echter de kwaal, welke mij verder is bijgebleven, namelijk reumatiek, hoe langer hoe meer toe, zodat ik noch naar het bedehuis, noch naar de gezelschappen van de vromen kon gaan. O, wat was ik bang, dat ik daardoor minder in aanraking zou komen met Gods kinderen. Hoe werd ik echter in mijn ongeloof beschaamd, want de Heere bracht ze als met Zijn hand tot mij.

Vermelde ik zo-even van mijn eigen lichaamstoestand, helaas, ook mijn moeder werd ernstig ongesteld, en bezocht met kanker in de ingewanden. Wat een toestand! Hoewel de Heere er mij op kwam voor te bereiden; immers ik kreeg die woorden in mijn hart: *Ik zal uw zonden met de roede bezoeken en uw ongerechtigheid met plagen!* Eerst had ik met die waarheid weinig te doen, totdat ik een oefening las van Wulfert Floor over de Kananese vrouw. Hij merkte op dat de Heere Jezus deze vrouw van zich af scheen te stoten, maar onder en met dit alles haar juist des te inniger naar Zich toe trok. Hieruit schepte ik moed en kreeg ik door genade bij de Heere aan te houden én om kracht te bidden om in de beproevingsweg staande te blijven.

Intussen werd de toestand van mijn moeder steeds erger en kwam ze ten laatste in 1907 te sterven. Toen ze de laatste adem uitblies, kwamen mij die woorden voor de geest: 'Dat wij Gode het rantsoen niet kunnen geven en onze broederen nimmermeer kunnen verlossen.' Diep getroffen zat ik daar, terwijl de zenuwen de overhand kregen, zodat ik niet in staat was in die dagen dat mijn moeder boven aarde stond iets te kunnen doen. Door 's Heeren goedheid kwam hierin de dag vóór het begraven enige verandering. Toen de vrienden mij bij het begraven vroegen, hoe het ging, mocht ik zeggen: *'t Is Israëls God Die krachten geeft, van Wien het volk zijn sterkte heeft.*

Zo bleef ik dan met mijn vader alleen over, erger wordend naar het lichaam en naar mijn zielstoestand afwisselend tussen licht en donker. En zo was het op een zondag in April 1909, dat ik omreden ik wegens mijn reumatische lichaam niet meer kon opgaan naar de samenkomst van de gemeente, andermaal een oefening las van W. Floor. In het bijzonder trof mij de toepassing, waarin hij er op wees, hoe noodzakelijk het was, in verzoende betrekking met God te staan en hiervan de bewustheid om te dragen. Evenwel, zo ging Floor voort, de Heere is vrij in het geven van die bewustheid. De een ontvangt deze vroeg, de andere laat. Maar steeds op 's Heeren tijd.

O, wat kreeg ik in deze woorden, vooral dat laatste, bij te vallen en goed te keuren, maar ook, wat was het mij om die bewustheid te doen. Toen ik drie weken later in een geheel andere toestand kwam te verkeren, kwam mij het woord voor de geest: *gij hebt in Mijn Naam nog niet gebeden!*

Als dat waar is, zo riep ik in verslagenheid en twijfelmoedigheid uit, dan heb ik nog nooit recht gebeden; dan is mijn bidden wat Jacobus zegt: een kwalijk, ja een huichel-

achtig bidden geweest. O, het was mij alsof ik in de eeuwige afgrond wegzonk. Mijn ouders en verdere betrekkingen, waren natuurlijke mensen, die de weg niet wisten. Maar ik wist de weg, en deze toch niet te bewandelen, de zodanige zouden met dubbele slagen geslagen worden! Evenwel, toen ik in mijn moedeloosheid wegzonk, kwam het 7e vers van Psalm 103 mij met kracht voor de geest:

*Geen vader sloeg met groter mededogen
Op teder kroost ooit Zijn ontfermend' ogen,
Dan Israëls Heer op ieder, die Hem vreest;
Hij weet wat van Zijn maaksel ze te wachten,
Hoe zwak van moed, hoe klein we zijn van krachten,
En dat we stof, van jongs af, zijn geweest.*

O, wat was dat een opklaring voor mij! Wat mocht ik zeggen: 'Ja Heere! Gij weet dat ik nietig en zondig stof ben, maar Gij maakte van het stofkind Adam een levend wezen. O, gun ook leven aan mijn ziel, blaas het leven in mijn hart?'

En dat geschiedde toen ook. Maar zie, veertien dagen later, een hevige aanval van reumatiek krijgende, verhief zich ook weer de opstand in mijn binnenste. Ik miste alle onderwerping en balde in mijn hart de vuist tegen God: *waarom moet ik toch zo verdrukt worden?* Nochtans, o, wat heeft dat mij een schaamte en schuld gekost!

Kennis van de Drie-enige Verbondsgod

Daar kwam de Heere mij aan mijn diep treurige toestand te ontdekken, en werd mij ook mijn zonderegister van mijn jeugd voorgehouden. *Verloren, verloren!* riep ik uit. Het scheen mij voor eeuwig afgesneden. Evenwel, ik mocht mijn Rechter om genade bidden en het weerklonk als een stem van God in mijn ziel:

*'s Heeren goedheid kent geen palen;
God is recht, dus zal Hij door
Onderwijzing hen, die dwalen,
Brengen in het rechte spoor.*

O, hoe kreeg ik het recht Gods te omhelzen, maar ook Zijn ontfermende genade in Christus, en dat ten aanzien van zulk een snoed rebel te bewonderen. Echter, ik gevoelde gedurig nog wel hevige pijn. Maar God had een wond in mijn hart geslagen, welke de weg baande tot dien hemelse Medicijnmeester. De toegang tot het heiligdom van Gods gemeenschap eenmaal ontsloten zijnde, zou er wel meer volgen. Ik voelde altijd nog zulk een gemis.

Maar o, hoe zalig kwam de Heere dat ledig te vervullen. O, hoe mocht ik de Heere Jezus omhelzen als mijn Goël en Middelaar, als mijn Heere en Bruidegom. Hoe werd ik ingeleid bij de Drie-enige God, namelijk: hoe God de Vader mijn Verbonds-God geworden was; hoe God de Zoon in Zijn Borgstelling en als die Middelaar des Verbonds, mij voor Zijn rekening genomen had, en hoe God de Heilige Geest mij dit aan mijn ziel kwam uit te werken en te verzegelen.

O, ik acht, dat het een voorbereiding voor het sterven was. Maar wijlen Ds. Schippers ontmoetende, zei hij: 'Jantje! jij gaat niet sterven; integendeel, ik geloof dat je hier op aarde nog een roeping te vervullen hebt, als behorende tot dat volk, waarvan de Heere gezegd heeft, dat ze Zijn lof zouden vertellen.' Gelijk dit ook gebeurd is!

Zo bleef ik dan bij het leven gespaard; nochtans mijn kwaal werd van die aard, dat ik hoe langer hoe hulpbehoevender werd. Daarbij kwam, dat mijn vader, wegens ouderdom niet meer in staat was om zelfstandig te blijven en verlangde met mij

kostganger te worden. Dit een en ander bracht mij weer werkzaamheden voor de Heere aan, Die mij echter zo liefelijk voorkwam met deze woorden:

*Ik zal u trouw verzellen door Mijn raad,
Terwijl Mijn oog op U gevestigd staat.*

Zo werd er dan uitgezien naar een kosthuis, waartoe zich het gastvrij tehuis ontsloot op de hofstede van H. van Blijenberg in de Veldhuizerbuurt. O, hoe heb ik daarin de hand des Heeren mogen zien. Want de Heere bewoog in het bijzonder het hart van Blijenberg's echtgenote om zich aan mij te wijden, met een zorg en liefde alsof ik een eigen familielid was. Hoe menigmaal heb ik uitgeroepen: "De snoeren zijn mij gevallen in liefelijke plaatsen; en een schone erfenis is mij geworden."

Van lieverlede werd ik bedlegerig, waarbij nog een longtering kwam, zodat mijn hart steeds meer vervuld werd met doodsgedachten. Door 's Heeren genade echter, mocht ik verstaan, dat ik geen vreemdeling voor God zou blijven en dat de prikkel des doods voor mij was weggenomen. Ja, als ik daarbij bepaald werd welke weldaden ik van dien Drie-enige God genoten heb, dan zou ik hier wel in volmaaktheid en oprechtheid voor Zijn aangezicht wensen te wandelen. Evenwel, dat ondervindt een ziel, dat zulks hier een onmogelijkheid is. Daartoe zal een hemel nodig zijn. Daar Boven zal Hij echter volkomen de eer ontvangen die Hem toekomt. Daar zal eeuwig blijdschap zijn op hun hoofden, dáár zullen Zijn verlost en eeuwig zingen van Gods goedertierenheer!

Nu geliefde familie betrekkingen en vrienden, die dit schrijven in handen mocht komen, aanvaardt het als een laatste getuigenis in de avond van mijn leven afgelegd.

Eerst was het mijn plan niet dit alles te laten optekenen. Maar de ontmoeting met een vriend, die vooral ook mijn broeder B. op het hart droeg, drong er op aan, opdat ook deze broeder en anderen mochten weten wat mijn hoop uitmaakt voor de eeuwigheid.

Breuk van de Kerk en mobilisatie

Ik had het bij dit afgelegde getuigenis kunnen laten, indien er niet uit de mond van deze en gene een vraag was uitgegaan, om mijn inzicht te kennen te geven in de loop van de gebeurtenissen en toestand van de tijden in de laatste jaren.

Het was in het jaar 1912 dat aanhoudende regen en dan weer langdurige droogte elkaar afwisselden. Kennelijk waren in de elementen de oordelen Gods aanwezig daar we ook nog veel last van stormen hadden.

O, hoe werd ik er bij bepaald dat dit alles om van de zonde wil was. Ik zag klaar hoe de Heere een twist had met Zijn volk, en Nederlands volk Hem, Die Springader des levens verlaten had, en zichzelf bakken, gebroken bakken had uitgehouwen, die geen water houden. Terwijl 's Heeren volk in plaats van een licht op de kandelaar te zijn, daar neerzat als een hutje in de wijngaard, een nachthutje in de komkommerhof. Evenals de dwaze maagden, zag ik de kerk van God in slaap gevallen; van vrede en nogmaals vrede dromend en geen gevaar, terwijl een haastig verderf dreigde.

Ach, ik zag het verder in, hoe in 't jaar 1886 duizenden de Hervormde kerk verlaten hadden, maar hun schuld hadden achter gelaten.² Terwijl de in de Hervormde kerk achtergeblevenen er geen leed overdroegen, en er geen werk mee hadden, dat zoveel broeders en zusters heengingen. Ik zag het lichaam des Heeren verscheurd in allerlei

² De **Doleantie** is de benaming voor een kerkscheuring die in 1886 plaatsvond onder leiding van dominee Abraham Kuiper te Amsterdam. Over het gehele land sloten ruim 300.000 personen zich bij de Doleantie aan) brak met het bestuur van de Nederlandse Hervormde Kerk. Ze noemden zich de Nederduits Gereformeerde Kerk (Dolerende).

kerkjes en kerken, en hoorde het geroep: *des Heeren tempel, des Heeren tempel, des Heeren tempel, zijn deze!* Maar geen bukken en vallen voor de Koning van de kerk.

En wat ten slotte de mobilisatie³ betreft, - ik had er reeds tevoren een gezicht en voorgevoel van gehad, dat het tussen de verschillende vorsten en volken tot een botsing zou komen. Ja, het was mij een wonder, dat de Heere in Zijn ongehouden lankmoedigheid, de Hem tartende en in Zijn hoogheid aanrandende wereldrijken er nog zo lang voor gespaard had. En in die afval van de volkeren, zag ik ook Nederland begrepen. Nederland, dat zo hoog door God bevoorrechte plekje op de aardbodem, waar God Zijn kerk van de Reformatie geplant, en Zijn huis van Oranje gesticht heeft, dat plekje van Zijn bijzondere voorzienigheid en wondervolle uitreddingen en gebedsverhoringen.

En, zo was het dan tot een uitbarsting gekomen. O, hoe had ik mijn vaderland willen toeroepen: *o! land, land, land! hoor des Heeren woord!* Hoe had ik zelfs aan de koningin een brief willen schrijven, en haar Majesteit willen opwekken tot een bukken en vallen voor die hoogste Koning! Want o, de waardigheid Gods werd mij zo op mijn ziel gebonden, dat God toch weer eens tot Zijn eer mocht komen en we op het diepst mochten vernederd worden.

Zo was het ook op een zaterdagmorgen tijdens dezelfde mobilisatie, alsof de Heere mij voorkwam met de vraag: 'Als Ik het leven van Nederlands volk eens spaarde maar Ik bezocht het met broodnood en gebrek, zodat ze eens uit de nood tot Mij kwamen te roepen, en Ik kwam dan die geest, welke is uitgegaan van uit de afgrond om Mijn volk te verleiden eens te binden en daartegenover Mijn Geest uit te storten?'

O Heere! zo moest ik uitroepen, als dat wáár was, dan bestond er nog mogelijkheid; dan kwaamt Gij weer tot Uw eer en recht! Sodom, zou gespaard zijn gebleven als er 10 rechtvaardigen daar binnen gevonden werden, en immers, er is toch nog een volk van zoveel meer, dan 10 in Nederland, dat naar U is genoemd en tot hetwelk Gij gezegd hebt: zie hier ben Ik! Zult Gij dan de rechtvaardigen met de goddelozen ombrengen! Gedenk o Heere! aan Uw verbond!'

Welnu, de Heere heeft tot nog toe met ons geen einde gemaakt, en ons tot vertreding van de vijanden overgegeven, al kwamen daar ook gedurig donkere wolken opzetten.

O, storte de Heere, om Christus en Zijner kruisverdiensten wil, die Geest van genade en van gebeden uit, opdat deze ons in de schuld brenge en de Daniëls gestalte in het hart verwekke, met de bede: "Bij U Heere, is de gerechtigheid, maar bij ons de beschaamdheid van aangezichten."

En voorts gij, die de Heere heeft aangeslagen, o leerde u de diepte van de breuk, op het gebied van land en volk, kerk en maatschappij, alsook uw eigen zondebreuk te kennen, en 's Heeren troon aan te lopen als een waterstroom. Zijt voorgangers en voorbidders, ziende op die overste Leidsman en Voleinder des geloofs, Die voor de vreugde Hem voorgesteld, het kruis heeft gedragen en de schande veracht, en thans is gezeten aan de rechterhand des troons van God, vanwaar Hij Zijn strijdend Sion toeroept: *Weest getrouw tot in de dood en Ik zal u geven de kroon des levens!*

EDE, Lentemaand 1918.

Uw liefhebbende vriendin,

JANTJE VAN BRUXVOORT

(Overleden 7 mei 1918)

³ Nederland mobiliseert op 1 augustus 1914 zijn strijdkrachten om de neutraliteit te verdedigen tegen Duitsland. Het veldleger telt 59.000 man. In totaal brengt Nederland 200.000 man bij de verschillende wapenen (strijdmachtonderdelen) onder.

2. UIT GROTE NOOD GERED

of

De laatste uren van

WIJNTJE NAP

Overleden te Woerden, 12 juli 1920

door

P. VAN DIJK

**Gedrukt bij D. G. ZUIJDERDIJN, WOERDEN
1925**

Voorwoord

EBEN HAEZER

"Bij de Heere, de Heere zijn uitkomsten tegen de dood." Zo spreekt David in de 68^e Psalm. Daarmee spreekt hij een woord uit, waarvan hij de waarheid in zijn eigen leven ondervonden had. Menigmaal was hij omringd door doodsgevaren. Toen hij door Saul werd vervolgd en gejaagd, als een veldhoen op de bergen was zijn leven steeds in gevaar. Hij zag dikwerf de dood als vóór zich. Maar de Heere, zijn God, was zijn Beschermers. Hij redde hem uit alle gevaren. En zo betoont Hij zich nog menigmaal de Redder van zijn volk te zijn, als de dood hen bedreigt.

Maar toch hebben deze woorden van David ook een diepere betekenis. Hij heeft niet alleen op de verlossing van de lichamelijke dood het oog. Want hoewel de Heere zijn gunstgenoten soms wonderlijk bewaard, toch moeten ze op de bestemder tijd eens sterven. En al is de dood dan voor hen geen koning van verschrikking, toch moeten ze voor zijn macht eens buigen.

David doelt hier op de geestelijke dood. Wegens de val in ons Verbondshoofd Adam zijn alle mensen geestelijk dood. Vervreemd van God, buiten Christus; het ware leven missende; vijandig tegen God, dat is aller natuurlijk bestaan. In het Paradijs is de mens gestorven; afgestorven van God, van de gerechtigheid en van het leven. We zijn dood in zonden en misdaden. En in deze toestand verkeren ook alle kinderen van God, als ze door de Heilige Geest niet zijn wedergeboren. Ze zijn in niets onderscheiden van de wereld. In hen is geen leven, tenzij de Heere zich over hen wil ontfermen. Naar Zijn vrijmachtig welbehagen, heeft Hij hen van eeuwigheid verkoren tot het eeuwige leven. Christus, heeft als hun Borg hun schuld betaald en de gerechtigheid voor hen verworven. Hij ging in de dood, om hen te verlossen uit het geweld des doods. En dat heil door Hem verworven, wordt hen door de Heilige Geest deelachtig gemaakt, als Hij hen geestelijk levend maakt in de wedergeboorte. Dan worden ze bevrijd van de geestelijke dood. En daarin ligt ook opgesloten, dat ze gered zijn van de eeuwige dood. Dat is Gods werk. Want evenmin als iemand zichzelf kan redden van de lichamsdood, even zomin kunnen we onszelf bevrijden van de banden van de geestelijke dood. Van nature is de mens daar blind voor.

Alleen door Gods genade had David zijn verlorenheid leren kennen. Hij wist wat het is, met de dichter van Psalm 116 te getuigen: *Ik lag gekneld in banden van de dood; daar de angst van de hel mij allen troost deed missen.* Dat was een benauwde toestand. Toen leerde hij tot God roepen om genade en ontferming. Maar toen had hij ook ervaren, dat de Heere hem in de ruimte had gesteld. Hij had zijn ziel gered van de dood. En daarom zingt hij tot roem van Gods genade: "Die God is ons een God van volkomen zaligheid, bij de Heere, de Heere zijn uitkomsten tegen de dood." Of, zoals de kantenkeners opmerken: "uitkomsten in het midden van de dood"

De Heere, Jehovah, de onveranderlijke getrouwe Verbonds-God, verlost de Zijnen uit de dood. Als ze zich zelf zien liggen midden in de dood, dan komt Hij hen uit te rukken. Hij heeft het beloofd en Hij zal het doen. Hij zal Zijn Woord vervullen op Zijn tijd. Het behaagt Hem echter in Zijn ondoorgrondelijke Wijsheid soms eerst dán uitkomst te geven, als de lichamelijke dood reeds nabij is. Dit wordt zeer juist in de berijmde Psalm uitgedrukt:

*Hij kan en wil en zal in nood,
Zelfs bij het naderen van de dood,
Volkomen uitkomst geven.*

De waarheid van dit woord is op treffende wijze bevestigd in de laatste levensuren van Wijntje Nap, te Woerden die op 12 Juli 1920, op bijna 37 jarige leeftijd is overleden. In de volgende bladzijden wordt een beschrijving gegeven, van hetgeen bij dit sterfbed werd doorgemaakt.

Het was mijn plan niet, om dit te boek te stellen, maar door een dergenen, die van alles ook getuige was geweest, werd ik aangespoord het te beschrijven. Eerst aarzelde ik nog, dit te doen, vreemde, dat ik niet in staat zou zijn, om in juiste bewoordingen het wonderwerk des Heeren te schetsen. Maar toch werd ik gedrongen, om de daden Gods aldus beter in de herinnering te doen blijven. En waar ook de Heilige Schrift ons aanspoort, om in gedachtenis te houden, wat de Heere heeft gedaan, heb ik dit werk ondernomen; en op veler verzoek wordt het ook door de druk in het licht gegeven.

En dan is mijn wens, dat het lezen hiervan nog velen tot zegen moge strekken. Mocht het de Heere behagen, diegenen onder de lezers, die nog geen kennis hebben aan hun droeve natuurstaat, en als ook nog nooit een oprechte begeerte werd geboren in hun hart, om Jezus Christus, Gods zoon, als hun Borg en Middelaar te leren kennen; - dat ze eens als behoeftigen en ellendigen de toevlucht mochten nemen, tot de Bron des levens, om door Hem verlost te worden van de banden des doods, waarmee ze zijn gebonden, opdat ze het leven deelachtig mochten worden.

Maar dat ook allen, wier hart wel heilbegerig is gemaakt, om deel te ontvangen aan die dierbare Zaligmaker, - maar die zich nog zo vastgebonden gevoelen met de kluisters van de zonde, die hen knellen, die ze niet verbreken kunnen - door het lezen van dit boekje mochten worden aangespoord, om toch te kloppen aan de deur van de genade. Want de Heere zal geen bidder, die het waarlijk om Hem te doen is, van Zich verstoten. Al is het ook bij het naderen van de dood, kan de Heere nog uitkomst geven.

Zij het ook een oorzaak van blijdschap voor allen, die door Gods genade uit de dood zijn overgegaan in het leven. We beleven tijden, die in veel opzichten donker genoemd moeten worden vooral wat het geestelijke leven betreft. Daarom is het vertroostend, dat God Zijn genade nog komt te verheerlijken, door op zo kennelijke wijze Zijn genadewerk te openbaren.

Strekke dit geschrift bovenal tot lof en prijs van de Naam des Heeren!

P. VAN DIJK, (verloofd met Wijntje Nap)

Genealogie van Wijntje Nap

Wijntje was een dochter van Gerrit Nap geboren 1855, overleden 1938. Hij trouwde in 1881 met Leentje Cornelia Kok, geboren 1863 en overleden 1938. Zij woonden eerst aan de Houtdijk te Kamerik en later aan Geestdorp, gemeente Woerden. Daarna woonde het gezin aan de Achterstraat 1, in het centrum van Woerden. Kerkelijk was familie Nap ingeschreven bij de Ned. Hervormde Kerk te Woerden.

Van de kinderen die geboren werden werd aangifte gedaan te Woerden:

1 Trijntje	1882-1947	
2 Wijntje	1883-1920	geboren 12 juli, overleden 19 juli
3 Pieter	1884-1944	
4 Alida	1886-1905	
5 Gerrit	1888-1896	
6 Cornelis	1890-1967	woonde later in Driebrugge
7 Willemijntje	1892- ?	
8 Jan	1894-1900	
9 Willem Arie	1896-1897	
10 Willem Arie	1897-1921	anderhalf jaar na Wijntje overleden
11 Gerrit	1900-1978	woonde later in Mijdrecht
12 Leendert	1900-1900	
13 Jan	1903- ?	
14 Leendert	1904-1905	

Wijntje ernstig ziek

Wijntje Nap was, zoals ons later bleek, reeds enige tijd lijdende aan tuberculose. Daar ze echter niet behoorde tot die soort mensen, die spoedig klagen als ze ongesteld zijn, was het voor ons verborgen gebleven. Maar toen ze meer begon te hoesten, spoorden we haar aan om eens een dokter te raadplegen.

Omstreeks het begin van het jaar 1920 gaf ze daaraan gehoor. En nu schreef de geneesheer haar voor, dat ze rust moest nemen. Maar toen in februari bleek, dat het niet baatte, moest ze geheel te bed blijven; en als de winter voorbij was moest ze buiten in een lichttent liggen. Van toen af vreesden we het ergste. En geregeld viel een langzame achteruitgang waar te nemen. Zelf rekende ze er ook niet op, dat ze beter worden zou. Maar ze was niet bereid om te sterven. En dat was benauwend voor haar; want van jongsaf was ze er in onderwezen, dat de mens, die onbekeerd sterft verloren gaat.

In haar gezonde dagen, dacht ze er ook over na, en ze was zich bewust van de hardheid des harten. Tijdens haar ziekte vermeerde haar vrees voor de dood, want ze gevoelde, dat het er nu op aan zou komen. Veel werd met haar gesproken want ze ontving veel bezoek, ook van mensen die God vreesden. Dezen hadden ook veel betrekking op haar; telkens kwamen ze weer terug, maar het bleef alles duister voor haar. Vurig hoopten ook haar ouders en familie, dat ze van haar iets mochten horen, dat de hoop versterkte, dat haar heengaan in vrede zou zijn.

Ook voor mij was het een moeilijke tijd. Sinds ruim 3 jaar hoopten wij, dat we eens door de huwelijksband verenigd zouden worden, en nu werden alle verwachtingen verbroken. De Heere geeft echter kracht naar kruis. Hij bereidde ons er langzaam op

voor, dat we van elkander zouden moeten scheiden. Zo mocht ik deze smart veeltijds geduldig dragen en alles aan Hem toevertrouwen, omdat Hij in Zijn wijsheid weet, wat nuttig en goed voor ons is. Het is alleen de ondersteunende genade Gods, dat we geduldig zijn in tegenspoed en smart.

Het was echter mijn hartelijke begeerte of het de Heere behaagde, haar weg te nemen, dat ik het dan mocht weten, dat Hij haar tot Zich zou nemen. Maar het scheen, dat al die wensen niet vervuld zouden worden. Ze klaagde er soms over, dat het was, alsof ze al harder en ongevoeliger werd.

Overtuigingsweg

Haar lichaamslijden was wel niet zeer pijnlijk, maar toch veel benauwd. Maar ze was zeer geduldig, want ze vreesde, zo ze klaagde, dat ze daardoor de schijn zou geven, dat ze de Heere van onrecht beschuldigde. En ze moest telkens getuigen, dat God haar nog zoveel weldaden schonk, waar ze toch alles verzondigd had.

Menigmaal zei zij: "De Heere is toch zo goed voor mij; ik heb zulk een goede oppassing en ik kan krijgen, wat ik maar begeer; en Jezus ontving aan het kruis niets anders dan edik met gal gemengd. En Hij was gans rechtvaardig, en ik ben vol zonden, en onder alle weldaden blijf ik maar zo verkeerd en ondankbaar."

Ze was zeer erkentelijk voor de liefde, waarmede ze werd omringd door haar ouders en anderen.

Langzaam werden haar krachten gesloopt. In de laatste dagen behoefde ze niet veel te hoesten; maar de ziekte nam steeds toe. Gedurig viel ze in slaap, en dit bedroefde haar, want ze voelde daardoor al minder behoefte, om de Heere te zoeken. Als ze trachtte te bidden, sliep ze soms in. Zo werd de toestand al droeviger. Het zou hier kennelijk openbaar worden, dat alle mensenwerk er buiten zou vallen, opdat des Heeren werk openbaar zou zijn, en aan Hem alleen de eer zou worden toegekend.

's Zaterdagavond (10 Juli 1920) was ik nog bij haar. Toen was haar stem zó zwak, dat men haar haast niet horen kon. We verwachtten dan ook, dat het met haar niet lang meer duren kon.

De volgende morgen vroeg ze aan haar vader, of hij ook niet dacht, dat ze spoedig zou moeten sterven. Hij kon niet ontkennen, dat hij er voor vreesde. Nu werd het haar zeer benauwd; ze zou moeten sterven en niet kunnen, omdat ze nog onbekeerd was. Nu begon ze overluid te roepen, met zulk een kracht, dat het ons verwonderde.

"O, nu zal ik sterven, riep ze uit, en ik ben nog onbekeerd. Wat zal het vreselijk zijn om zo voor Gods rechterstoel te verschijnen. De Heere heeft mij zovél laten waarschuwen. Hij heeft mij zo menigmaal geroepen tot bekering; maar ik heb al Zijn roepstemmen in de wind geslagen. En daarom is het rechtvaardig dat ik voor eeuwig verloren ben. Ach, had ik toch gehoor gegeven aan de stem des Heeren; maar het is nu te laat. Ik heb wel godsdienstig en net geleefd, Maar het was alles maar schijn, ik ben zo onoprecht van hart. En de Kenner van de harten weet, wat er in mijn binnenste is, voor Zijn oog is niets verborgen. O, had ik toch naar Hem geluisterd! Nu ben ik verloren."

Zo lag ze te kermen; maar tussen haar klachten door riep ze toch ook gedurig de Heere aan om Zijn genade. "Ach, Heere mocht het nog wezen, dat Gij mij nog mocht bekeren. Gij zijt de Machtige, die de keistenen doet veranderen in een bron. (Psalm 114) Ja Heere, dat kunt Gij doen, en nu ben ik wel zo hard als een keisteen, maar ach, mocht het U behagen, dat wonder aan mij te verrichten dat ik als een bron mocht worden. Maar het is gans rechtvaardig zo Gij mij niet hoort; want toen Gij mij hebt willen roepen, heb ik niet willen horen. Ik ben verloren, en dat is mijn eigen schuld.

Maar ach Heere, wil Gij mij nog bekeren. Och, dat er maar één lichtstraaltje in mijn ziel mocht vallen; dat mijn laatste snik 'genade mocht zijn.'

Zij had altijd veel achting voor hen, die ze hield voor kinderen Gods; ze vreesde altijd, om iets ten nadele van dezulken te zeggen. Want, niettegenstaande de vele gebreken van Gods volk, had ze dat volk toch lief, omdat het des Heeren volk was, dat Hij zich had gekocht met de dure prijs van Zijn eigen bloed. Ze had betrekking op de verlost des Heeren, en ontving hen graag.

Ook op deze dag kwam een oude christen haar bezoeken. Hij sprak met haar en wees op de Zaligmaker Jezus Christus, Die gekomen is om te zoeken en zalig te maken, wat verloren is. En eer hij vertrok ging hij, op haar verzoek nog eens vóór in gebed. Vurig en hartelijk smeekte hij de Heere om uitredding in deze nood, dat het Hem behagen mocht de rijkdom van Zijn genade in Christus ook hier te openbaren.

Toen hij vertrekken zou, betuigde ze, 'dat ze altijd graag zijn bezoeken had ontvangen, en dit, zei ze is oprecht en waar, hoewel ik anders in alles zo onoprecht ben.' Zij bleef echter in haar benauwde toestand. Het bleef maar duister voor haar.

Intussen waren haar gehuwde broeders en haar zuster gekomen. Daar het warm weer was, stonden we in of bij de tent, waarin ze lag. Ernstig begon ze ons nu te vermanen: 'O, wees toch gewaarschuwd. Je bent in de tijd van genade; laat die kostbare tijd toch niet nutteloos voorbijgaan, zoals ik gedaan heb. Zoekt de Heere nu Hij nog te vinden is. Hij biedt u Zijn genade nog aan, ach val Hem nog te voet, opdat je niet in het eeuwige verderf komt. Ik lig nu als op de rand van de hel, en straks zal ik er in neerstorten; en dat heb ik verdiend. Ik moet van jullie scheiden, maar nu kan ik niets anders zeggen, dan dat het voor mij nacht wordt, een eeuwige donkere nacht. O, hoe vreselijk is dat! Dan moet ik alleen naar dat donkere kerkhof en alleen door die vreselijke doods-Jordaan. En dat is het ergste niet, maar dan volgt die grote eeuwigheid. En dat is alleen om eigen schuld. O! O!'

Zo schreeuwde ze het uit. Het is niet te beschrijven hoe hartverscheurend het voor ons was, om haar zo te zien worstelen. Inzonderheid toen ze van mij afscheid nam, was het alsof mijn hart dreigde te breken van smart.

We stonden daar allen bij haar niet in staat om haar ook in het minste te helpen, geen woord van troost kon ingang bij haar vinden. Het werd hier duidelijk openbaar, hoe machteloos we staan tegenover elkander, als de Heere Zich verbergt. Alle mensenhulp is ijdelheid. We konden niets doen dan wenen en zuchten tot de Heere, dat Hij nog uitkomst mocht geven. Maar het was alsof de hemel gesloten was, zodat er geen gebed door kon.

Enige tijd werd ze wat stiller; maar toen begon ze nog heviger dan tevoren te roepen *dat ze verloren was*, hoewel ze toch telkens weer smeekte om ontferming. Haar vader trachtte wel uit Gods Woord tot haar te spreken, maar het was alles tevergeefs. Ze vond er geen troost in. De dierbare beloften die de Heere in Zijn getuigenis geeft, kunnen ons niet versterken, als de Heilige Geest ze niet toepast aan het hart en er Zijn licht over doet schijnen. En dan kunnen we het anderen wel voorhouden, dat ze moeten vasthouden aan hetgeen de Heere belooft, maar het zal niet baten, als de Heere zelf niet tot de ziel spreekt van blijde troost en vrede.

Velen van degenen, die haar vroeger hadden vermaand noemde ze op. Daarom zei haar vader, (doelende op Festus (Hand. 25: 16) als deze zegt: dat hij geen oordeel kon vellen voordat al de beschuldigers waren verschenen): *zo wacht de grote Koning zeker ook nu, totdat al de beschuldigers zijn opgekomen, eer Hij het vonnis velt.*

Eens sprak ze er over, dat haar wel eens iets voor de geest was gekomen van "een star in Jacob opgegaan", Maar ze kon het zich niet goed meer herinneren.

Toen las ik haar het 4e vers uit de lofzang van Zacharias voor:

*Dus wordt des Heeren volk geleid,
Door 't licht, dat nu ontstoken is,
Tot kennis van de zaligheid.
In hunne schuldvergiffenis
Die nooit in schoner gans verscheen,
Dan nu, door Gods barmhartigheén.
Die met ons lot bewogen,
Om ons van zond' en ongeval t' ontslaan
Een star in Jacob op doet gaan.
De zon des heils doet aan de kimme staan.*

Dat was wel wat ze bedoelde; maar ze kon er nu niet mee getroost worden.

Verlost: Die aan mijn ziel het leven geeft

Haar onrust werd integendeel groter. Ze vreesde ook, dat ze haar bewustzijn verliezen zou, en dat wij, als ze dan stierf, denken zouden, dat ze nog behouden zou zijn. 'O, denk dat toch niet, riep ze uit want ik ben verloren. Zou ik mij maar wagen, zo sprak zij, zou ik mij maar overgeven en in het verderf laten vallen.... De Heere is recht in al Zijn wegen en handelingen.'

Daarna riep ze weer tot de Heere, dat Hij een klein blijke van Zijn gunst mocht schenken. Maar eindelijk breide ze haar armen uit, evenals of ze zich liet vallen, terwijl ze zeide: *'Dan zal ik het maar wagen. Daar zink ik dan neer in het verderf.'*

Nu was de nood op het hoogst, en het behaagde de Heere in haar ziel af te dalen en haar "uitkomst te geven in het midden des doods." Op hetzelfde ogenblik had haar moeder zó met haar te doen gekregen en ze werd inwendig zó aangezet, dat ze zo hard mogelijk uitriep: *"O Heere! bekeer toch mijn dochter; red haar, o God. Gij zijt toch de Machtige daartoe. Och verlos haar toch!"*

Intussen had de Heere reeds in de ziel van Wijntje Zijn liefelijke vrede doen neerdalen. Nu was ook alle angst en vrees voor de dood geweken. Zo werd ten opzichte van haar moeder het woord bevestigd: "Eer ze roepen, zal Ik antwoorden, en terwijl ze spreken zal ik horen."

Nadat ze zich als in de hel had voelen neerzinken, lag ze korte tijd stil. Toen sprak ze op rustige toon:

*"Mijn hart roept uit tot God, Die leeft,
En aan mijn ziel het leven geeft" (Psalm 84: 1)*

Inzonderheid die laatste regel van dit vers viel met kracht in haar binnenste.

Aanstands was het haar aan te zien, dat ze vrede genoot. 'Ja vader, zo sprak ze, nu geeft de Heere aan mijn ziel het leven. Nu behoeven jullie niet meer te treuren over mij; want ik kan nu sterven. O wat een wonder van genade. *"Die aan mijn ziel het leven geeft."* Laat moeder nu ook hier komen.'

Toen deze bij haar kwam, zei ze tot haar: 'O moeder! u moet niet zo bedroefd zijn; want ik ben nu zo gelukkig. Nu kan ik vredig sterven, want: *"Die aan mijn ziel het leven geeft."* Ja, aan mijn ziel het leven, het eeuwige leven; dat geeft de Heere nu aan mijn ziel. O kan het wel waar zijn? Kan in enkele minuten wel zulk een grote verandering plaats hebben? O Heere, als het niet van U is, neem het dan toch weg, maar als het waar is, dat Gij het mij geschonken hebt, laat het dan toch bij mij blijven. Maar ik gevoel, dat het waarheid is, want het is nu zo vredig van binnen. Het is zo heerlijk, zo zalig: *"En aan mijn ziel het leven geeft."* O, ik zou het wel met grote

letters in mijn tent willen schrijven, opdat die woorden toch niet vergeten worden. Welk een genade! Aan *mijn ziel*; er zijn toch nog zoveel andere zielen; dat de God des levens dit nu aan mijn ziel geeft. Ik had toch niet anders verdiend dan eeuwig om te komen. De eeuwige dood was ik waardig, en nu krijg ik het eeuwige leven, en dat, omdat Jezus Christus Zich in de dood heeft overgegeven om zondaren te verlossen en dat is ook voor mij geschied. O, Heere, wat zijt Gij toch goed! Hoe zal ik U daarvoor danken! Zijn Naam ze eeuwig ere en lof toegebracht!

Zo lag ze aanhoudend de Heere te prijzen. Hoe zwak ze ook was, ze kon niet zwijgen, telkens herhaalde ze weer: *"Die aan mijn ziel het leven geeft."* Ze was bang, dat ze die woorden zou vergeten; daarom vroeg ze of we ze dan haar weer wilden herinneren. Ze hoorde kinderen in de nabij zijnde Zondagschool zingen: 'Hoor, zei zij, zouden ze dat versje zingen?' Dat was echter niet zo.

'O dat hindert ook niet, zei zij. Het leeft toch in mijn hart.'

Een van de aanwezigen vroeg nu, of wij het zouden zingen? Maar ze antwoordde: 'Nee, doe dat niet. we moeten voorzichtig zijn. We moeten er niet te veel drukte van maken; ik mocht het nog eens weer kwijt raken; maar nu gevoel ik het nog. Ja, Die aan mijn ziel het leven geeft. O, wat heerlijk! Wat is Gods goedheid oneindig groot!'

Aan ieder, die bij haar kwam, vertelde zij, dat de Heere grote dingen aan haar had gedaan. Ze zei ook, dat ze die dag nog niet sterven zou.

Tegen de avond moest ik naar huis; hoewel ik voor de nacht weer zou terugkomen, nam ik afscheid van haar, waarbij ik het mocht betuigen, dat ik verheugd was, dat ze de Hemelse Bruidgom Jezus Christus nu mocht toebehoren.

'Ja, zegt zij: wat is dat heerlijk! Wat is Hij goed. Maar ga nu maar spoedig heen en vertel het ook bij je thuis, wat de Heere aan mij heeft gedaan.'

's Avonds kwamen er nog enkele mensen, aan wie ze nu kon verklaren, dat ze mocht geloven te behoren tot het volk, dat de Heere vreest.

's Avonds ging ik weer naar haar toe; het plan was, dat ik zou waken, maar het is te begrijpen, dat er voor de huisgenoten van slapen niet veel kwam. Toch begaven ze zich te bed, op onze aansporing, want ze hadden dringende behoefte aan rust. Zo bleven haar vader en ik samen bij haar in de tent. Het was een stille zachte zomernacht. Alles in het rijk van de natuur ademde vrede. Rondom ons heerste een aangename stilte.

Maar meer nog was deze tent een plaats, waar de vrede des hemels gesmaakt werd. Zij moest nog gedurig spreken van het heil, dat God haar geschonken had. En nu en dan zeiden we een psalmvers of een tekst op, wat ze zeer graag had. En telkens herhaalde ze weer, die voor haar zo rijke woorden: *"Die aan mijn ziel het leven geeft."*

Toen haar vader zeide, dat hij haar zo gelukkig achtte en dat hij wel met haar mee zou willen gaan, gaf ze tot antwoord: 'Ach vader, de Heere, die het mij gegeven heeft, kan het ook u geven. Verwacht het van Hem alleen.'

'Het schijnt wel, Wijntje, sprak haar vader, dat je er niet in het minst meer aan twijfelt, of het goed met u is.'

'Och, was haar antwoord op besliste toon, de Heere geeft aan mijn ziel het leven en dat is genoeg.'

Zalig sterven

Tegen de morgen werd ze naar het lichaam meer benauwd, maar de vrede des harten bleef. Reeds zeer vroeg zaten allen, die thuis waren in en bij de tent, verwachtede, evenals ze zelf dat het einde van haar aardse leven naderde. De tekenen des doods begonnen zich steeds meer te vertonen. Ze uitte ook de wens, dat ze die dag zou

sterven. Maar toen haar vader opmerkte, dat ze de Heere geen tijd mocht bepalen, sprak zij: 'Och ja, Heere vergeef het mij, dat ik nu al wil sterven. Zo Gij doet is goed. Als Gij wilt, dat ik nog lang zo zou moeten blijven liggen, is het ook goed.'

Toen zei haar vader: "*Indien Hij vertoeft; verbeid Hem; Hij zal gewisselijk komen en niet achterblijven.*" Daarop sprak ze: "*Amen.*"

Wanneer haar benauwdheid weer wat minder was, liet zij zich recht in bed leggen, waarbij ze zei: 'Als de Heere komt om mij te halen, moet ik ordelijk liggen, want Hij is een God van orde. Ik kan nu gemakkelijk over sterven spreken, want de Heere is nabij, Hij is met mij en Hij ondersteunt en sterkt mij.'

Daarna nam Wijntje afscheid van ons, maar zij was zó kalm, alsof het iets heel gewoons was; zij was van al het aardse losgemaakt.

Haar vader las de berijmde Psalm 77 en bad zoals hij gewend was met haar. Zij voegde haar bede daarbij en eindigde met de woorden: '*En aan mijn ziel het leven geeft, uit genade Amen*'.

Daarna heeft Wijntje weinig meer gesproken. Haar ademhaling werd minder. Zij was tot het einde helder bij bewustzijn. Zeer zacht en kalm, is zij die maandagmorgen om ongeveer 10 uur ontslapen, (12 juli 1920).

Zo bleven wij achter, bij haar sterfbed, treurende over ons verlies. Want waar de dood scheiding maakt, daar wordt de smart gevoeld. Maar toch, wat een troost schenkt het als wij mogen weten dat het sterven voor haar die van ons heengegaan is, gewin mag zijn. Daarvan werd ook de kracht ervaren in haar ouderlijke woning. In al de droefheid was er toch ook vreugde, als wij mochten spreken van de heerlijke dingen die hier waren gebeurd.

Ook op de begrafenis mocht veel gesproken worden over de wonderen die de Heere gedaan had.

Toch bleef het gemis in de huiselijke kring groot, bij allen die haar lief en dierbaar waren. Er werden dikwijls tranen van droefheid geschreid. Maar als er daarna weer gesproken werd over het wonder wat geschied was, dan was het ook hier; '*... maar uw droefheid zal tot blijdschap worden*' (Joh. 16:20b).

Zo is Wijntje Nap afgesneden in de bloei van haar leven. Maar wat een voorrecht is haar te beurt gevallen, om nog aan deze zijde van het graf te mogen getuigen van de genade des Heeren, Die haar wegnam uit dit aardse tranendal, om opgenomen te worden in de heerlijkheid. Door God bereid, voor allen die Hij van eeuwigheid verkoren heeft, om tot in eeuwigheid Zijn Naam te loven en te prijzen.

Wijntjes verloofde prijst de dienst des Heeren aan

Geliefde lezers, zo getrouw mogelijk heb ik getracht te beschrijven wat ik aan dit sterfbed meegemaakt heb. Zoveel mogelijk ook haar eigen woorden weergegeven, om een indruk te mogen ontvangen van dit wonderwerk des Heeren.

Ik kan echter niet omschrijven de gewaarwordingen die wij hadden toen wij van dit alles getuige waren. Wat een spanning gaf het toen zij daar zo in de benauwdheid van haar ziel lag. Maar ook wat een verruiming gaf het, toen de Heere zo verrassend uitkomst gaf, wat niet onder woorden te brengen is. Hem worde voor dit alles de eer toegebracht!

Nu zal het echter voor ieder persoonlijk, zowel voor de lezer als de schrijver er op aan komen hoe het met óns is, wanneer wij op het sterfbed neergelegd worden. Als onze sterventijd aanbreekt, en die tijd komt voor allen, zullen wij dan bereid zijn? Dat is een vraag die wij steeds onszelf moeten stellen, want het gaat om een eeuwigheid.

Wij liggen allen wegens erf- en dadelijke schuld onder het oordeel van de eeuwige dood. Als wij uit het leven moet scheiden, in dezelfde staat waarin wij geboren zijn, dan dalen wij in het eeuwig verderf neer. En dat is zó ontzettend, want het is reeds vreselijk aan deze zijde van de doodsrivier iets van de angst en smart van de rampzaligheid te voelen. Wat moeten het dan zijn als de toorn van God, in de volle maat en eindeloos uitgestort wordt?

Dat wij dan, nu wij nog in het heden der genade zijn, de Heere aanlopen en Hem smeken om het ontdekkend licht van Zijn Geest. Hij laat ons nog waarschuwen en biedt ons Zijn genade nog aan. Ook vanaf dit sterfbed komt de roepstem van bekering tot ons, waarin Hij toont dat er bij Hem een rijkdom van ontferming in Christus te vinden is. Wie alles verliest en als een hulpeloze tot Hem de toevlucht neemt, die wil Hij tot een Redder zijn.

De leidingen des Heeren met Zijn volk zijn onderscheiden, want niet allen moeten hetzelfde doormaken. Er is een grote verscheidenheid in de wegen waarin de Heere Zijn volk leidt, wat ook bij het lezen van het bovenstaande voor ogen moet staan. Toch zullen allen die behouden worden iets leren kennen van hun vloekwaardigheid voor God. Indien we niet sterven eer we sterven, zo zal het sterven ons brengen in de eeuwige dood. Zonder wedergeboorte zal niemand het koninkrijk Gods zien. Alles wat buiten Christus is zal ons moeten ontvallen als grond voor de eeuwigheid. Jezus Christus, maar Hij ook alleen, is het enige Fondament, waarop we veilig kunnen staan. Hij is de Bron des levens, die alleen aan de ziel het leven, het eeuwige leven kan schenken.

Dat ons hart dan mocht leren uitroepen tot God, die leeft. Dat we mochten vluchten tot de Borg en Middelaar. Hij nodigt ons nog. Hij wacht nog om genadig te zijn. En dat het heden mocht geschieden. Want Hij kan bij het naderen van de dood volkomen uitkomst geven, maar laat het toch daar niet op aan komen. Want wie verzekert ons, dat we een sterfbed zullen hebben, en dat we dan lust zullen hebben om Hem te zoeken? Nee, het moet geen ogenblik worden uitgesteld, om de Heere te voet te vallen. Waartoe zouden we Hem laten wachten? Als we Hem tot ons deel mogen hebben, dan zijn we reeds zalig in dit leven. Dan wordt er een vreugde gesmaakt, die niet in woorden is uit te drukken. De dichter zegt er van: "*Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten.*" En "*Uw dienst alleen schenkt onvermengd genot.*"

Mocht dit geschrift, dat op veler verlangen in druk wordt gegeven, een eenvoudig middel in de hand des Heeren zijn, om te verstrekken tot waarschuwing van onbekeerde zondaren, om hen aan te sporen de Heere te zoeken, terwijl Hij nog te vinden is. Maar ook tot bemoediging van bekommerde zielen, die vrezen nog een der dagen om te zullen komen door de hand van de Vorst van de duisternis; opdat ze bij vernieuwing tot de Heere vluchten en de hoop op Hem mogen stellen. Want:

*De Heer' betoont Zijn welbehagen,
Aan hen die, nederig naar Hem vragen,
Hem vrezen, Zijn hulp verbeiden,
En door Zijn hand zich laten leiden,
Die, hoe het ook moog' tegenlopen
Gestadig op Zijn goedheid hopen.
O, Salem, roem de Heer' van de Heeren!
Wil uwen God, o Sion, eren!*

Psalm 147:6

Dat het geestelijke Sion Gods Hem de ere toebrengt, voor de heerlijkheid van Zijn genade ook aan dit stervensbed geopenbaard, en dat het zich verblijdt in de daden des Heeren! Dat zij zo!

3. Enkele aantekeningen uit het innerlijk leven van

Mevrouw Den Hartog

**te
Schiedam.**

Door haarzelf beschreven, 1936

Uit het persoonlijk handschrift overgenomen

TOELICHTING

Mevrouw Den Hartog werd geboren ca. 1885. Zij was getrouwd, had vijf kinderen en woonde te Schiedam.

In dit schrift beschrijft vrouw Den Hartog haar ondervinding vanaf 10 juni tot 25 augustus 1936.

Er ligt overeenkomst in haar bevinding met Ruth, als wij deze zien als een type van Gods kinderen. Toen Ruth op de dorsvloer van Boas verkeerde, vroeg zij: *breid uw vleugelen uit over uw dienstmaagd, want gij zijt de losser*. Hierop antwoordde Boas: *er is een losser nader dan ik*. Boas nam Ruths zaak in behandeling, terwijl Ruth naar huis ging. De rechtsonderhandeling inzake het huwelijk vond in de poort plaats. Vervolgens werd de uitspraak van de rechtsonderhandeling aan Ruth bekendgemaakt. Daarna werd het huwelijk plechtig gesloten. Uit de vereniging volgde de vrucht. Dit zijn typen van het geestelijk leven.

Vrouw De Hartog had kennis gekregen aan de meerdere Boas. Christus was voor haar verantwoordelijk geworden bij de Vader. In haar schrift vertelt ze het bevindelijk onderwijs over de onderhandeling met de Heere en de uitslag daarvan. Zoals Ruth de uitslag kreeg van de onderhandeling in de poort, voor haar aanstaand huwelijk, ontving vrouw Hartog de bekendmaking van de Vader. De verdere bevindelijke afhandeling in de meerdere kennis van de Vader als haar Vader in Christus en de verzegeling met de Heilige Geest als Onderpand, wordt door haar niet beschreven.

Jozef Irons, in zijn preek over Ruth 3 vers 1 noemt de uitslag van de onderhandeling *een beslissend stadium in het leven van Boas en Ruth*. Vrouw Den Hartog kwam opnieuw in een gemis. We vinden die gang in Maria Magdalena. Met Christus in de dood, maar ze voelde de levende behoefte aan een persoonlijke openbaring. Toen kreeg Maria de toezegging dat Zijn Vader ook haar Vader is, en Zijn God haar God. Met deze openbaring wachtte ze met de medediscipelinnen op de Heilige Geest, die hen beloofd was.

De onderscheiden weldaden van de zekerheid van verzoening met de Vader én het huwelijk met vorst Immanuël worden door sommigen van Gods volk bijna gelijktijdig beleefd. Bij anderen ligt er een gelovige verwachtingstijd tussen. Bij hen is het evenals bij de discipelen toen Jezus opgevaren was en zij de vervulling van de belofte des Vaders verwachten. De ontdekking in zelfkennis valt steeds dieper, maar de openbaring van de kennis Gods in Christus wordt ook steeds groter. En de verzekering en verzegeling van de Heilige Geest wordt telkens dieper ervaren.

Deze gangen die God met Zijn kinderen houdt, mogen wij echter niet zodanig uitleggen dat lijdelijke en dadelijke rechtvaardigmaking in de vierschaar van de consciëntie uit elkaar getrokken worden en met een groot tijdsverschil beleefd worden. De Schrift zegt, *dat wie in Christus gelooft, rechtvaardig is voor God*.

Naar deze Nieuw-Testamentische regel moeten alle Oud-Testamentische typen uitgelegd worden; en daaraan behoort de bevinding getoetst te worden. Wij behoren ons altijd vast te klemmen aan de Schriftuurlijke uitdrukkingen. De bevindelijke een persoonlijke beleving, is ook geen regel voor anderen.

W. W.

Schiedam, 25 augustus 1936.

Op verzoek van mijn kinderen of ik in geschrift iets na wilde laten.

Als de Heere er licht in geeft hoop ik dat te doen. Mocht Hij mijn hart en hand besturen, van Wien toch alle dingen afhangen; uitwendig zowel als inwendig. Want zonder Hem kunnen wij niets doen. Wij kunnen zonder Hem ons niet beroeren noch bewegen.

De weg van kinds af te beschrijven is mij niet mogelijk, dan zal het een dik boekdeel worden. Maar nu 51 jaar oud zijnde; en nu wilde je van de gang die ik van 10 juni heb meegemaakt een klein geschrift hebben; onder beding van genade wil ik dat dan doen.

Zo was ik 10 juni bij de geboorte van mijn kleinkind. Terwijl ik als moeder daar geen lichaam voor had, kon ik er niet vanbuiten omdat ze het zo graag wilde. Ik heb zelf vijf kinderen gehad en veel mensen geholpen, maar nu zag ik er zo de onmogelijkheid van in, al was het in de natuurlijke weg, dat ik het niet kan zeggen. Toen de dokter spuitjes gaf zei ik: *dat is alles verhaasten*. God heeft het toch zó beschikt in de natuur. Maar ja, hij was dokter en ik moest het overgeven. Toen het kind er was ging hij vertellen hoe dat kind voor de geboorte onderhouden werd door de moeder. Maar nu het geboren is, zei hij, ademt het, leeft en schreeuwt het, hoewel het toen aan de moeder verbonden was. Maar tot dusver wegens de natuur.

Maar thuis gekomen zijnde om mijn kinderen weg te helpen, komt dat alles zo terug toen ik alleen was. En daar werd mij afgevraagd, hoe het er nu met mij voorstond. En nu had ik al een paar jaar lopen sterven, dat ik bijna nergens lust in had, en alles mij veroordeelde. En wel veel bemoeienissen achter mijn rug had in die 51 jaar. Maar nu alles tekort. Hoe het nu door het onmogelijke heen moest. Maar hoe wist ik niet. Maar ging aan het tobben uit dat gezicht wat ik daar in kreeg te zien. En ik was zo onwetend. Dan voelde ik de noodzakelijkheid en dan de onmogelijkheid. O, dan wist ik geen raad. Zo zijn er drie weken overheen gegaan, totdat ik onder een preek zat, en daar haalde die man aan van een jongen, die tegen zijn moeder zei: *breng mij er eens bij, dat ik heb eens zien, of het wel waar is dat het bloed aan de posten is*. En dat ging naar binnen. En dacht daar gaat het nu om; zal het wel waar zijn. Toen is dat al verder in mijn ziel doorgedrongen. 's Zondags zat ik een preek te lezen en daar kwam zoveel op en in mij, dat de satan zei: 'maak er maar een eind aan, want dat is ook geen leven. Lezen versta je niet. Voel je niet wat een vijandschap; je vrienden die je lief hebt verlaten je.' En nog veel meer. Ik zei, dat is waar ook, dat is ook geen leven. Aan het éne heb ik zomin wat als aan het ander.

Ik was net een paar uur alleen in huis en ging naar de keuken en zal er maar een eind aan maken. En zo als ik in de keuken was, zongen ze in mijn ziel:

Gewis, hoe hoog de nood mag gaan,

God zal zijns vijands kop verslaan, enz. Psalm 68.

Ik ging terug en viel voor God neer: dat is Uw bewarende hand dat ik nog ben die ik ben. Want daar voor loopt men aan de hand van de satan die men toegevallen is in het paradijs. En zo ging die dag en ook de nacht voorbij. Toen was het in mijn hart: Sion zal door recht verlost worden. En al die nacht... want een mens wil buiten het recht zalig worden, hoewel hij daar niets van ziet. Ik wist niet waar ik het zoeken moest, het was maar in mijn hart:

*Loutere goedheid, liefdekoorden,
waarheid zijn des HEEREN paân.*

*O wil mij Uw Naam ter ere,
al mijn euveldaân vergeven;
Ik heb tegen U, o HEER'
zwaar en menigmaal misdreven.*

Ik was als een voortgedreven zee en kon niet rusten en zo ging die dag en nacht voorbij tot 's dinsdags nachts; want ik heb die week geen 8 uur geslapen en de week daarop geen 4 uur. Dat ik niet kon begrijpen dat ik het kon volhouden, dat ziet men van achteren. Dinsdag nachts was het maar: *De benauwdheden des harten hebben zich wijdt uitgestrekt. Voor mij uit mijn noden.* En: *Ik lag gekweld in banden van de dood,* enzovoort. En ook: *Och HEER, ach werd mijn ziel door U gered.* En dan dat regeltje: *De HEERE is groot, genadig en rechtvaardig.*

Toen wist ik geen raad meer en te gelijk kreeg ik het recht zó lief, dat ik uitriep: *Heere Gij zijt rechtvaardig, maar ook barmhartig.* Ik moest maar zeggen:

*'Ik ben boos en een snood rebel,
Die niet verdiend heb als de hel.'*

O, wees mij toch genadig. En daar vloeide zoveel liefde uit, dat de Heere mij geen kwaad meer kon doen. Ik mocht zeggen, al lag ik in de hel dan zal ik U nog prijzen; en zeggen: *God is recht en goed.* En zo ging de nacht weer zonder slapen voorbij. Dat was woensdag. Ik was geen mens meer. Ik stierf daar ik liep, of zat. En toch was het makkelijk wegens het lief hebben van het recht. Ik riep maar uit: *U kan van Uw recht geen afstand doen. Heere dat moet voldaan worden.* Maar ik had geen penning. Toch moest er voldaan worden.

Ik ging naar bed maar was als een beroerde zee wegens de bestrijding en was bang dat ik nog als een huichelaar openbaar zal komen. En dan Gods Naam gelasterd ... o, ik wist geen raad. Ik sloeg Psalm 46 op; na dit gelezen te hebben, was het of er in mij kwam: *spreek niet meer van deze zaak.* En kon er niet meer van zeggen of denken. De nacht daarop, donderdag, ging ik om 11 uur naar bed. Maar weer niet slapen. *Ziet het ene wee is weg gegaan, ziet er komen nog twee weeën.*

Ik dacht zal alles uit wezen, zal het een misdacht zijn? De bestrijding ging zo hoog dat ik om 4 uur een kwartier in slaap viel en schrok met een groot wee wakker. Als ik het zo mag noemen: sterke stieren van Basan hadden mij omringd; zo benauwd. Daar vloeide weer zoveel liefde uit, dat mijn ingewanden ontroerd waren om Zijntentwil. O, dat was mij toch zoet! En dat werd weer alles voor mij verborgen. Dat ik dacht, ik zal met alles nog omkomen. Zal het alles geen bedrog wezen?

's Maandags was ik als een mens die uitgeteerd was. Ik kon mijn werk niet meer doen. De kinderen waren met vakantie en die deden alles voor mij. Ik gaf er ook niet meer om hoe het ging. Want een ding weegt dan het zwaarste, hoe wordt er aan dat recht voldaan en hoe komt God aan Zijn eer. Ik was krank door wenen. Onrein van mijn hoofd tot aan mijn voetzool. Dat moet men ondervinden, anders kan men daar een mens niet in overnemen. Dat heb ik ondervonden. Want dan komt een mens met toestanden tegen over ons, maar dat is allemaal ijdel geklap. Want ik had zelf ook veel ondervonden, maar dat was in die ogenblikken allemaal weggesloten. Want in deze gang heeft men daar niets aan, want daar is men zomaar niet af.

Dus zat ik vrijdags als een uitgeteerd mens tot 4 uur. Toen kon ik niet meer van uitputting. Ik moest naar bed en het was in mij: *Ik was uitgeteerd, maar Hij zag op mij neder.* En zaterdags was het maar: *Ik werd benauwd van alle zijden en riep den Heer'*

ootmoedig aan. En 's avonds was het maar: *ik loosde niet dan klacht op klacht.* Het was maar van de ene diepte in de andere. Zonde en in mij alles de dood. En 's nachts niet slapen. *Heere, ik ben Uw gramschap dubbel waardig.* En kreeg een welgevallen in de straf. Zó de zondag in; en als ik nog mensen bij mij kreeg riep ik maar: 'ga maar zitten, dan kan u bij mij gaan zitten sterven. Praten hoef je niet, want ik kan het ook niet en neem u er geen genoegen mee, ga dan maar weg.'

Want al hadden ze mij in een hoekje alleen gezet en alles dicht, het had goed geweest. Want eten of drinken had ik geen behoefte aan en God was recht. Dus zat ik als een misdadiger mijn vonnis af te wachten. En God was goed en recht al ging Hij mij voor eeuwig voorbij. Zo ging die zondag weer voorbij. Ik ging naar bed maar slapen kon ik niet; en als ik even sliep schrok ik weer wakker, want dan slaapt men als in het opperste van de mast.

En toch was het wel eens goed, want dan zag ik dat de Heere nog voor het lichaam zorgde. Want ik was door wenen ziek. Het zijn maar stipjes die ik opteken, want dag en nacht ging dat zo door. Want ik was net als een barende vrouw. Op het laatst is het in de natuur zo, van bed op bed en van kamer in kamer. Het is niet te beschrijven, maar alleen maar te beleven. Zondagnacht was het:

Verbergt toch niet Uw oog voor mij, o Heere.

Ik ben Uw knecht ziet niet in toorn neer.

's Maandags was het of ik waggelde, het is zoals Gods Woord zegt: de aarde beefde en was beroerd; en de fundamenten waggelden. Zo was het ook met mij gesteld.

Dinsdags zat ik onder een preek, ik dacht ik ga maar op, hoewel ik geen half mens was, zo ziek van het wenen. Mensen ontmoeten, ... die benauwden mij; want het was alles ijdel geklap. Of ik moest er een ontmoeten die mij daarin verstond, maar dit was zeldzaam; hoewel, het gebeurde wel eens.

Die man preekte over Psalm 45: 14. *Des Konings dochter is geheel verheerlijkt inwendig.* En o wonder van genade, die man wist niets van mij af en daar ging hij precies zeggen waar ik zat. En daar werd mijn wil verslonden in Gods wil en had ik niets meer te zeggen. Daar kreeg ik mijn leven over te nemen. God was zo goed voor mij en de liefde was in mijn hart. Ik was niet bang meer van God. Hoe het verder moest wist ik niet.

De woensdag ging om met veel strijd en ook donderdags; en 's nachts was het mij weer zo bang, in bed en uit bed. Het werd alles mij te veel; en ik zuchtte: *Wachter, wat is er van de nacht? Het is morgenstond maar het is nog nacht. O Heere, het is nog nacht.*

Het was drie uur en weer uit bed en sloeg de Bijbel open op Jesaja 21 en daar las ik mijn toestand. Voor een ogenblik was het wat stil, maar weer kort, en daarna hetzelfde, weer naar bed van vermoeidheid en koude. En dan was het weer:

Zo Gij in 't recht wil treden

O Heer' en gadeslaan;

mijn ongerechtigheden;

Ach, wie zal dan bestaan?

Maar HEERE er is vergeving, enzovoort.

En dat ging zo hoog, dat ik verwaardigd werd tot mezelf te komen en op te staan en tot de Vader te gaan en te zeggen: *Vader, ik heb gezondigd, tegen de hemel en voor U en ben niet waardig Uw zoon genaamd te worden; maak mij een van Uw huurlingen, want ik verga van honger.* Ik kon met alles niet meer tot God komen.

En met dat ik daar zo stond, zag ik van verre dat Eeuwig Wezen. Hier bezwijk ik als ik dit neerschrijven; en ik durfde toen mijn ogen niet opslaan en zei maar, naar de aarde ziende: *ik ben des doods schuldig; ik ben des doods schuldig; ik ben des*

doodsschuldig. En toen naderde de Vader, hoewel mijn Rechter, maar niet meer in toorn, maar in liefde en omhelsde mij en gaf mij een kus. En daar moest ik bezwijken wegens de majesteit en heiligheid; en ging onder met:

*Ik zal mij buigen op Uw eis,
naar Uw paleis,
het hof der hoven.*

En toen was ik niet op de aarde, daar was ik bezweken van de liefde en van de heiligheid.

En toen ik tot mezelf kwam, toen liet de Heere mij zien, hoe heilig ik uit Zijn handen was gekomen en hoe ik dat beeld verloren was. Daar stond ik naakt voor mijn Maker. Wat was ik diep ongelukkig en dat door eigen schuld! Dat is enkel te beleven, maar niet te vertellen of te schrijven. Want daar wordt hij een onderwerp om te bewonderen maar niet om uit praten gaan.

En weer een nacht voorbij. En vrijdags was ik weer zo diep ongelukkig. Alles was weer voor mij verborgen en was door wenen ziek en uitgeput en uitgeschud. En zaterdags was er zo'n liefde in mijn ziel, daar werd ik bij tijden en ogenblikken in onderhouden. Toen was het maar: *Ai, ziet hoe lieflijk is dat broeders van hetzelfde huis samen wonen, daar het liefdevuur niet wordt verdoofd.*

Ik moest maar zeggen: *God is goed voor een slecht mens.* Ik vroeg maar: *Heere wil U er een sturen waar ik alles aan mag vertellen.* En net kwam mijn dochter.

O, zegt ze, zit u nu weer te wenen, wij gaan ook nog dood als dat zo blijft.

Ik zei: *o kind, maakt God met mij groot, want het is van de goedheid Gods dat ik ween;* want zingen kon ik niet maar wel in mijn hart.

Zaterdag werd Psalm 126 in mijn hart in gevoerd: *Als de gevangenis gewend is, toen werd onze mond vervuld met lachen; maar wij waren als degenen die droomden.* O, dat was zo oprecht in mijn ziel of alles zomaar een droom was.

Toen werd ik bepaald bij de beker in Benjamins zak. Daar moest ik voor de dag komen. Dinsdags mocht ik in een preek opluisteren dat een mens genade kan hebben en het zelf niet weet. Maar dat ik 's zondags gestolen waren had in mijn zak. Maar onder die preek heb ik twee uur stom voor God gezeten, hoewel mij geen woord ontging en ik veel liefde in mijn ziel had.

's Nachts was alles weer verborgen voor mij, hoewel heel de preek voor mij was. Ik riep maar: 'Hoe is dat toch, Heere alles weer voor mij verborgen, zal alles mis wezen? Zal ik mijzelf bedriegen?' Dat ging zo hoog uit, totdat ik van vermoeidheid in slaap viel; maar een kwartiertje. Ik had gedroomd, dat ik op een hoge muur liep en op een klein randje en de steilte was zo diep; ik was bevreesd er in te storten. En alles wat ik greep gleed ik af en kon niets meer vasthouden; en zo kom ik op het eind terecht op een klein vierkant stukje grond en mocht ik adem scheppen. Maar het was een droom. En weer aan het tobben. Totdat ik uitriep:

*Geef mij Jezus of ik sterf,
buiten Jezus is geen leven,
maar een eeuwig zielverderf.*

En was het of ik helemaal stierf. Er was geen strohalm meer om mij aan vast te grijpen. Ik was niet meer, zo ging het leven uit mij.

Toen ik bij mijzelf kwam was het in mijn hart: *Ik ben door de wet der wet gestorven, om Gode te leven; Maar ik leef niet meer, maar Christus leeft in mij.* Dat ging gepaard met onuitsprekelijke liefde. Het is met geen pen te beschrijven.

En dat werd weer alles voor mij verborgen. Ik vroeg mij weer af, of het alles bedrog was? En zo valt er in mijn hart: "Dewelke gij niet gezien hebt en nochtans liefhebt; Dewelke Hem nu niet ziende, maar gelovende, u verheugd met een onuitsprekelijke verheuging." Wat was mij dat goed. En weer was alles weg.

Tot de woensdag daarop zó diep ongelukkig in mijzelf, dat ik moest uitroepen: nu ben ik nog nooit zo ongelukkig geweest. Ik riep maar: *Heere hoe is het toch, is alles nog mis en bedrog?* En daar werd ik gewezen op de weg van de Emmaüsgangers. Hoe of ze zeiden: was ons hart niet brandende? Want onder al mijn gemis en ledigheid, ... soms zo'n liefde in mijn hart dat het brande. En toen werd ik ingeleid hoe die Persoon bij hen liep en dat Hij zeide: *Moest de Christus niet al deze dingen lijden en alzo in de heerlijkheid in gaan?* Hoewel Hij nog voor hun oog verborgen was. En zo was het voor mij ook. En zo werd ik ingeleid hoe Hij van krib tot kruis Zijn weg had gegaan, hoe Hij gekruist, gestorven en begraven was, nedergedaald ter helle, weer opgestaan van de doden, opgevaren ten hemel, zittende ter rechterhand Gods; en Die ook voor ons bidt. En o, dat ook voor ons bidt, En nu zag ik Hem als die verdienende Oorzaak in het borgwerk en zo mocht ik daar mijn hand op leggen en zeide: *lieve Zaligmaker*. En zo'n liefde in mijn ziel, dat ik dacht te bezwijken.

Maar even daarna weer alles voor mij verborgen. Dan dat gemis; zal het wel waar zijn? En zo valt er in mijn ziel: "Ik ben met Christus gekruist en ik leef, Maar niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leven door het geloof des Zoons van God, Die mij liefgehad en Zichzelf voor mij heeft overgegeven." En weer zo'n liefde daar viel al de benauwdheid weg. En het was in mijn hart:

*Gij hebt mijn de weklacht en geschrei,
Verandert in een blijde rij, enz.*

En dan zong het in mijn ziel:

*'k Zal met mijn ganse hart, Uw eer,
Vermelden HEER'.
U dank bewijzen.*

Dat was donderdag. En weer is alles weg. O wat een diep gemis in mijn ziel. Ik kon niet slapen; en zei: 'O Heere, hoe is het toch met mij?'

En zo word ik bij het kraambed van mijn dochter gebracht, toen het kind geboren was maar nog aan de moeder verbonden was, hoewel het ademde en leefde en schreeuwde; het was geboren, maar nog niet afgesneden. En zo werd ik bepaald bij Ezechiël 16 het eerste gedeelte tot vers 9. En toen zag ik in de dadelijkheid waar ik stond.

En nu met dit alles sta ik buiten alles met diep gemis in mijn ziel, hoe zal de slag nog eens vallen. Het recht lief gekregen en omhelsd en op mogen staan en naar de Vader gegaan; in het paradijs geleid in de staat der rechtheid en hoe ik uit mijn Makers heilige vingers gekomen was en dat beeld verloren door eigen schuld, schuld. Afgesneden in de ontdekking, gestorven aan de wet door de wet, en nu niet afgesneden van mijn leven. Dus mocht ik met lege handen voor God staan, met een diep gemis in mijn ziel.

En als ik er nu geen opening in krijg, kan ik er geen eens iets van zeggen wat er achter mij ligt. O, wat ben ik nu ver van God af. Nog nooit zó erg gewaar geworden in mijn schatting. Hoe zal het nu nog met mij aflopen?

Tot dusver. 25 augustus 1936.

4. Eenvoudige bekeringsgeschiedenis die God gehouden heeft met

WEDUWE OTTINA VERVAT

gewoond hebbende en overleden te Amerongen, 20 Maart 1953

Met een voorwoord van Ds. DU MARCHIE VAN VOORTHUYSEN

Predikant van de Oud Gereformeerde Gemeente te Leersum

Uitgegeven, op verzoek van de overledene,
door Marie Reede,
die haar de laatste 12½ jaar verzorgd heeft

DRUKKERIJ "PERFECTA", VIEGEN & ZOON, AMERONGEN

STICHTING GIHONBRON
MIDDELBURG
2003.

Genealogie Vervat - Hunnen

Ottina van Hunnen, geb. 02-06-1873 te Eede (Gld) overleed 20-03-1953 te Amerongen. Ottina was een dochter van Ottina van Hunnen. Blijkbaar werd Ottina vernoemd naar haar moeder, wat voorkwam indien een kind buiten het huwelijk geboren werd.

Ottina trouwde 12-03-1903 Amerongen met **Anton Vervat**, zoon van Hendrik Teunis Vervat en van Jacoba van Boort.

Anton Vervat geb. Amerongen 25.8.1852, arbeider te Amerongen, zoon van Teunis Vervat en Jacoba van Boort. Anton was eerder getrouwd te Maarn 12-4-1883 met Heintje Termaten, geb. Maarn 1-2-1856, dienstbode, overl. Amerongen 24-2-1897. Uit dit eerste huwelijk werden 5 kinderen geboren, de 4 laatste te Amerongen.

VOORWOORD

Na onderscheidene dringende verzoeken om een "*Voorwoord*" te schrijven voor het nagelaten boekje van wijlen Vrouw Vervat te Amerongen, hebben wij er in toegestemd te trachten zulks te doen.

Evenwel hebben wij hiertoe verscheidene bezwaren moeten overwinnen.

- In de eerste plaats leven wij in een zeer donkere en verwarde tijd, *waarin het fijne goud verdonkerd is en de kostelijke kinderen Sions den aarden flessen zijn gelijk geworden*. Daardoor geloof ik, dat diegenen, die wij, onder de oordelen, nog mogen houden voor kinderen Gods, in vergelijking met de oude Godzaligen van vorige dagen, maar duistere nachtpitjes zijn, met weinig ontdekkend en onderscheidend licht; hoewel de wortel der zaak, uit vrije genade, in hen gevonden wordt. Door gebrek aan onderscheidend licht worden derhalve vóórkommende waarheden en gedachten over de waarheid telkenmale gehouden voor inkomende waarheden, als door den Heere Zelve gesproken tot onze ziel. Het schijnt mij toe, dat zulks in dit geschrift verscheiden malen gebeurd is.
- In de tweede plaats kunnen wij de nuttigheid van het uitgeven van geschriften van personen van deze tijd niet groot achten, temeer daar de Heere ons een schat van klare, ziel doorzoekende geschriften van onze godzalige oudvaders heeft nagelaten, welke geschriften in alle delen ontdekkender, schriftuurlijker, onderwijzenden en vertroostender zijn, dan welk geschrift ook en van wien ook, uit onze geesteloze dagen. Waarlijk ons is één regel van gezalfde Godsmannen uit een gezegend verleden, meestal meer waard dan duizend woorden geschreven in een tijd, waarin de wijze maagden met de dwaze maagden in slaap gezonken zijn.

U gevoelt met hoeveel bezwaren wij een "*Voorwoord*" moesten schrijven. Nochtans, wijlen Vrouw Vervat persoonlijk verscheidene malen bezocht en gesproken hebbende, mogen wij een goede hoop hebben, *dat zij ingegaan is in de ruste, die er overblijft voor het volk van God*.

Wij geloven, dat de Heere het wel eens vergund heeft, elkander aan deze zijde van het graf ontmoet te hebben in een Ander, Wiens gerechtigheid volkomen is.

Staande en sprekende op haar graf, mochten wij bij vernieuwing geloven, dat zij uit vrije genade verlost zijnde, eindelijk en voor eeuwig de eerkroon mag neerwerpen voor het Lam, dat op den troon zit, hebbende de ganse kerken gekocht door Zijn dierbaar bloed.

Vanwege het vele stichtelijke, gevonden in deze nagelaten beschrijving, bevelen wij de lezing hiervan hartelijk aan, met de verzuchting, of de Heere de lezing van dit boekje moge zegenen voor arme en onsterfelijke zielen op reis naar de eeuwigheid. Zo zoude de gedachtenis aan deze rechtvaardige nog tot zegening kunnen zijn.

Dit is de wens van uw vriend en medereiziger naar de alles beslissende eeuwigheid.

Ds. E. du Marchie van Voorthuysen, Predikant der Oud-Gereformeerde Gemeente te Leersum.

AMERONGEN, 14 April 1931.

De inhoud van deze regels zijn door genade geschreven door

Weduwe Ottina Vervat te Amerongen.

57 jaar oud zijnde, werd mij door een neef gevraagd, eens een briefje te willen schrijven aan een vriend te Lunteren, een kind des Heeren, hetwelk mij, daar ik mezelve hier onbekwaam voor achtte, in verzuchting bracht of de Heere er Zijn goedkeuring, vrijmoedigheid en onmisbare zegen over wilde schenken.

Dit beliefte de Heere genadiglijk te vervullen; ik mocht die vriend schrijven van begin en trapsgewijze, de weg die de Heere met mij, nietig Adamskind, gehouden heeft. Ook kwam ik in verzuchting of het tot ere van Zijn lieve naam mocht wezen en tot een heilige jaloersheid, later, als ik er niet meer zou zijn, hetwelk ook in vervulling ging.

*De Heere gaf rijke juichensstof,
Om Zijne wond'ren en Zijn lof,
Met hart en mond te melden.*

Dit was in 1920.

46 jaar lang had ik met volle lust de wereld gediend, zonder éne overtuiging, toen het de Heere behaagde, door Zijn grondeloze liefde, mij, schuldig, zondig, onwaardig schepsel stil te zetten op die zondige weg, door een jaloersheid op dat lieve volk van God te werken; welke zo gelukkig in mijn ogen waren, terwijl ik ongelukkig en onbekeerd was. Dit liet mij niet met rust, 't was maar wenen en zuchten of de Heere ook mij wilde bekeren, want dat zou toch ook moeten om te kunnen sterven.

't Was ongeveer een maand of drie dat ik zo liep 'te zuchten, onbekwaam om mijn werk te doen en niets durvende te zeggen, dat mij deze waarheid inkwam: "Werpt al uwe bekommernissen op Hem, Hij zorgt voor u."

Dit was bijblijvend in mijn hart, maar ik was zo onwetend en wist niet dat dit in Gods Woord stond. Als ik dát mocht horen was ik blij, dan was het maar: zou dit nu ook voor mij kunnen zijn? En zo kreeg ik altijd weer waarheden uit dat Woord, o. a.: "Die in Mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven." Maar altijd was ik weer ongelukkig. Wederom uit Galaten 2 vers 20: "Ik ben met Christus gekruist en ik leef, Maar niet meer ik, maar Christus leeft in mij en hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons Gods, Die mij liefgehad heeft en Zich voor mij overgegeven heeft."

Ik heb toen maar uit moeten roepen: "ach Heere; en dat voor zo een als ik ben." Ik kon het niet op, daar zonk ik maar onder weg. Toen kwam er weer: "Bergen mogen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken en het Verbond des Vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Ontfermer."

En Psalm 121:

*De Heere zal u steeds gade slaan,
Opdat Hij in gevaar,
Uw ziel voor ramp bewaar';
De Heere, 't zij g' in of uit moogt gaan,
En waar g' u heen moogt spoeden,
Zal eeuwig u behoeden.*

Toen heb ik het niet langer kunnen verzwijgen en aan 't volk mee mogen delen dat de Heere op zo'n zondig schepsel had willen neerzien, die het zolang in de wereld had uitgehouden. Wat mocht ik nu met lust en liefde naar 't volk gaan; wat ging ik toen

aan het werk; bidden, lezen, kerkgaan; zeven schoften per dag (zoals ik Dominé Boone eens hoorde zeggen). Ook ik heb dat gedaan en begon er vroom bij te worden, hoewel ik toen niet verstond dat dit vroomheid was. Dit heb ik later pas geleerd en heb wel eens gezegd (toen ik meer te zien en bewust met de zonde te doen kreeg) wát heb ik toch gesproken

Hier geruime tijd in verkeerd hebbende, kwam de Heere mij naar het Paradijs te leiden met de woorden: "Adam; waar zijt gij; in het zweet des aanschijns zult gij uw brood eten", wat personeel voor mij was. Ik mét hem gevallen; o, die zonde! ... Toch mocht ik toen ook weer op dat vrouwenzaad zien: "Ik zal vijandschap zetten tussen deze vrouw en tussen haar zaad; datzelve zal u de kop vermorzelen, en gij zult het de verzenen vermorzelen."

Dit stelde mij voor de keuze: "Is nu God Gód, zo dient Hem; of is Baäl god, zo dient hém." Daar lag ik nu, de wereld niet meer kunnende dienen, wat me de dood was geworden en ook God niet. Ook dát kwijt. En toch mocht ik toen zeggen: *Liever met het volk van God kwalijk gehandeld te worden, dan voor een tijd de genieting van de wereld te hebben.*

Zo is dat afwisselend verder gegaan, niet alles kunnende beschrijven wat men in die tijden doorleeft; totdat ik te zien kreeg dat ik niet één, maar al de geboden overtreden had. Met de getuigenis: "Zou God dan geen recht doen Zijn uitverkorenen" mocht ik het recht billijken en zeggen: *Neen Heere, dát kan niet, Gij kunt van Uw recht geen afstand doen, al was het om ene zonde; al zou ik dan omkomen, het is rechtvaardig.*

In de weg der verlossing mocht ik een oog krijgen met de woorden: "*Wie is Hij, die daar komt, met besprenkelde klederen van Bozra*"; en uit Jesaja 40: "Zeg dat haar strijd vervuld is, dat zij uit de hand des Heeren dubbel ontvangen heeft voor al haar zonden"; toen was het:

*Een milde regen zond g' o Heer',
Op Uw bezwijkend' erf'nis neer,
Om sterkte aan haar te geven.*

In dát wonder en wat ik, zo'n zondig schepsel zijnde, daarin mocht ondervinden, zonk ik weg. Daarin nu een weg geopend te mogen zien, waardoor wij weer met God verzoend konden worden in die Tweede Persoon in het Goddelijk Wezen. O, eeuwig wonder des Vaders; eeuwig wonder des Zoons, eeuwig wonder des Heiligen Geestes! Lang heb ik, bij tijden, in dat eeuwige wonder en in mijn onwaardigheid, in dat weg zakken en zinken, mogen verkeren, totdat ik mezelf weer terug kreeg in mijn gemis, vreemde dat alles nog mis was en mijn werk geen waarheid.

Zien was toen nog geen hebben, en daarbij werd de schuld groter. Wel waren er soms krachtige beloften, o.a.: "Die het belooft heeft is getrouw, Die het ook doen zal"; "Deze Boas zal niet kunnen rusten tot Hij alles voleind heeft." Door deze liefdesuitlatingen werd het geloof wel eens gesterkt. Maar daar weer uitrakende, kreeg ik de weg steeds nauwer te zien en mijn schuld in te leven met:

*'t Was niet alleen dit kwaad dat roept om straf,
Maar ik ben in ongerechtigheid geboren,
Reeds van het uur van mijn ontvangenis af.*

Het gericht voor ogen, de schuld hemelhoog en geen kwadrantpenning om te betalen. Rechtvaardig verdiend zag ik niet anders dan de dood.

Daar zo in verkerend, kwam de Heere onverwachts over met de woorden: "Ziet, Hij komt, springende over de bergen, huppelende over de heuvelen." O, wat 'n verlangend uitzien, dát mocht ik geloven.

Ik kreeg die lieve Tweede Persoon in het Goddelijke Wezen te zien; hoe dat Hij die nietige zondige wereld betreden had, van kribbe tot kruis, tot aan Zijne verheerlijking. Daarbij telkens de inleving van de stukken uit het Hooglied: *Ja zulk een is mijn Liefste, ja zulk een is mijn Vriend, gij dochters van Jeruzalem.*"

Mede zag ik hoe Hij daar voor mij pleitte bij de Vader, hierin: "Ik wil niet dat deze in het verderf nederdaalt, Ik heb verzoening voor haar gevonden." Daarop zag ik het welgevallen nemen van de Vader in het volbrachte werk van de Zoon; hoe de Vader daar mij niet meer in aanzag als een vertoornd Rechter, maar als een verzoend Vader in Christus. Daar heb ik uitgesproken: *Abba, lieve Vader.*

Het was: "zomin de wateren Noachs niet meer over de aarde zouden gaan, zomin zou Hij niet op mij toornen of schelden"; en in het aanspreken van Zijn bruid: "Gij zijt schoon, Mijn vriendin, Mijn volmaakte, Mijn duive; Ik heb u Mij ondertrouwd in gerechtigheid. Drie zijn er die getuigen in de Hemel, de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, en deze Drie zijn Eén." Ik moest wederom uitspreken: *Eeuwige liefde des Vaders, eeuwige liefde des Zoons, eeuwige liefde des Heiligen Geestes; ach, lieve Heere Jezus, neem mij maar tot U, want ik zal steeds weer opnieuw zondigen.*

Een week heb ik toen verkeerd alsof ik niet meer in de wereld was, vanwege die liefde. Maar weer kwam ik in mijn gemis met deze woorden: "Geef bevel aan uw huis, want gij gaat sterven." O, en dat kon ik niet, sterven en God ontmoeten. Geen zucht kon er meer af, totdat ik deze woorden kreeg: "Och, schonk Gij mij de hulp van Uwe Geest." Waarna er weer opening kwam en ik te zien kreeg op het volbrachte werk van de Middelaar; hoe Maria naar het graf ging en ze zag hoe haar Heere was weggenomen, menende tot dat ogenblik dat het de hovenier was en de Heere kreeg te missen in Zijn aanspreken met haar.

Ook ik kreeg te zien die toepassing nog te missen, maar had toch de levendige begeerte om Hem als mijn Oudste Broeder te mogen leren kennen en als een zegel op Zijn hart gezet te worden en ik met een Thomas kon zeggen: *"Mijn Heere en mijn God"*; die weg nog te leren: *"van deze boom geen vrucht meer in der eeuwigheid."*

De Heere heeft veel arbeid met mij gehad, om trapsgewijze, na al die bemoeienissen, te leren, uit genade alleen zalig te kunnen worden, daar uit de werken der wet geen vlees gerechtvaardigd kán worden, wat ik altijd nog wel vast kon houden.

De Heere kwam mij te ontdekken dat er niets bedekt is wat niet ontdekt zal worden. Eerst met de schuld in de breuk van de kerk, waar ik de ere des Heeren zó te kort had gedaan en waar Hij mij uit de **Gereformeerde kerk** kwam uit te halen met de woorden: "Ga uit van haar, gaat uit van haar, opdat gij van hare plage niet besmet wordt." En:

*"Daarna sprak God tot mij één woord,
tot tweemaal toe heb ik 't gehoord:
dat 's Heeren zijn de sterkten en krachten."*

In die weg raakte ik vele vrienden en vriendinnen kwijt, die mij hierin niet verstonden. Ook moest ik uit alle verzekeringen, alles om de ere des Heeren. Ik moest wel eens zeggen: *lieve Heere, wat hebt Gij toch met mij voor?* Waar Hij sprak met de woorden: "Ik zal u stellen tot een koperen pilaar en tot een vurige muur rondom, tot een wachter op Sions muren."

Voorts zette de Heere de schatkamers van mijn hart open met: "Ik zal maken dat ze een walging van zichzelf krijgen." "Die vuile bron van wanbedrijven, wonden, striemen en etterbuilen, die vanwege de menigte niet uitgedrukt kunnen worden; in

zonden ontvangen en geboren in ongerechtigheid, naakt in de wereld gekomen en naakt er uitgaande; buiten God, de duivel toegevalen en zijn prooi geworden."

Ja, men leert het niet in éne dag dat het een nauwelijks zalig worden is. 'k Had altijd nog wel zalig willen worden, maar niet in zo'n weg; 't was bij mij net als bij de discipelen: "wie kan dan zalig worden?" Maar nu eens krijgen te volgen in die weg Wat kreeg ik daarin te zien een vijand hiervan te zijn. Maar de Heere zegt: "Ik wil"; mijn bedorven wil moest ik dus verliezen.

Ik mocht op mijn ziekbed ook leren de wil des Heeren goed te keuren. Onverwachts werd ik voorbereid met die woorden *dat mijn weg gans slibberig en duister was*, waarin echter de Heere mij lieflijk kwam te onderwijzen éne planting met Hem te worden in de gelijkmaking Zijns doods en ook in Zijn opstanding. Zwijg Gode stil in navolging Christi, want: "gelijk een Lam is Hij ter slachting geleid en als een schaap dat stemmeloos is voor die het scheert, alzo deed Hij Zijn mond niet open."

Twee dagen later werd ik ziek, drie weken, zonder één zucht te hebben, maar de dood voor ogen en bewust de eeuwigheid in. Ik mocht Gode volgen en zwijgen, waarbij de Heere mij lieflijk kwam in te winnen, die Goddelijke deugden lief te krijgen en heb maar uit moeten roepen: lieve Goddelijke deugden, er kan er niet één gekrenkt worden; lieve rechtvaardigheid, ik heb je liever dan mijn leven. Nu wilde ik niet meer behouden worden, maar kon uit liefde verloren gaan.⁴ Daar heeft die lieve Tweede Persoon in het Goddelijke Wezen gezegd: "Ik zal Mijzelf aan U openbaren en verklaren, niet aan de wereld, omdat gij van de wereld niet zijt, daarom doe Ik dat."

Daaruit vloeiende een heilig, afwachtend uitzien; want ik had mogen zien, Wie mij die doodsjordaan door zou leiden en hoe dat Abraham zijn zoon moest offeren en hij in het geloof optrok met dat borstwapen. Op Hem ziende was hij machtig ook mij uit de dood op te wekken, zoals Hij Lazarus opgewekt had, het dochttertje van Jairus en de jongeling te Naïn.

Nadat er weer veel vooraf was gegaan, beliefte het de Heere mij bij de opwekking van Lazarus te bepalen met de woorden: "Lazarus kom uit", dat hij, gebonden zijnde, nog moest ontbonden worden. O, wat kreeg ik daar een Borg voor nodig; daar heb ik mijn schuld uitgeweend, zodat er geen kracht meer in mij was vanwege de diepe verootmoediging. Toen heeft de Heere tot mij gesproken: "In de tijd der minne heb Ik u geroepen en in de tijd der minne zal Ik me verder aan u openbaren".

Daarna heb ik een zomer doorgemaakt met mijn totale doodsstaat in te leven, mijn vijandschap, onwil en onmacht, denkende dat zoiets niet gekend werd. Ik was zo besloten en kon niet uitkomen, totdat de Heere mij met Zijn opzoekende liefde bij de toestand van Hiskia (met zijn aangezicht naar de wand) bepaalde. Geen gerechtigheid meer. O, wat kreeg ik die Borg nodig voor de schuld, uitwenende in barensweeën: Sion had weeën gekregen. Ik kan maar een tipje er van schrijven zoals ik dat inleefde. Toen sprak de Heere: "Rust een weinig, vermoeide ziel", waar ik mocht rusten in de Heere van de strijd.

Hier zijn weer enige jaren in afwisseling over verlopen, maar weer in het gemis komende mocht ik pleiten op de beloften en zeide: "lieve Heere, U heeft het mij toch

⁴ De bedoeling is: ik wilde niet behouden worden met krenking van Gods deugden. In deze diepe vernedering kiezen wij geen hemel en kiezen ook geen hel; keuren de hel wel waardig, maar kiezen God, de Rechter zoals Hij is in al Zijn aanbiddelijke Deugden. Wij hebben Zijn rechtvaardigheid gekwetst, Zijn liefde gekrenkt. Krijgen de Rechter lief, waar de vereniging met Hem ruimte geeft.

beloofd?" "Ach Heere, neem mij toch niet onverwacht weg"; want naar het lichaam erg zwak zijnde, was altijd de dood er mee in verband en hoe dat gaan zou.

In 't begin van het jaar 1937 werd ik in- en doorgeleid met de waarheid: "Zal ik met de roede tot u komen of met de Geest van zachtmoedigheid"? Met die vraagswijze "Zal ik" ben ik zeer onder vernederd en moest maar zeggen: lieve Heere, ik heb geen bedil, Uw doen is enkel Majesteit, aanbiddelijke heerlijkheid en Uw gerechtigheid oneindig."

Hierna was het: "Ik heb zeer begeerd het Avondmaal met u te houden eer dat Ik lijde." 'k Mocht zien hoe die lieve Zoenborg de lijdenshof inging na het laatste Avondmaal met Zijn discipelen, o, hoe gewillig! "Gelijk een Lam is Hij ter slachting geleid, Hij deed Zijn mond niet open." In diepe ootmoed en vernedering zonk ik weg, de Heere verder afdalende met de woorden: "Wij dragen alreeds het vonnis des doods in ons om, opdat de uitnemende kracht zou zijn Gode en niet uit ons, opdat geen vlees zou roemen; dit eerst wetende, dat de oude mens, met Hem gekruist zijnde, niet meer sterft; de dood heerst niet meer over Hem, want wat Hij der zonde éénmaal gestorven is, dat is Hij gestorven en wat Hij leeft dat leeft Hij Gode."

Toen zag ik hoe die Borg de dood verslonden had tot overwinning, opdat wij gemeenschap hebben aan het lijden, Zijn dood gelijkvormig wordende. Wat moest ik daar toch zien dat de prikkel der zonde de dood is, maar mocht toch zeggen: "lieve Heere, voor Uw kinderen is de dood maar een doorgang." "Maar Gode zij dank, die ons met Hem doet triomferen, door Hem, die ons liefgehad en Zich voor ons overgegeven heeft."

Toen was het: "Wij hebben niet ontvangen de Geest der dienstbaarheid wederom tot vreze, maar de Geest der aanneming tot kinderen, door welke wij roepen: *Abba, lieve Vader.*"

Hierna uit Johannes, waar de Heere tegen de discipelen zegt: "Gij zijt nu rein om het Woord dat Ik tot u gesproken heb." En toen: "De liefde des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes, zij en blijve met u."

Verder kreeg ik nog Psalm 105 vers 7 in mijn hart.

*Hij sprak: Ik zal de schoonste landen,
'k Zal Kanaän leev'ren in uw handen
't Welk 't snoer uws erfdeels wezen zal.
Het volk was weinig in getal,
Verkeerde daar als vreemdeling,
Toen 't zulk een gunstrijk woord ontving.*

Daarna ging Romeinen 6 voor mij open, waar ik mij in verklaard zag, waar die lieve Borg het verder kwam verzegelen met die woorden: "Ik zwoer en Ik kwam met u in een Verbond, en Ik dekte uw naaktheid; en gij zijt de Mijne; en ik ben de Zijne. Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede met God door onze Heere Jezus Christus."

O, ik kon het niet op, ik lag verslonden in de liefde en wilde hemel en aarde en dat lieve volk des Heeren wel samen roepen om dat lieve en volzalige Wezen maar groot te maken. Ja, met alles vrede. Vrede met het Drie-enig Goddelijk en volzalig Wezen. Vrede met alles. Wat ik om mij zag, getuigde van vrede. O, het is niet te beschrijven wat ik hier heb mogen in en doorleven!

Zie Psalm 69: 14.

*Gij hemel, aard en zee vermeldt Gods lof:
Laat al wat leeft Zijn trouw en goedheid prijzen;*

*Want God zal aan Zijn Sion hulp bewijzen,
En Juda's steen herbouwen uit het stof.
Daar zal zijn volk weêr wonen naar zijn' raad;
God eeuwig hun zijn volle gunst betonen:
Daar zullen zij, Gods knechten met hun zaad,
Zij, die Zijn Naam beminnen, erflijk wonen.*

Het zij zo

Enige weken na deze laatste toestand kwam de Heere mij in leiden hoe dat Hij mij in zou halen, uit Ps. 87:

*Dan zullen daar de blijde zangers staan,
De speelliên op de harp en cimbaal slaan,
En binnen u, al Mijn fonteynen wezen.*

Uit Psalm 20:

*Dan zal 't gejuich ten hemel dringen,
Dan zullen wij Gods eer,
Bij opgestoken vaandels, zingen
Uw' wens vervull' de Heer'!*

De tijd mijner ontbinding was aanstaande, de tijd werd kort en daar lag ik geheel voor ingewonnen, wat de Heere deed was goed; moest ik nog een poosje in dit strijdperk blijven, 't was goed, en was het, dat de Heere mij spoedig wegnam, 't was ook goed. Bij de Heere is de tijd, maar ik zag het kort. Psalm 43:4

*Dan ga ik op tot Gods altaren,
Tot God, mijn God, de Bron van vreugd;
Dan zal ik, juichend, stem en snaren
Tot roem van Zijne goedheid paren,
Die, na kortstondig ongeneugt,
Mij eindeloos verheugt.*

O, om Hem dan eeuwig te mogen lieven en loven, voor zo'n grote verlossing, aan zo'n nietige maar grote zondares bewezen, die de eeuwige dood verdiend had en aan die het eeuwige leven om Christus wille, uit eeuwige zondaarsliefde, geschonken!

Hoe was toch die lieve Koning mede verheugd. Psalm 2: 1.

*O Heer! de Koning is verheugd
Om uw geducht vermogen
Uw heil zweeft hem voor d' ogen;
En met wat blijde zielevreugd
Zal hij, door al uw daân
Verrukt, ten reije gaan!*

En Psalm 45: 1.

*Mijn hart, vervuld met heilbespiegelingen,
Zal 't schoonste lied van eenen Koning zingen;
Terwijl de Geest mijn gladde tonge drijft,
Is z' als de pen van een', die vaardig schrijft.
Bemin'lijk Vorst, uw schoonheid, hoog te loven,
Gaaf al het schoon der mensen ver te boven;
Gená is op uw lippen uitgestort,
Dies G' eeuwiglijk van God gezegend word.*

Korte tijd hierna kwam de Heere mij ook in de Hemelvaart te leiden met die woorden: "Hij is opgevaren in de hoogte, en Hij heeft gaven genomen om uit te delen aan de mensenkinderen; ja ook aan de wederhorigen."

Verder: "Ik vare op tot Mijn Vader en tot uw Vader, en tot Mijn God en uw God." En hoe Hij nu aan de rechterhand des Vaders zit en daar nog voor al Zijn kinderen bid en ze onderhoud en regeert tot de jongste Dag.

Nadat de Heere dit grote wonder aan mij, zo'n grote zondares, verheerlijkt had, zijn er weer 7 jaar over verlopen, na vele afwisselende gangen hier in het strijdperk en daar ik altijd nog wat miste, zo beliefdde het de Heere mij onverwacht op een ziekbed neer te leggen en kwam Hij mij in Zijn gerechtigheid in leiden, waarin ik onuitsprekelijk veel mocht zien, ook uit het Hooglied, tot driemaal toe, en was het door die gerechtigheid van Christus, dat ik volkomen vrede met God had, door onze Heere Jezus Christus. O, wat lag ik verslonden, diep verootmoedigd onder deze vrede.

Ik mocht nu zien dat ik weer in het Vaderhart was teruggebracht, waaruit ik was gevallen. O, het is niet onder woorden te brengen, die liefde aan een schuldig volk bewezen. Nu mocht ik rusten in God Drie-enig.

*O Vader, dat Uw liefde ons blijk',
O Zoon, maak ons Uw beeld gelijk,
O Geest, zendt Uwe troost ons neer,
Drieënig God, U zij al d' eer.*

Hierna: "*Want het schepsel als met opgestoken hoofde, verwacht de openbaring van onzen Heere Jezus Christus.*"

Na dit openbaarde dat lieve Goddelijke Wezen Zich in: "Ik ben de God Abrahams, en de God Izaäks, en de Gods Jacobs; God is niet een God der doden, maar der levenden; Ik heb u lief gehad met een eeuwige liefde, daarom heb Ik U getrokken met goedertierenheid, eer de bergen geboren en de afgronden nog niet waren, ja van eeuwigheid."

Ook gaf God de Zoon mij te zien hoe Hij Zijn hoge Hemeltroon heeft verlaten en de aarde betrad, zonde gemaakt zijnde door de zonde; zonder zonde, geboren uit een vrouw, geboren onder de wet, opdat Hij, diegenen die onder de wet lagen, verlossen zou; en zo heel de lijdensweg door; gekruist, gestorven en begraven, ten derde dage weer opgewekt, ten Hemel gevaren, zittende aan de Rechterhand des Vaders. En toen: de Heilige Geest, hoe die nu zo'n schuldige ziel in de tijd kwam ontdekken, te leren en het ganse genadewerk toe te passen. O, onuitsprekelijke liefde! God was nu alles en in alles. "De genade van onze Heere Jezus Christus, en de liefde Gods, en de gemeenschap des Heiligen Geestes, zij en blijve met u."

Daarna: "Doe dan aan de wapenrusting Gods en de helm der zaligheid." Het zij zo.

Na deze zijn er weer vier jaar verlopen.

't Was in **November 1948** dat de Heere zo onuitsprekelijk goed voor mij is geweest; hoewel Hij dat altijd is voor Zijn kinderen, ook al zien wij dat niet; ook in de duistere nacht beschaduwde Hij ze in Gods woning. Zo waren wij op een avond met een paar mensen samen en mochten uit de klacht, onze afmaking en dat ongeloof spreken, hoewel het onder al de tirannie toch op het hart ligt, heilig te leven en dit niet te kunnen, zo mocht ik diep bukken in mijn schuld en schaamte, zodat ik het maar uit moest wenen voor dat lieve Wezen, die toch altijd dezelfde blijft en nooit verwijt, maar aanziet in die lieve Borggerechtigheid van Christus. Toen leidde de Heere mij naar de eeuwigheid, met die overdenkingen:

*Ik was al uitverkoren, al eer ik was geboren;
eer er iets van mij begon te leven,
was alles in Uw boek geschreven.*

Mijn moeder was een Amoriter; uit een onreine in zonde ontvangen en geboren. O, verloren lag de kerk op de vlakke. En hoe nu de Vader sprak, dat daar een kerk verloren lag: *ga naar beneden en raap ze op*. Want Hij had al gedachten des Vredes. O, die bewegende Oorzaak van die lieve Vader en die gewilligheid van die lieve Zoon, Die zo laag heeft willen bukken om Zijn Hemeltroon te verlaten, zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem. Geboren uit een vrouw, geworden onder de wet, opdat Hij diegenen die onder de wet lagen, verlossen zou; die lijdensweg, gekruist, gestorven en begraven, wederom opgewekt, opgevaren ten Hemel, zittende ter rechterhand des Vaders; daar voor ons biddende ...; die lieve Heilige Geest, die van de Vader en de Zoon uitgaat en in de tijd der minne trapsgewijze komt te ontdekken en toe te passen O, ik heb er geen woorden voor om die liefde uit te spreken (die niet uit te spreken is) om dat lieve driemaal Heilige Wezen te bewonderen.

In deze week werd ik 's nacht ingeleid voor de 3^e maal in de oordelen, met de woorden: "Hoor wat de Geest tot de gemeente zegt" en voelde meteen dat de Heere wat te spreken had; en mocht antwoorden: "Ja, lieve Heere, Uw kind hoort." Zo heb ik even stil gelegen en toen sprak Hij: "Ik zal de aarde slaan met de ban", waarna ik uit kwam te roepen: "Lieve Heere, ach Uw arme kerk, mocht Gij ze nog gedenken en voor- en toebereiden"; want ik geloofde dat de Heere gewis door zou en zal gaan. Toen sprak Hij: "Sion zal door recht verlost worden", waarin ik weer moed mocht scheppen, want nooit zal Hij Zijn kerk begeven of verlaten, hoe het ook soms wel eens door de diepte gaat.

Nadat ik in November van het voorgaande jaar die andere gang had mogen inleven, mocht ik, hoewel met veel strijd, als onwaardige zondares, veel werkzaam zijn. Ik heb toen enkele dagen gelopen met: "Ik ben met verse olie overgoten", Maar ik vond dit zó groot, omdat ik me niet anders kende als een weglloopster van de Heere af. Ik werd toen bepaald bij Aäron, Psalm 133, van de olie, die van zijn hoofd gedropen, zijn baard en klederzoom doortrok; *die zalf waarmee hij is aan God gewijd, die door haar reuk het hart verblijdt*.

Daarna moest ik Leviticus 8 lezen; waar men leest hoe dat Aäron, die zichzelf er heel niet voor geschikt achtte, geheiligd werd het priesterambt te bedienen. Dat was Aäron; maar ik, een vrouw en zo'n nietig schepsel. Ik mocht het wel eens bezien in de weg van heiligmaking en moest zeggen: "lieve Heere, wat hebt U toch met mij voor?" 'k Heb wel eens tegen Marie gezegd: "zou de Heere mij wegnemen"?

Op een nacht kwamen die woorden in mijn hart: "En daar geschiedde haastelijk uit de hemel een geluid als van een geweldig gedreven wind en vervulde het gehele huis waar zij zaten, en zij begonnen te spreken met andere talen, zoals de Geest het hun gaf uit te spreken."

Het was die Geest die mij ontdekte, 'die getuigt met onze Geest, dat wij kinderen Gods zijn en indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenamen en mede-erfgenamen van Christus; en Christus is Gods.'

En toen:

*"O Vader, dat Uw liefd' ons blij,
O Zoon, maak ons Uw beeld gelijk,
O Geest, zendt Uwe troost ons neer,*

Drieënig God, U zij al de eer."

Nu mocht ik zien dat ik in een Drie-enig God verzegeld lag. O, gawe de Heere een mond om het uit te spreken, die liefde en dat diepe bukken en wegzinken in mijn onwaardigheid. Daarom *waren het verborgenheden, met diep ontzag te melden, die ons voorheen de vaderen vertelden.* "Over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal Ik u zetten; gaat in, in de vreugde uws Heeren; met nieuwe tongen zullen zij spreken en de toekomstige dingen verkondigen; gaat uit op de voetstappen der schapen. Alles wat de Vader heeft is Mijne", spreekt de Zoon en "wat die lieve Geest van Mij hoort, zal Hij spreken. Hij zal het uit het Mijne nemen en u verkondigen."

Ik kreeg te zien wat die lieve Geest in mij sprak zoals mij die geopenbaard was en zij begonnen te spreken met andere talen, zoals de Geest het hun gaf uit te spreken, enkel en alleen daaruit bediend te worden en dat uit te dragen: "Niet ons, o Heere, maar Uw driemaal Heilige Naam zij alle eer."

En nu nog een lieve vermaning, sprak dat lieve Wezen: "Zo gij met diep ontzag blijft luisteren naar Mijn wet, want Mij vloeit een schat van wijsheid uit de mond." Psalm 45: 1

*Mijn hart, vervuld met heilbespiegelingen,
Zal 't schoonste lied van enen Koning zingen;
Terwijl de Geest mijn gladde tonge drijft,
Is z' als de pen van een', die vaardig schrijft,
Bemin'lijk Vorst, uw schoonheid, hoog te loven,
Gaat al het schoon der mensen ver te boven;
Gená is op uw lippen uitgestort,
Dies G' eeuwiglijk van God gezegend wordt.*

Het zij zo.

31 December 1949 werd ik ziek en van alle aardse bezigheden afgezonderd. De Heere kwam mij 's nachts in Zijn liefde in te leiden met de woorden: "Het brood der machtigen nu te eten."

Ik kon dadelijk niet begrijpen wat dat lieve Wezen hiermede aan zo'n nietige zondares te zeggen had, maar het mocht me opleiden tot de Persoon en met kracht deze woorden in mijn ziel gevende: "Ik ben dat Brood dat uit de hemel nedergedaald is", waar ik, diep onder wegzinkende, Hem gelovig kwam te omhelzen in Zijn ambten als Profeet, Priester en Koning; waarna het was: "Ja, zulk Eén is mijn liefste, ja zulk Eén is mijn Vriend, gij dochters van Jeruzalem."

Terwijl ik daar in mijn nietigheid onder deze liefde lag te bukken, was het of de Eerste Persoon zeide: "Daar je nu zo onder weg ligt te zinken krijg je nu als een Gegevene van de Vader." Nu kreeg ik Hem dus van God de Vader tot wijsheid, rechtvaardigmaking, heiligmaking en volkomen verlossing.

Daarna was het: "Ja zulk Eén is mijn liefste, ja zulk Eén is mijn vriend, gij dochters van Jeruzalem." O, 't was een niet uit te spreken liefde, waarna het in al die lieve benamingen verder ging. "Ik ben de roos van Saron, een Lelie der dalen, de blinkende morgenster, de Zoon des dageraads."

Toen uitsprekende in de liefde: *Uw uitnemende liefde is beter dan de wijn, dat is een olie die uitgestort wordt op de velden, daarom hebben U de maagden lief. Ik was krank van liefde, alles wat aan Hem is, is gans begeerlijk; ja zulk een is mijn Liefste, ja zulk een is mijn Vriend, gij dochters van Jeruzalem.*

Daarna in het aanspreken: gij zijt schoon, Mijn vriendin, Mijn duive." Waarna dat lieve Wezen er de zegen over uitsprak: *"De Heere zegene en behoede u, de Heere doe*

Zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig, de Heere verheffe Zijn aangezicht over u en schenke u vrede." Vrede met die lieve Vader, vrede met die lieve Zoon, vrede met die lieve Heilige Geest. Onuitsprekelijke liefde aan zo'n onwaardige zondares!

Weer ingestort en naar het lichaam zeer zwak zijnde, zodat men het ergste vreesde, was ik voor mij zelf daar stil onder en kon dat niet overnemen. Wachtende wat de Heere met mij voor had, kreeg ik op een middag te geloven, dat ik nog niet ging sterven, met deze woorden: "Ik zal nog een lengte van dagen tot uw leven toedoen; vertroost elkander met deze woorden." Ik mocht toen zien dat deze krankheid niet strekte tot de dood, maar tot verheerlijking van het Driemaal Heilige Wezen en hoe dat het nu was om door lijden geheiligd te worden.

Toen was het:

*Maar 't is mij goed, mijn zaligst lot,
Nabij te wezen bij mijn God,
'k Vertrouw op Hem, geheel en al,
De Heere, wiens werk ik roemen zal.*

En:

*Want deze God is onze God,
Hij is ons deel, ons zalig lot,
Door tijd noch eeuwigheid te scheiden,
Ter dood toe zal Hij ons geleiden.*

Toen mocht ik zien hoe dat dit nu een vrucht was uit de zoen- en kruisverdienste Christi, in het volbrachte Middelaarswerk, waar nu alleen de Vader in verheerlijkt wordt. Mijn mond vloeide over van de lof des Heeren.

Na verloop van enkele dagen (zo werkte de Heere iedere toestand, wetende wat de ziel kan dragen) werd mij op een middag 'n opgestane Jezus verklaard in: "En Maria ging, als het nog duister was, naar het graf en zag dat de steen afgewenteld was en boodschapte het de discipelen." Voor mij was 't het meest: "De Heere is waarlijk opgestaan en is van Simon gezien, daarna van de elve, daar zij aan tafel zaten." Alzo ook nu: "Geloof in de Heere Jezus Christus en gij zult zalig worden, gij en uw huis." Daarna weer: "De Heere is waarlijk opgestaan en is van Simon gezien, daarna van de elve en ten laatste is Hij ook van mij, als van een ontijdig geborene, gezien." Ook ik mocht Paulus nazeggen: "Niet dat ik het alrede gekregen heb of alrede volmaakt ben, maar ik jaag er na, of ik het ook grijpen mocht, waartoe ik van Jezus Christus ook gegrepen ben." "Hoe dat Hij nog aan velen was verschenen met vele gewisse ken-tekenen, veertig dagen lang, zijnde van hen gezien en sprekende van de dingen die het Koninkrijk Gods aangaan." O, mijn mond was te klein om die liefde uit te spreken en moest maar zeggen: *Als ik het wonder vatten wil, dan staat mijn verstand met eerbied stil.*

Weer enige dagen later werd ik op een nacht in de oordeelsdag ingeleid met de woorden: "Ziet, de dag des Heeren komt, brandende als een fakkel en alle elementen zullen vergaan." En: "De Heere komt op de wolken en aller oog zal Hem zien, ook degenen die Hem doorstoken hebben." Hoe dat de Vader in Zijn eigen macht een dag gesteld heeft waarop Hij de aardbodem rechtvaardig zal oordelen; die het goede gedaan hebben tot de opstanding des eeuwige levens, die het kwade gedaan hebben tot de eeuwige verdoemenis." "Maar van die dag en ure weet niemand, noch de Engelen in de Hemel, noch de Zoon, dan de Vader alleen; de boeken werden geopend en ook een ander boek werd geopend, dat des levens was. En de doden werden opgewekt en

een iegelijk werd geoordeeld naar dit wat in de boeken geschreven was; die het goede gedaan hebben tot de opstanding des eeuwigen levens en die het kwade gedaan hebben tot de opstanding der eeuwige verdoemenis; waarna het zou zijn een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waarop gerechtigheid zal wonen.

Op een nacht, enige dagen daarna, daalde de liefde des Vaders in mijn hart met de woorden: "Ziet, hoe grote liefde ons de Vader gegeven heeft, Die ook Zijn Eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem overgegeven." O, die woordjes "Ziet hoe!" en "overgegeven" het is niet om te beschrijven hoe diep ik daar onder weg smolt, maar alleen in te leven; die liefde des Vaders, die liefde des Zoons, en die liefde des Heiligen Geestes. O, die liefde des Zoons, met Zijn eigen offerande, in eeuwigheid volmakende diegenen die geheiligd worden en die door Hem tot God gaan!

O, lieve broeders en zusters in de Heere en wie gij ook zijt, wat zal dat zijn, zonder zonde, eeuwig het mogen zingen: "Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed." Dáár zijn geen ziekten meer, dáár rusten de vermoeiden van kracht en dáár houdt de drijver op. Wederom moest ik zeggen: *Als ik dat wonder vatten wil, staat mijn verstand met eerbied stil.*

Na verloop van enkele dagen stortte ik, naar het lichaam, voor de tweede maal in en mocht door genade de weg die de Heere met mij hield goedkeuren, met de woorden uit Job: "Zou ik het goede van God ontvangen en het kwade niet desgelijks?" Hoewel de strijd soms zwaar was en het lichaam erg zwak, zo kwam de Heere mij in al de benauwdheden lieflijk te vertroosten en mocht telkens opzien met de woorden: "Wij hebben een beter en blijvend goed in de Hemel, waaruit wij ook onze Zaligmaker verwachtten"; dan weer: "U is een beter lot bereid, uw Heilzon is aan 't dagen."

Hierna werd ik bepaald bij mijn twee eerste beloften: "Die in Mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven"; uit Galaten 2 vers 20: "Ik ben met Christus gekruist en Ik leef, maar niet meer ik, maar Christus leeft in mij en hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons Gods, die mij liefgehad en Zich voor mij overgegeven heeft." Nu waren alle beloften in Hem ja en amen, Gode tot heerlijkheid, een iegelijk die gelooft. Bukkende in mijn niet- en onwaardigheid kreeg ik de woorden: "*'k Heb geen gebrek, 'k heb geen gevaar te vrezen*" en mocht hieruit geloven dat er nog meer moest gebeuren.

Ik werd dan ook zo zwak naar het lichaam dat ook de dokter de hoop opgaf; 14 dagen in gevaar gelegen hebbende mocht ik geloven dat de Heere mijn toestand kwam om te keren uit Psalm 91:

*'t Gevaar zal Ik u doen ontvliên,
Uw levensdagen rekken,
'k Zal u mijn eer en heil doen zien
En nooit mijn heil onttrekken.*

In februari 1951 had ik al een tijd lang niet zo'n vrije toegang in de toenadering tot het gebed, hetwelk mij tot onderzoek bracht naar de oorzaak, indachtig zijnde dat de Heere een twist met mij had. Terwijl ik dan zo liep te zuchten kreeg ik de woorden in mijn hart: "*U is een beter lot bereid, uw heilzon is aan 't dagen.*" En: "Och, dat Gij de hemelen scheurde, dat Gij nederkwaamt, dat de bergen van voor Uw aanschijn vloden." Ik wist het maar niet en dan was het weer:

*Maar 't blij vooruitzicht dat mij streelt,
Ik zal, ontwaakt, Uw lof ontvouwen,*

*U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd met Uw Goddelijk beeld.*

Déze schuld niet verzoend zijnde, kon ik zó niet sterven. Dit duurde tot begin maart, ik ben toen weer ernstig ziek geworden en mocht toen zien *dat het over de Eerste Persoon in het Goddelijk Wezen ging; hoe ik nu dat lieve Wezen in Zijn eer tekort had gedaan in de toenadering van het gebed, als de bewegende Oorzaak van de zaligheid.* Dat diep schuldgevoel is niet uit te drukken. Wat ben ik diep, ja diep onder de roede doorgegaan, terwijl dat lieve Wezen mij weer opgehaald en uit eeuwige liefde ook dié schuld verzoend heeft.

*De schuld Uws volks hebt Gij uit Uw boek gedaan,
Ook ziet Gij geen van hunne zonde aan,
Gij vindt in gunst en niet in wraak Uw lust,
De hitte van Uw gramschap is geblust.*

Nu was ik in Hem volmaakt, zonder vlek of rimpel, gewassen in het bloed des Lams. Verder sprak de Eerste Persoon door die lieve Heilige Geest: "Wij weten, dat, zo ons aardse huis dezes tabernakels verbroken wordt, wij een gebouw van God hebben, niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de Hemel." Wat ben ik ook hier diep onder weggezonden, mogende hier rusten en bewonderen in mijn niet- en onwaardigheid, in God Drie-enig! Ook hierin werkte dat lieve Wezen met mij zodanig, dat ik het met mijn zwakke lichaam dragen kon.

Daarna kwamen deze woorden: "Geen oog heeft het gezien en geen oor gehoord en in 's mensen hart is het niet opgekomen, hetgeen God bereid heeft dien, die Hem liefhebben; want de ganse aarde is van Zijn heerlijkheid vol." Toen weer: "Gij zult tot uw volken verzameld worden, niet lang na deze dagen. *Want na de dood is het leven, mij bereid, God neemt mij op in Zijne heerlijkheid.*"

Dan zou ik aanzitten met Abraham, Izak en Jakob, in het Koninkrijk der Hemelen, aan die ronde tafel van de Bruiloft des Lams, om dat lieve Wezen eeuwig de lof, de eer en de dankzegging toe te mogen brengen voor een zo grote verlossing. Deze liefde, waarin ik heb mogen baden in de liefde Gods, is niet uit te spreken.

Daarna, op een nacht, werd ik voorbereid in: "de Zoon des mensen in Zijn heerlijkheid." Ach dat verslagen, biddend wachten, waarin die lieve Koning zich openbaarde met: "Hoe lieflijk zijn de voeten Desgene die vrede verkondigt, Desgenen die het goede boodschapt; het haar wit gelijk de sneeuw." Daarna: "nog een kleine tijd en gij zult Mij zien, want Ik ben met u, alle de dagen, tot aan de voleinding der wereld; Ik ondersteun u met de rechterhand Mijner sterkte." O, dát zal toch wat zijn! Hier is het maar ten dele, al mocht ik er veel van inleven, maar dan zal het eeuwig zijn. Toen mocht ik rusten in het welbehagen Gods, van eeuwigheid. Nu een kind Gods te mogen zijn en een erfgenaam en mede-erfgenaam van Jezus Christus en al Zijn heilgoederen. "Niets zal mij kunnen scheiden, noch dood, noch leven, noch engelen, noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch hoogte, noch diepte, noch enig ander schepsel zal ons kunnen scheiden van die liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onzen Heere.

Enige tijd daarna ben ik op een nacht zo diep weggeraakt in het wonder, (dat ik heb moeten uitroepen: "O diepte des rijkdoms, beide, der wijsheid en der kennis Gods, hoe onnaspeurlijk zijn Uwe wegen, hoe ondoordringelijk zijn Uw oordelen." O, Put des levende waters, onuitputtelijke Bron! O, die zonde! Ik kon er het "hoe" niet genoeg

van uitspreken, het was uit de eeuwigheid tot in de eeuwigheid. Toen was het: "Gij hebt mij gekleed met de klederen des Heils en de mantel der gerechtigheid hebt Gij mij omgedaan." En nu werd ingeleid in dat Hemelse Kanaän, waar de stad Gods is, de straten van goud zijn en de poorten van robijnen. Toen ik hiervan tot mijzelf kwam, twee-en-een-half uur opgetrokken geweest zijnde, mocht ik zeggen: "mij, de minste en onwaardigste, is deze genade geschiedt."

In januari 1952 werd ik al een tijd van tevoren voorbereid dat mij weer een drukweg wachtte, met de woorden: "Uw weg is in de zee en uw pad door diepe wateren." Zo werd ik Oudejaarsavond plotseling ernstig ziek aan 't hart, zware griep en longontsteking. Toen ik een paar dagen zeer min was, kreeg ik te geloven dat de Heere er dit mee te zeggen had: "Deze krankheid is niet tot de dood, maar tot verheerlijking Gods; want hierin wordt Mijn Vader verheerlijkt dat gij veel vrucht draagt." Zo heb ik zes-en-een-halve week gelegen, met veel benauwdheden, maar waarin Hij met iedere benauwdheid mij lieflijk kwam te vertroosten uit Zijn dierbaar Woord:

*Hij zal Zijn engelen gebiën,
Dat ze u op weg bevrijden,
Gij zult hen in gevaren zien,
Voor uw behoudenis strijden.*

De eerste weken niets anders gebruikende dan water en medicijnen, kreeg ik de woorden in mijn hart: "neemt spijsze, want dat dient tot uw behoud", waaronder ik moest wegzinken vanwege de goedheid des Heeren en wat veel mijn lijden verzachtte. Toen kreeg ik in mijn hart; "Uit zes benauwdheden heb ik u gered en de zevende zal Ik u niet doen omkomen." En, toen het op 't ergst was (wat dan ook de crisis was): "De God aller genade zij met u; de Eeuwige God zij u een woning en Hij ondersteune u als van onder Eeuwige armen." Het zij zo.

Mijn toestand langzaam omkerende en iets beter wordende, moest ik dat lieve Wezen maar bewonderen dat Hij zo goed voor mij geweest was en dat ik nog leefde.

Nadat ik in juni enige weken voor mezelf niet gemakkelijk had gelopen en de gemeenschap met 't lieve Wezen zo miste, ben ik erg verstrikt geraakt, maar mocht, hoe ik ook liep, wel eens zuchten: "Lieve Heere, liggen er zonden tussen, ontdek mij er aan, wijs U mij Uw wil, dat ik zal gaan"; waarna ik weer ernstig ziek werd. Altijd door de diepte, aan de rand van de eeuwigheid.

Na een paar dagen klaarde de Heere mijn weg op met: "dit is de weg, wandelt in dezelve" en werd ik teruggebracht naar het voorjaar toen ik ook zo ziek was, dat die ziekte niet zou zijn tot de dood, maar tot verheerlijking Gods: "want hierin wordt Mijn Vader verheerlijkt, dat gij veel vrucht draagt." Nu was het dus door lijden geheiligd en door kruis gekroond te worden. 't Was: "Hoort aandachtig naar Mij en eet het goede en laat uw ziel in vettigheid zich verlustigen." Dit was een Vaderlijke kastijding uit liefde: "opdat gij meer vrucht draagt; die vrucht draagt, die reinigt Hij, opdat ze meer vrucht dragen." Dit was uit Hem een vrucht van dankbaarheid; een dierbare les aan een zo onvruchtbare zondares, waar ik diep onder ben weggezonden, zodat er geen kracht meer in me was. Hierin heb ik die weg, zowel de lijdens- als de troostbeker, ziende op Hem, liefgehad. "Rust een weinig, want de weg zou u teveel zijn," kreeg ik toen in mijn hart en waarin ik mocht rusten in God Drieëinig. Toen: "Het is goed dat het hart gesterkt worde door genade. Wat zal ik de Heere vergelden voor al Zijne

weldaden aan mij bewezen?" Zo naar ziel als naar lichaam. Het is: *uit Hem, door Hem en tot Hem*. Laatste gedeelte Psalm 138:

*Ik zal mij buigen op Uw eis,
Naar Uw paleis,
Het hof der hoven,
En om Uw gunst en waarheid saám,
Uw grote Naam,
Eerbiedig loven.*

Psalm 116 vers 11:

*Ik zal met vreugd in 'thuis des Heeren gaan,
Om daar met lof Uw grote Naam te danken,
Jeruzalem! gij hoort die blijde klanken,
Elk heff' met mij, de lof des Heeren aan.*

Na verloop van 5 weken, in juli, stortte ik weer in door longontsteking, maar ook ditmaal liet het lieve Wezen zich niet onbetuigd. Want toen ik een paar dagen zeer ernstig was, leidde de Heere mij in deze waarheid: "Alzo wij een zo grote wolk van getuigen rondom ons hebben liggende, laat ons de onwankelbare belijdenis vasthouden, ziende op die Overste Leidsman en Voleinder des geloofs, Jezus Christus, Die voor de vreugde, die Hem voorgesteld was, het kruis heeft gedragen, de schande veracht en is gezeten aan de rechterhand des Vaders."

Een andere keer:

*Treft iemand druk, Hij wil den druk verlichten
En hart en mond verheffen met Zijne vreugd.*

Op een morgen, toen ik even was ingeslapen en wakker werd, wist ik niet wat er gebeurd was, daar de Heere zo'n verlichting had gegeven. Later was het: "De genade van onze Heere Jezus Christus en de liefde Gods en de gemeenschap des Heiligen Geestes, die zij en blijve met u."

In oktober kreeg ik, na mijn laatste ziekte, de waarheid in mijn hart: "Gaat haastiglijk uit op de voetstappen der schapen"; niet begrijpende wat de Heere hiermede te zeggen had, mocht het mij tot verzuchting brengen of Hij er Zijn lieve licht eens over wilde doen opgaan, opdat ik het verstaan mocht.

Na een week behaagde het Hem dit op te klaren; hoe dat het nu een uitgaan uit mezelf was, wat ik was en bleef: onrein. "Wie zal een reine geven uit een onreine, niet één; het gedichtsel van 's mensen hart is toch te alle dagen alleenlijk boos van der jeugd aan." En uit de Openbaring: "Die onrecht doet, dat hij nog onrecht doe; en die vuil is dat hij nog vuil worde; en die rechtvaardig is, dat hij nog gerechtvaardigd worde; en die heilig is, dat hij nog geheiligd worde." 'k Mocht diep inzien wat ik in mezelf was en bleef.

Dan was het weer: "En de God des Vredes Zelf heilige u geheel en al; uw geheel oprechte geest en ziel en lichaam worde onberispelijk bewaard tot de toekomst van onze Heere Jezus Christus."

Wat valt men er toch buiten. Het is maar alleen: "ken uw ongerechtigheden; dat gij tegen de Heere uw God gezondigd hebt." 't Is: "laat u zaligen"; 't gaat enkel en alleen tot verheerlijking Gods. Wát de Heere ook nog verder in de weg van heiligmaking over mij besloten heeft, ach, dat het alles moge zijn tot verheerlijking Zijns Naams en tot een afsterven van de oude mens en een aandoen van de nieuwe mens, die naar God geschapen is, in ware kennis, gerechtigheid en heiligheid.

Daarna liet die lieve Eerste Persoon in het Goddelijk Wezen een ogenblik in Zijn liefde uit, dat dit nu een inklevende liefde Gods was. Een liefde die niet is te beschrijven. Waar de eeuwigheid voor nodig zal zijn om het te bewonderen.

Later kreeg ik nog deze woorden: "Ik beschik u nieuwe dingen, die met de zaligheid overeen komen."

Einde

NAWOORD

Dit zijn dan de woorden die Vrouw Vervat in haar leven heeft geschreven.

Moeke, zoals ik haar steeds noemde, is 28 Februari ernstig ziek geworden en zei tegen mij: "kind, reken er nu op, dat dit het begin van het einde is." Toen heeft de Heere, achteraf bekeken, mij zachtjes aan los van haar gemaakt.

Ze was zó zwak dat ik haar niet helpen kon. Twaalf-en-een-half jaar had ik haar in alle liefde mogen verzorgen en was steeds bij haar geweest.

In haar laatste ziekte sprak ze steeds tegen me: "kind, 20 Maart en 25 Maart." Later begreep ik dat dit haar sterf- en begrafenisdag betekende. Nooit zal ik vergeten dat ze alles wat aards was, reeds had losgelaten. Steeds zei ze: "kind, de Heere is met mij"; meer sprak ze niet, maar dat was genoeg, ze had al zoveel verteld. "Haar leven was Christus en haar sterven gewin." Ze zei: "Hij zal Zijn engelen gebieden dat ze u op de weg bewaren."

Veel heeft ze verteld, maar alles heb ik niet kunnen onthouden. Drie weken heeft zij gelegen, steeds minder wordende. Als de kennissen vroegen of ze ging sterven, was haar antwoord: "op Gods tijd, want Hij geeft mij op de lippen Psalm 72 vers 2: "De bergen zullen vrede dragen," enz., waarna God Zijn zegen over haar uitsprak: "*De Heere zegene en behoede u, Hij doe Zijn aangezicht over u lichten en geve u vrede.*"

Toen werd zij bepaald bij Psalm 91, laatste vers, Psalm 56, vers 6 en Psalm 68, vers 13.

Toen een vriend haar kwam bezoeken sprak ze: "*hoe dichter ik nader tot het huis mijns Vaders, hoe harder ik naar mijn opneming in Zijn koninkrijk verlang.*"

Toen haar laatste dag aanbrak zei ze tegen me: "in de eerste of tweede nachtwake ga ik heen, kind." 's Middags om halfvier nam ze afscheid van me met de woorden: "de Heere zal voor je zorgen."

In haar leven heeft ze steeds tegen me gezegd, dat, als Gods volk donker of moeilijk (het leven loslatend) heengingen, zulks soms niets naliët, maar zij, die juichend heengingen, Gods boodschap naliëten aan hen die achterbleven, zodat ze mogen weten dat de heengegane zou juichen in Gods koninkrijk. (Gelijk vader Jakob was heengegaan). Van ieder die haar deze dag bezocht nam ze afscheid; voor de ene had zij een woordje en voor de andere niet (in geestelijke zin).

Een zielevriend nam afscheid van haar en zei: "Vrouw Vervat, goede reis, en tot weerziens hierboven."

Een ander vroeg haar of ze nog wat te vragen had en ze antwoordde; "U wordt vriendelijk bedankt voor hetgeen gij gedaan hebt en nog doen moet."

Tegen een vriendin zei ze: "jij moet nu de ziele-vriendin van Marie worden." Ze droeg me hiermee over en was me kwijt.

Om elf uur nam zij afscheid van de nog aanwezigen. Dit gedaan hebbende en de laatste twee bij haar staande, riep ze met luide stem: "*Op Uw zaligheid wacht ik, o Heere*"!

Zij was ontslapen. 't Was toen vijf minuten voor half 12, dus in de eerste nachtwake, zoals ze gezegd had.

Ik hoop dat dit sterven voor velen wat heeft mogen zeggen en nog zeggen en haar zó mogen volgen. Het zij zo.

Marie Reede

**5. Gods grote, wonderlijke daden
bewezen aan de ellendigste uit de ellendigste!**

Geschreven door:

Aaltje Zuidam

Overleden te Waarder, 3 februari 1927

Voorwoord

Voldoende aan veler verlangen, werd besloten tot uitgave van de volgende bladzijden. 't Leek ons niet ondienstig, in een kort voorwoord een en ander te melden aangaande de laatste levensdagen van Aaltje Zuidam. Uit de beste bron werden de gegevens daartoe ons welwillend verstrekt, waarvoor we zeer erkentelijk zijn.

Zoals de titel meldt, is Aaltje Zuidam op 3 februari 1927 de rust ingegaan, die er overblijft voor het volk van God. Haar familie en vrienden hadden wel eens tot elkander gezegd. 't Is of Aaltje voor- en toebereid wordt om als een reine maagd de Heere voorgesteld te worden. Ze was dikwijls geen mens voor deze wereld en was het beste gesteld, als ze alleen in haar tentje kon wezen, om daar met de Heere te mediteren. Ook ging ze veel, als haar lichaam het toeliet, het volk des HEEREN bezoeken. Een van haar lievelingsplaatsen was Baarn, bij Amersfoort.

De laatste zomer van haar leven, in de maand Augustus, heeft ze daar nog bijzonder mogen genieten aan het Heilig Avondmaal. De predikant sprak toen over deze woorden: *"Wanneer de Koning aan Zijn ronde tafel zit, geeft mijnen nardus haar reuk."*

Toen ze haar familie dit alles vertelde, dacht deze: *Aaltje leeft niet lang meer.* Maar zelf was ze daar blind voor. Veertien dagen voor haar dood (ze was op haar manier heel wel naar het lichaam) werd ze zeer vertroost door de woorden: "Leert van Mij, dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart, en gij zult rust vinden voor uw ziel. Want Mijn juk is zacht en Mijn last is licht."

Toen zei ze: "Moeder, ik krijg opnieuw teerkost, om dit Mesech weer in te gaan."

Maar moeder zei: "Nee kind, we zijn het altijd samen eens geweest, hierin echter niet, ik geloof, dat je voor- en toebereid wordt voor de eeuwigheid." Dit kon ze niet geloven.

De 27ste Januari werd ze ernstig aangegrepen door de griep, wat pleuritis werd. Ze is toen één week ernstig ziek geweest en ze had het naar het lichaam zeer benauwd. Tot de dokter zei ze, dat hij haar moest waarschuwen als het sterven werd.

1 Februari zei de dokter: "Nu Aaltje, ik neem afscheid van je, je uurtjes zijn geteld."

Toen hij weg was, zei ze: *"Moeder, nu kan ik zeggen, op Uw zaligheid wacht ik, o Heere! Want als ik het nu nog ontvangen moest, was het te laat, want o, ik ben zo ziek."*

In de morgen van 2 februari nam ze afscheid van haar familie, om de daarop volgende morgen zalig in de Heere te ontslapen.

Toen brak voor haar de eeuwige Sabbat aan, daar ze zo vaak naar verlangd had, en was ze bij haar lieve Jezus, en mocht ze haar kroon neerwerpen voor het Lam, uitroepende: *"Gij, Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed."*

Stelle de Heere de lezing van dit geschriftje nog tot een zegen!

U. te W.

WAARDER, juli 1926

Eerwaarde Broeder,

Door een wonderlijke beschikking van de Voorzienigheid Gods is het, dat ik thans aan u schrijf. J.l. zaterdag voor een week kwam s' middags een vreemdeling ons bezoeken, die zich bekend maakte als O. uit Woerden.

Daar door één onzer vrienden al eens over hem was gesproken en van zijn omstandigheden verteld, vroegen wij hem terstond binnen. Spoedig waren we in een gesprek gewikkeld, en stil mocht ik opmerken, dat de Heere hem te juister tijd gezonden had. Want o, ik kan zo dorsten naar gemeenschap met Gods ware volk. Kort daarop kwam hij ook te verklaren, hoe wonderlijk hij hierheen gekomen was.

De Heere schonk mij bijzondere opening, zodat ik met een gemakkelijheid, die mij maar zelden te beurt valt, hem de wegen des HEEREN mocht vertellen.

Hoe wonderlijk was het mij te moede; die vreemdeling was mij niet vreemd, maar ik werd een zalige eenheid gewaar, die de kerk van Christus tot elkander gevoeld in haar Heere en Hoofd.

O, hoe werden wij uit dit zichtbare onttrokken en opgevoerd tot Hem, in Wien ons leven is. Wij werden zo krachtig Zijne tegenwoordigheid gewaar. Hoe mocht ik het aanvaarden als een hartsterking uit 's Vaders hand en nu nog gevoel ik mij gesterkt en bemoedigd door deze ontmoeting.

Vóór uw zoon heenging, vroeg hij mij, of ik eens aan u schrijven wilde over de gangen des HEEREN die ik hem had meegedeeld. Even aarzelde ik, mijn onbekwaamheid gevoelende, maar terstond drong het opnieuw tot mij door, hoe alles, tot in het allerkleinste, door de Heere wordt bestuurd. En gevoelende dat Hij recht heeft over mij te beschikken naar Zijn welbehagen, had ik maar kinderlijk te gehoorzamen en beloofde het. Mijn zielsvijand, de *"verklager der broederen"*, tracht het mij sterk te verhinderen en wil mij de troost ontroven, die ik in dit alles mocht ontvangen. Ik weet niet, waarom en waartoe ik u schrijven moet, toch voel ik mij gedrongen stil te gehoorzamen, ziende op Hem, mijn dierbare God, Die mij hiertoe zal bekwamen en sterken.

O, Hij is het waardig, dat ik Zijn grote en wonderlijke daden vermeld, die Hij aan mij, *de ellendigste uit de ellendigsten* heeft bewezen. Had ik slechts een mond en hart om Hem naar waarde groot te maken.

Ik ben maar een eenvoudig meisje, geboren in een eenzaam afgelegen hoekje, een half uur van ons stille dorpje, te midden van een wijde, uitgestrekte landelijke omgeving. Van mijn aller-vroegste kinderjaren heeft de Heere mij geleid en onderwezen, het lag in Zijn Goddelijk Welbehagen: *"Hier wil Ik wonen, want Ik heb het begeerd."*

Toen ik zo ongeveer vier á vijf jaren oud was, kon ik zo droevig en neergedrukt zijn. Een verlangen, een heimwee was er in mij naar iets wat mij onbekend was. Dan vluchtte ik naar een eenzaam plekje om te wenen, stil te wenen. Dan keek ik maar op naar de hemel, alsof ik het instinctmatig van daar verwachtte. Maar ik was totaal onkundig van hetgeen mij inwendig beroerde, want nooit hoorde ik spreken over God of Goddelijke zaken. Mijn ouders dienden volop de wereld en wij werden ook zo opgevoed.

Spoedig daarop ging ik naar school, waar ik een stille opmerkster werd en genoegzame afleiding vond, Maar dat heimwee wilde niet weg. Soms onder mijn lessen had ik moeite mijn tranen te bedwingen; zo onder het spelen vluchtte ik

stilletjes weg om ergens, waar niemand mij zag, uit te schreien. De kinderen keken vaak schuw naar mij, omdat ik zo afgetrokken was en dit deed me zo'n pijn.

Met mijn achtste jaar kwam ik in het grote lokaal bij onze Godvrezende meester. Hier braken de eerste lichtstralen door in den duistere nacht mijner ziel. De Heere gebruikte hiertoe de Bijbellessen, die altijd zo ernstig en zachtmoedig werden uitgesproken, vol innig medelijden over het heil van onze jeugdige zielen. Alles wat in mij leefde, werd bijna woordelijk verklaard. Hoe innig werd ik aan onze dierbare oude meester verbonden, o, ik had hem zo lief. Hij bepaalde er ons in zulke krachtige taal bij, hoe ellendig en ongelukkig we allen waren door onze diepe val in Adam en hoe we nu geheel buiten God stonden in de macht van Satan, onder de heerschappij der zonde. Nog hoor ik hem vragen: *"Kinderen, voelen jullie jezelf soms niet diep ongelukkig? Maar al gevoel je het niet, toch ben je het."*

O, hoe verwonderd keek ik hem vaak aan, 't was of hij precies wist, wat er in mij leefde. Dan vertelde hij ons zo kinderlijk van den geopende weg in Christus, om wederom met God verenigd te worden en spoorde ons aan om veel de Heere te vragen om wedergeboren en vernieuwd te worden. *"Niet alleen voor grote mensen, zei hij dan, maar ook voor kinderen is deze weg ontsloten."*

Dan bepaalde hij ons er bij, hoe de Heere Jezus, toen Hij op aarde was, de kinderen tot Zich riep, toen de discipelen ze wilden wegsturen en zei: *"Laat de kinderkens tot Mij komen en verhindert ze niet, want derzulken is het koninkrijk Gods."* Van toen af werd het een pleiten op dat Woord, met zulk een krachtig, kinderlijk geloof, waarop ik in later jaren vaak jaloers ben geweest. Deze vaste overtuiging leefde in mij: *"De Heere had het beloofd en zou het doen, Hij zou mij nooit afwijzen."*

Toen ik tien jaar oud was, werden ***mijn vader en mijn moeder beiden krachtdadig bekeerd.***

Moeder werd stilgezet bij het sterfbed van haar oudste broer, en vader bij zijn graf. Welk een wonderlijke ommekeer vond er nu in ons huisgezin plaats. De wereldlingen, die altijd een gul onthaal bij ons vonden, keerden ons de rug toe en Gods volk kwam in de plaats. Moeder placht toen veel te zeggen: "Voor één broer heb ik er tien in de plaats gekregen".

Nooit zullen we die wonderlijke verandering vergeten en welk een indruk het maakte op ons kinderlijk gemoed. Vader bad hardop en moeder bad mét en vóór ons, als zij ons s'avonds ter ruste legde. Alles in ons huisje ademde een tedere Godsvrucht. De Sabbat, die anders zoveel op andere dagen geleeke, werd nu plechtig gevierd. 't Werd werkelijk een geheiligde dag voor ons.

Sinds die tijd begon ik meer dan ooit mijn ongeluk te gevoelen. Vader en moeder en ál Gods lieve volk, dat bij ons kwam, waren zo gelukkig, maar ik miste hetgeen zij bezaten. Maar o, wat had ik ze lief ik kleeftde ze aan met geheel mijn hart.

Met mijn dertiende jaar ging ik van school, wat mij zulk een innige droefheid veroorzaakte, omdat ik nu meende, dat ik niet meer bekeerd zou worden, daar ik nu het onderwijs miste van mijn oude meester. Hoe hard viel mij het scheiden van hem. Vuriger dan ooit werd mijn gebedsleven en nauwgezet nam ik alle middelen waar om de Heere te zoeken.

Dit duurde ongeveer een jaar, zonder dat ik verflauwde. 's Avonds, eer ik slapen ging, had ik de gewoonte een tijd te liggen denken en soms mocht ik dan mijn hart bijzonder tot de Heere opheffen. Dit gebeurde weer een keer, toen een stem in mij zei: *"Houdt maar op met bidden, er bestaat geen God, er bestaat geen Christus."*

Hoezeer ik hiervan ook ontroerde, ik kende die stem niet, want nog nooit had de Heere tot mij gesproken, maar de duivel ook niet. Ik ging voort met bidden, maar die stem liet mij niet met rust. Met satanische listen bracht hij de diepste verborgenheden voor mijn aandacht, zoals de Goddelijke Drie-eenheid, de oorsprong der Godheid, de Menswording van Christus, de uitverkiezing, enz., enz. En mijn verdorven verstand, dat geheel verduisterd was omtrent de Goddelijke dingen, kon niet begrijpen, en wankelde en gaf toe. Hoe vreselijk waren de gevolgen hiervan, ik bad niet meer, nam de middelen niet meer waar en werd een prooi van de ergste vertwijfeling.

Dit duurde enige tijd, toen ik op een morgen op mijn knieën een koperen ketel zat te schuren, achter ons schuurtje. Met kracht hoorde ik deze woorden: "Hef Uw ogen omhoog en zie Wie al deze dingen geschapen heeft." Ik zag op en blikte om mij heen en het was of mijn ogen open gingen en ik tot nu toe blind was geweest. Alles om mij heen verhief de lof van de Schepper, de grassprietjes voor mij, de vogels in de lucht, de beesten in het veld; de diepblauwe hemel met zijn wolkgevaarten, 't was of ze allen hun eigen taal spraken. En ik, die het meest van allen Hem moest eren, stond daar met stilzwijgende mond.

Maar terstond daarop kwam weer die vreselijke stem, en zei: "En nu hebt ge aan die God getwijfeld, die Zich zo heerlijk openbaart in de werken der natuur, nu heb je tegen de Heilige Geest gezondigd en blijft er geen slachtoffer meer over voor je zonde."

Bange duisternissen, zwarte wanhoop, daalden er neer in mijn ziel. De weken die ik daarna doorbracht zijn niet te beschrijven. Het leven was mij een duizendvoudige dood. Ik liep als een verwoepeling over de aarde. Ik zocht naar een gelegenheid om zelfs een einde aan dit ondragelijke leven te maken, maar de Heere verhinderde dit. Tot op een morgen ik in de uiterste wanhoop stond op ons zoldertje. 't Was of ik bij de keel gegrepen werd, ik kon nauwelijks meer ademen. Ik zag uit het raam, op het water, en radeloos dacht ik: *"O, was ik daar maar in, dan was alles voorbij."*

Ineens echter ging een bange noodkreet uit mijn hart omhoog. 't Was of de hemel scheurde, de spanning brak en deze woorden daalden met kracht in mijn ziel: *"Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardigen, maar zondaars tot bekering."* O, die stem, die woorden! De bangste duisternis veranderde in het heerlijkste licht. Welk een krachtige omkeer had er in mij plaats. Ik mocht met mijn zielsoog Christus aanschouwen, met doorboorde handen en doorboorde voeten. Zijn bloed vloede voor mijn zonden. In Hem zag ik verlossing, ontkoming; het middel tot redding werd mij getoond en ontsloten. In de blijdschap mijner ziel jubelde ik het uit en meende reeds alles te boven te zijn. Mijn ouders deelden ook bijzonder mee in hetgeen mij ten deel viel.

Na enige dagen zonk mijn lichaam ineens, de spanning in- en uitwendig was te groot geweest en de eerste verschijnselen van mijn ziekte openbaarden zich. Maar dit alles kon mij niet deren, ik leefde boven het stof. Jong te sterven en vroeg bij Hem te zijn, Die mijn ziel zo onuitsprekelijk lief had, dit scheen mij de begeerlijkste zaak. Ik was toen 15 jaar.

Twintig weken lag ik ziek, in al die tijd mocht ik min of meer in de vreugde delen en werd ik bijzonder door mijn Hemelse Leermeester onderwezen. O, welk een zoetheit mocht ik in Hem smaken! Toen begon dit langzaam minder te worden, en verdween weldra geheel. Een smartelijk gevoel kreeg ik in mij, ontdekkende wel Christus gezien te hebben, maar Hem niet te bezitten. Nu stond ik nog geheel buiten in mijn droevig gemis. Jarenlang heb ik in deze toestand verkeerd, tussen hoop en vrees.

Altijd was ik onder Gods volk te vinden, want de wereld was mij de dood, maar ik durfde mij niet onder hen te rekenen.

In die tijd ging ik veel naar Oudewater, om **ds. A. Verhagen** thans predikant bij de **Gereformeerde Gemeente te Middelburg**, te horen, waar mijn ziel veel onder gesterkt is geworden zodat ik niet bezweek. O, wat zou ik hem nog eens graag ontmoeten, om hem te vertellen, wat de Heere sindsdien aan mijn ziel heeft gedaan!

Met mijn 20ste jaar werd ik dodelijk ziek. Hoe verschrikkelijk was toen mijn toestand! Nu weldra met een vertoornd God te doen krijgen, Wiens gramschap en straf ik eeuwig waard was. Wat moest er nu van mijn onsterfelijke ziel worden. Daar ik geen bedekking had voor mijn schuld, en mijn zonden reikten tot aan de hemel. Anderhalf jaar lag ik in deze toestand, zwevende tussen leven en dood.

Krachtig heeft de Heere mij ondersteund door Zijne liefde en genade; vaak werd ik wonderlijk gesterkt door het dierbaar Woord, of door ontmoetingen met Zijn volk, maar dit alles was niet genoegzaam om mijn ziel rust te geven.

Toen daalde de Heere wonderlijk af in mij en werd Christus, getoond in Zijn dierbaarheid en beminnelijkheid, mij bedekkende met Zijn liefde voor het aangezicht Gods. Zijn heerlijkheid was in en om mij; ik dacht te sterven onder die liefde. Veertien dagen was ik waarlijk dronken van liefde en riep met de Bruid in het Hooglied uit: *"Ondersteun mij met de flessen, versterk mij met de appelen, want ik ben krank van liefde."* Ook Gods volk deelde hierin bijzonder mee. Hoewel ik nog lang in de nasmaak hiervan delen mocht, kwam ik toch weer met een naakte ziel voor God te staan.

Daarna kwam ik in een toestand, waarin ik nog nooit geleefd had. Vreselijke dingen begon ik in mijn hart te ontdekken, namelijk haat en vijandschap tegen God. De ergste gruwelen werden in mij openbaar. Ik was enkel ontroering onder dit alles. Liep ik over de weg, dan durfde ik niet op te zien, denkende dat een ieder zien kon wat daar binnen heerste. Las ik in de couranten de ergste misdaden, dan dacht ik: *"Die mensen leven zich eerlijk uit, maar ik ben evenzo, al denkt een ieder van mij, dat ik een net, vroom meisje ben."* Soms was het mij een wonder, dat ik niet in vloeken uitbarstte. Het ergste was die bittere vijandschap tegen God, die zich in alles openbaarde. Nu was ik een vijandin van mijn eigen zaligheid, want in alles bruiste ik tegen God in. Mijn gebed werd een vloeken tegen Hem, ik moest het tenslotte geheel nalaten en dit was een onhoudbare zaak.

Kort daarna werd mij de oorzaak van dit alles geopenbaard en werd ik geleid naar het Paradijs en zag ik, hoe ik met Adam van God was uitgevallen en mij dood gezondigd had. Dit werd mij duidelijk getoond in het beeld van een boom, welks wortel kwaad is. Zo is ook de boom, zijn takken en bladeren en vruchten bedorven en kwaad. Toen kreeg ik het doodvonnis in mijn hart: *"Ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven."* En ik gevoelde, dat de tijdelijke, de geestelijke, de eeuwige dood mijn deel was en God niet van Zijn recht zou afstand doen, maar dit weldra voltrekken zou.

Een poos daarna, (25 februari 1919) overviel mij een hevige koorts en ik dacht terstond, dat de Heere een voleinding met mij maakte. En terwijl ik mij zelf voelde wegzinken in de eeuwige verdoemenis, riep ik uit: *"Rechtvaardig zijt Gij, Heere! Gij kunt niet anders met mij doen, ik zal U in eeuwigheid prijzen en zeggen, dat Gij recht en goed hebt gedaan."*

Daar verscheen Christus voor het oog mijner ziel in heerlijkheid en majesteit, een daalden met kracht deze woorden in mij: "Deze is Mijn geliefden Zoon, in Dewelke Ik

Mijn welbehagen heb." O, zoals ik Hem nu aanschouwen mocht, had ik Hem nog nooit aanschouwd. Hier werd ik geleid naar de nooit begonnen eeuwigheid, hoe een Drie-enig Wezen daar had onderhandeld, hoe het diep gezonken schepsel zou behouden worden. Hier leerde ik iets zien van het zalig heilgeheim, de liefde Gods, de Oorsprong van alles, Die een middel wist uit te denken met behoud van de Rechtvaardigheid Gods. Daar zag ik hoe Christus Zich vrijwillig ten offer aanbood met deze woorden: "Zie Ik kom, o God, om Uw wil te doen." Ik kreeg er iets van te gevoelen, welk een rantsoen dit was en hoe duur de prijs was, die Hij betaalde. Daarna werd mij door de Heilige Geest getoond Zijn Menswording, hoe Hij Zijn hemeltroon verliet om ons gelijk te worden in de gedaante van een Mens. Hier mocht ik Hem volgen van kribbe tot kruis en bij elke bijzondere daad, waarbij ik bepaald werd, was het in deze voor mij, totdat Hij uitriep: "*Het is volbracht.*"

In mij was geen geest meer. 't Was maar al een dieper zinken in een oceaan van liefde en in het geloof mocht ik Hem omhelzen als mijn Borg en Zaligmaker, Die in mijn plaats had geleden en voor mijn schuld geboet.

Ik dacht nu spoedig te sterven, mijn lichaam was zwak en mijn geest was als bezwijkende onder de uitlatingen van de liefde van Christus.

Terstond kwam Gods volk van heinde en ver, en vijf weken lang was ons huisje een plaats van samenkomst en mijn bed een predikstoel. O dierbare, zalige tijden!

Maar ik mocht naar mijn vurige wens niet heengaan om met Hem verenigd te zijn, Die mijn ziel zo innig liefhad. De wille Gods was anders over mij. Naar het lichaam begon ik weer te herstellen en in mijn ziel werd ik een lege plaats gewaar, welke ik geen naam geven kon. De zoete genietingen werden allengs weggenomen en ik raakte wat verward.

't Was of mij iets ontbrak en ik wist niet wat. Soms was het, of ik alles weer kwijt was. Hieronder zuchtte ik en vroeg aan de Heere, of Hij er één van het oude volk wilde sturen, ik bedoelde een gefundeerde.

Twee dagen daarna kwam er één, die ik reeds van mijn tiende jaar als zodanig kende, door de Heere gezonden. Ik vertelde hem alles wat ik had doorgemaakt, terwijl ik er weer opnieuw in delen mocht en hij was zo verblijd vanwege 's HEEREN grote en wonderlijke daden, en weende als een kind. Toen echter verklaarde ik hem de ledigheid in mijn hart en vroeg hem naar de oorzaak daarvan. Hij zei, dat ik zulks niet behoefde te weten, want de Heere werkte niet half, maar volkomen en dat Hij mij dit op Zijn tijd wel zou leren. Ik zei, dat ik zijn komst van de Heere begeerd had en dat hij nu daartoe gezonden was, dus dat hij niets verzwijgen mocht.

Toen zei hij: "De zaak is nog niet afgewerkt, nog eens zult ge terugvallen. Dan zal het nog dieper gaan, maar ook dan zul je ondervinden wat het is: *in God gevonden te zijn*. Maar de Heere werkt alles op Zijn tijd, vertrouw het Hem maar gerust toe."

Toen hij was heengegaan, ontzong mij alle moed. Had ik gedacht dat ik de waarheid wel kon verdragen, ik had mijn kracht overschat. Nu nog dieper, hoe zou ik daar door heenkomen. Hoe dwaas was ik toch, hoe weinig verstond ik er nog van, dat ik mijn leven niet behouden, maar verliezen moest.

Eer ik ter ruste ging, schreide ik het uit voor de Heere. Toen daalden deze woorden in mij: "*En gij zijt Christi en Christus is Gods.*" Ik kreeg dat licht erover, dat ik wel het eerste ondervonden had, maar dat het tweede nog in mij moest worden uitgewerkt. En terstond volgde erop: "*En die Man zal niet rusten, totdat Hij deze zaak zal voleindigd hebben.*"

Dit mocht ik in het geloof aanvaarden en in aanbidding zonk ik neer en zei: "Heere, ik zal wachten, op Uw tijd."

Twee jaren leefde ik nu in een lijdelijke toestand. Toen kwam de Heere met mij door te werken en sneed alles bij mijn voeten af, alle werkzaamheden, verborgen onderhandelingen, hoop, geloof, gebed, alles, alles! Nu kwam ik in een weg te staan, zo onmogelijk als ik nog nooit had ondervonden. Mijn lichaam zank er weer bij in en weer kwam ik op het ziekbed.

In deze tijd kreeg ik die belofte; eerst: "Ik leef en gij zult leven." Daarna: "Ik zal u Mij ondertrouwen in gerechtigheid en gericht, in geloof en liefde en gij zult de Heere kennen." En ten laatste: "Ik zal u onder de roede doen doorgaan en brengen onder de band des Verbonds."

Op een keer was vader bij mij en zei: "*Kind, de Heere heeft wonderlijke zaken met je voor.*" Ik zei: "Vader, u vergist zich, ik ga verloren naar ziel en lichaam. Had ik nu maar verloren willen gaan, maar dat kunnen we niet, we willen niet loslaten."

Maar de ure der beslissing brak aan. Ik werd in de dadelijkheid voor de vierschaar Gods geplaatst. Daar zag ik in de geest, hoe het heilig rechtsgeding gezeten was, om mij te vonnissen. Een dodelijke angst overviel mij, het angstzweet parelde in grote druppels van mij. Maar hier werd mijn kracht gebroken. Mijn werken hielden op. 't Was of mijn handen en voeten werden afgehouden, mijn levensadem werd afgesneden en machteloos zank ik in mijn kussen terug. Dit geschiedde in één ogenblik.

Toen volgden er drie dagen, die ik zo moeilijk verklaren kan. Later kreeg ik te verstaan, hoe ik daar met Christus ter hel daalde, en met Hem begraven was.

Terstond daarna kwam er zo'n wonderlijke verandering en raakte ik alle bewustzijn voor deze aarde kwijt en werd mijn ziel opgetrokken in de hemel. Daar zag ik weer de vierschaar Gods, maar nu niet in het onwrikbaar recht, maar in de glans van liefde. Daar zag ik Christus, Zijn doorboorde handen en voeten de Vader tonende, zeggende: "*Ik heb voor haar geleden, Ik heb voor haar gestreden, Ik heb voor haar Mijn bloed gestort. Vader, zie hier, Ik en degene die Gij Mij gegeven hebt, eer de wereld was, opdat zij Mijn heerlijkheid mogen aanschouwen.*"

In de armen van Christus, gewassen in Zijn bloed, werd ik de Vader overgegeven en Hij nam mij aan, omwille van de aangebrachte gerechtigheid van Christus. Toen ondervond ik eerst recht, wat het is, rust te vinden, want daar mocht ik rusten aan het Vaderhart Gods. De woorden die ik toen hoorde kan ik niet weergeven, en van heilige onderhandelingen tussen Vader en Zoon en ook tot mij gesproken; mijn naam werd in het Boek des Levens des Lams opgetekend en onder de uitverkorenen gesteld. De Vader schonk mij volkomen kwijtschelding van mijn schuld en herstelde mij de verzegeling ervan in mijn hart, de Goddelijke kwitantie.

Toen werd het een *Enig Wezen* voor mij en mocht ik in God worden opgeluisterd. Dit vermag mijn pen niet te schrijven, dit wordt voor de eeuwigheid bewaard.

Daarna schonk de Vader mij aan Christus, als Zijn rechtmatig eigendom en stamelde ik het "*Abba Vader*", lieve Vader.

Daarna zag ik ***een hemels legerschaar van engelen en de triomferende Kerk***, waaronder velen, die ik kende. O, welk een gezicht! Ik hoorde het hemelse gezang, zo oneindig schoon, zo alles overtreffend en ik stemde in met dat lied en viel weer neer voor de troon Gods om Hem de ere te geven. O, kon ik u een enkel ogenblik doen zien, wat ik daar mocht aanschouwen, u zou mij verstaan, maar nu vermag ik er slechts van te stamelen.

Die mij hier in het lichaam zagen, zagen mij in een engelengedaante. Ik zong met zulk een hemelse stem, en dag en nacht achtereen. Dit kan ik mij nog herinneren toen ik bijkwam.

O, welk een ontwaken was het, toen ik merkte dat ik nog op aarde was! Maar mijn dierbare God, Wiens eigendom ik ben, maakte mij hiertoe weer bekwaam. Ik moet Gods raad uitdienen en Zijn wil volbrengen, naar Zijn eeuwig welbehagen.

Zie hier dan zeer beknopt de leidingen des HEEREN met mij gehouden, neergeschreven. Ik weet niet, waartoe en waarom. Dit alles is nu vier jaar geleden en ik ben nu 32 jaar. Veel zou ik hieraan nog toe kunnen voegen van hetgeen ik sindsdien heb doorleefd. Maar dan zou mijn brief veel te dik worden. Ik ben nog in het lichaam der zonde en heb soms zo'n heimwee om ontbonden te zijn. Hij zet mij nog een heilige levenstaak op de hand. O, Hij geve u deze inleiding om in verwondering en aanbidding Hem de ere te geven!

Slechts één wens wil ik u kenbaar maken, namelijk om iets van uw hand terug te ontvangen. Immers, al zijn we elkander van aangezicht onbekend, in Christus ons Hoofd zijn we elkander nauw verwant.

Wees met de uwen Hem bevolen door uw zuster in Christus.

(was getekend) AALTJE ZUIDAM

Beurtzang

*O, mijn Liefste! laat mij horen
Uwe stem; in zoet bekoren
Stijgt mijn ziel hemelwaarts;
In die reine hemelsferen,
Lost zich op al mijn begeren
In U, vrij van deze aard!*

*O, Uw stem is enkel zoetheid,
En Uw hart is louter goedheid;
Stromen dalen in mij neer;
Zegenend breidt G' uit Uw handen,
En verlost van zondebanden,
Geeft mijn ziele U de eer.*

*Levenswater voel ik stromen,
Zuivere rivieren komen
Onder 't hemels altaar voort;
Innig heimwee doet mij branden,
Om welhaast te mogen landen,
In dat eeuwig zalig oord!*

Echo-klank

*O, mijn Liefste, 'k drink zo zoet,
Uit die bron van zaligheden;
Gij zijt in dit lieflijk heden,
Mij zo onuitsprekelijk goed.*

*Mijne ziele, zij is krank
Van de liefde ons geschonken;
In die hemelwellust dronken,
Zinkt zij weg in lof en dank.*

*'k Neem de beker U ter eer,
Waarmee G' ons hebt overgoten;
Gij hebt m' aan Uw hart gesloten,
'k Kniel aanbiddend voor U neer.*

*Jubel vrij mijn ziele! Paar
Uw zang met 's hemels koren;
'k Zie de eeuw'ge morgen gloren,
'k Hoor de zang van 's hemels schaar!*

Als aandenken aan de Avondmaalsviering en ons samenzijn, de 23ste september 1926

"Landzicht" Baarn.

AALTJE ZUIDAM

Nabericht

Aaltje Zuidam is op 22 februari 1894 geboren en op 3 februari 1927, op 32-jarige overleden. Zij is gedoopt in de Nederlands Hervormde Kerk te Waarder. Aaltje woonde in een kleine woning, ongeveer 1 km ten noorden van Waarder, met haar ouders die volop de wereld dienden.

Zij had een zus Adriana (geb. 12-07-1899), een broer Antonius (geb. 02-11-1906), een broer Dirk Willem (01-04-1908) en nog een zus Christina (07-09-1914).

Toen Aaltje als kind reeds in overtuiging leefde werden haar ouders plotseling krachtadig bekeerd. Vanaf die tijd stond hun woning open voor Gods kinderen. Haar oudste broer Antonius is later nog ouderling geweest in de Ned. Herv. Kerk.

De eerste indrukken kreeg Aaltje op de lagere school bij de Godvrezende meester **E. van Loo**, geboren in 1843 en overleden te Ede. Nadat hij eerst onderwijzer was te Zevenhoven en Nieuwerbrug, was hij van 1890 tot 1908 aan de school te Waarder verbonden. Hij was in die tijd met de Doleantie meegegaan.

Omdat een meerderheid van kerkenraad en leden deze actie volgde kwam in 1887 het Hervormd kerkgebouw in handen van de dolerenden. Ds. C.W.J. Lummel was predikant van Nederduits Gereformeerde Gemeente en bewoonde ook de pastorie. Op 17 juli 1889 bepaalde het Amsterdamse Gerechtshof dat de kerkelijke goederen het eigendom moesten blijven van de bestaande gemeente daar. Er was namelijk intussen weer een kleine groep Hervormden met een gekozen kerkenraad.

Meester Van Loo werd vanaf 1908 opgevolgd door zijn zoon L. E. van Loo, die in 1939 afscheid van de school nam.

Genoemde meester had ook vriendschap met Cornelis Pieneman, die vanaf 1885 enkele jaren bij Jakob de Koning aan het Oostereind werkte. Ds. A. Knoll, die in 1885 en 1886 predikant in Waarder was, zette zich in dat Pieneman de studie zou volgen voor het predikambt, wat door familie H. Brunt betaald werd. Na het overlijden van

H. Brunt in 1890, is de weduwe Jannigje Hardebol uit Waarder, in 1891 met te Opheusden, met Cornelis Pieneman getrouwd. Hij was 27 jaar en zij was 53 jaar. Uit de geschiedenis van ds. Pieneman is het bekend dat er in die tijd, gezelschappen van Gods volk in Waarder waren.

Nadat Aaltje op 13-jarige leeftijd de lagere school doorlopen had werkte zij thuis in het gezin. Zij had een zwak lichaam en achter hun woning was een kleine houten 'tent' gebouwd waar een bed in stond, waar Aaltje de zomermaanden dikwijls in doorbracht. Wanneer haar gezondheid het toeliet, reisde zij graag naar haar zielenvriendin **Jansje Zondag** te Baarn. In één van haar gedichten staat wat zij genoten hebben op de Avondmaalsviering daar. Beiden gevoelden zij zich niet aan één kerkverband gebonden, want zij kerkten waar zij meenden teerkost op te kunnen doen. Dat vonden zij te Baarn onder het gehoor van ds. I. Kievit.

Aaltje was rijp voor de hemel. Waarschijnlijk is Aaltje begraven door ds. G. C. Severijn, die van 1926 tot 1931 predikant te Waarder was. (Jonge Zangers, deel 7)

6. NAGEDACHTENIS

**aan het leven en sterven van
CORNELIS MEYAARD**

en zijn vrouw

**JANNETJE MIERAS,
die wreed vermoord is,**

en van hun kinderen en huisgenote.

Gewoond hebbende in Zoute, Grintweg 56, (YERSEKE)

Beschreven volgens de nagelaten bescheiden door hun kleinzoon:

**J. C. Waverijn
Grintweg 56
Yerseke**

Yerseke, december 1977

Geliefde lezer(es).

Reeds menig jaar was het mijn begeerte om uit de bescheiden, die nagelaten waren, een korte nagedachtenis te schrijven van mijn geliefde grootouders en familie, die de eeuwige rust zijn ingegaan, die er overblijft voor het volk van God.

Menigmaal werd mij gevraagd hun nagedachtenis aan de vergetelheid te ontrukken.

En toch, ik kwam er niet toe.

Er waren echter nagelaten gegevens aanwezig, zodat ik gedurig begon, maar niet volbracht. Telkens staakte ik, schreef niet verder, gevoelend mijn onbekwaamheid en mijn veelvuldige druk, zodat de lust mij ontbrak.

Maar in de laatste tijd, nu mijn geliefde vrouw C. A. Stolk gestorven was, werd ik weer teruggebracht bij het werk, dat ik begonnen was. Dag en nacht werd het mij opgebonden. Ik kon het niet meer van mij afkrijgen.

De Heere moge de volgende eenvoudige mededelingen van Zijn wegen met de Zijnen naar Zijn welbehagen in Christus believen te zegenen.

(De levensschets van Cornelis Meyaard, geboren 31 augustus 1840, wordt niet beschreven in dit boek. Zie www.theologienet.nl)

JANNETJE MIERAS

Toen de Heere Cornelis Meyaard, mijn grootvader, in zijn jeugd jaren te sterk geworden was en hij wat ouder werd, begeerde hij - indien hij ooit in het huwelijk mocht treden - dat het dan met een vrouw mocht zijn, waarin de Heere Zijn genade verheerlijkt had. En deze tijd is aangebroken. Hij trad in het huwelijk met Jannetje Mieras, geb. 26 Dec. 1834.

Jannetje kon niet lezen of schrijven, maar was door de Heere opgezocht, Die haar door Zijn Geest kwam te overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel. Ze heeft haar zonde en schuld met hete tranen beweend. Hoewel zij nooit in de zonde geleefd had, werd ze nochtans de grootste der zondaren. Ze kwam in grote benauwdheid. De verzoeken waren zo sterk, dat ze dacht dat er voor haar nooit meer genade te verkrijgen was. Vreselijk waren de aanvallen en bestrijdingen. Van binnen werd er gezegd: 'Maak er maar een eind aan. Hoe langer je leeft, hoe meer zonden je doet. En de straf wordt des te zwaarder.' Wat een verschrikking was dat. Ze kwam in een wanhopige toestand. Zo zelfs, dat ze uit een glas water met vergif dronk.

Maar tegelijkertijd was daar een stem: "*Doe uzelf geen kwaad.*" En: "*indien zij iets dodelijks gegeten of gedronken hadden, het zou hen niet schaden.*" Meteen spuwt ze zich leeg.

Toen is de Heere in enkele dagen krachtdadig met haar doorgetrokken. Midden in de nacht werd zij als een gedaagde voor haar vertoornde Rechter geplaatst. Maar als een gans verlorene mocht zij een welgevallen krijgen in de straf van haar ongerechtigheid, en ze de Heere beminde al zou Hij haar voor eeuwig verstoten. Ze kreeg de Heere lief in Zijn recht, verwachtende dat de hel haar deel zou zijn. Maar in dat hachelijk tijdstip is de Heere Jezus in haar ziel geopenbaard in de graveerselen van Zijn liefde. Toonde Hij haar Zijn doorboorde handen en voeten. En dat tot betaling van háár schuld. Dat was voor haar zo groot en wonderlijk, dat ze als een gewaterde hof was, om de Heere te erkennen. Ze kon het maar niet bevatten en riep maar: "*O, lieve Heere Jezus, lieve Heere Jezus! O, dat voor mij! Zo'n onwaardige, zo'n zwarte zondaar!*"

Ze kon niet lezen of schrijven of rekenen, maar ze drukte het Woord Gods aan haar hart. Ze kuste het. En kon menigmaal niet ophouden het te kussen. Wat sprak ze ruim over dat Woord.

Maar daarna werd de breuk dieper ontdekt. De Heere trok Zich terug. O, die smart, die ze toen doorleefde. Het was menigmaal bijna ondraaglijk. Soms proefde ze nog de uitlatingen van Zijn liefde. Dan dacht ze dat Hij weer terug kwam, maar het ging weer weg. En als ze onder Gods Woord kwam, probeerde ze te luisteren, maar dat ging ook al niet. De weg was voor haar zo donker en verborgen. Ze werd een buitenstaander. Het was rondom donkerheid, verschrikkingen waren in haar hart. Ze ging met een smartgevoel zuchtende over de aarde. En dan weer klaagde ze over haar verstoktheid. Als men haar vroeg hoe het was, zei ze: "Ik lig er buiten. De Heere houdt Zich verborgen. En toch kan ik Hem niet missen. Ik zou zo graag Zijn Woord willen lezen, maar ik kan niet lezen. Ach, wat ben ik lomp en lompigheid is genoeg om verloren te gaan. Och, wat ben ik toch ellendig gesteld."

Soms had ze ook weer ogenblikken dat ze blij was, dat er een alwetend en alomtegenwoordig God was. Ze zei dan: "Al moet ik alles missen, als ik de Heere maar tot mijn deel had, ik zou Hem al de ere geven en gunnen. Want Hij moet heersen van zee tot zee en van de rivieren tot aan de einden der aarde." Maar dat waren slechts ogenblikken.

Dan lag zij er weer geheel en al buiten. Zodat ze uitriep: "Ik ben als een zwarte door de zonde. En de Heere is de Heilige, Die kan met zo één als ik ben niet te doen hebben."

Evenwel, de Heere trok door. Zij is daarna in de vierschaar Gods voor het gericht gedaagd. Zij kwam in het Paradijs terecht, beladen met erf en dadelijke schuld, als een afgesnedene onder de majesteit Gods. Ze kreeg haar vonnis te eigenen en over te nemen. Maar toen is de haar geopenbaarde Heere Jezus tussengetreden. Hij toonde Zijn borgtocht en Zijn wonden aan de Rechter. Het was een ogenblik van stilzwijgen. Waarop de Rechter haar vrijsprak van schuld en straf door de voldoening van die dierbare Borg.

De Rechter sprak: *"Ik ben het, die uw overtredingen uitdelg om Mijnentwil en Ik gedenk uwer zonden niet."* Haar schuld werd weggenomen en het graf van Mozes kon niet meer gevonden worden. Haar dierbare Borg, Die haar vrijgekocht had, nam haar op en gaf haar de Vader over. Nu kreeg ze, als gerechtvaardigd zijnde door het geloof, vrede met God. Met deze woorden: *"Gij hebt niet ontvangen de geest der dienstbaarheid wederom tot vreze, maar de Geest der aanneming tot kinderen, door welke wij roepen, Abba, Vader."* Als zij daarover sprak, vloede zij in het eeuwig welbehagen van een Drie-enig God. Om in Hem alleen te eindigen.

Dat verslag kon mijn grootvader van haar geven. Zij heeft hem nadien wel gezegd: "Ik heb moeten ondervinden dat er onderscheid is. Toen ik voor de eerste keer met mijn Rechter te doen kreeg en de Heere Jezus mij geopenbaard werd, *had de Rechter niet gesproken*. Dat heb ik toen niet opgemerkt. Maar nu Hij mij voor de tweede maal daagde, heeft de Rechter gesproken. Ik heb het nu tweemaal mogen verstaan. Er ligt onderscheid tussen."

Met haar is C. Meyaard daarna in het huwelijk getreden. Zij was zes jaar ouder dan hij. Toen ze getrouwd waren zijn ze in Rilland gaan wonen. Hij was daar werkzaam op een boerderij, maar gaf tevens aan vele kinderen van die plaats onderwijs in lezen, schrijven en rekenen. Hij trachtte ook zijn vrouw lezen te leren. Twee jaar hebben ze daar gewoond. Daar is ook hun eerste kind geboren, dat ze Willem noemden. Na die

tijd zijn ze weer teruggegaan naar Yerseke. Ze kwamen op de Paardemarkt te wonen. Hij had inmiddels een stukje land van ca. 6 gemet⁵ bekomen. Daar heeft zijn tweede moeder een kleine woning met schuurtje voor hem laten bouwen. Zo was dan nu haar woning in Zoute, Grintweg 56.

Vele onderwijzingen van de Heere heeft Jannetje mogen ontvangen. Haar man moest haar gedurig voorlezen uit Gods Woord. Dat Woord had zo ontzettend veel waarde voor haar, want het was Gods Woord. Maar op een avond, toen haar man haar weer voorlezen moest, ging hij lezen uit de Apocriefe boeken. Hij deed dat om haar te beproeven. Maar toen hij een gedeelte gelezen had, zei ze opeens: "Kees, dat is Gods lieve Woord niet. Dat is de Bijbel niet."

Hij zei: "Jawel, dan moet je maar eens goed luisteren."

"Nee, Kees", zei zij, "dat is Gods lieve Woord niet. De Heere heeft het mij anders geleerd. Heel anders dan je nu leest. Daar gaat geen kracht van uit. Het is Gods lieve Woord niet."

Maar om nu verder te gaan, uit dit huwelijk zijn 5 kinderen geboren: Willem, Jan, Johannes, Maatje en Adriana. Twee van deze kinderen - Jan en Johannes - zijn jong gestorven, op de jeugdige leeftijd van 11 en 13 jaar. Binnen de korte tijd van 3 weken. Dat was haar zeer smartelijk, maar zij was er door de Heere als het ware op voorbereid geworden. Ze sprak er reeds over tegen haar man, eer dat het gebeurde. Voor één van deze kinderen heeft ze veel werkzaamheden gehad. Die kinderen zijn begraven aan de achterzijde van de Hervormde Kerk te Yerseke.

Veel wederwaardigheden en armoede zijn het deel van deze ouders geweest. Het was op een avond dat de overige drie kinderen om ongeveer 8 uur van het land kwamen en vroegen: "Moeder, gaan we eten?"

"Ja", zei ze, "moeder zal brood snijden." Maar er was geen brood. Maar de kinderen, vermoeid van het werken op het land, vielen in slaap. Ze heeft hen op bed gebracht. Maar zelf bleef zij de hele nacht op, al smekende aan Gods genadetroon. Toen het morgen werd en er enig licht door de blinden scheen, ging ze naar buiten om de vensters te openen. Maar toen zij de deur open deed, zag zij een mand staan, waarin brood, boter en toespis was. Ze was een en al verwondering, tot bezwijken toe. Met niemand had zij er over gesproken, dan alleen met de Heere.

Zij boog haar knieën en ging toen om ongeveer 5 uur de kinderen roepen. Ze riep: "Kinderen, je moeder heeft brood gesneden, kom eten." Toen hebben ze gezamenlijk met het huisgezin de Heere erkend.

Later heeft het de Heere nog behaagd om onder dit huisdak Zijn genade ook nog te verheerlijken in Willem en Adriana. Daar zult u verder meer van lezen.

In die tijd kwamen er veel van Gods volk in dit huisgezin. Menig stichtelijk uur werd er doorgebracht. Mijn grootvader had altijd de gewoonte de mensen strak aan te kijken, hoewel hij in werkelijkheid niet zo stuurs was. Maar hij onderzocht graag hoe hun ligging was. Zijn vrouw zei dan: "Kees, niet zo meesterachtig zijn. Je weet toch, dat er onderscheiden standen in het genadeleven zijn. Je moet hen eerst uit laten spreken, luisteren of zij dat lieve Goddelijke Wezen door hun zonden vertoornd hebben. En is het anders, onderwijst hen dan. Ach, Kees, als je er nog eens eentje voor Gods Koninkrijk mocht winnen, de satan zou wel kwaad zijn, maar er zou blijdschap zijn bij de engelen in de hemel, over één zondaar, die tot God bekeerd wordt. Het zal toch zo'n vrij geschenk zijn."

⁵ Gemet en roede zijn oude grondvlaktematen. Een gemet is ca 4500m2 grond

NOG 15 JAAR AAN HAAR LEVEN TOEGEVOEGD

Op een keer werd zij zeer ernstig ziek. De dokter zei: "Je moet het ergste maar vrezen."

Dat was een kritiek ogenblik. Ze keerde haar aangezicht naar de wand en riep de Heere openlijk aan. Dan weer lag ze te kirren als een duif, te piepen als een zwaluw. Ze weende gans zeer. Maar de Heere kwam haar te onderwijzen, dat zij van die ziekte niet zou sterven. Zeggende: *"Ik heb vijftien jaar tot uw leven toegedaan."*

En tegelijkertijd kwam er een wending in de ziekte. Zelfs zo, dat zij spoedig hersteld was, volkomen gezond.

Ze mocht een verborgen leven met God hebben. Voor de wereld was er geen plaats. In het natuurlijke leven hadden ze het zeer arm, maar dan zei ze: 'Als ik Gods gunst maar mag ervaren, dan heb ik genoeg. En als mijn lieve Koning eens een woordje tot mijn ziele spreekt, dan kan ik ook zo makkelijk met Hem spreken. Om dan met een oogje des geloofs eens tot Zijn en mijns Vaders troon te naderen.'

Er waren dus 15 jaren tot haar leven toegedaan. Daar sprak ze gedurig over tot haar huisgenoten. Inzonderheid tot haar dochter Adriana. Op een keer zei ze tot haar: *"Je moeder werd deze nacht door de Heere gewekt. Ik ben voor de troon van God geweest en was in Zijn zalige gemeenschap met de heilige engelen en de ganse verlost schare."*

Ja, kind, je moedertje was er bij. Het is het laatste jaartje dat ik op aarde ben. De 15 jaren zijn bijna om. Het zal niet lang meer duren."

Dat is wat geweest voor die kinderen. Ik heb het mijn moeder - Maatje, haar andere dochter dus, horen vertellen. Wat hebben ze geweend. En ook zij weende, om hunnentwil.

In die tijd keken de kinderen gedurig op naar hun moeder, die menigmaal zo hemels gezind was. Nochtans naar het lichaam was zij kerngezond. En toch sprak ze gedurig: *"het zal niet lang meer duren."* Ook haar man zag met verwondering op haar.

Het was nu midden zomer.

Wat gebeurt er zondagmiddag, 26 augustus? Een moordenaarshand brengt haar om het leven.

Lees hier over de brief die haar zoon Willem heeft geschreven aan Ds. D. Janse te Middelburg.

Brief van Willem en Cornelis Meyaard aan Ds. D Janse te Middelburg. Geschreven door Willem Meyaard.

Yerseke, 27 aug. 1888

Met dezen moet ik met een zeer bedroefd hart u de treurige, ja aller-treurigste tijding mededelen, dat mijn moeder, mijn zeer geliefde moeder, zondagmiddag, toen mijn vader, mijn twee zusters en ik naar de kerk waren, op een wreedaardige wijze vermoord is geworden.

Ik was dadelijk uit de kerk om onze koeien gegaan en dan was gewoonlijk het damhek al opengedaan door mijn moeder. Mijn boterhammen lagen dan meestal ook al klaar, opdat ik dan de avondgodsdienst nog zou kunnen bijwonen.

Maar nu vond ik mijn moeder achterover, dood liggend in de schuur. Met vreselijke wonden aan haar voorhoofd, in haar kaken en in haar handen. Door een spade en

griep⁶ toegebracht. Haar kleren vreselijk bebloed! O, wat een vreselijke toestand was dat voor mij.

Ik riep al: "*Moeder, moeder, kun je nu nooit meer met me spreken!*"

Ik schreeuwde het uit. Ik riep. Ik kermde. Ik lamenteerde. Ik stampte. Ik liep naar buiten en dan weer naar binnen.

Mijn keel werd hees van het roepen. De buurman kwam aanlopen, die ook braaf schreide. Hij is toen om mijn vader en zusters gelopen. O, wat waren wij allen treurig gesteld.

En toen ik in huis kwam, zag ik dat het kabinet opengebroken was en dat er geld ontvreemd was.

Ik was aller-treurigst gesteld en zei: "Heere, neemt U haar nu op zulk een wijze van ons weg? Zulk een Godzalige moeder, die van haar jonkheid de Heere gediend en gevreesd heeft. Die alle ongelegenheden op haar pelgrimsreis ontmoette en doorwandelde, ze goed kon keuren en die ze zo uit de hand des Heeren kwam aan te nemen." Ik heb haar menigmaal horen zeggen: "*Indien ik alles verloren had en ik hield God maar over als mijn God, dan had ik genoeg. Want Die voor het meerdere zorgt, zal ook wel voor het mindere zorgen, naar Zijn beloften.*"

O, wat had ze vaak een gezicht in hetgeen aan de overzijde van het graf geschonken zou worden!

Wat was ze in verwondering als zij in dat gezicht zag hoe de goedertieren en getrouwe God nog naar haar stofjes zou omzien en die bewaren tot de dag der opstanding.

Ja, zij heeft aan mijn jongste zuster verhaald en verklaard hoe zij in deze winter was geweest bij de ganse verlost schare, die zeer groot was.

O, wat heeft ze menigmaal goede uurtjes gehad aan de plaatse des gebeds, zodat ze wel gezegd heeft: "*Indien de Heere het niet een weinig gematigd had, ik zou onbekwaam geweest zijn om uit de kerk naar huis te gaan.*"

Zij was een leesbare brief. En nu, op zulk een vreselijke wijze van ons weggenomen. Nu is zij als die onnozele Abel op een vreselijke wijze doodgeslagen en als meer heiligen zo de eeuwige heerlijkheid ingegaan.

Nu zijn we een moeder, een bidster voor ons als huisgenoten, verloren. Nu zijn we voor land, volk, kerk en leraren, die zij op het harte droeg, een bidster verloren.

We zijn een pilaar kwijt, die als een Débora, als het heilige steunsel voor het land en volk was. O, wat pakt de Heere reeds zijn beste huisraad in en laat het mindere over. Wat pakken de wolken van oordelen reeds samen, als God de rechtvaardigen zo wegraapt en doet rusten op hare slaapsteden. En zo weinig anderen er voor in de plaats geeft. O, nu zijn we haar geestelijke raad kwijt.

Nu kan zij geen gekrookte rietjes meer troosten, geen kleintje meer opbeuren. Daar had zij altijd zulk een hart voor. Ze zei dan: "*Dat kind moeten we ook meenemen.*"

O, als ik daaraan denk, dat ik haar gesprekken, de samenspraken met haar nu voor altijd aan deze zijde van het graf zal moeten ontberen, dan kan ik me niet weerhouden van schreien.

O, wat een diepe rouw, waarin wij gedompeld zijn. Maar nu moet ik afbreken. Hartelijke groeten van uw diepbedroefde vriend

Willem Meygaard

Onderschrift:

⁶ Of riek, soort mestvork

Geliefde Leraar,
 Het doet mij veel genoegen, dat mijn zoon u zo een hartelijke brief gezonden heeft en zulk een waar en goed getuigenis van mijn vrouw gegeven heeft.
 Hebt u lust om woensdag a.s. op de begrafenis tegenwoordig te zijn. Dat is mijn hartelijke wens en bede.
 Na hartelijke groeten, uw vriend

Cornelis Meygaard

Nog een brief van W. Meygaard.

Yerseke, 26 okt. 1888

Geliefde Leraar,
 De politie heeft een nauwkeurig onderzoek ingesteld en de dader is P. d. K., die met vaders halfzuster getrouwd is geweest, bevonden. Hij is geboeid naar de gevangenis gebracht. Welke dader door ons en van haar altijd zacht en minzaam is behandeld.
 Daar heb ik nu de gereedschappen waarmee mijn moeder is doodgeslagen moeten tekenen.
 O, welk een lot!
 Wees zo goed en laat ook *Mietje Braam*⁷ de treurige brief lezen. En mochten ze nog volgens Jes. 40 enige troost hebben om ons te troosten.
 Willem Meygaard

⁷ Mietje Braam was de 2e vrouw van Floris Braam, een oefenaar die veel betekend heeft in de Ledeboeriaanse Gereformeerde Gemeente te Middelburg. Zij heette Maria de Zeeuw, 1831-1900. Braam overleed 1872 toen hij 40 jaar was. Mietje woonde in het huisje aan de Segeersstraat en was ruim 25 jaar kosteres. Haar huisje was een herberg voor Gods volk. Mietje Braam, zoals ze werd genoemd, had een moeitevol leven achter de rug. Van haar elf kinderen overleden er drie kort na de geboorte, twee andere overleden op de leeftijd van vijf en zes jaar, terwijl ze ook een dochter moest missen op 33-jarige leeftijd. Van moeder Braam ging er in geestelijk opzicht een goed gerucht uit. Velen betuigden aan de kinderen hun meeleven toen ze stierf. In een brief van P. de Feijter uit Terneuzen stond: 'Zij heeft Gods raad uitgediend in deze wereld. Asaf zegt het in Psalm 73 : Gij zult mij leiden door uwen raad en daarna in heerlijkheid opnemen. Och, geliefde kinderen, wij mogen dat op goede gronden van uwe geliefde moeder geloven, dat haar ziel bij den Heere Jezus is in Wie zij geloofd heeft en dat zij ook beleden en beleefd heeft. Ik verlies in haar een zeer geliefde vriendin, evenals ik ook aan Maatje en M. Paauwe van Domburg verloren heb, maar zij allen zijn in vrede heengegaan.'

Jaren later vermeldde J. Pleune in een brief aan Floris Braam jr. het sterven van J. Elenbaas te Poortvliet. Elenbaas mocht kort voor zijn sterven gemeenschap gevoelen 'aan zielevrienden van hem, die verlost in de Triomferende kerk waren aangeland. O, zei hij, wat verlang ik ernaar, om daar te ontmoeten diegenen met welke ik hier over God en Zijn dienst en over mijn lieve Zielebruidegom mocht spreken, zoals ds. Van Dijke en Mietje Braam.' Gods hand over de burg', dl. 1. W.M.Sturm

INTERMEZZO door J. H. Midavaine

Op zondagmiddag 26 augustus 1888 vond in Yerseke de gruwelijke moord plaats op Jannetje Meijaard-Mieras. Tijdens de kerkdienst was zij alleen thuis en werd ze vermoord door haar zwager Pieter de Koeijer, die nog dezelfde avond in hechtenis werd genomen. In dit artikel een reconstructie van het gebeurde.

Pieter de Koeijer was arbeider in Yerseke. Hij was eigenlijk het buitenbeentje van de familie. Als kind was hij al ongehoorzaam, als knaap brutaal en als jongeling ruw en drankzuchtig. Ook op latere leeftijd bezorgde hij zijn familie nog steeds veel verdriet. In het dorp stond hij bekend als een stug mens die zich steeds afzonderde en nooit een praatje met zijn medeburgers maakte. Een verslaggever van de Middelburgse Courant zou hem later typeren als 'iemand van middelbare grootte, vrij gezet en van een onverschillig uiterlijk'.

Hij kon hard werken, maar dat deed hij alleen als hij er zin in had. Hij dreef in het dorp aan het Kerkplein een winkel. De winkel floreerde echter niet erg en hij was genoodzaakt de zaak van de hand te doen. Later was hij niet meer dan een eenvoudig arbeider.

Op het eind van het jaar 1887 stierf zijn vrouw. Het jaar daarop kostte het hem veel moeite om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien, omdat er in het dorp weinig werk was. Het schamele beetje geld dat er binnen kwam zette hij om in drank. Steeds vaker kon hij zijn gelag niet betalen en dronk hij op de pof. Zijn zes kinderen in de leeftijd tussen de negen en eenentwintig jaar moesten zelf voor hun onderhoud zorgen, wat gezien de leeftijd van de oudsten geen bezwaar was.

Naarmate de tijd vorderde oefenden de schuldeisers steeds meer druk op hem uit en maanden hem regelmatig aan om tot betaling over te gaan.

Gelukkig had Pieter een goed vooruitzicht, want in datzelfde jaar was de weduwe Meijaard uit Biezelinghe overleden en via de notaris wist hij, dat hij van haar zou erven. Ook was bekend, dat ze een aanzienlijk bedrag had nagelaten, volgens sommigen wel een ton.

Op zondagmiddag 26 augustus 1888 dronk Pieter de Koeijer een borreltje en verliet vervolgens om één uur zijn woonhuis om een eindje te gaan kuieren.

Op de Dorpsweg ontmoette hij E. de Jonge, die in de buurt van zijn zwager Cornelis Meijaard woonde. De Jonge had nog vijfendertig gulden van hem tegoed en had hem daarover al schriftelijk aangemaand. Pieter begon uit zichzelf over deze aanmaning te praten. Hij stelde De Jonge gerust met de mededeling dat hij binnenkort een erfenis verwachtte.

Om half twee haalde hij Van Koeveringe in, die naar de kerk ging. Al lopende spraken zij over Pieters werkzaamheden. Pieter zei, dat hij nu eens hier en dan weer daar een halve dag werkte, zodat hij toch voldoende inkomsten had om van te kunnen leven. Ook Van Koeveringe liet hij weten, dat hij binnenkort een erfenis zou krijgen. Tevens vertelde hij een merkwaardig verhaal over een rechtskwestie waarvoor hij naar Den Haag was geweest. Men wilde dat hij daar een papier zou tekenen, wat hij geweigerd had. Nadat ze een half uurtje samen gelopen hadden verliet Van Koeveringe hem weer.

Op de dijk van Kruiningen naar Yerseke haalde hij rond de klok van twee uur mevrouw Nieuwenhuijze in. Hij maakte met haar een praatje en zei, dat hij op pad was naar zijn zwager Cornelis Meijaard om zijn dochttertje Wilhelmina op te halen. Mevrouw Nieuwenhuijze vond het een vreemd verhaal, omdat ze wist dat Wilhelmina

nooit op de boerderij kwam. Toen Pieter de andere kant op ging, keek ze hem na en ze zag dat hij over de omheining van het erf van zijn zwager klom.

Toen Pieter op de aan de Grintweg gelegen boerderij van zijn zwager aankwam, zag hij in de stal, dat er een stierkalf was losgebroken. Hij ging naar het stookhok om zijn schoonzuster Jannetje te roepen en samen gingen ze de schuur in. Zijn zwager Cornelis was met zijn zoon, zijn twee dochters en zijn inwonende zuster naar de kerk. Toen Jannetje zich bukte om het kalfje vast te maken, pakte Pieter de mestvork, die in de schuur stond. Hiermee gaf hij haar een slag op het hoofd, waarna ze bewusteloos neerviel. Omdat de mestvork door de klap gebroken was, nam hij een spa en sloeg haar daarmee net zo lang tot ze de geest gaf.

Na deze gruwelijke daad ging Pieter de woonkamer binnen. Hij wilde het kabinet openen, maar omdat het op slot zat, moest hij de deur forceren. Uit het kabinet haalde hij een zakje, waarin zich een bankbiljet van vijftientig gulden bevond en voor ongeveer vijftig gulden aan rijksdaalders en guldenstukken. Het was de opbrengst van de aardappeloogst. Ook pakte hij uit een niet afgesloten lade een paar gouden hoofdstukken van de Zuid-Bevelandse boerinnendracht.

Met zijn buit begaf hij zich op weg naar huis. Het bankbiljet van vijftientig gulden en elf rijksdaalders stopte hij in een busje dat hij onder het konijnenhok begroef. De grond stampte hij goed aan. De gouden hoofdstukken legde hij op een richel in het privaat.

Intussen was het vier uur geworden en waren de kerkgangers op weg naar huis.

Nadat hij zich ervan overtuigd had, dat niemand gezien had, dat hij iets onder het konijnenhok had verstopt, ging Pieter weer op pad. Als eerste ging hij naar het bierhuis van Krijger. Hij gaf Krijger de tien gulden, die hij hem nog schuldig was en dronk een biertje, dat hij met een gestolen rijksdaalder betaalde. Vervolgens begaf hij zich naar het bierhuis van mevrouw Van Os. Ook hier voldeed hij zijn schuld.

Nu wilde hij nog één schuld vereffenen en wel aan Harthoorn die ook bierhuishouder in Yerseke was. Hij voldeed het bedrag en gaf zelfs tot grote verbazing van de aanwezigen een rijksdaalder fooi. Hij zei dat hij dat deed omdat Harthoorn hem een tijdje geleden eens flink geholpen had.

Omdat hij best nog wel een biertje lustte, ging hij daarna terug naar Krijger. Daar vertelde hij, dat hij van de kant van de hoeve van Meijaard kwam en dat de vrouw door een stierkalf was doodgestoken. Hij had naar binnen willen gaan, maar dit was hem geweigerd. Het was zes uur toen hij eindelijk weer thuis kwam. In zijn broekzak had hij niet meer dan ongeveer tien gulden van het gestolen geld over.

Rond vier uur kwam zoon Willem, die net als de rest van het gezin naar de kerk was geweest, als eerste thuis. Op het erf zag hij een stierkalf los lopen, wat hem aanleiding gaf in de schuur te gaan kijken. Daar vond hij zijn moeder, achterover liggend in de voederbak van het kalf. Ze zat onder het bloed. Haar hoofd was gedeeltelijk verbrijzeld en haar neus was plat getrapt. In haar buik en armen waren steken toegebracht.

Nader onderzoek leerde, dat ze niet meer leefde, hoewel haar lichaam nog niet helemaal koud was. De eerste gedachte van Willem was, dat het stierkalf zijn moeder had aangevallen. Hij vond het wel merkwaardig dat er bij de mendeuren een bebloede mestvork en spade stonden. Nadat hij het lijk van zijn moeder in de schuur had gebracht ging hij de woning binnen. Daar ontdekte hij dat het kabinet opengebroken was en dat er geld uit ontvreemd was. Nu begreep hij dat zijn moeder niet door het kalf doodgestoken was, maar dat ze vermoord was. Op zijn geroep kwam buurman

Van Koeveringe toegesnel, even later gevolgd door nog meer burens en de rest van het gezin.

Kort nadat Willem zijn gruwelijke ontdekking had gedaan, waarschuwde een van de burens gemeenteveldwachter Bles. Deze begaf zich onmiddellijk naar de plek des onheils. Nadat hij de zaak in ogenschouw had genomen, nam hij de mestvork en de spa en ging ermee terug naar het dorp om ze op het gemeentehuis af te geven. Onderweg ontmoette hij Pieter de Koeijer, die hem niet groette, wat opmerkelijk was, omdat hij dat normaliter wel altijd deed. Vervolgens bracht hij de burgemeester op de hoogte van hetgeen er zich deze zondagmiddag in het dorp had afgespeeld. Samen met hem ging Bles terug naar de hofstede. Toen beiden bij de hoeve van Meijaard aankwamen zagen ze Pieter, die zichtbaar van kleur verschoot zodra hij het tweetal zag.

Al spoedig gonsde het van geruchten in het dorp, waar de gebeurtenis een hele sensatie was. En al gauw raakte bekend, dat Pieter de Koeijer 's middag op de hofstede was gezien. Ook wist men te vertellen dat hij die dag nogal kwistig met zijn geld was omgesprongen, terwijl hij normaal altijd flink de knip op de beurs hield. Dit was de reden, dat veldwachter Bles hem nog diezelfde avond eens flink aan de tand voelde. Pieter beweerde echter van de prins geen kwaad te weten.

Toen men hem bij het lijk van zijn schoonzuster bracht, was hij ontroerd, maar hij bleef volhouden dat hij de moord niet op zijn geweten had. Pas nadat de gerechtsdienaren hem de dag erna naar het politiebureau in Goes hadden overgebracht, volgde zijn bekentenis.

Nadat Pieter een nacht op het Goese politiebureau had doorgebracht werd hij overgeplaatst naar het Huis van Arrest in Middelburg. Tijdens zijn verblijf daar kreeg hij het bericht dat op 2 oktober 1888 de boedelscheiding van mevrouw Meijaard uit Biezelingse plaats had gevonden. Na aftrek van verschillende schulden en voorschotten had hij recht op een som van vierhonderd en zestig gulden.

Op 24 november van datzelfde jaar nam het proces tegen hem bij de arrondissementsrechtbank in Middelburg een aanvang. Na een week deed de rechtbank uitspraak en veroordeelde hem tot een gevangenisstraf van twintig jaar.

Toen Pieter na de laatste zitting de rechtszaal verliet, liet hij nog eenmaal zijn blik over het publiek gaan, om te zien of er bekenden in de zaal zaten.

Vanuit Middelburg werd hij overgebracht naar de strafgevangenis in Groningen, waar hij op 4 februari 1890 is overleden.

Noten:

1. **Jannetje Mieras** was geboren op 5 december 1834 als dochter van Willem Mieras en Maatje Paauwe. Op 13 november 1862 trouwde ze in Yerseke met Cornelis Meijaard, geboren op 31 augustus 1840 te Yerseke als zoon van Johannes Meijaard en Adriana de Jager. Cornelis Meijaard overleed op 24 juli 1904 in Yerseke, Jannetje Mieras werd vermoord op 26 augustus 1888 in Yerseke.

2. Pieter de Koeijer was op 22 oktober 1844 in Axel geboren Wijk A, nr. 143) als zoon van Josias de Koeijer (van beroep arbeider) en Willemina de Bruyne. Op 27 maart 1867 trouwde hij in Yerseke met Jacoba Meijaard, geboren 2 januari 1845 te Yerseke, dochter van Johannis Meijaard en Jannetje Hieftje, overleden 6 november 1887 te Yerseke.

Uit dit huwelijk werden te Yerseke geboren: Jozias 128 november 1867, Johannes Cornelis (3 januari 1869 - 17 oktober 1892), Pieter (9 mei 1870 - 21 augustus 1870), Jannetje (3 juni 1871), Pieter (7 november 1873), Marinus (9 april 1875), Meeuwis (13 augustus 1877 - 17 augustus 1877) en Wilhelmina (27 september 1878).

Pieter de Koeijer is op 4 februari 1890 in de gevangenis te Groningen overleden.

Geraadpleegde literatuur en bronnen:

De Middelburgsche Courant van 28 augustus 1888, 29 augustus 1888, 20 oktober 1888, 15 november 1888, 24 november 1888, 27 november 1888 en 1 december 1888.

Zeeuws Archief, memories van successie Goes 5/2363 (1890) en Goes 4/9644 (1887) en inschrijvingsregisters Zeeuwse strafinrichtingen, nummers 32.572, 296.27 en 255.709

ADRIANA MEIJAARD

Nu komen we tot haar dochter Adriana, die als kind reeds indrukken had omtrent de dingen der eeuwigheid. Zodat de vermaningen en roepstemmen tot bekering een diepe indruk op haar maakten. Zij mocht ook gaarne luisteren als Gods volk in de ouderlijke woning samenkwam om te spreken over de wegen des Heeren. Reeds vroeg zocht ze de verborgen plaatsen op om de nood van haar ziel aan de Heere te klagen. Zij kreeg een betrekking op het Goddelijke Wezen en was veel bevreesd voor de zonde en begeerde zeer dat de Heere de vreze Zijns Naams in haar zou planten.

Toen zij 14 jaar oud was, stond zij bij het zgn. *Bakkersbogertje*, waar zulk een betrekking op het Goddelijk Wezen in haar ontvlamde, dat ze uitriep: "Ach, Heere, als ik dan nog nooit de Ruth's keuze gedaan heb, dan doe ik het nu, op deze plaats. Och, dat ik U toch recht mocht leren kennen."

Zij werd als met koorden van goedertierenheid getrokken. En toch kreeg zij naderhand te zien dat zij er buiten stond. Alles ontviel haar. De Heere ging in haar doorwerken. Ze werd overtuigd van haar zonde en schuld en het ongenoegen Gods rustte op haar. Ze heeft wat afgeweend, omdat zij dat lieve Goddelijke Wezen beledigd had. Ze kreeg een walging van zichzelf. Ze heeft wat noodkreten geslaakt. Ze durfde haar ogen niet meer opheffen. Ze dacht iedere dag de laatste te zijn. En dan sterven en God ontmoeten!

Maar op een avond mocht ze voor de Heere buigen en belijdenis doen van haar zonden. Ze mocht de Heere toevallen - als een gans verlorene - dat het recht was als de Heere haar zou wegdoen. Zijn deugden en eer kregen waarde, maar terzelfder tijd werd in haar ziel de belofte geopenbaard, *dat er een Verlosser tot Sion komen zou*. Waarmee ze werkzaamheden kreeg en waarin ze gesterkt werd. Ze mocht wandelen in de inzetten en de vreze Gods. Hoewel zij tot haar smart altijd een gemis waar nam. Dan zei ze: "God is niet voldaan en ik ben ook niet voldaan. Dat is mijn smart. En ik weet niet hoe het moet. Wat ben ik toch ongelukkig! Ach, hoe word ik nog ooit met God verzoend."

Ze kreeg wel veel uitlatingen en onderwijzingen van de Heere. Toch zei ze: "Ik draag een open wonde, waaronder ik gebukt ga." Zij is later nog gehuwd met een jongen, waarin de Heere genade had verheerlijkt, n.l. met Jan Hamelink.

Van hem is een boekje uitgegeven, waarin o.a. ook te lezen valt over de familie Meyaard.

Adriana is maar heel kort getrouwd geweest, want een ernstige ziekte tastte haar aan. Zes weken werd dag en nacht bij haar gewaakt. Op het laatst van haar leven, vlak voor haar sterven, trok het richterlijke Gods door. Haar ziel werd overstelpt. Ze had niets meer in te brengen en viel aan de zijde Gods. Het was een ogenblik van zwijgen. Maar de Borg trad voor haar in met Zijn offerande, waarin de Rechter genoeg nam. Toen is de Heere Jezus in haar ziel geopenbaard geworden in Zijn dierbare uitlatingen, in de kracht van Zijn bloed, als van een onstraffelijk en onbevlekt Lam. Haar zak was toen ontbonden. Zij riep tot haar broer Willem; "*Willem, Hij is gekomen!*"

Ze ging spreken van de dierbaarheid van Zijn Persoon en van dat grote werk der verlossing, dat in zulk een zondares als zij was toegepast. Terwijl zij daarover sprak, nam zij afscheid tot een volzalig wederzien. Ze knielde neer in haar bed, met de handen samen, prijzende de Heere, Ze werd ze opgenomen in de gewesten der eeuwige heerlijkheid. Om daar met haar Losser en Goël eeuwig te verkeren in de gemeenschap met de heilige engelen en de verlost schare. Om de Drie-enige God eeuwig te prijzen, van Wien haar moeder zo menigmaal met haar gesproken had. Adriana stierf op 26 jarige leeftijd in een huisje op de Schotte - nu Nieuwe Kerkstraat geheten.

Zij werd begraven op een gedeelte van het kerkhof aan de ingang van de Steeweg. Dicht bij het graf van ouderling Jan Sandee, die zo menigmaal bij hen vertoefde.

PIETERNELLA MIERAS

Nadat de huisvrouw van C. Meyaard was heengegaan, heeft haar zuster Pieterella haar plaats in de huishouding vervangen. Zij kon óók niet lezen, schrijven of rekenen. Toch had ze reeds vroeg indrukken omtrent de dingen der eeuwigheid. In de wereld heeft ze niet geleefd. Ze ging nergens heen en had als kind ook geen speelmakkers. Voor veel zonde is zij bewaard gebleven. Meestal stond zij als een bedroefde en verlatene in een hoekje. Ze ging wel mee naar de godsdienstoefeningen. Dat deed ze zelfs graag. De vermaningen en roepstemmen maakten veel indruk op haar gemoed. Zodat ze veel weende over haar eigen zondig hart. Als ze in Zoute was, luisterde ze graag naar de gesprekken over God en Zijn Woord, over de belangen der eeuwigheid. Dikwijls zocht ze de verborgen plaatsen op om haar nood aan de Heere te klagen. Ze dacht dat alle mensen, die daar bij Meyaard samen kwamen, bekeerde mensen waren. Naderhand heeft ze wel gezegd: "Er zit ook veel kaf onder het koren. En ik zal ook wel kaf zijn, zulk een monster van zonde als ik ben."

Intussen had ze veel gehoord en gezien en ook meegemaakt wat er met haar zuster Jannetje gebeurd was. Ook wat betreft die 15 jaren, die de Heere tot haar leven had toegedaan. En hoe haar leven precies na die 15 jaren beëindigd werd.

Al zuchtende: "Hoe word ik ooit tot God bekeerd", ging zij over de wereld. "Hoe kom ik ooit met Hem verzoend!"

Bijna dag en nacht was zij daar mee bezig. En als zij dan zag op haar bestaan, hoe zij tegen een heilig en rechtvaardig God gezondigd had, zei zij: "Met zulk een monster van goddeloosheid zal de Heere Zich wel niet inlaten."

Het was haar zo onmogelijk dat de Heere ooit naar háár zou omzien. Menigmaal zei ze als men iets vroeg, betreffende haar zielsleven: "De Heere moet toch eerst naar mij vragen en dat zal Hij wel niet kunnen doen. Zulk een heilig en rechtvaardig Wezen kan niet naar zulk een monster als ik vragen."

Vele tijden lag ze zich in haar onwaarde te verfoeien.

Willem vertelde: "Eens op een zondagmorgen, toen ik naar de kerk ging, liet ik haar in een zeer dissolate (bijna wanhopige) toestand achter. Als een veroordeelde in zichzelf, als de diepst gezonkene, als de doemwaardigste zondares. Voor een monster van goddeloosheid, zoals zij was, bestond geen genade meer. Dat was voor eeuwig verloren." Willem zei: "Ik ging zeer bezwaard weg. Haar lichaam was ook totaal uitgeput. Wat zou er van worden? Na de kerkdienst heb ik mij gehaast om thuis te

komen. Maar wat ik niet verwacht had was gebeurd. Toen ik aankwam stond tante in de deur, in een geheel andere stemming dan waarin ik haar achtergelaten had, hoewel zij in tranen wegsmolte.

Ze riep: *"Willem, kom eens gauw. Dat monster, dat waard was om in de hel te zinken, kan nog zalig worden! De Heere heeft het Zelf gezegd, dat Hij niet gekomen is voor rechtvaardigen, maar voor zondaren tot bekering. Hij is gekomen voor zulke monsters als ik ben. Dat staat in de Bijbel, Lukas 5 : 32."*

Willem zei: "Weet je dat wel zeker? Je kunt niet eens lezen."

"Kom mee", zei ze. Toen hij binnenkwam lag de Bijbel open op tafel. "Hier staat het", zei ze, "lees zelf maar."

Willem zei: "Ik stond verplet."

Tante zei: "Nu weet ik ook hoe de Heere Jezus er uit ziet. Hij heeft Zich aan mij geopenbaard. Hij is blank en rood en draagt de banier boven tienduizenden. En Zijn bloed heeft mij gereinigd van al mijn zonden. Hij heeft het mij Zelf geopenbaard. O, dat dierbare bloed!"

Willem zei: "Ik schreide met haar, van blijdschap, om dat Goddelijke wonder en moest maar zeggen: *"O, diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods."* Het is al vrije genade en waar ze valt, daar valt ze eeuwig vrij.

Geruime tijd heeft ze gesproken over hetgeen haar ten deel was gevallen. Was zij onkundig in het natuurlijke, in geestelijke zaken, door Gods Geest geleid, was zij wijs. Mogelijk leven er nog wel oudere mensen, die het nog uit haar eigen mond gehoord hebben. Maar toen dit wat minder werd en zij zichzelf terugkreeg, werd het ook een leven van op en neer.

Het gebeurde op zekere keer, nadat ze het middagmaal gebruikt hadden en haar zwager Meyaard dankte voor de smakelijke spijze, dat ze zei: "Kees, was dat smakelijk? De saus was afgietsel van de aardappels en anders was er niet bij. Dat kun je nu wel bidden, maar ik ben er niet tevreden mee."

Waarop Willem zei: "Toen ik Lukas 5 : 32 lezen moest, was het beter met je."

Dat sloeg in bij haar. Ze liet zich op de grond vallen en klaagde zich aan als een groot monster bij de Heere. Ze was dan niet te stillen. Ze bleef in de zelfveroordeling liggen. Maar de Heere onttrok Zich niet. En als ze dat ervaarde, sloeg het over in lofprijzing van de Heere. Dan kon ze geen Namen genoeg vinden om Hem te erkennen en te roemen. Dan roemde zij in het bloed des kruises.

De laatste jaren van haar leven heeft ze niet veel meer gesproken. Als er nog eens iemand kwam, die sprak over wat de Heere gewrocht had aan zijn ziel en ze mocht dan horen hoe hij zichzelf verloren voor God had leren kennen, maar ook hoe er een hope in de ziel was geboren, dan leefde zij op. Dan kon zij ook weer wat zeggen. Maar anders was zij veelal stil. Zij was ook zeer gebrekkig naar het lichaam. Veel tijd bracht ze door in stille overdenking of alleenspraak.

Toen ze ging sterven heeft het nog hevig gestormd. Dat was goed te bemerken. Het heeft echter niet lang geduurd. De vijand moest haar loslaten. Hij was overwonnen. Ze hief haar hand op naar Boven en ze was niet meer.

Toen ze nog maar net gestorven was, kwamen mijn grootvader en zijn zoon - oom Willem - om haar te zien. De bedsteedeuren deed men open, maar in verwondering bleven die beiden staan. De ganse bedstee was verlicht en een glans lag over haar verspreid. De beide mannen stonden in verwondering en aanbidding en mochten in de Heere eindigen. Daarna kwamen er nog anderen om haar te zien, Maar dat licht was er niet meer. Ze zagen niet wat de eersten aanschouwd hadden.

Aldus is mijn oudtante, Pieterella Mieras, gestorven ten huize van mijn ouders in het jaar 1919.

MAATJE MEYAARD (moeder van J.C. Waverijn)

Nog zeer jong zijnde kreeg zij reeds de zorg voor het huisgezin op haar schouders gelegd, daar haar moeder ernstig ziek werd. In haar jeugd heeft zij slechts wat onderwijs van haar vader ontvangen, maar een school heeft zij niet doorlopen. Ze moest hard werken, vooral toen haar geliefde moeder haar ontviel. Al jong had ook zij indrukken van dood en eeuwigheid. Vaak voelde zij zich gedrongen om tussen haar werk door zichzelf bij God aan te klagen. Haar zonde en schuld rezen als bergen voor haar op, zodat ze bitter weende, want zo iemand kon niet tot God bekeerd worden. Ze had zulk een bedorven hart en bovendien een driftig karakter. Ze vreesde voor de heiligheid en rechtvaardigheid Gods. En toch werd ze naar Hem toe getrokken om zichzelf aan te klagen. Daarin mocht ze nog een ademtocht vinden.

Wat was ze jaloers op de velen van Gods volk, die onder hun huisdak kwamen. Dat volk was gelukkig, maar zij zelf diep ongelukkig. Zij was zeer godsdienstig en toch bleef het vele jaren hetzelfde. Het kwam niet verder.

Zeer gesteld was zij op haar familie. Van haar 's vaders kant had zij omgang met Jacoba Nieuwenhuize uit Nisse en Adriana Sonke, die hier in Yerseke woonden.

Na haar trouwen kwamen er ook velen van Gods volk bij haar aan huis. En in de vacante tijd hebben veel predikanten bij haar gelogeerd. Ze was leerzaam voor anderen. Ze had immers zoveel gehoord van - en meegemaakt met haar familieleden. Maar zelf miste zij het nog. Zij zag en voelde heel goed, dat het alles bij haar nog te kort was.

Op de begrafenis van haar broer Willem sprak Ds. v. Stuyvenberg haar aan, zeggende: "Wij voelen zo met u mee, wat u in uw broeder hebt verloren. Wat heeft de Heere uw familie rijk begenadigd! Velen van uw betrekkingen zijn reeds voor Gods troon. Mocht de Heere uit genade ook u in uw ouderdom dat goede Deel willen schenken."

Zij was toen 71 jaar. Dit alles gaf haar veel zielswerkzaamheden. De nood om met de Heere verzoend te worden werd haar zeer opgebonden. Maar ze wist niet hoe. Met alles wat zij beleefde gevoelde zij een tekort.

Zij kon niet sterven en God ontmoeten. Het werd haar zo bang. O, dat register van zonde en schuld! Het was niet af te meten. Nochtans, het heeft de Heere behaagd krachtdadig met haar door te werken. Met al haar eigengerechtigheid is zij in de dood terechtgekomen. Zij moest haar eigen doemvonnis gaan aanvaarden en overnemen. Als de grootste der zondaren ging ze God rechtvaardigen in Zijn recht. Zij mocht met verlies van zichzelf vallen onder dat recht. Waar in dat hachelijkst tijdsgewricht de Weg ontsloten werd in de Heere Jezus. Toen zij de uitlatingen van Zijn liefde mocht ervaren is zij weggezonken in eeuwige verwondering. Het was te groot voor haar, zij kon het niet bevatten. "O", riep ze, "en dat voor mij, zulk een grote zondares, voor zulk een onwaardige!" Haar mond vloede over van Gods eer.

En toch werd het later nog zo dikwijls bestreden, het was een leven van op en neer. Maar meest neer. Dan durfde ze er niets van te zeggen. Bovendien, de jaren gingen inkorten. Het lichaam werd al zwakker. Soms sprak zij over de stille hoop, die in haar geboren was. Dan weer was het: "*Hoe zal het nog aflopen met zulk een groot zondares als ik ben. Van mijn kant is het eeuwig verloren. Ach, als de Heere Jezus er maar bij is.*"

De laatste nacht van haar leven zei zij: "*Ik heb Gods raad hier moeten uitdienen. De tijd is nu om.*"

Aan een van degenen, die bij haar waakten, vroeg zij de Heere te willen smeken om Zijn genade en leiding. Of de Heere Jezus als haar Borg er bij mocht zijn, bij haar overtocht van de Doodsjordaan. En nadat die man gebeden had en *amen* zei, blies zij zo de laatste adem uit.

Maatje stierf in het jaar 1952 op 79-jarige leeftijd en werd begraven naast haar broer Willem Meijaard. Dit kon omdat er juist anderen opgegraven waren. Op diezelfde plaats is later ook mijn vader, F. Waverijn, begraven.

Er blijven hier veel vragen onbeantwoord. De eeuwigheid zal daarop antwoord geven. Dit is wel zeker, de Heere vergist Zich niet. Haar vader heeft veel werkzaamheden met haar gehad. Met haar, die nog zeer jong zijnde, de last van het gezin kreeg te dragen, nadat haar moeder haar ontvallen was. Hoewel ze wel enige bijstand kreeg van een meisje, Truida Riedijk genaamd. Die naderhand huwde met Willem Baay. Ze heeft het huisgezin verzorgd tot aan het huwelijk van haar broer Willem. Dus ook nog nadat zij getrouwd was.

Toen Willem getrouwd was, nam zij haar tante, Pietje Mieras, in huis. Hoewel haar krachten het eigenlijk niet toelieten.

Tweemaal heeft zij buikvliesontsteking gehad. Op 36-jarige en op 47-jarige leeftijd. Zij kwam tot aan de rand des doods, maar de Heere spaarde haar.

Ook haar vader heeft ze nog in haar huis opgenomen. Ze heeft die beiden - tante en vader - tot hun dood toe verzorgd.

Er zijn wat donkere nachten meegemaakt. In- en uitwendig. En nu uit vrije soevereine genade door de toegepaste Borggerechtigheid van de Heere Jezus Christus op één plaats te mogen zijn, waar geen nacht meer is. Wat zal dat zijn voor die gekenden des Heeren, die door Hem geliefd zijn met een eeuwige liefde. O, te zijn daar waar de zoete zalige gemeenschap met God en het Lam nooit meer verbroken wordt. Want daar zullen toch alle gekochten met het bloed des Lams altijd bij de Heere zijn. En aldaar zal geen nacht zijn.

Mocht het de Heere behagen door Zijn lieve Geest het nagelatene van deze overledenen te zegenen.

Zij zijn nu niet meer op aarde. Hun stof is wachtende tot op die grote dag der opstanding, die aanstaande is. Naar 1 Thessalonicensen 4 : 14: *"Want indien wij geloven, dat Jezus gestorven is en opgestaan, alzo zal ook God degenen, die ontslapen zijn in Jezus, wederbrengen met Hem."*

J. C. Waverijn

**7. DE WONDERVOLLE GENADEWEG
welke de Heere gehouden heeft met**

**Mej. C. M. BONTENBAL
door haarzelf beschreven**

Gepubliceerd in

**EEN LICHTENDE KAARS
21e Jaargang no. 5 en 6 Maart 1971
door
A. DE REDELIJKHEID**

Ten geleide

Dit boekje heeft geen woord tot aanbeveling aan de lezer nodig. Wie onder de lezers met mij Mej. C. M. Bontenbal gekend heeft, zal Gode dankbaar zijn, dat dit haar eigenhandig geschreven geschrift in druk gekomen is. Haar wens was, dat het na haar dood gelezen zou mogen worden. Rond haar tachtigjarige leeftijd schreef ze het op. En ze schreef er onder: Wil s.v.p. na mijn dood dit schrift geven aan A. de Redelijkheid.

In haar leven heeft ze met mij besproken, dat ze het gaarne aan haar kinderen en hun geslacht ter lezing wilde nalaten, hopende dat het voor haar nageslacht een blijvend gedenkteken zou zijn.

Ongetwijfeld zijn ook degenen, die met haar geleeft hebben in de gangen van Gods Woord, zeer verblijd met de verschijning van dit boekje. Het was een grote opgave om het uit een taalschrift met ontelbare taalfouten uit dat kreupel geschrijf voor de pers klaar te maken. In mijn vriendenkring vond ik een hoofd van de school bereid dit als liefdewerk te willen doen; van deze plaats zeg ik hem namens al de vrienden zeer hartelijk dank.

Moge de Heilige Geest dit geschrift geleiden.

A. de Redelijkheid.

Nieuwleusen, maart 1971.

Genealogie van familie Bontenbal

Johannes Bontenbal is geboren op 08-04-1827 in Kralingen, zoon van Dirk Bontenbalen **Maria Susanna Elisabeth Bats**. Van de geboorte is aangifte gedaan op 10-04-1827. Johannes is overleden op 22-03-1902 in 's-Gravenhage, 74 jaar oud.

Notitie bij Johannes: Het gezin vestigde zich 02-12-1864 in Den Haag, komende uit Zierikzee. Zij woonden daar op diverse adressen, o.a. Hekkelaan 80. Na de dood van zijn vrouw kwam Johannes in een oudemannenhuis, Bleekerslaan 70.

Beroep: smidsknecht

Johannes trouwde, 21 jaar oud, op 07-06-1848 in Kralingen met **Francina Melgers**, 23 jaar oud. Francina is geboren op 24-06-1824 in Schiedam, dochter van Johannes Theodorus Melgers en Elisabeth van 't Hoofd. Francina is overleden op 18-11-1890 in 's-Gravenhage, 66 jaar oud.

Kinderen van Johannes en Francina:

1 **Theodorus** Bontenbal, geboren op 13-10-1848 in Kralingen.

2 Johannes Bontenbal, geboren op 25-09-1850 in Kralingen.

3 Johannes Franciscus Bontenbal geboren op 30-08-1852 in Kralingen. Van de geboorte is aangifte gedaan op 01-09-1852. Johannes is overleden op 06-12-1852 in Kralingen, 3 maanden oud. Van het overlijden is aangifte gedaan op 08-12-1852.

4 Johannes Wilhelmus Bontenbal geboren op 21-11-1853 in Kralingen. Van de geboorte is aangifte gedaan op 24-11-1853. Johannes is overleden op 04-01-1854 in Kralingen, 1 maand oud. Van het overlijden is aangifte gedaan op 05-01-1854.

5 Johannes Gerardus Bontenbal, geboren op 03-03-1855 in Kralingen.

6 Elisabeth Maria Suzanna Bontenbal geboren op 30-04-1857 in Delfshaven. Van de geboorte is aangifte gedaan op 01-05-1857. Elisabeth is overleden op 12-09-1866 in 's-Gravenhage, 9 jaar oud.

7 Petrus Bontenbal geboren op 03-10-1859 in Delfshaven. Van de geboorte is aangifte gedaan op 04-10-1859. Petrus is overleden op 16-10-1859 in Delfshaven, 13 dagen oud.

8 Maria Suzanna Elisabeth Bontenbal geboren op 27-01-1861 in Delfshaven. Van de geboorte is aangifte gedaan op 28-01-1861. Maria is overleden op 25-10-1861 in Delfshaven, 8 maanden oud.

9 Maria Suzanna Elisabeth Bontenbal geboren op 24-05-1863 in Zierikzee. Maria is overleden op 14-09-1866 in 's-Gravenhage, 3 jaar oud.

10 Franciscus Theodorus Bontenbal, geboren op 17-03-1868 in 's-Gravenhage.

Theodorus Bontenbal is geboren op 13-10-1848 in Kralingen, zoon van Johannes Bontenbal en Francina Melgers. Van de geboorte is aangifte gedaan op 14-10-1848.

Notitie bij Theodorus: Om toestemming voor zijn huwelijk te verkrijgen moest Theodorus beloven, dat zijn eventuele kinderen Hervormd zouden worden gedoopt, hetgeen geschiedde.

Beroepen: glasblazer, stoker, smid

Theodorus trouwde, 21 jaar oud, op 12-10-1870 in 's-Gravenhage met **Klazina Johanna Gerardina van der Hoorn**, 21 jaar oud. Klazina is geboren op 03-05-1849 in 's-Gravenhage, dochter van Franciscus Johannes van der Hoorn en Cornelia Maria **van Beiersbergen en Henegouwen**. Notitie bij Klazina: Ned. Herv., naaister

Kinderen van Theodorus en Klazina:

1 Francina Bontenbal, geboren op 20-06-1871 in 's-Gravenhage.

2 Franciscus Johannes Bontenbal, geboren op 23-12-1872 in Kralingen.

3 Theodora Bontenbal, geboren op 19-12-1874 in Delfshaven.

4 Johannes Bontenbal geboren op 18-11-1876 in Delfshaven. Van de geboorte is aangifte gedaan op 20-11-1876. Johannes is overleden op 28-03-1877 in Delfshaven, 4 maanden oud.

5 Cornelia Maria Bontenbal geboren op 08-01-1878 in Delfshaven. Van de geboorte is aangifte gedaan op 09-01-1878. Cornelia is overleden op 17-06-1880 in Delfshaven, 2 jaar

6 Johannes Bontenbal, geboren op 14-03-1880 in Delfshaven.

7 Nicolaas Johannes Gerardus Bontenbal, geboren op 25-06-1882 in Delfshaven.

8 Cornelia Maria Bontenbal, geboren op 09-02-1884 in Rotterdam.

9 Theodorus Bontenbal geboren op 06-10-1885 in Rotterdam. Theodorus is overleden op 29-03-1886 in Rotterdam, 5 maanden oud.

10 Theodorus Bontenbal, geboren op 18-04-1887 in Rotterdam.

11 Anna Bontenbal, geboren op 19-11-1888 in Rotterdam.

12 Abraham Bontenbal, geboren op 24-01-1890 in Rotterdam.

13 Jacobus Bontenbal, geboren op 22-08-1891 in Rotterdam.

Cornelia Maria Bontenbal is geboren op 09-02-1884 in Rotterdam, dochter van Theodorus Bontenbal en Klazina Johanna Gerardina van der Hoorn.

Cornelia trouwde, 33 jaar oud, op 04-07-1917 in Rotterdam met **Arie Johannes Thomas Borend, 34 jaar oud**. Arie is geboren op 04-04-1883 in Rotterdam, zoon **van Johannes Thomas Borend en Johanna Nieman**.

Arie Johannes Thomas Borend, Pakhuisknecht, huwde 1ste keer te Schiedam 18-5-1905 met Johanna van Loensen, Geb. Schiedam 6-3-1886. Huw. ontbonden Rotterdam 17-3-1913.

Vlaardingen, 4 mei 1963.

Geliefde vriend in de HEERE.

De kerkbode met inhoud een uur geleden mogen ontvangen. Daarvoor mijn hartelijke dank.

Ik schrijf - een uur geleden - ja geliefde vriend, dat komt, omdat u in dit blaadje opnieuw mijn levensweg komt te verhandelen, waar ik HEM nooit genoeg voor kan danken. Wat is die trouwe Verbondsgod toch lief voor ZIJN onwillige kinderen.

Twintig jaar (ruim) was ik toen het de Heere behaagde mij op 't onverwachts staande te houden. En daar ik toen in de wereld leefde, had ik helaas daar toen heel geen zin in. Ja, tot mijn schande moet ik het schrijven. Maar de Heere ging door en ik kreeg in te leven, hoe HIJ mij na had gewandeld tot ik 20 jaar was; dat ik nu in de 80 was en HIJ mij door alle ellende en aanvechtingen heen niet verlaten had. Want de aanvechtingen zijn vele geweest. Maar door al die wegen heen, blijft HIJ de GETROUWE!

Verschenen nacht kon ik niet slapen - ik werd erop gewezen, dat alles wat er gebeurd was, van mezelf was en met alles wat er gebeurd was, was ik nog voor eeuwig buiten gesloten. Dit krenkte mij zó hevig, dat het was of ik voor de poort van de hel lag. Dit dreef me zó uit tot de troon van de GENADE!

Dat is mij in dat 60 jaar wel meer gebeurd. Dat duurde, tot de Heere ZELF het weer voor me opnam.

Maar vannacht in al mijn benauwdheid liet de Heere mij zien, ***dat ik deel had aan de Eerste Opstanding***. O, wat was dat zalig, want nu kon de tweede dood niet schaden. Heel de nacht heb ik mogen mediteren tussen God en mijn ziel. En nu kwam de Heere het met diezelfde woorden te bevestigen, die u in de kerkbode schreef.

Ik was zo verblijd, dat ik behoefte gevoelde het u te schrijven. Kijk niet naar mijn schrift. Ik ben oud en invalide. Kan nooit naar buiten om naar het volk te gaan. Maar de Heere zorgt soms op een verrassende wijze. Dat HIJ, die u geroepen heeft tot ZIJN wonderbaar Licht, u goed en nabij mag zijn in- en uitwendig; dat is mijn wens en bede.

Hartelijke groeten, hoor.

De Heere heeft mij nog niet verlaten, want zo net viel in mijn ziel:

"Looft HEM, Die u, al wat gij hebt misdreven", enz. Psalm 103.

Wat een dierbaar Woord, hè?

Geliefde kinderen en kleinkinderen.

Voor de tweede keer in mijn leven krijg ik begeerte om op te schrijven de weg, die de Heere met mijn ouders heeft believen te houden. Beiden waren uit een Rooms geslacht.

Vaders ouders waren fanatiek Rooms. Moeders vader was van huisuit Hervormd, maar deed nergens aan. Haar moeder was Rooms. In het jaar 1881 hadden ze 7 kinderen, de oudste was ongeveer 8 of 9 jaar - volgens mijn berekening - en de jongste was een enkele dag oud. Ze woonden toen op Delfshaven, gemeente Rotterdam.

Vader had mijn moeders vader beloofd, dat hij de kinderen, die uit het huwelijk zouden geboren worden, Hervormd zou laten dopen. Hetgeen ook gebeurd is.

Moeder had, omdat ze Hervormd was - ze was in de Haag geboren - op de school van de Dames Groen van Prinsteren gegaan. Dit waren Godvrezende mensen, even als hun broer, die lid was van de 2e Kamer van de Staten Generaal. Bij die dames was moeder op de naaischool. En doordat ze uit een adellijk geslacht was (familie *Bijersbergen van Henegouwen*) maakte ze keurige handwerken voor Koningin Sofie.

Daar op die naaischool leerde moeder voor het eerst wat het zeggen wil: *onbekeerd te moeten sterven*. Het werd haar ingeprent, hetgeen haar een bijblijvende zaak gebleven is; maar niet ten leven. Dat beliefte de Heere later te doen; dat gebeurde toen ze 50 jaar was. Dat leest u later.

Na hun huwelijk, hetwelk in de Hervormde kerk bevestigd was, ging vader er niet meer heen; alleen met het dopen van de kinderen. Ook moeder ging alleen met dopen. Maar des Heeren oog was wakende over hen beiden.

Toen ik geboren moest worden, beliefte het de Heere een meisje van 3 jaar in één dag van de aarde weg te nemen; dit kind was vaders oogappel. Hij was radeloos, want nu was dit kind verloren om zijn schuld. Maar de Heere die van eeuwigheid vader uitverkoren had, ging nu een wonderlijke weg met hem houden.

Eerst ging hij met zijn opgespaarde centen naar de biechtvader toe om te vragen of er wat aan te doen was, daar dit kind verloren was.

"Ja", zei deze, "dan moet je met je hele gezin tot de heilige moederkerk terug komen, elke dag weer biechten enz."

Vader was een nette man voor de wereld, ook mijn moeder had wegens haar afkomst een goede opvoeding gehad.

Vader zei: "Eerwaarde, U weet wat ik mijn vrouwsvader beloofd heb en mijn *ja is ja*."

Toen begon de 'eerwaarde' mijn vader te vervloeken, ja, hij wees hem zelfs de deur uit en vader mocht niet meer te biecht komen, voordat het hele gezin Rooms werd.

Dagenlang zat hij te peinzen, maar was niet boos tegen mijn moeder.

Doordat hij ook uit zijn brood gestoten was, moest hij ander werk zoeken en dat gelukte. Hij was jeneverstoker geweest op Delfshaven. Daar werkte ook een Godvrezende jongeling, die wegens zwakte niets kon doen dan zittend werk. Die jongeling was steeds met vader begaan, omdat hij zag, dat vader zijn brood niet at als 't schafttijd was.

Hij vroeg wat hij scheelde, maar vader zei: "Dat kan ik je niet vertellen." (Daarvoor was vader te Rooms).

Toch hield die jongen aan, totdat vader alles vertelde. Die jongeling heette Jan Nieuwstraten en werkte voor zijn moeder, die weduwe was.

Ik ben, om even af te stappen, op Delfshaven geboren, heb altijd in Rotterdam gewoond en woon nu ongeveer 26 jaren in Vlaardingen. Hier zie ik dikwijls een kolenwagen voorbij rijden met de naam van Nieuwstraten er op en dan moet ik

dikwijls denken: zou dat nog familie zijn van die jongeling, die in Gods hand het middel is geweest van vaders bekering?

Maar hoe dan ook ("Des Heeren werken zijn zeer groot"), die Jan N. bleef vragen wat vader hinderde, tot eindelijk mijn vader alles vertelde.

Toen zei Jan: "Maar man, laat toch zo de moed niet zakken, maar ga liever met mij zondag eens mee naar de kerk."

"O nee", zei vader, "dat doe ik niet."

Maar Jan hield niet op, tot vader eindelijk zei: "Een keer zal ik met je mee gaan om jouw dat plezier te doen en dan is voor mij verder alles afgelopen".

Nu, hij ging die zondag mee; het begon te regenen, maar ze gingen er toch doorheen.

Toen ze van Delfshaven gelopen hadden tot waar de Delftsepoort toen stond, zei vader: "Ik ga niet verder."

Dat vond Jan heel erg en zei: "Dat is jammer. Ik had je mee willen nemen naar de Goudsesingelkerk." Daar zou een doctor in de godgeleerdheid preken (maar de Heere had deze man niet nodig).

Op het aanhouden van Jan, ging vader toen met hem naar de Raampoortlaan, waar destijds Ds. Klinkert⁸ stond (een oud God-vrezend man) en die zou 's avonds over de beeldendienst preken.

's Morgens, toen vader onder zijn gehoor was, sprak hij over deze woorden: "Al waren uw zonden als scharlaken, Ik zal ze wit maken als sneeuw enz.'"

En in de toepassing kwam Ds. te zeggen: "Dus geen heilige, noch engelen, maar God alleen kan de zonden vergeven"; daar ging hij zo in door, dat bij de dood de ziel rechtstreeks naar zijn plaats ging, hetzij ten dode of hetzij ten leven; dat er geen vagevuur bestond en dat in heel de Bijbel (die toch Gods Woord is) daar niet over geschreven was.

Vader kwam geheel van streek uit de kerk en zei tegen Jan: "Jij bent naar die Ds. geweest om te zeggen dat er een Roomse onder zijn gehoor was."

En hoewel dit niet zo was, had de Heere deze weg Zelf zo bestuurd en vader in het hart gegrepen zonder dat hij het zelf wist.

Toen hij thuis kwam, vroeg moeder waar hij naar toe was geweest (ze wist niet beter of vader was bij zijn broer geweest). Daar ging hij op zondag altijd bij zitten kaarten.

Ach die mensen weten helaas geen verschil en doen alleen wat hun bedorven hart hun ingeeft.

Maar vader wou het niet zeggen omdat (zei hij later) hij altijd zo tegen moeder mopperde als er een kind gedoopt moest worden en hij dan mee moest naar de Hervormde kerk, waar moeder door de dames Groen van Prinsterer lid van geworden was. En dan moest vader dat opbiechten tegen de biechtvader en dat viel niet mee!

Nu, om weer op het verhaal terug te komen; toen vader 's avonds thuis kwam, gevoelde hij zich ziek, ging naar bed en was gedurende die hele week ziek.

Maar wat gebeurde? De zondag erop was hij nog ziek en toen werd er onverwachts gebeld. Moeder, die boven een kruidenierswinkeltje woonde, trok de deur open en twee ouderlingen stonden daar en die vroegen of moeder niet wist waar vrouw Spek (zo heette die vrouw uit dat winkeltje) was. Ze konden alleen maar 's zondags huisbezoek bij haar doen, omdat in de week de winkel tot 's avonds laat open was (dat was vroeger de gewoonte).

Moeder zei wat ze er van wist. Toen vroegen die ouderlingen of ze even op de trap mochten uitrusten en - o, bezie nu de weg des Heeren - moeder zei: "Ja hoor."

⁸ Derk Klinkert, geb. 3-5-1818, overl. 29-3-1898, werd door ds. C. van den Oever als leraar bevestigd in de Gemeenten onder het Kruis. Op 3 juli 1864 werd hij predikant te Rotterdam tot zijn overlijden.

Ze waren oud en te moe om direct terug te keren.

Toen moeder weer bij vader kwam, vroeg hij wie dat waren. Moeder zei het en vroeg aan vader of die mensen boven konden komen, dan konden ze een kopje thee drinken.

Vader zei: "Het is goed, maar doe dan de bedsteedeuren dicht en een stoel ervoor."

Hetwelk moeder deed. Ze verzocht die mensen boven te komen. Vijf van de zeven kinderen zaten op de grond te spelen, waardoor de ouderlingen zeiden: "Wat een gezin hebt u en zijn ze dat allemaal?"

Waarop moeder antwoordde: "Ja, maar er is één kind van ruim drie jaar van ons in één dag heengegaan aan koudvuur in haar gezichtje."

En terwijl ze dat zei, kon vader zich niet inhouden en begon te snikken.

Toen zei de oudste ouderling: "Heeft u zieken?"

"Ja", zei moeder en vertelde dat vader ziek was over dit kind. Die man deed de bedsteedeuren open en zei: "Maar man, je moet je niet zo opsluiten."

Vader begon over dit kind te spreken en vertelde alles wat er die laatste tijd gebeurd was.

Wat waren die mensen blij, want ze hoorden dat de Heere een werk aan vader begonnen was.

Ze bleven zó lang met hem praten en vergaten de tijd, zodat toen de klok sloeg, ze bemerkten dat het nu te laat was om nog naar de kerk te gaan. De ene, die Van Essen heette, zei: "Nu, laten we nog maar even blijven zitten, want waar twee of drie in Mijn NAAM vergaderd zijn, ben IK in het midden; en ik mag geloven dat de Heere in ons midden is.

Na gedankt te hebben, vertrokken ze en gingen regelrecht naar Rotterdam, waar Ds. Klinkert woonde en vertelden wat grote werken de Heere gedaan had de voorleden zondag.

's Maandagsavonds kwam die oude dominee vader opzoeken en ging met hem spreken over hetgeen gebeurd was, zodat vader alles vertelde wat er plaats had gevonden tussen God en zijn ziel. Want dat ziekbed had hem tot inkeer gebracht, zodat hij de beeldendienst, kerken, paus en alles wat er aan verbonden was, had af mogen zweren.

O, wat brak er nu een geheel ander leven voor hem aan, ook voor mijn moeder (hoewel ze er toen nog niet in deelde wat haar ziel betrof, maar ze zag de grote verandering van vader).

Nu werd het 2 x zondags naar Ds. Klinkert en kwam .hij telkens tot berstens toe vol over hetgeen er gepreekt was thuis. Ging 's maandagsavonds naar de mannenvereniging en nam hetgeen over Jezus ging alles te baat. En toen er weer een kind gedoopt moest worden, was het bij Ds. Klinkert (vader had inmiddels belijdenis gedaan).

Zo heeft het 18 jaar geduurd eer er bij moeder verandering kwam, totdat de tijd er was, dat de Heere ook bij moeder Zijn intrek nam. En dat ging ook op een wonderlijke wijze. *Heilig zijn o God Uw wegen.*

Vader en moeder waren beiden haast even oud. Op 3 mei zou moeder 50 jaar worden. Maar ze wou nooit mee naar de kerk. Mijn jongste broertje was toen 5 jaar en als vader ons vermaande en moeder op 't hart drukte dat ze zó niet kon sterven, zei ze altijd: "Ik kan met dat ouderwetse goed niet naar de kerk."

Zodoende kwam vader op 't idee, om met de drie oudste kinderen, die al wat verdienden en dus wat zakgeld kregen, te onderhandelen om elke week iets weg te leggen, al was het maar 1 stuiver, om zodoende iets bij elkaar te krijgen.

Om dan als moeder jarig was, haar met wat nieuwe kleren te verrassen.

"Want", zei vader, "o, kinderen als ik er aan denk, dat de Heere moeder weg zou nemen zoals ze nu leeft, zonder Borg voor haar onsterfelijke ziel, dan kan ik mijn werk haast niet meer doen." O, wat is dat leven in Christus toch mededeelzaam!

Het gebeurde dan dat moeder op 3 mei netjes in de kleren was tot schoenen en hoed toe, dus had ze nu geen uitvluchten meer. Vader had met de grote kinderen afgesproken dat ze zondag wat vroeger zouden opstaan en allen mee zouden werken dat moeder mee kon naar de kerk. Maar hoe we ook vroegen (vader ook) ze had er geen zin in en zei: "Wat doe ik voor kwaad? Ik heb 7 wassen voor 'n ander om in mijn gezin op hoogte te blijven. Ik vloek nooit, doe niets buitensporigs dus zou niet weten waarvoor ik naar de hel zou gaan."

Ach wat is de mens van nature toch blind!

Drie keer per dag hoorde ze toch vader uit de Bijbel lezen; kwam hij zondags uit de kerk, dan vertelde hij soms met tranen in de ogen wat er verkondigd was; haar het liet haar alles even koud.

's Middags vroegen we weer aan moeder of ze zich nu eens aan wou kleden. Dan konden we zien hoe of het haar stond (maar dat was maar een uitvlucht) en jawel, ze kleepte zich aan en toen ze gekleed was, vroegen we als uit één mond: "Hè moeder, ga nou eens mee naar de kerk."

Maar ze werd boos en zei: "Moest ik me daar voor aankleden? Maar ik ga niet hoor."

Maar Gods Woord zegt zo: "Niemand die leeft is zichzelf." En dat ondervonden we.

Want toen zei vader met tranen in zijn ogen: "Maar moeder hebben we daar nu zo voor gespaard? Weken achtereen heb ik niet gerookt om jou dit te kunnen geven. Gevoel je dan helemaal niks voor me?"

En toen hij dit zei, kreeg ze het te pakken en zei: "Ik ga mee." En ze ging met ons mee (want ze hadden een goed huwelijk; wat vader zei was goed).

In de kerk gekomen was er een kandidaat, doordat Ds Klinkert ziek lag. Die trok altijd een volle kerk, maar nu was het zo overlopend vol (en omdat satan niet stil zit en er moeder van af wou houden) zei ze dat ze het benauwd kreeg en ging mopperend de kerk uit. Zeer tot smart van mijn geliefde vader. Maar de Heere zei hem: "Wat IK nu doe weet gij niet, maar na dezen zult gij het verstaan."

Ze ging dan de kerk uit en nam mij en een jonger broertje mee. Toen we buiten kwamen, was het begonnen te sneeuwen. Zodat moeder zei: "Wat jammer van dat nieuwe goed, maar laten we gauw hierheen gaan de Middenstraat (in Rotterdam) uit, anders zien al die mensen waar ik soms mee ten doop stond, mij en die hoeven niet te weten dat ik uit de kerk gelopen ben."

Nu was 't zo, dat als je destraat uit liep en destraat om, dat je op het Weenaplein kwam. Daar was de kerk van de Gereformeerde Gemeente onder het kruis. Daar had voorheen Ds. Van Smalen gestaan en nu was Ds. Pieneman⁹ uit de Haag er beroepen. Toen we hoorden zingen zei moeder: "Laten we hier maar even schuilen."

9 Ds. C. Pieneman is geboren 27 mei 1863 te Zevenhoven in de omgeving van Alphen a/d Rijn. Hij was predikant van 1894 tot 1912. Door ds. A. van Veenloo te Rotterdam werd hij pp 22 januari 1889 als oefenaar bevestigd te Opheusden. Deze gemeente was gesticht op 22 november 1888. Eerst ging men mee met de dolerenden, maar spoedig sloot men zich aan bij de Gereformeerde Gemeenten onder het Kruis, waar ds. Pieneman op 10 juni 1894 door ds. A. Janse bevestigd werd tot predikant. Op 30 juni 1895 werd ds. Pieneman bevestigd als predikant van de Oud Gereformeerde Gemeente in Den Haag. Hier leerde hij ook de latere ds. G. H. Kersten kennen. In 1898 werd een beroep naar de Rotterdamse gemeente aan het Weenaplein aangenomen. Onder leiding van ds. Pieneman sloot deze gemeente zich op 9 mei 1899 aan bij de in kerkelijk verband levende Kruisgemeenten en ging de naam Gereformeerde Gemeente onder het Kruis dragen. Op 31 maart 1901 werd de bekende kerk aan de Boezemsingel te Rotterdam geopend. In 1906 voerde de weg naar de Nederlands Gereformeerde Gemeente te Grand Rapids. De gemeente die bediend werd door ds. W. C. Lamain. In 1909 kwam de predikant weer terug

En o wonder, nogmaals moet ik schrijven: *Heilig zijn o God Uw wegen.*

Er was een groot vierkant voorportaal eer je de kerk binnen kwam. Het sneeuwde nog steeds dus gingen we een beetje verder naar binnen. De koster zette ondertussen overal klapstoeltjes neer.

Ds. Pieneman moest de 5de Zondag van de Catechismus behandelen. Eerst spotte moeder nog en zei (fluisterend): "Moet je die oude mensen eens zien luisteren naar zo'n jonge predikant."

En terwijl ze dat zei, sloeg God een breuk in haar ziel, omdat de 5de Zondag uitgelegd werd. Eerst was ze blijven staan, wou niet gaan zitten, maar toen Ds. daarbij kwam uit te leggen dat Gods gerechtigheid genoegdoening moest geschieden, zakte ze op zo'n stoeltje neer en wist ik niet wat ze scheelde. Ze deed niets dan schreien en omdat ik haar nog nooit had zien huilen begreep ik niet wat er aan de hand was.

Toen de kerk uit ging gevoelde ze zich als verlamd en zei: "Wat zal vader boos zijn dat ik in een andere kerk geweest ben."

En dat was ook zo, maar het ergste was, dat ze er mopperend uit gelopen was. Om kort te gaan, we kwamen thuis. Vader was allang thuis en moeder viel om vaders hals en vroeg om vergeving omdat ze uit de kerk gelopen was.

Maar vader stootte haar weg. Zoiets had ik nog nooit gezien. Moeder ging voor de boterhammen zorgen, maar vader wou niet eten, bad niet, las Gods Woord niet en zei: "Danken jullie maar, dan kun je naar bed."

O wat een verdrietige avond was dat voor ons, maar we beseften niet wat grote genade God had geschonken aan moeder.

's Morgens vóór zes uur maakte moeder ons schreiende wakker. Wij, nog onder de indruk van wat er de vorige avond was voorgevallen, stonden toen direct op. Moeder begon ons aan te spreken met deze woorden: "O kinderen, bidden jullie toch om een nieuw hart, want als de Heere jullie wegneemt ga je verloren en dat is mijn schuld. Ik heb je er niet in grootgebracht."

Wij stonden met zijn zessen omheen, niet begrijpend wat we misdaan hadden. Onze beide zusters die de oudsten waren, dienden voor dag en nacht en onze oudste broer was in militaire dienst. Want we waren met zijn negenen.

Moeder bleef maar huilen en gebruikte niets; dagenlang bleef dat zo en we wisten niet wat we er van moesten denken.

De zondag daarop ging vader met de jongens naar de kerk en ik bleef met moeder alleen. Toen ze dacht dat vader nu ver genoeg weg was, zei ze: "Ik wou heel graag naar die dominee op het Weenaplein. Ruim jij nou vlug de boel wat op, dan ga ik gauw naar de kerk en hoop eerder thuis te zijn dan vader, anders zal hij erg boos op me zijn en dat wil ik niet. Ik heb hem verdriet genoeg aangedaan, omdat ik niet naar de kerk wou en daar heb ik grote zonde mee gedaan."

Om 12 uur was moeder de eerste die thuis kwam, met een behuild gezicht. Het eerste wat ze zei was: "O kind bid toch om genade, jullie allen kunnen nog bekeerd worden, maar o, wat zal het met mij nog worden."

Even later kwam vader met de jongens thuis, sprak niet en het was zó stil in huis.

Dat ging zo een week of zes achter elkaar tot op een maandagmorgen mijn vader thuis werd gebracht op een wagentje (ziekenauto's bestonden er toen niet).

Zijn Roomse baas en een knecht brachten hem thuis. Wat was moeder geschrokken; vader was in een in aanbouw zijnde school in de Jonker Fransstraat aan 't werk, toen er een ijzeren bint uit de eerste verdieping viel en terecht kwam op zijn rechterbeen.

in ons land en verbond zich aan de gemeente van Charlois om ten slotte in 1911 naar zijn laatste gemeente Dirksland te vertrekken. Hij overleed 1912.

Aan zijn linkerbeen had hij een beeneter. Dus dat was een open gat van wel acht centimeter. Had het op het linkerbeen terecht gekomen dan was dat wellicht verbrijzeld geweest. Het been was voorlopig verbonden en vader had veel pijn. Moeder vroeg aan vader om vergeving dat ze hem had aangedaan, omdat ze nooit naar de kerk wou. Vader en moeder kusten elkaar, dus was alles weer goed. Toen ging ik naar de keuken en dankte de Heere, dat de vrede weer gesloten was en de onvrede, die mij erg had gedrukt was nu weg. Ik was toen elf jaar ongeveer.

Moeder had me juist die dag beloofd, dat ik naar die dominee mocht ter catechisatie. Want ik dacht, als ik daar naar toe mag, word ik ook bekeerd! En ik had er erg om gezeurd, want nauwelijks was ik uit school of moeder drukte het me op mijn hart, dat ik toch om genade zou bidden opdat we niet allen verloren zouden gaan. Later besepte ik, dat moeder in benauwdheid verkeerde over zichzelf en dat was, omdat ze ons er niet in grootgebracht had.

Toen ik ter catechisatie kwam vroeg Ds. Pieneman me: "Hoe heet je en mag je van je ouders hier leren?" Ik zei: "Van moeder wel maar van vader niet."

Hij zei: "Ken je de Tien Geboden?" Ik zei: "Ja." Dominee zei: "Nu daar staat in het 5de gebod: *Eert je vader en je moeder*, dus als je van je vader ook mag, dan kun je volgende week weer komen. Anders niet, want vader staat voorop."

En omdat vader nu met dat been zat, durfde ik het niet te zeggen en ging de volgende week weer. En opnieuw vroeg dominee: "En mag je van je vader?"

Ik zei: "Ik durfde 't niet te vragen, vader heeft zo'n pijn, hij heeft 'n ongeluk gehad."

Toen vroeg dominee: "Waar woon je?" Ik zei het.

De andere dag kwam dominee naar ons huis. Vader zat met zijn benen op twee stoelen, een preek te lezen en moeder stond aan de waskuip (want die wassen moesten op tijd klaar zijn). Ik schrok toen ik de dominee zag, liep gauw naar moeder, die op de plaats stond te wassen. Ze schrok ook, want dat had ze niet verwacht. Ze ging met dominee de kamer in. Ik moest koffie zetten. Toen dacht vader dat 't de nieuwe dokter was. Dus overal waar dominee naar vroeg, antwoordde vader met: "Ja dokter en nee dokter."

Maar de dominee zei niks hiervan. Hij had ondertussen van een ouderling die bij ons in de buurt woonde, vernomen, dat moeder in haar schuld liep. En dat vader erg tegen een andere leer was, hoewel hij de leer die dominee verkondigde niet wist. De leer van Dr. Kuiper was al erg opgekomen en ingevoerd in de Geref. kerk, zó zelfs, dat velen niet eens opmerkten, dat de leer, waarvoor Ds. Klinkert zoveel jaren pal had gestaan, zo aan 't verwateren was. Want Ds. Klinkert lag al maanden ziek en is toen ook gestorven.

Toen Ds. Pieneman met vader sprak, wist hij nog niet of vader een ander leven kende en toen vader moest vertellen, hoe dat ongeluk gebeurd was, zei Ds.: "Wat 'n wonder, dat die ijzeren bint niet op je hoofd gevallen is, want dan had u nu al in de eeuwigheid geweest en dan? Had u zó voor God kunnen verschijnen?"

Toen begon vader te vertellen, wat er 'n kleine twintig jaar daarvoor met hem gebeurd was. Hoe de Heere die jongeling Jan Nieuwstraten als middel in Zijn hand had gebruikt. Dat die Jan eerst naar een doctor in de godgeleerdheid had willen gaan, maar dat de Heere dit door de felle regen en wind had belet en dat hij en die Jan bij Ds. Klinkert terecht kwamen. Hoe Ds. 's avonds over de beeldendienst moest preken en 's morgens uit Jesaja: "Al waren je zonden als scharlaken enz." Hoe de Heere tot hiertoe vader geleerd en geleid had.

Wel, geliefde kinderen en kleinkinderen, wat viel er die dag een zegen, zó zelfs, dat, ik almaar smeekte om toch ook dit leven te mogen kennen.

Ruim 3 ½ uur bleef Ds. bij ons, maar vader wist nog steeds dat die dokter Ds. Pieneman was. Want de dokters droegen vroeger (70 jaar geleden) ook hoge hoeden en 'n wit strikje voor das. Degenen die van mijn leeftijd zijn, weten dat nog wel!

Dus toen dominee wegging vroeg hij aan vader of hij nog eens terug mocht komen.

"Graag", zei vader, "maar dan moet u me eerst eens zeggen wie u bent, want u bent eerder 'n dominee dan 'n dokter."

Toen zei Ds. wie hij was. Wat keek vader er vreemd van op. Maar hij vroeg aan Ds. of hij dan eerst een gebedje wilde doen. Hetwelk Ds. ook van plan geweest was; maar zei Ds.: "Alzo ge onwetend was, heb ik u arglistig moeten vangen."

Nu, het afscheid was dan ook bijzonder hartelijk. En wat was moeder in en ingelukkig, dat de Heere nu Zelf overal voor gezorgd had.

Nadat vader ruim een half jaar gezeten had, mocht hij proberen een klein eindje te lopen. Op 'n zaterdag zei de dokter dat en de zondag erop gingen vader en moeder samen naar de kerk. Vader leunde op mij en moeder. Maar moeder durfde niet aan vader te vragen naar welke kerk hij ging.

Wel had vader gezegd, nu hij uit moeders eigen mond had gehoord, hoe de Heere haar krachtdadig staande gehouden had, evenals de grote ommekeer die had plaats gehad, dat hij ze nooit erin tegen zou komen, als ze naar de kerk wou gaan bij Ds. Pieneman.

Toen we 's zondagsmorgens op weg waren zei moeder: "Willen we je eerst naar de Geref. kerk brengen?"

"O neen", zei vader. "Ds. Pieneman verkondigt dezelfde leer die Ds. Klinkert deed. Bovendien is er op mijn herhaaldelijk vragen nooit iemand bij me geweest van die Gereformeerde kerk, dus ga ik met jullie mee." Hij riep mijn broers, die voor ons liepen, terug, dat ze mee zouden gaan naar Ds. Pieneman.

Toen we in de kerk kwamen, zei vader tegen mij: "Wijs jij nou eens, waar de consistoriekamer is." Vader nam moeder mee naar binnen. En omdat Ds. Pieneman gehoord had, hoe het er met moeder bij stond, gingen ze nog diezelfde dag over tot de gemeente van Ds. Pieneman.

Wat was ik blij, nu behoefde ik niet meer te vragen of ik daar naar catechisatie mocht.

En nu het einde van mijn geliefde ouders. Moeder is 73 jaar geworden. Binnen zes á zeven jaar mocht ze God haar Vader noemen.

Vader is 88 jaar mogen worden en op zijn sterfbed heeft hij de volle verzekering mogen ontvangen. Juichende is hij heengegaan. Moeder was doodgebleven (ze had een hartkwaal). Vader had een borstkwaal en is in zijn slijm gebleven. *Zalig zijn degenen, die in de Heere sterven.* Ik mocht vader met blijdschap nastaren, want ik had inmiddels zelf ook een ander leven leren kennen door genade.

Hoe de Heere mij te sterk geworden is

En nu geliefde kinderen, indien het de Heere behaagt, hoop ik, voordat Hij me wegneemt, jullie mee te delen, hoe dat op 't onverwachtst de Heere mij te sterk geworden is. Zolang ik onder het gehoor van Ds. Pieneman ging, was ik vroom. Hoewel goed wetende, dat ik zo niet voor God kon verschijnen.

Maar.... toen Ds. het beroep naar Amerika aannam, was het mij, of hij alles had meegenomen. Mijn eigenwillige godsdienst verdween van lieverlee, zodat ik er geen lust meer in had om naar catechisatie noch om naar de kerk te gaan. Ik was toen bijna 20 jaar geworden, diende voor dag en nacht en had helaas meer zin gekregen in het zien- en zinnelijke, dan in het Ware Levende Woord. Daaruit kun je leren dat, hoe braaf en vroom ook, het geen grond heeft voor de eeuwigheid. En zal dit ook nimmer krijgen. Het is en blijft: "Tenzij gij weerom geboren wordt (Joh. 3)."

Voordat de Heere mij staande hield, had ik kennis gekregen aan een neef van Ds. Groen (van de Chr. Geref. kerk). Voor zover ik weet, waren zijn ouders bekeerde mensen. Ze waren erg blij, dat hun zoon omgang met mij had. Maar die omgang duurde niet lang, omdat ik zag, dat hij nogal van een los leven hield. En ik, met een open consciëntie, kon daarin niet delen. Later, ja veel later, toen ik al een ander leven deelachtig was, kreeg ik in te zien, hoe de Heere mij voor vele dingen had bewaard.

Op een keer had mijn broer gevraagd of ik op een zondag, als ik vrij van dienst had, meeding naar het huis van zijn meisjes moeder. Die ouders waren 25 jaar getrouwd en daar zou dan een gezellige dag zijn. Ik nam me voor daar heen te gaan.

Ik diende bij mensen van over de 80 jaar en het kwam nog al eens voor, dat ik dan niet uit kon. Zo ook op die afgesproken zondag (waar mijn ouders niets van wisten), gevoelde die oude heer zich niet lekker. Dus kon ik niet weg en was daar nogal geprikkeld door en zei: "Altijd als ik wat wil, is er iets hier, dat me thuis houdt."

Maar ik wist niet, dat de Heere er Zijn wijze bedoeling mee had. Een uur later kwam mevrouw zeggen, dat mijnheer opgestaan was en ik de slaapkamer kon doen. Nijdig ging ik daar de bedden opmaken, enz., toen ik opeens hoorde zingen. Dat was de Gereformeerde kerk, vijf huizen bij ons vandaan. En o kinderen, tot mijn schande moet ik het schrijven; daar spotte ik mee. Ik hoorde wel dat het Psalm 84 was, maar van de woorden nam ik geen notitie. Maar met de derde regel van diezelfde psalm, het derde vers, sloeg het in mijn ziel: "Die wegen hebt ge verlaten." Zo klonk het van binnen! En gelijk deze woorden: "Kiest u heden Wie gij dienen wilt."

Nu zal het jullie vreemd voorkomen, maar ik vocht daar tegen en zei: "Nog niet, ik heb er geen zin in, later als ik ouder ben, nu niet."

Maar tegelijk kreeg ik mijn zonden te zien, hoe ik hoewel ik jong was, al heel wat van mezelf dacht en dat ik nu van plan was de dag des Heeren in de zonden door te brengen. En direct werd ik voor de dood geplaatst. Dat alles ging zo vlug achter elkaar, dat ik geen tijd had, na te denken. O, wat kreeg ik het toen te kwaad. Ik weet nog goed, dat het was alsof iemand me van binnen overheerste: "Kiest u heden, enz." O, toen mocht ik me gewonnen geven.

En in een ogenblik lag ik plat op de grond te kermen: "O, God, wat moet ik nou beginnen?" Want ik kreeg mijn hele leven te zien als één aaneenschakeling van roepstemmen. En ik had moedwillig de Heere in 't Heilig Aangezicht geslagen. Ik weet niet hoe lang ik daar gelegen heb, al maar schreeuwende in mezelf om genade.

Toen hoorde ik dat mevrouw me riep, veegde gauw mijn gezicht af en eer dat ik in de keuken kwam, was mevrouw weer weg. Zodoende kon ik me wat afwassen.

Alles wat van de wereld was, ging nu de kachel in en werd verbrand. Het was: "Henen uit."

Mijn broers kwamen me halen. Eén van hen is reeds overleden, helaas voor eigen rekening en dat voor eeuwig! O, als ik daaraan denk, dan zeg ik: "Waarom was 't op mij gemunt?" Ook daar er al 5 van mijn broers en zusters het tijdelijke met het eeuwige hebben moeten verwisselen en ik nog in het heden ben; van de 9 kinderen, die allen dezelfde opvoeding gehad hebben in de vreze des Heeren.

Toen ik mijn broers zag, begon ik alles te vertellen en vermaande hen om toch niet naar die bruiloft te gaan. En ze deden 't ook niet. Maar achteraf bleek het, dat het was, omdat ze onder de indruk waren van hetgeen ik hun vertelde.

Om kort te gaan: vier en 'n halve week heb ik dag en nacht in mijn schuld gelopen, durfde niet te eten, want dan zeiden ze van binnen: "Je zal er in stikken en dan is het verloren." Slapen dorst ik niet, want dan zeiden ze van binnen weer: "Je hebt het zó verzondigd, je zal niet meer wakker worden."

En dat alles onder dodelijke angst, het vlees viel van mijn lichaam af en ik kon de trap haast niet meer op. Van binnen strijd en aanvechtingen, dat God zich met zulken niet wou inlaten. Ik liep met de dood achter me aan. Als ik naar boven moest, hield ik me aan beide zijden van de trapleuning vast, want als ik dood viel was het voor eeuwig verloren!

Eens in december vroor het op 'n nacht heel erg. Ik durfde weer niet naar bed omdat ik vreesde mijn ogen op te slaan in de hel. Het was te koud om op te blijven en ik dacht: "Ik ga op bed zitten, met 'n deken om me heen, dan val ik niet in slaap." Want mijn lichaam was afgesloofd. Toch viel ik in slaap en droomde dat ik in de hel lag. Met 'n gil werd ik wakker en o, toen voelde ik het ijzeren ledikant! Ik stapte van 't bed af en dankte God dat 't een droom was. Ik vroeg of de HEERE, indien het hem mocht behagen, mij a.u.b. toch genadig mocht wezen. De hele verdere nacht ben ik blijven smeken.

De volgende morgen moest ik in de kelder kolen scheppen. En daar viel mijn oog op een oude Bijbel. Ik nam deze mee naar de keuken. Nu had ik in die week gekregen: "Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in het boek van de Wet om dat te doen."

Dus durfde die Bijbel niet open te slaan, want, zeiden ze van binnen: "Dan zult ge diezelfde woorden lezen als 'n bewijs, dat je vervloekt bent." O, kinderen wat werd de nood toen hoog. Ik werd aangevallen, dat allen zouden zeggen: "Wat moet je met die Bijbel doen? Wou je die mee nemen?" En aan de andere kant werd ik als 't ware bemoedigd hem te openen. Ik zei: "Och, HEERE, mag ik dan wat lezen, dat U nog naar mij om wilt zien, al was het dan na jaren?"

Toen was het of iemand zei: "Sla maar open, verloren is het, je kan er dus niet minder van worden." En gelijk sloeg ik hem open en las Jesaja 65: "Ik ben gevonden van hen die naar MIJ niet vraagden, enz."

En o, met deze tekst riep ik uit: "Heere, dat ben ik, zou er voor zo een nog redding wezen?" Het was of er 'n pak van mijn ziel gleed. Ik kreeg 'n gevoel van blijdschap en toch schreeuwde ik het uit van de goedheid Gods, dat Hij naar zulk een had willen omzien en me zo bemoedigde. Het was of ik een ander mens was geworden....

Ik werd gebeld en moest mevrouw haar kousen aan doen. Ze zei: "Nu moet je eens eerlijk zeggen, wat je scheelt, want er is wat met je."

Gelijk vroeg ik: "Mevrouw, bent u bekeerd?"

Toen zei ze: "O, kind, is het dat?" En toen vertelde ik alles en daarna hebben we samen gehuild en gebeden. Ik had nog nooit iets van haar gehoord. Ik was trouwens ook nog maar kort in die dienst. Ik hoop, dat 't nog een goede uitwerking voor haar gehad heeft, want kort daarna moest ik die dienst verlaten. Dus heb er nooit iets meer van gehoord. Mevrouw was een goedig mens, maar hij was een goddeloze.

Na 1 uur had ik vrij en ging naar huis. En daar gebeurde het, dat ik door moeder (toen ik alleen met haar was) gevraagd werd, waarom ik er zo slecht uitzag en telkens al mijn eten meebracht. Ze viel me erg hard aan en dat deed me pijn omdat ik met volle vrijmoedigheid kon zeggen, dat ik door Gods Goedheid voor buitensporige zonden bewaard was gebleven.

Toen kwam vader binnen en zei: "Kind, vertel me eens, is er met jou niks gebeurd?" Want de Heere is aan jou begonnen of zal dat binnenkort waarmaken, wat Hij me heeft beloofd. Woensdagnacht kon ik niet op mijn bed blijven, want de laatste tijd had ik je dag en nacht op mijn ziel. Toen zei de Heere 's morgens om 5 uur: "Ik zal ze lokken, daarna in de woestijn leiden en aldaar naar haar hart spreken."

Toen kon ik me niet meer inhouden en mocht vertellen wat God aan mijn ziel gedaan had. Hoewel ik me niet bewust was, dat ik mijn schuld kwijt was, gevoelde ik een grote verruiming. Moeder en vader schreiden beiden en namen me mee naar een godzalige ouderling die nu al jaren juicht voor de Troon. Daar moest ik alles vertellen en toen gingen we naar de kerk.

Daar heb ik toen voor 't eerst van mijn leven mogen luisteren met andere oren als voorheen. Dominee Kersten¹⁰ (toen nog heel jong) kwam zo in dat beginleven af te dalen, dat hij er wat van wist. Ik had de hele nacht wel in de kerk willen blijven en naar de preken willen luisteren. Ik vond het jammer, dat ik niet elke week naar de kerk kon. Maar ik kon dat niet. Toentertijd had je zo veel niet vrij. Maar de Heere beschikte het zo, dat ik uit werken kon gaan en dus elke zondag 2 x op mocht gaan.

In de week liep ik elke zuivere leraar na, die in Rotterdam preekte. O, wat waren dat kostelijke uren en wat mocht ik de Heere na kruipen. HIJ was mij alles waard. Zo heb ik toen enige jaren voortgesukkeld; dán bekeerd en dán of er nooit wat gebeurd was. En er ook nooit wat van terecht zou komen....

Toch werd ik bij tijden liefelijk ondersteund en dan was ik weer even uit de put. Vooral als ik dan hoorde, dat het bij dat volk ook zo ging. Als het tegen het Avondmaal liep, had ik soms een grote begeerte om aan te gaan. Op een keer kon ik niet blijven zitten en rees op om aan te gaan, maar mijn moeder hield me tegen, want ik was nog geen lid. Daar had ik op dat moment geen erg in. Vanwege de liefde Gods mocht ik overal overheen kijken. Later werd ik er over aangevochten en zei satan: "Wat verbeeld jij je wel, daar hoor jij niet aan."

Toen deed ik kort daarna belijdenis en dat mocht ik toen in zes weken doen, omdat Ds. Kersten er het een en ander van had gehoord. En toen ik belijdend lid was, heeft het nog ruim 3 jaren geduurd eer ik vrijmoedigheid kreeg om aan de bediening te gaan. En daar opende de Heere Zelf een weg voor in al mijn druk. Want ik kreeg op 'n nacht te zien, hoe of de Heere tegen Zijn discipelen zei: "Ik heb grotelijks begeerd met u dit Avondmaal te houden." Dat had de Heere mij ook 2 x gezegd. Maar ik keek zo hoog tegen de discipelen op, dat ik dacht: "Dat is alleen voor Gods volk." Maar toen liet de Heere mij zien, dat Hij dat tegen hen zei, toen Hij nog niet voor hen gestorven was! En dàt kon ik ook niet zeggen. Daar had nu al die tijd een sluier over gelegen, maar toen openbaarde de Heere Zich Zelf!

O, wat was dat kostelijk! Ik kon niet op bed blijven liggen en zei tegen mijn vriendin: "O, word eens wakker." Ik sliep toen in het huis van Ds. Oorthuis op de Schie.¹¹ De Ds. moest in Katwijk preken en Mevrouw Oorthuis had me gevraagd of ik een paar nachten bij haar dienstbode (die mijn vriendin was) zou slapen. Want dat meisje was bang om alleen in dat grote huis te slapen. Toen ter tijd dacht ik, dat al degenen die een stipt leven leiden, bekeerd waren. Dus dacht ik dat ook van haar. Maar helaas, dat was niet zo. Daarom gaf ze me, toen ik met blijdschap vertelde, wat de Heere mij geopenbaard had, een snauwend antwoord. En tot op heden toe is ze nog dezelfde. Maar bij mij was het van binnen feest.

Ik ging naar beneden om alles klaar te maken voor het ontbijt. En terwijl ik van de trap liep, viel in mijn ziel: "De beekjes van de rivier, zullen verblijden de stad Gods." Welke woorden ik zo direct niet verstond. O, wat was ik verruimd van binnen! Ik zong: "De Heere is aan de spits getreden."

¹⁰ G.H. Kersten, predikant in de gemeente waar ds. Pieneman gestaan had (1882-1948)

¹¹ C.B. Oorthuis, Nederl. Herv. predikant

Het was bij ons in de Boezemsingelkerk die dag Avondmaal. Bij het naar de kerk gaan, kwam ik de juffrouw van de Naaikrans tegen. Ze zei tegen mij: "Wel, ga je ook op met de feesthoudende gemeente?"

Ik zei: "Ja"; en vertelde wat God me geschonken had.

Toen zei ze: "Nu, dan heeft God mijn gebed verhoord." En ik moest alles vertellen. Ik was zo overstelpt van de Liefde Gods, dat ik zei tegen degenen, die mede opgingen: "Komt allen en ik zal vertellen wat de Heere gedaan heeft." Mijn mond vloaide over van, de lof des Heeren .

Toen ik opkeek, zag ik een grote kring van mensen om me heen staan. Ik was boven het stof geweest.

Had men mij gezegd, dat ik zou moeten vertellen zo maar op straat, wat er gebeurd was, ik had het niet durven doen. Maar o, dan is het, dat de Heere alle hinderpalen wegneemt!!!

Doordat ik nog niet thuis geweest was, wisten mijn ouders nergens van. Zodoende keken ze vreemd op, toen ze mij aan de bediening zagen. De Heere nam alle binnenpratens weg.

Toen sprak Ds. in hoofdzaak over de gunste Gods en zei: "En nu zullen de beekjes van de rivier de Stad Gods verblijden." Ik was als een overlopende beek, dat was om nooit meer te vergeten.

Later toen dat lieve genieten wegzakte, kwam ik weer in mezelf terecht. En ach, wat kunnen er dan weer donkere dagen over het hoofd gaan. Eerst van kracht tot kracht gedacht voort te gaan en dan weer (al was het niet direct) des Heeren liefelijk Aangezicht te moeten missen. Als het donker is, komt het roofgedierte voor de dag. En o, dan dacht ik soms om te komen. Maar dit heb ik achteraf mogen zien, dat als de Heere een ziel komt te bearbeiten, de Heere aan die ziel gebonden is en de ziel aan zijn God en dat voor tijd en eeuwigheid! Want HIJ is een God van JA en AMEN!

Zó is het dan jaren gegaan, dán er op, dan nog veel erger er onder. Zó soms, dat ik tot stikkens toe vol was. Maar op een zondagmorgen kwam de Heere mij zeer liefelijk te bedienen. Ik kreeg, terwijl ik nog sliep, een Gezicht te zien! Ik stond in een zeer groot weiland en daar gingen de hemelen open en daalden drie engelen neder en riepen: "Heilig, Heilig, Heilig is de Heere van de heirscharen, de ganse wereld is met ZIJN heerlijkheid vervuld." En toen dat *Amen*; o, ik kon toen onmogelijk vertellen, wat er gebeurd was. En al zeggen misschien velen: "Dat was een visioen"; ik weet het niet. Maar dat weet ik, dat ik toen iets in had mogen leven van de HEILIGHEID DES HEEREN.

Lang is me dat bijgebleven tot dat ook dit werd weggenomen en ik weer in 't donker terecht kwam en zelfs zó, dat ik dacht dat ik me alles had verbeeld! Totdat ik op een zondag mistroostig uit de kerk kwam en er iemand me vroeg: "Hoe gaat het?" Och, ik kon niets antwoorden. Toen ze ik in mezelf: "Och Heere als U nou naar me omgezien hebt, geef mij dan die Woorden uit Jesaja 65 nog eens in mijn ziel." Want ik twijfelde. Maar de Heere zei toen met kracht in mijn bedroefde ziel: "En de gesnedene zegge niet, zie ik ben 'n dorre boom."

Ik zei tegen dat mens: "Staat dit in de Bijbel?" Want ik had het nog nooit gehoord!

"Ja", zei ze, "vertel me er wat van." En onder het spreken kwam de Heere opnieuw over en mocht ik van begin af alles vertellen en bemerken, dat de Heere voor Zijn eigen werk in staat! Och, als dit ook niet waar was, kwam er niet één behouden binnen.

Vele stormen zijn over mijn hoofd gegaan, die ik niet allen op zal schrijven, hoewel ik dikwijls klaar in mocht leven, dat de Heere met me was.

Op een zondag was het weer bediening van het Heilig Avondmaal en ik was in die week zó bestormd van binnen zowel als van buiten, dat ik onmogelijk aan kon gaan. En hoewel ik Ds. Kersten nooit sprak, kwam hij zó in mijn toestand en klaarde het alles zó op, dat ik onmogelijk af kon blijven en in volle vrijmoedigheid aan mocht gaan. De volgende morgen werd ik wakker met deze woorden:

*"Vertrouw op Hem, o volk in smart,
Stort voor Hem uit, Uw ganse hart;
Hij is een Toevlucht, t'allen tijde."*

Ik dacht, dat het een goedkeuring des Heeren was, omdat ik de vorige dag aan de bediening was gegaan. Desniettemin staande de aanvechtingen!

Even later kwam er een telegram, dat Ina direct naar het ziekenhuis moest, om geopereerd te worden aan de blindedarm. Hoe ik me toen gevoelde, kan ik onmogelijk beschrijven. Nèt 'n ogenblik uit de banden, om er nu weer eens zo diep doorheen te moeten. Het was voor mij heel wat. We woonden op de Boezemsingel in Rotterdam en nu moest ik naar IJmuiden. Met 'n zwak lichaam! Onderweg deed ik niets dan zuchten voor mijn kind en o, die kostelijke ziel. Maar éér ik nog in IJmuiden was, kreeg ik te geloven, dat die ziekte niet tot de dood was. Verder niet. Dus kon mezelf nergens anders in vertroosten. Ook daar heeft de Heere ons door geholpen, zodat ik mocht zingen: "Ze gaan van kracht tot kracht steeds voort"; zowel in- als uitwendig.

Nog maar net was ik dit te boven, of ik kreeg deze woorden: *"Ik zal lachen in hun verderf en spotten als hun vreze komt."*

Ik riep: "HEERE, is dat op mijn man of op mijn kinderen, ach geef het me toch te kennen." Daarna sloeg ik zo mijn Bijbel open en vond het gelijk! Ik zei: "O, HEERE, dat betekent wat!" Dagen en nachten tobde ik met die woorden tot ik op 'n ochtend gedrongen werd de eenzaamheid op te zoeken. Ik liep van de achter- naar de voorkamer, viel daar voor God in de schuld en smeekte voor allen die me lief en dierbaar waren. Terwijl ik op de knieën lag en alles mijn God verteld had, was het of ik een beschutting om me heen voelde, terwijl ik deze woorden hoorde: "Hij is, al treft U 't felst verdriet," enz. (Psalm 121: 2) Ik werd bijzonder gesterkt, ging weer naar de keuken en zei: "O, HEERE, hier was het een huis Gods, gewis de HEERE was aan deze plaats"; niet wetende wat er boven mijn hoofd hing, begon ik het te zingen. Maar kinderen, dat was nu enkel Liefde Gods om mij zó te verkwikken, vóór de ellende, die me nog te, wachten stond!

De volgende morgen kreeg ik de tijding, dat mijn zuster met vier kinderen verdronken waren. Ze zaten in een auto; de chauffeur reed verkeerd en moest uithalen om weer op de goede weg te komen en reed toen achteruit het Voornse kanaal in, met het droevig gevolg, dat ze allen verdronken! O, wat 'n ontzettende tijding! Alle vijf tegelijk naar een beslissende eeuwigheid! En gelijk kreeg ik wéér die woorden: "Ik zal lachen, in hun verderf en spotten als hun vreze komt." Want ze hadden God verlaten en sloegen de Heere steeds in het Heilig Aangezicht. Dat ik toen niet verlamd ben gebleven is me altijd een wonder geweest. Want de eerste dagen, was het alsof ik lam was. Wel heb ik toen 'n klap gekregen, want na die tijd kon ik niet schrikken of ik kreeg weer dat verlamde gevoel en dat heb ik nu nog. Maar nu die grote ondankbaarheid! Ik was toch niet beter dan zij?

Zaterdag werden ze begraven. Heel Rotterdam liep uit: zo'n 5 lijkwagens achter elkaar en behalve de volgkoetsen was het zwart van mensen.

Op zondag zou ik op bed blijven, maar mijn benedenburen zetten al heel vroeg zo hard mogelijk hun radio aan. Dus ben ik naar de kerk gegaan, waar Ds. Kersten liet zingen uit psalm 49: 3:

*"Hij kan die prijs van de ziele, dat rantsoen;
Aan God in tijd noch eeuwigheid voldoen."*

Eerst had ik nog hoop gehad, dat ze misschien, terwijl ze in het water reden, nog om genade hadden gesmeekt. Maar ook dat werd afgesneden.

Toen ik uit de kerk kwam, was ik niet in staat voor mijn gezin te zorgen, maar zocht de eenzaamheid op. Ik nam de rouwkaarten waar ze allen op stonden en spreidde ze voor de Heere uit, smekende of er soms nog ééntje behouden mocht zijn. Maar de Heere brak in Zijn grimmigheid door en vroeg me: "Is het recht?"

En liet me zien, hoe dat Hij hen tot vier maal toe verdragen en gespaard had! Eerst eens met 'n hevige brand waaruit ze allen nog gered waren; toen van 'n besmettelijke ziekte, waar ze allen beter van waren geworden. Nog een keer, dat mijn zuster een gesloten koliek kreeg, waar ze op 't nippertje van genas. En eenmaal genezen van een hevige koorts, die toen vele mensen naar 't graf sleepte.

Toen kreeg ik Psalm 119: 69 (*Gij zijt volmaakt, Gij zijt rechtvaardig, Heer, enz.*) en toen was elke regel voor mij een predicatie. Ten eerste: de Rechtvaardigheid Gods, hoe Hij hun dikwijls vermaand had, hoe Zijn Oordeel op de allerbeste Wetten rustte, hoe Zijn Loon en Zijn Straf beiden beantwoordden aan ZIJN EER, enz. Toen mocht ik het God gewonnen geven en Zijn heilig Recht komen te billijken.

Ik lag op mijn knieën en de Heere gaf mij grote lessen; ten eerste, dat er nu in eeuwigheid geen doen meer aan was.

Ten tweede, kreeg ik het grote wonder in te leven, dat de Heere mij eigenlijk als kind van zes jaar af al had nagewandeld. Want toen had ik die grote vloek gezegd, waar ik zelf zó geweldig van schrok en in het kippenhok vluchtte om God om genade te smeken (hoewel ik thuis nooit hoorde vloeken). En terwijl ik zo smeekte, hoorde ik deze woorden: "Die zijn leven zal verliezen om Mijnentwil, zal hetzelfde behouden."

Ik wist toen niet, waar die Stem vandaan kwam, want ik was nog maar net geboren, toen mijn vader tot bekering kwam en ik nooit zoiets had gehoord van voorkomende Waarheden of zoiets. Maar die Woorden hebben mij nooit meer verlaten, want God had ze mij als een blijvend Woord geschonken.

Op een keer, toen ik pas in Vlaardingen woonde en erg in bestrijding leefde, stond ik 's morgens om 7 uur op, schoof de gordijnen open en mèt dat ik dat deed, hoorde ik: "Ere zij God in de hoogste hemelen enz."

Ik zei: "HEERE, het is toch geen kerstfeest?"

Ik dacht: "Het is vast niet van God." Toen ik in de keuken kwam, kreeg ik mijn afdwalingen te zien; hoe een Godvergetend schepsel ik was.

We gingen nu verhuizen naar elders, dus Rotterdam uit, waar ik erg op tegen was. Maar ik moest mijn man volgen en gaan waar hij naar toe wou. Nu was ik alles kwijt, kerk en volk en ook mijn lieve oude vader. Dat deed me zeer. Ik viel op mijn knieën en vertelde alles, ook dat ik zo'n Godvergetend mens was, hoe ik nu weer in de banden zat en vroeg, hoe ik daar nu weer uit zou kunnen verlost worden. Toen kreeg ik deze woorden: "Door U, door U alleen, om 't Eeuwig Welbehagen."

O, wat werd alles weer licht om me heen. Ik zei: "Heere, hoe is het toch mogelijk, dat U, zo'n Heilig God, me nu weer uit de druk verlost en blijdschap schenkt."

Toen viel zo lief in mijn ziel: "Terwijl de Koning aan Zijn ronde tafel is, geeft mijn nardus haren reuk." Ik mocht zien dat al mijn klachten, nardus waren in Gods Heilige

Neus. Toen mocht en kon ik weer getuigen van de Liefde Gods, aan een ellendig en arm schepsel geschonken.

Ik heb heel mijn leven moeten tobben, uit- en inwendig, maar overal waar satan mij in tegenkwam, heeft de Heere Zich een verrassend God voor mij betoond.

Eens, op een morgen, dat ik het gemakkelijk voor mijn ziel had en liep te zingen, zeiden ze van binnen: "Weet je wel, dat je tegen de HEILIGE GEEST gezondigd hebt?"

Ik bleef stijf van schrik staan. Altijd, zelfs van kind af aan, was ik daar zo bang voor geweest. Ik ging prakkiseren, wat ik de laatste dagen mee gemaakt had, enz., maar hoe ik ook zocht, ik kon nergens in vinden, dat ik die vreselijke zonde gedaan had. Immers, dit is een onvergeeflijke zonde. Maar satan hield aan en ook, dat ik het vergeten had. Het ging zó ver, dat hij zei: "Je moest er maar 'n eind aan maken, er is toch niets meer aan te doen." Het koude zweet brak me uit en omdat ik veel alleen thuis was, had ik nu niemand, waar ik mijn ellende aan kwijt kon! Het werd al maar erger; dag en nacht had ik geen rust en liep ik in vertwijfeling en dodelijke onrust.

Op een vrijdag liep de nood zó hoog, dat ik dacht mijn verstand te verliezen. Ik sloeg Gods Woord op en had de Heere gesmeekt, of er nu niet één woordje in stond, dat me uit die helse banden kon verlossen. Want ik ging verloren, omdat ik dat gedaan had. Toen las ik: "Indien een jonge maagd in het veld is en aangerand wordt door een man en ze schreeuwt, zo heeft ze geen zonde."

Ik nam het geheel natuurlijk op, dus bleef in benauwdheid. Zondags daarop durfde ik niet naar de kerk. Het was, of ieder 't aan mij kon zien, dat ik tegen de Heilige Geest had gezondigd. Wie dit niet meegemaakt heeft, verstaat het niet, wat een macht satan op een mens heeft.

Toch werd ik gedreven, om naar de kerk te gaan. Ik durfde niemand te groeten uit vrees, dat ze mij iets zouden vragen. we hadden toen destijds Ds. Lichtenberg,¹² die ook later uit de Synodale kerk getrokken is. Dominee had het over de 36ste Zondag, dat we Gods Naam niet ijdelijk mochten gebruiken. Ik dacht: "O man, ik heb véél groter zonde gedaan", want ik dacht, dat ik het werkelijk gedaan had. Dominee zei: "Ja volk, dat Gods groten Naam zo dagelijks en vreselijk gelasterd wordt, is een grote zonde en dat zal de Heere ook niet ongestraft laten. Maar ik heb een tijd gekend (ik stond toen nog in Kampen) dat ze van binnen zeiden, dat ik tegen de Heilige Geest had gezondigd. Toen dacht ik: "Hoe kan dat?" en nou op de preekstoel.

Toen vertelde de Ds., dat hij daar 3 dagen en nachten in benauwdheid had moeten verkeren, hoe hij gesmeekt had om uit die banden verlost te mogen worden. En op 't laatst ook ging denken, dat hij die zonde had gedaan en de Heere hem toen voor kwam met dezelfde woorden die ik gelezen had (ik meen in Leviticus). Op dat ogenblik raakte ik mezelf kwijt en riep: "Houd op." Maar waarom dan niet? Toen zei Ds.: "Omdat ze had geschreeuwd."

O, niemand, die niet in diezelfde banden geweest is, kan verstaan, hoe ik me gevoelde! Enige tijd daarvoor, kreeg ik eens deze woorden, toen ik over de dorpel van Gods Bedehuis stapte: "Ik zal u in Mijn Bedehuis zegenen." Maar toen ik uit de kerk kwam, was ik van die zegen niets gewaar geworden. Maar ik wist niet, wat er volgen zou! Wat was ik nu toch een heel ander mens, dan toen ik náár de kerk ging. Eerst onvatbaar en nu met grote liefde en dankbaarheid vervuld! Nu kon ik weer zingen als in de dagen van weleer: "De Heere is aan de spits getreden, enz."

¹² Ds. H. Ligtenberg, intrede Ger. Gemeente Rotterdam-West, 21-5-1947

Geliefde kinderen, wat er ook gebeuren mag, blijft er nooit voor uit Gods Bedehuis! Gedenk altijd, dat we niet met de mens, maar met God in rekening staan! Leg Hem ál uw noden voor. HIJ heeft nog nooit gezegd: "Zoek MIJ tevergeefs."

En Hij zal, zo WAAR als Hij dit gezegd heeft, zeker uitkomst geven!!!

Want Hij is een WAARMAKER van Zijn Woord! Mits Gods Woord zuiver verklaard wordt!

Maar.... indien we onze eigene wegen bewandelen, zo zal Hij ons tegen komen met de roede van bittere tegenheden. En mochten we dan maar komen te buigen onder Gods Heilig Albestuur. Maar, o, o, als we in verbittering maar voorthollen, dan zegt de Heere daar van:

"Dan zal IK elk, die dwaas en wrevelig overtreên;

Bezoeken met de roe van bitt're tegenheên."

En als we dan, in die bezoeking van de Heere nog in de schuld mogen komen, zal Hij nog een gaarn' vergevend God bevonden worden te zijn.

Maar om op mijn verhaal terug te komen: toen ik thuis kwam en alles nog eens overdacht, kreeg ik weer dezelfde Woorden: "Ik zal u in Mijn Bedehuis zegenen."

Toen moest ik zeggen: "Ja Heere, want als ik thuis gebleven was, had ik het de satan gewonnen gegeven." En nu had de Heere mij weer zo wonderlijk uit zulke vreselijke banden gehaald.

Ook is het eens gebeurd, dat ik bij Ina was, maar gevoelde me niet goed, zodat ik naar huis ging. Onderweg viel ik uit mijn wagentje en kwam met mijn hoofd op 'n stoep terecht. Hoe ik toen thuis gekomen ben, weet ik niet. Wèl weet ik, dat ik op een keer uit een diepe slaap kwam. Toen ik mijn ogen opende, zag ik een mijnheer naast het bed zitten (de burens hadden me op bed gelegd) en ik wou vragen wat die heer kwam doen, maar kon mijn tong niet gebruiken. Toen zei hij: "Ik ben dokter Kousenmaker. U bent ziek en nu kom ik naar u kijken."

Ik wist niet, dat ik een beroerte gehad had en de burens de dokter naar me toegestuurd hadden. Wéér raakte ik mezelf kwijt en kreeg er een beroerte overheen. Daarna kwamen mijn kinderen. De dokter had tegen mijn naaste burens gezegd, dat de kinderen gewaarschuwd moesten worden. Doordat ik uit mijn wagentje gevallen was, had ik 'n hersenschudding; zodoende moest ik 7 weken blijven liggen.

Toen ik weer een uurtje op mocht, dacht ik - ik zal eens zien of ik iets voor me klaar kan maken - maar er was niets meer in huis. Gelijk kreeg ik een hartaanval en werd indirect voor de dood geplaatst. Met mijn handen naar de hemel riep ik: "O God, wees mij zondaar genadig." Viel op een stoel en werd in de hel geplaatst.

Ik hoorde ze vloeken en lasteren en kermen en zei: "Ik dacht wel dat mijn werk geen waarheid was; o, God nou is het voor eeuwig kwijt; nou zal ik U eeuwig moeten lasteren en o, Heere, dat kan ik niet."

Toen werd ik opgetrokken en zag God de Vader zitten en de Heere Jezus stond te pleiten voor degenen die het zelf niet kunnen. In dit gezicht viel ik op mijn knieën vanwege de HEILIGHEID des Heeren en hoorde: "Want de aarde zal vervuld worden, dat ze de HEERLIJKHEID des Heeren bekennen gelijk de wateren de bodem van de zee bedekken."

Toen werd ik opgetrokken in het voorportaal van de hemel. En daar heb ik horen juichen en zingen zoals ik het nooit gehoord had. Wat het geweest is, weet ik niet en hoe lang het geduurd heeft, weet ik ook niet, maar toen ik met mijn bewustzijn weer op aarde kwam en bemerkte dat ik nog in de wereld was, overviel me 'n indroevige toestand, omdat ik nu nog op de aarde was en riep: "O, Heere, ben ik nu nog hier?"

Och had U me toch daar gelaten, want daar was het zó zalig en nu moet ik het wéér verzondigen."

Mijn lichaam had er zó onder geleden, dat ik naar bed moest. Toen probeerde ik te bidden en dat ging niet. Ik werd er erg angstig onder en zei: "O, Heere, ik kan niet bidden en dat na zo'n dag. Och help me a.u.b." Maar het ging niet.

Van afmatting viel ik in slaap en werd 'n paar uren later wakker. Wéér ging ik smeken om toch te mogen bidden, maar hoe ik me inspande, ik kon niet. Toen viel in mijn ziel: "Zelfs vindt de mus een huis en de zwaluw een nest."

Toen riep ik: "Och Heere, een mus die geen cent waarde heeft, vindt een huis en ik, die een kostelijke ziel heb, vind geen toegang tot de troon van de Genade. Och, Heere, gedenk me nog maar eenmaal." Maar de Heere hield Zich verborgen.

Mijn lichaam was, na zeven weken gelegen te hebben, erg verzwakt en met nu dit er overheen, was ik zó uitgeput, dat ik van vermoeidheid in slaap viel. Maar toen het 6 uur sloeg (ik had dus weer 3 uur geslapen) werd ik heerlijk wakker gemaakt met deze woorden:

*"Hoe groot is Uw goedgunstigheid,
Hoe zijn Uw vleugelen uitgebreid,
Hier wordt de Rust geschonken, enz."*

O, het was of elke regel me in het hart werd uitgeklaard. Ik was zó levendig gesteld, dat ik dacht, dat de Heere me nu wel weg zou nemen en ik had graag gewild ook! O, nu was er opening aan de troon van de Genade, die ik als het ware bestormde met smeking en geweën, wegens de Liefde Gods. En ik mocht niet alleen mezelf, maar mijn kinderen en kleinkinderen opdragen aan Hem, die weer zo goedgunstig over me geweest was.

Toen kwam de Heere opnieuw over met deze woorden:

*"Zij komen aan, door 't Goddelijk licht geleid,
Om 't nakroost, dat de Heere wordt toebereid;
Te melden 't heil van Zijn Gerechtigheid
En grote daden."*

Toen kreeg ik nog te geloven, dat de Heere van mijn nageslacht zou toebrengen tot Zijn Verheerlijking! O, wat had de Heere het nu weer goedge maakt aan zó ene, die het altijd weer komt te verderven. Nu kreeg ik nog krachtiger voor mijn arme nazaten te smeken en zit sindsdien maar uit te zien of de Heere, al was het er dan maar ééntje, er toe wilde brengen, uit Genade Gods Naam te verheerlijken. Want dat er toegebracht zullen worden, geloof ik zeker!

Want vóórdat ik in 't huwelijk ging, had mijn lieve moeder (daar ik vier weken nà haar overlijden gemeenschap der heiligen mee gehad heb) die eerst tegen mijn huwelijk was, aan de Heere een teken gevraagd. Welk teken ze ook gekregen heeft en wel dit; *er zou nog een zaad uit mij geboren worden, dat de Heere zou worden toegebracht.* Hetwelk ook in mijn leven openbaar is gekomen met mijn oudste dochter. Maar ik mag geloven, dat er nog meer zullen zijn, al is het dan niet tijdens mijn leven. En zo is de Heere voor mij een sterke toren geweest in benauwdheid.

Het is geweest, dat ik zó aangevallen werd, dat mijn werk geen waarheid was en de bedreigingen zó hoog, dat ik met mijn handen naar de hemel om uitkomst smeekte en riep: "O, God, geef toch uitkomst." Het was toen of ik er in zou stikken. Toen zei de Heere: "Er is hulp besteld bij enen Held."

Ik zei: "Ja HEERE, dat weet ik wel, maar ach, laat me er dan eens wat van gewaar worden." Want ik was met dit antwoord niet tevree; ik kon er niets mee doen. Toen de benauwdheid steeds hoger klom, zei ik: "Drup toch hemelen van boven af, o, kom

mijn ziel toch eens te bevochtigen om Uws Naams wil." Daarop viel zó lief in mijn ziel: "Gewis hoe hoog de nood mag gaan, God zal Zijns vijands kop verslaan, enz."

O, dat waren druppels op een afgematte ziel! En ik mocht geloven, dat de Heere dat werk, wat Hijzelf was begonnen, WAAR zou maken.

Dat was op een vrijdagmiddag. Zondagsmorgens was het eerste vers wat gezongen werd Psalm 68 vers 1: *De Heere zal opstaan tot de strijd!* Een gevoel van Gods Liefde straalde door mijn ziel. Gelezen werd Jesaja 45, waarin voorkomt vers 8: "Drup gij hemelen van boven af." O, ik kan de gewaarwordingen niet beschrijven die toen mijn ziel doortintelden! Ik dacht, zou dat 8ste vers verklaard worden? Maar ik was tevreden, al had er anders niets voorgevallen. Het was uit 'n preek die gelezen moest worden. En o, wonder; juist werd daarin het 8ste vers verklaard! Als ik ooit gegeten en gedronken heb van de Liefde Gods, is het toen geweest.

En daarom kinderen of wie het ook mocht lezen nà mijn dood: "Wentel uw weg op de Heere en vertrouwt op Hem, dan zal Hij het zeker wel maken, wat de uitkomsten betreft."

Ik zou zo door kunnen blijven schrijven en waarom ook niet? Hij is het toch zo waardig, alle lof, dank en aanbidding te ontvangen? Hadden we geen God voor onze arme hulpbehoevende zielen, waar zou het heen moeten? Dat heb ik toch zo menigmaal mogen ondervinden.

Eens toen mijn schoonzoon geopereerd moest worden van hernia, werd ik toch zo aangevallen, dat hij er niet door zou komen en verloren zou gaan. De avond er voor zat ik aan 't voeteneind van mijn bed en zei: "Heere, ik zal U niet loslaten, voor dat Gij mij zegent"; waar toen zó lief deze Psalm (berijmd) 30: 4 in mijn ziel viel. O, toen mocht ik dat zó geloven. Ja het was voor mij, of hij al weer aan de tafel zat.

En toen laatst Corrie geopereerd zou moeten worden van 't hart (een zeer gevaarlijke operatie), o, wat heb ik toen ook in de banden verkeerd. In hoofdzaak: die arme ziel; een kind van 5 jaar die voor zichzelf niet weet in- of uit te gaan. Dag en nacht, zó, dat de slaap geheel week van mijn ogen, heb ik met dat kind voor de Heere geworsteld. Toen zei de Heere: "Mijn raad zal bestaan en Ik zal al Mijn welbehagen doen."

En jullie weten, hoe ik dat met blijdschap mocht vertellen. Maar de helhond zat ook nu weer niet stil met zijn bestrijdingen, want hij zei: "Nu weet je nog niks. Je weet toch niet hoe dat uit zal vallen en naar welke kant." Opnieuw kwam ik in de bestrijding en opnieuw was mijn klacht naar Boven, totdat de Heere mijn ziel liefelijk kwam te versterken met deze woorden: "Ben IK dan een God van nabij en niet een God van verre, spreekt de HEERE, vervul IK niet de hemel en de aarde?"

En daar kreeg ik zó'n ruimte in te zien en mocht die Lieve Ontfermer aan mijn ziel drukken en zeggen: "Mijn Heere en Mijn God." Psalm 66: 6 tot 10.

Ook heb ik eens meegemaakt, dat toen ik bij juffrouw Hoegee logeerde, de Heere mij zeer liefelijk had ondersteund. Op een nacht, dat ik niet meer kon slapen en wenste dat het dag werd, zong ik heel de tijd van de goedheid Gods. En ook omdat we de andere dag naar ene Floor zouden gaan (wonende aan de Lek bij Vreeswijk); daar zou een oogstfeest zijn die dag. Dan komt het volk uit die omgeving bij elkaar, om de Heere te danken voor Zijn Goedheid dit jaar ondervonden. Omdat ik zó aangenaam was gesteld, dacht ik alles te vertellen, wat de Heere mij die nacht had laten inleven. Ik ging daar zó in op, dat de tijd me te lang duurde eer ik er was.

Wij gingen met een auto er heen. Even voor we er waren, kreeg ik een vreemde gewaarwording. Zó aangenaam ik die nacht gesteld was geweest, zo donker werd het mij opeens. Bij het uitstappen zei ik tegen degenen die meegereden waren: "Wat is het

nu ineens anders in mijn ziel als toen we hier heen gingen." Maar in die tijd ging die auto weg, dus kon ik niet meer terug. Heel graag was ik weer mee teruggegaan. Ik kon die gewaarwording niet verklaren. Dus ging ik nu heel anders dan toen ik van huis ging, met juffrouw Hoegee bij Floor naar binnen.

Toen we binnen waren, begon de een voor de ander me te vragen hoe het ging, maar het was of mijn mond vastgesnoerd werd. Ik zat in dikke duisternis en kon geen woord uitbrengen, zodat er waren, die het vorig jaar aangenaam met mij hadden gesproken, nu allen tegen mij gekeerd waren. Een enkele nam het voor me op. Maar ik was helemaal van streek en was blij dat ik weer naar Vreeswijk met juffrouw Hoegee terug ging. Ik kon er die nacht niet van slapen. En door de aanvechting, dat ik nu als een huichelaar was geopenbaard en niet kon bidden, terwijl het was of de Heere voor goed van mij geweken was, gevoelde ik me ziek en wilde 't liefst maar naar Vlaardingen terug. Dan kon ik in mijn kamertje voor God in de schuld vallen, want ik werd goed gewaar, dat de Heere was geweken. Maar ze wilden me niet laten vertrekken.

Dus bleef ik met mijn ellende zitten, was ik 's nacht alleen, schreide en smeekte ik de Heere achterna. Maar de Heere gaf geen gehoor, totdat ik nergens geen lust meer in had en toch maar naar mijn huisje terug ging. En gevoelende dat er iets tussen de Heere en mijn ziel lag, hield ik niet op om te zeggen: "Ach HEERE, als het dan nooit wat met mijn arme ziel geweest is, och, ik leef nog; o, ziet dan nog één keertje naar me om, want zó is het geen leven."

Toen kreeg ik te zien, hoe dat ik nu met mezelf daar heen was gegaan en gedacht had te pronken met het goede dat de Heere mij geschonken had. Hoe Hij een jaloers God was en Zijn ere aan geen anderen gaf. O, toen kreeg ik het einde zó naar me toe, want mijn hoogmoedig bestaan had met hetgeen God me had geschonken willen pronken. Maar de Heere kwam er in te blazen. Wat een grote les voor mij was. Ik mocht Hem danken voor die wijze les.

Een niet en een nul was alles wat ik overhield. Maar dit is gebeurd vóór mijn schoonzoon en zijn dochttertje geopereerd waren....

Einde

8. GETROKKEN UIT SATANS KLAUWEN

Bekering van Mevrouw Cor Jiske te Papendrecht

**Meegedeeld door de Eerwaarde heer A. de Redelijkheid
Godsdienstonderwijzer in de Nederlands Hervormde Kerk**

Ouderkerk aan de Vecht, 24 augustus 1948.

Geachte vriendin Riek

In uw laatste brief liet u doorschemeren, dat u van dat wonder gehoord had, dat een vrouw krachtadig tot God bekeerd was. Hoewel ik het aan niemand nog uitvoerig geschreven heb, zal ik het voor deze keer eens doen en het u schrijven.

Ik ging 11 december 1947 in Dordrecht een avondbeurt doen. Ik heb niet opgemerkt, dat een vreemdsoortige vrouw onder het gehoor zat. Maar het kerkbestuur zag, dat zij zat te spotten. Hoe kwam zij daar?

Haar man was afkomstig uit Dordt, nu wonen zij in Papendrecht. En heet J. Jikse, Julianastraat 3. Van zijn 16^e jaar is hij de zee gaan bevaren. En heeft een Godvruchtige opvoeding verwaarloosd. Eind november was hij thuis, en ging zijn ouders bezoeken in Dordt. Daar zaten 3 mensen uit 's - Gravendeel. Een man, vroeger de schrik van het dorp, maar nu krachtadig tot God bekeerd, zat zijn weg te vertellen. In plaats dat hij nu wegliep, zoals anders, bleef hij bij het gesprek. Zijn ouders vonden het al groot dat hij bleef zitten. Zijn geweten werd ontroerd en er kwamen tranen. Hij werd verlegen met zijn houding. Opzichtelijke kleding, gele schoenen, en schoof ze onder tafel. Ontdaan kwam hij bij zijn vrouw. Hij begint wat anders.

Op zondag 't gebeurde van aardappelen schillen, groenten schoonmaken voor de volgende dag. En zegt tegen zijn vrouw, wat ik niet meer kan doen behoef je ook niet te doen. De andere dag zegt hij: *ik ga naar de kerk*. Zij dacht: als je dan maar naar de Ger. Kerk of Herv. Kerk gaat en niet naar die zwarte petten kerk van Colijn. Maar hij ging naar die oefenaar **Kolijn**.¹³ Ze hebben een dochtertje 11 jaar, die al jaren zelf ter kerk gaat. Die lieten ze maar lopen. Volgende zondag gaat hij weer. De vrouw zei nog tegen de oudste zoon, nu moet je niet meer naar 't voetballen gaan vanmiddag, want je vader wil het niet hebben, je moet de andere kant maar uit gaan wandelen.

Toen brak die bewuste Donderdag aan. Hij zei: ik ga vanavond naar de kerk in Dordt (zij was spiritist en genas mensen als magnetiseuse). Zij kwam juist uit Dordt bij de zieken vandaan. Er was geen tijd om te eten en zo zegt ze: *ik ga mee*. Haar man drong haar niet, maar van achteren te zien, de Heere dreef er haar heen. Toen ze eenmaal in de kerk wam, kreeg ze te denken: *wat moet ik hier?* Ze keek eens rond en zag de mensen zitten. Ze zegt: allemaal huichelaars en dan zo in 't zwart, allemaal huichelaars. Daar zit er een met haar handen samen: zeker bidden, ook al zo 'n huichelaar. Ik heb altijd gezegd, dat de wereld vol huichelaars zit. Hoe kom ik hier vandaan.

Intussen was ik op de stoel gekomen. En zij ging maar door met spotten Het bestuur zag dat en hield haar in 't oog. (Toen ik in januari weer kwam, vertelden die mensen dat). En toen even voor de tussenzang de Heere de pijl in haar hart schoot, zagen de mensen ook, dat zij ophield met spotten en strak ging zitten luisteren.

Ik las over Jesaja 55:5. "Het volk dat U niet kende, zal tot U lopen." Tegen de tussenzang verklaarde ik hieruit: *elk mens is in de staat van zijn Godsvervreemding*. En het treft haar. En op de dadelijkheid wordt zij als een diep rampzalig mens buiten en zonder God in haar eeuwig ongeluk gezet. En zo laat ik zingen: *Al de heid'nen, door Uw handen*, enz. Psalm 86.

P. Kolijn was Oefenaar in de Oud Ger. Gem. te Oostburg 1923-30, te Papendrecht tot zijn overlijden in 1952

En ze valt in voor God en ging zitten vragen: *Heere, mocht ik dat eens verstaan.* De kerk ging uit, een man spreekt haar aan: *daar zal u wel wat van verstaan hebben.* Zij zegt: *hij heeft voor mij alleen gesproken.* Die man verwonderde zich over dat antwoord.

Zij komt met haar man radeloos thuis. Op straat bemerkte hij 't al, want het ging er ontzettend aan toe. Toen zijn er 3 dagen en 3 nachten aangebroken, dat twee machten tegen elkander opstonden. De ene macht wilde haar houden en de andere macht wilde haar hebben. Dat kostte haar in 3 dagen 10 pond vlees. Zij was 's nachts doornat van 't zweten, of ze zo uit de sloot kwam.

Maar het tijdstip brak aan, dat de duivel haar moest loslaten. En de Heere won het. In diezelfde dagen kwamen de mensen nog om voorspellingen en genezingen. Ze was immers spiritist. Al die mensen, 200 in getal, heeft ze dood en eeuwigheid aangekondigd en dat de weg van het spiritisme een weg is naar de eeuwige rampzaligheid. Dag aan dag heeft ze gesproken.

Toen is er in al die benauwdheden een waarheid in haar hart gevallen, waar hoop uit geboren is. Maar in een ontzettende weg is alles gegaan. Zij werd voor de dood en de eeuwigheid geplaatst, zij werd koud en stijf als een lijk, en toen ze haar laatste adem zou uitblazen, om voor de Rechter te verschijnen, en in een poel van eeuwige ellende te storten, zette de Heere haar uit de dood in het leven over, en werd zij wedergeboren in Hem. Christus werd haar geopenbaard als de Weg, de Waarheid en het Leven. Terwijl zij de dood had verdiend. Dat is in de tijd van enkele weken gepasseerd.

Elke maand, als ik in Dordt kwam, soms 2 maal per maand, werd het geval besproken. Maar ik wens voorzichtig te zijn, en er zelf niet tussen te kruipen. Ik zei tegen die mensen: *dat heeft God gedaan, ik kan geen spiritist bekeren.* Ze zeggen: *ga er eens heen.*

Nu, ik ging 8 Juni weer naar Dordt en ontmoette vriendinnen op de pont, die naar kerk gingen. Die verhaalden de vorderingen. Zij bewogen mij om na de dienst een bezoek bij die vrouw te brengen. Dat de Heere mij als middel had gebruikt en dat zij een betrekking op mij had. Ik ging er heen, zij was niet ter kerk geweest wegens het vele bezoek van het volk. Ook was haar kracht uitgeput zodoende was het net een half jaar geleden, dat het gebeurd was. En mocht ik haar ontmoeten. Dat is een ontmoeting geweest en mocht ik haar beluisteren dat zij nog heel kort geleden in 't recht God betrokken was geworden. Waar een Borg naar voren was gekomen, om Wiens wil zij vrijgesproken was geworden van schuld en straf.

Een grote reformatie was in haar huis gekomen. Haar 4 kinderen had zij nooit willen houden voor de doop. Want zij wilde niet huichelen. Maar kort na haar verandering is ze bij de oefenaar Colijn ter catechisatie gegaan en zijn de kinderen door Ds. Mieras gedoopt. De verzekeringen waren tot zonde geworden, de kindertoeslag van de hand gedaan, de rentekaart van haar man de deur uit. Haar man zonder werk, toen weer ziek, toen weer zonder werk; de laatste cent de deur uit.

Maar daar heeft de Heere in voorzien. Haar man, die van plan was weer te gaan varen, heeft er van afgezien vanzelf. Hij heeft nu werk aan de wal gekregen. En die jongen zit nu op een kantoor en leert er wat bij. Haar kleding werd in één nacht tot zonde. Ze zei tegen mij: de ene dag ging ik als een modern geklede vrouw over straat en 's nachts werd ik gewaar, dat ik melaats was van de zonde en stonk van de schurft. Ik was een moordnares en had in overspel mij begeben. Ik had alle kwaad gedaan en ging de anders dag diep in 't zwart. Niemand behoefde haar te zeggen hoe zij gekleed moest gaan, tot de kousen toe. Tegenwoordig gaan er wel door voor 't volk, die, nu ja, een klein beetje bestendig gekleed gaan. Maar de lichte voden van haar benen willen

ze niet missen. En nog wel aardig bekeerde mensen. Zelfs nog wel domineesvrouwen. Er kunnen er nog wat mee om kinderbijslag en ouderdomsrente te ontvangen. Maar deze vrouw zei: *het is allemaal zonde*.

Nadien ben ik er nog tweemaal geweest. 10 augustus 1948 had ik een begrafenis in Dordt en ik ging er heen. Toen heeft ze mij verteld, wat er 4 weken tevoren gebeurd is. Toen heeft ze haar thuiskomen in het harte Gods teruggekregen. Ik heb mijn hart tot water geluisterd.

Zij kwam bij vernieuwing buiten God te staan. Ze wist hoe ze vrijgesproken was, maar voelde een hapering, niet wetende wat er aan schortte. Een paar ontzettende dagen en nachten heeft ze doorgemaakt. Een veranderde vrouw vlak bij haar, zei dat ze dacht dat ze de doodvorm al gezet had, dat ze dacht, dat ze ging sterven. En in die nacht kwam de Heere haar te onderrijzen wat er aan haperde. Haar hart werd vergeleken bij een stad, waar de Koning zijn intrek had genomen en nu was de Koning de stad uit, en vreselijke machten belegerden de stad. Maar waar was de Koning nu? En toen zei Hij: *Ik ga heen om u een plaats te bereiden*. Toen was de Koning uit haar hart vertrokken om haar een plaats te bereiden in 't hart des Vaders. En zij spreekt dat lieve Wezen als haar Vader aan. En valt in aanbidding en verwondering, aanbiddende God de Vader, God de Zoon en God de Heilige Geest.

's Morgens om 3 uur roept zij haar man uit bed en vertelt wat er gebeurd was. Wat heeft dat mens toen gezongen: *Geloofd zij God met diepst ontzag*, enz.

Zij zegt: *Heere, hier kan ik niet meer leven, neem mij weg, dan ben ik bij U. Maar de Heere zette haar terug, midden in de strijd*.

Toen ik er verleden week weer moest gaan preken, ben ik er weer aan geweest en toen is ze met haar uitgeputte lichaam mee gereden, met haar man naar de kerk. Toen heeft ze iets verteld van de praktijk van haar vroeger leven. Maar wat een verschrikkelijk iets is dat spiritisme; en nog godsdienstig, een leven op goede diensten doen, vooral aan zieken. Ze heeft mij gewaarschuwd voor die *wonderlijke* kruidendokters, want dat zijn bijna allemaal spiritisten.¹⁴

Haar dochtertje van 11 jaar dat is een wonderkind, die doet het huishouden en loopt een Psalmvers te zingen. Ze zei: 'Moeder, toen ik altijd naar de kerk ging, dacht ik dat u een slechte vrouw was, en ik beter dan u, in nu bent u bekeerd en ik heb nog geen ander hart.' Toen zij gedoopt was, zei ze: 'Moeder, wat ben ik blij, dat u veranderd bent, daar heb ik al zoveel keren om gebeden.' Het beslag ligt op het gezin. Zij vragen naar geen voetbal of iets anders. Zondags tweemaal naar de kerk. De gordijnen naar de straatzijde dicht en nog één of twee preken lezen.

In haar familie is door haar verandering een grote omkeer gekomen. Een broer van haar man had de bekering in zijn hoofd en kermt nu dagen en nachten dat hij onbekeerd is. Een zuster van haar, daar zij niet meer mee wilde leven omdat er een ander leven in lag, is nu in andere werkzaamheden gekomen. Zij had veel in beschouwing maar nu is er een levendig gemis. Haar man gaat onrustig over de aarde. Het volk gelooft dat hij terechtkomt.

¹⁴ Natuurlijk niet alle homeopatische artsen en personen die werken met kruiden, mineralen en voedingssupplementen. Veel niet-verzekerde christenen maken dikwijls gebruik ervan. En ervaren de zegen Gods erin.

Toen ik er twee weken geleden was, kwam er juist een vriendin uit haar vorige leven, uit Amsterdam, met een paar van die gasten. Ik ben er getuige van geweest hoe ze die modepop aansprak. Nu dat kunnen 10 leraars met elkander niet, zoals zij ze aansprak. Die keek net of ze water zag branden. Ze zei zelfs: ‘ Als u bij het binnenkomen een klap in mijn gezicht gegeven had, had ik niet zo vreemd opgekeken.’

Verder is zij erg bang voor mensvergoding. Dus ik hoop dat ze Hem alleen de eer blijft geven. Zij is na alle uitputting een weinig aangesterkt. Maar de tijd staat voor de deur dat haar gezin vermeerderd zal worden.

Nu geliefde vriendin, ik dacht het u in 't kort te schrijven, want u bent niet in staat er heen te reizen en haar te horen.

Met hartelijke groeten,

Uw toegenegen vriend,

w. g. A. de Redelijkheid

9. "Door een predikant geschrapt, maar door God ingeschreven."

Uit het leven van Elizabeth Both-Leeuwenstein

geboren te Sliedrecht, 18 jan. 1860 - overleden 1 dec. 1943 te Alblasterdam

door J. van Dam

Komt, luistert toe

Deel I,

**DE PALMBOOM
1993**

Nieuwe keuze

Als kind opgroeiende te Sliedrecht, werd Betje Leeuwenstein in een vrijzinnige sfeer opgevoed. Haar vader wist wel beter, daar hij een bekeerde zuster had, maar het gevoelen van haar moeder overheerste in het gezin en deze was overtuigd vrijzinnig. Ons verhaal begint in 1876 en toen was er uit dit gezin een dochter Pietje reeds getrouwd en deze Pietje was door God begenadigd en daarom door haar eigen moeder gehaat. Deze Pietje had haar jongere zusje Betje wel vaak gesproken, maar dat vermaan had haar niet geraakt. Toen Betje 16 jaar was, werd een andere zuster (Cornelia, die 23 was en ook reeds getrouwd) ziek. Negen maanden leed ze, eer ze van de "tering" stierf en Betje verpleegde haar trouw.

Het sterven van deze zuster Cornelia werd voor Betje onvergetelijk, want toen ze afscheid nam en haar zusje bedankte, zei ze ook, dat zij nu voor eeuwig verloren ging, en "jij leeft nu net als ik steeds gedaan heb, maar beloof me, dat jij dan toch van nu af aan om de dood zal denken!"

Betje beloofde het, maar begreep eigenlijk van heel de ernst der eeuwigheid zeer weinig. Vrijzinnig opgevoed, onkundig van Gods Woord begreep ze ook zichzelf niet. Wel was er veel van het vermaak in de ijdele dingen der wereld voor haar verdwenen; het trok haar niet meer zo aan. Haar moeder vond haar al te bestendig worden en zei het volgende jaar: 'Bet, nou is het vandaag de laatste dag van de kermis en Cornelia is al een jaar dood - nou moet je toch ook weer eens naar de kermis, hoor!'

Betje werd overreed, en met twee vriendinnen ging ze naar de plaats der ijdelheid. Daar gekomen stapten haar vriendinnen in de mallemolen en zij zou dat ook zeker doen, maar dat kon plotseling niet meer. God zette haar krachtdadig stil en ineens zag zij bij het licht van Gods Geest, welke heilloze weg zij bewandelde. In een flits zag ze, hoe rampzalig de dienst der zonde zou eindigen: het hele kermisterrein vertoonde zich voor haar geestes oog als de afgrond waar Korach, Dathan en Abiram in verzonken waren; en zij stond op de rand, gereed om ook in die afgrond om te komen. De begraafplaats was vlak achter de kermis en zo was het haar ook tegelijkertijd, alsof ze de hand van haar gestorven zuster vandaar weer zag; en alsof van dat kerkhof haar gevraagd werd: ben jij nou hier, ondanks je belofte?

Ten volle overtuigd van het rampzalige van haar toestand en die plaats, was er geen spoor van twijfel in heel haar ziel en direct vluchtte ze weg, weg van die vreselijke plaats. Later vertelde ze wel, dat het haar was, alsof ze nog ternauwernood, als op handen en voeten daar vandaan was gekomen.

Zo terug van de kermis, haar ouderlijk huis naderende, zaten haar ouders op een bank voor het huis. Zeer wonderlijk voelde haar moeder iets aan en terwijl deze haar dochter zag aankomen zei ze reeds tegen haar man: 'Kijk nou eens, daar komt Betje aan, dat is de tweede bij ons, die fijn gaat worden!'

"Kind, wat kom jij nou toch al naar huis, de kermis is toch nog lang niet afgelopen?"

Betje antwoordde: "Ik kon daar niet blijven, maar hoe dat kwam zal ik in huis wel vertellen."

Binnenshuis vertelde ze met volkomen overtuiging wat ze gezien had en hoe ze nu zeker wist, dat ze zo onmogelijk door kon gaan en dat ze dus uit alle macht weggevluht was, enz. Kwaad zei haar moeder: 'Ga alstublieft uit m'n ogen en verdwijn naar boven!'

Later vertelde Betje wel, dat haar moeder, door haar naar boven te sturen, haar juist een grote dienst had gedaan, want nu had ze juist ook de afzondering die ze wenste. Hoe onkundig ze verder ook was - ze ging uit haar nood tot God roepen en kwam zodoende de hele nacht niet op bed.

De andere dag, zondag, kwamen haar vriendinnen vragen, waar Betje gebleven was? Haar moeder riep haar van de zolder en de vraag werd nog gedaan of ze nu dan vanmiddag met haar vriendinnen niet de dijk op wilde?

Volkomen beslist antwoordde ze: *Nooit meer!* Ze vertelde vrijmoedig, wat er gebeurd was en met vaste overtuiging vertelde ze van de keuze, die ze nu gedaan had. "Als jullie met mij die weg op willen, die ik nu gekozen heb, dan kunnen we vriendinnen blijven, anders niet."

Zo had nu Betje wel een keuze gedaan en dat was ook wel met een volkomen hart, maar ach, ze was toch nog zo onkundig. Ze moest naar de vrijzinnige kerk en ze kwam blijkbaar niet in aanraking met Gods volk. In haar onkunde en omdat het van huis uit zo behoorde, ging ze ongeveer twee jaar later ook naar de belijdeniscatechisatie. Daar waren een dertigtal jonge mensen. Maar omdat Betje ook wel eens vrijmoedig en ongekunsteld met vragen naar voren kwam, die in haar hart leefden, merkte de vrijzinnige predikant op "dat die éne catechisante anders was."

Daar bleef het toen bij. Vóór de openbare belijdenis kwamen ze allen voor een gezellig avondje in de pastorie en éér zij hun leraar verlieten had deze nog nadrukkelijk wat te vragen: of ze hem nu toch wel beloofden, dat ze zijn kerk nooit zouden verlaten en dat ze toch ook nooit zijn leer zouden verfoeien. Nou, dat beloofden ze natuurlijk allemaal - Betje ook - en ze werden als lidmaten bevestigd.

Doch, wat een mens in z'n blindheid ook doet - als het Gods tijd is, dat Zijn volk uit de duisternis tot het licht komt, dan vallen de schellen van de ogen. Bij onze Betje gebeurde dat drie maanden na haar belijdenis-doen. Diezelfde vrijzinnige dominee - hij heette v.d. Lee - bediende de Heilige Doop en las dus het formulier daarvoor. De ouders bekenden dus ook, dat hun kinderen van nature "aan allerhande ellendigheid, ja, aan de verdoemenis zelve onderworpen" zijn. Vanwege zijn opvatting wilde de leraar niet nalaten, om in zijn toespraak er toch ook wel letterlijk op te wijzen, dat "ze dat zinnetje er gerust wel uit hadden kunnen laten, want een verdoemenis is er niet!"

Vanwege hetgeen Betje een paar jaren tevoren op de kermis beleefd had, wist ze zeer zeker dat er wel een rampzaligheid was. En bij het licht, dat God daar nu opnieuw over gaf, zag ze ook ineens hoe totaal verdoold zij was, om onder die leer te zitten. Dit was zo krachtig overtuigend, dat zij het er geen ogenblik meer kon uithouden. Ze meende, dat het gebouw in elkaar zou storten - dus vluchtte ze resoluut de kerk uit.

Thuiskomende zei haar moeder: "Hoe kom jij nou toch hier, want de kerk is nog niet uit!"

De dochter vertelde, wat ze meegemaakt had, maar haar moeder klaagde: "O, wat zal ik toch nog gaan beleven? 't Is een schande, onder de kerkdienst op te stappen. Nou komt de dominee deze week natuurlijk vragen, wat er aan de hand is, maar ik zeg je nu vast - als die goede man komt - heb het hart niet, dat je wat zegt, hoor!"

"Ja, maar wat moet ik doen, als hij wat aan mij vraagt?" Moeder antwoordde: "Dat is er naar wat die goede man vraagt." Betje zei, dat ze "die goede man" allerminst zou ontlopen en, daar zij als naaister gewoonlijk bij anderen ging werken, zou ze het deze week juist zó zien te regelen, dat ze haar werk thuishaalde.

Zo geschiedde en in het midden van de week kwam ds. v.d. Lee.

"Dag vrouw Leeuwenstein, mens, hoe maak je het toch wel met die meid die daar zit? Als ik zo'n meid in huis had, dan sloeg ik ze met zo'n dikke stok de deur uit!"

"O, dominee, dat is vreselijk, wat ik meemaak! Dat is nou de tweede van m'n kinderen, die fijn wordt - ik vind het zo erg - ik zag ze nog liever naar het kerkhof dragen!"

Wel tevreden met deze vreselijke taal van de moeder, wendt de leraar zich tot Betje: "Waarom ben jij nou toch zondag de kerk uitgelopen?"

In haar oprechtheid vertelde ze vrijmoedig, wat ze een paar jaar geleden gezien had - de afgrond, waar Korach enz., in weggezonken waren - en dat het haar een wonder van God geweest was, dat zij er niet mee voor eeuwig in omgekomen was. Dat zij voor zichzelf dus met volle zekerheid wist, dat de verdoemenis er wel was en dat ze het dus onmogelijk in de kerk kon uithouden, toen hij vierkant verwierp, waar zij volkomen zeker van was.

"Hoor eens, meisje, zondag zal ik je naam van de preekstoel afroepen, dat je als rot lid van de kerk afgesneden bent, en we schrappen je weer uit het lidmatenboek."

Betje antwoordde: "Alstublieft, dominee, schrap u mij maar uit dat boek, dat is niet zo belangrijk! Het zal er over gaan, of onze naam staat in het Boek des Levens!" Kwaad ging hij heen.

Bij Gods volk en knechten

Na het bovenvermelde voorval verliepen er ongeveer weer twee jaren, waarin Betje dus niet meer naar die kerk ging, maar vanwege de huiselijke situatie ook naar geen andere kerk kon gaan. Wel kreeg ze nu oude schrijvers in handen en las ze daarin.

Nu woonde er dicht bij haar ouderlijk huis in Sliedrecht een meisje van haar leeftijd, Lijntje Both. Deze Lijntje is later haar schoonzuster geworden, maar in de tijd die we nu beschreven, was ze als wees daar bij familie grootgebracht en verkeerde onder de levende bediening van Gods Woord.

Op een goede dag zei deze Lijntje: "Meid, Betje, nou moet er zondag bij ons in de kerk een godzalige leraar zijn intree preken, dat is **ds. v. 't Loo**,¹⁵ daar moest jij nou toch ook eens een keertje komen luisteren. Daar ben jij het vast en zeker mee eens!"

"Ja, Lijntje dat zou ik nu inderdaad o zo graag willen, maar ik durf het nog niet eens aan m'n moeder te vragen!"

"Nou, weet je wat? - dan kom ik het wel aan je moeder vragen voor je!"

Dus vroeg Lijntje: "Vrouw Leeuwenstein, nou moet er zondag bij ons een dominee intree doen en dat is altijd iets bijzonders in de kerk, - zou Betje nu eens een keertje met mij mee mogen naar die kerkdienst?"

Eerst mopperde moeder nog: Wat wil jij? Naar die "Schouteriaanse kerk?" Daar moest ze niets van hebben, maar blijkbaar toch ook niet goed bestand tegen het vragen van Lijntje, zei ze ook: "Nou, als je er nu eens één keer naar toe gaat, en er dan nooit geen voet meer inzet, ga dan nou maar voor één keer."

Het moet dus omtrent 1880 geweest zijn, dat die trouwe dienstknecht des Heeren, ds. v. 't Loo, in Sliedrecht intree preekte, en Betje mocht daar dus "voor die éne keer dan", met haar vriendin, Lijntje Both, naar toe. De kerk was overvol en met moeite vonden die meisjes een hoekje bij de preekstoel, dat men " 't huisje" noemde. Leraar en kerkenraad kwamen binnen, de dienst begon en direct maakte het diepe indruk op Betje. Ze kende alleen maar vrijzinnige kerkdiensten - hier was letterlijk alles anders. Maar wat ze nog nooit meegemaakt had - het meest verbazingwekkende voor haar - was, dat die vreemde dominee nu juist sprak over allerlei dingen, die in haar hart omgingen, waar zij mee tobde. Onder andere zei hij: "Wat nou vroeger je lust was, is

¹⁵ Ds. E. van 't Loo werd op 24 september 1882 - 49 jaar - verbonden aan de Chr. Gereformeerde Gemeente te Sliedrecht. Deze predikant trekt veel 'volk' In de kerkenraadsvergadering van 13 november 1882 wordt vermeld: "Aangezien den toevloed van mensen des Zondags zeer groot is, zodat velen genoeg moeten nemen met een staanplaats, zoo spreekt men hierover om hierin voorzieningen te treffen". In maart 1887 wordt vanuit Paterson in N. Amerika een beroep op hem uitgebracht wat door hem wordt aangenomen.

dat nou je last geworden, en wat eertijds je last was, is dat nu juist je lust?" Bij haar was dat zo! Hij verklaarde haar hele hart.

Zij was diep onder de indruk en kon niet uitgedacht krijgen, hoe die leraar, die pas uit Enkhuizen kwam, nu zo precies wist wat in Sliedrecht in haar hart omging. Eer de kerk uit was, besloot ze reeds (want ze was vrijmoedig) om de volgende avond naar die dominee toe te gaan en te vragen, hoe hij haar kende. Bij het uitgaan van de kerk zag haar zuster Pietje haar. Deze vreesde God en vroeg verblijd: "Meid, Bet, ben jij hier?"

"Ja, het mocht voor één keer, maar ik zal wel m'n uiterste best doen om juist altijd te gaan." En ze vertelde, hoe het haar te moede was geweest. Ze moest met Pietje mee voor een "baksie" koffie en ontmoette daar een godvrezende ouderling Slieker, die ook al verwonderd was over haar aanwezigheid. Ze vertelde hem ook, dat ze de andere dag naar ds. v. 't Loo wilde gaan. Hij antwoordde wijs: "Meid, dat zou ik ook doen, want dat is toch vreemd. Hoe kan hij dat nou allemaal weten!"

De andere dag, maandagavond, stapte Betje - zonder dat haar moeder 't wist - vlug, want ze was klein en kittig, naar die nieuwe dominee. Ds. v. 't Loo deed zelf open.

"Dominee, ik wou u nou toch eens even wat vragen!" Ze vertelde, hoe ze voor 't eerst in die kerk was en vroeg, hoe dat nou toch bestond dat hij haar kende! Hij liet haar maar vertellen en ongekunsteld vertelde ze, wat ze ondervonden had en wat er in haar hart omging. Hij zal wel een paar vraagjes gesteld hebben en begrip getoond, maar hij liet háár praten en zei tenslotte: Hoe is nu je naam? "Liesbeth".

"Nou Liesbeth, denk erom: m'n huis en m'n hart staat altijd voor je open!" Met handgebaar wees hij z'n huis en z'n hart. Hij had haar verstaan en met heilige wijsheid liet hij het toen zo. In een hartroerend gebed droeg hij haar aan God op en liet haar gaan. En zij dacht: bij die man kan ik terecht en hij kan voor mij bidden.

De nu volgende tijd moest haar moeder haar toch meer vrijlaten en kerkte ze jaren bij ds. v. 't Loo.

Ze leerde Manus van den Hoven kennen en **Pietje de Raad** en velen van Gods volk. Als naaister kreeg ze ook al spoedig onder die nieuwe vrienden haar werk, ook bij de dominee. Ze hoorde dus erg veel en ds. v. 't Loo stond haar bij met raad en daad. Deze had in die jaren een rijk gezegende bediening te Sliedrecht. Er werden onder zijn prediking, zowel op zondag als op woensdagavond, telkens mensen tot God bekeerd. Betje had onder zijn prediking veel bemoediging, maar toen wist ze nog niet, dat ze zo'n diep bedorven bestaan omdroeg. Dat leerde ze enige jaren later.

Manus van den Hoven ging naar geen kerk en als hij haar aantrof, vroeg hij wel eens plagerig "hoe het met haar domineetje was."

Als Betje dan vrijmoedig antwoordde, zei hij wel, dat het een godzalige man was - ze kenden elkaar wel. "Maar dan begrijp ik niet, dat u bij zo'n godzalige leraar niet naar de kerk gaat!"

Op haar 27e verjaardag overleed haar moeder. Kort daarop vertrok ds. v. 't Loo naar Amerika. Graag had ze met het gezin van haar leraar meegegaan, maar hij troostte haar "dat toch diezelfde God immers hier ook is!"

Omdat zij toch nog niet erg diep ontdekt was, meende zij toen heimelijk van kracht tot kracht voort te gaan. Dat ging echter veranderen, want toen zij 29 jaar was, leerde zij haar man, Arie Both, kennen en trouwde. Haar man werkte zoals vele Sliedrechtters "buitenaf".

Toen ze nog maar heel kort getrouwd was werd zij meer ontdekt aan haar zondig bestaan. Dit bracht haar in benauwdheid en grote nood, want in een nacht kwam de vorst der duisternis haar zeggen, dat het maar het wijste was dat zij zich ging

verdrinken. Dit was zó overtuigend, dat zij daadwerkelijk uit haar bed stapte om dat te doen, maar God, Die haar van eeuwigheid gekend had, bewaarde haar. Want nauwelijks enkele passen van haar bed, was het alsof ze bij de hand werd gevat en naar een stoel geleid. Daar knielde ze neer en daar werd ze door God onderwezen, door Gods Geest ontdekt: " *'t Is niet alleen dit kwaad, dat roept om straf, neen 'k ben in ongerechtigheid geboren...*" Zij zag en geloofde, dat, wat uit het vlees geboren is, vlees is. "Uw vader was een Amoriet en uw moeder een Hethiethische." Zij was verdoemelijk voor God en stemde dat toe, maar daar mocht zij toen ook de stem van de Zoon van God horen: *Ik wil niet dat deze in het verderf dale...*

Naar Alblasserdam

In de daarop volgende jaren werden er in het gezin Both (te Sliedrecht) enige dochtertjes geboren en het was omtrent Pinksteren 1899, dat het gezin verhuisde naar Alblasserdam (de Oranjestraat). Vrouw Both (want zo noemen wij haar nu verder), verwachtte een kind. Nog te Sliedrecht zijnde, was reeds de vraag bij haar gerezen: waar zouden we nu toch te Alblasserdam ons kindje kunnen laten dopen? God had haar toen reeds gewezen op ds. Stam. Toen de tijd naderde, dat het kind geboren moest worden had zij het zeer bang. Benauwd naar het lichaam, maar nog veel meer naar de ziel. Zij had nog een ongeredde ziel en dat ging haar in die ure zo aangrijpen, dat de lichamelijke barensweeën haar niet deerden. 't Ging om haar arme ziel, en daarvoor stond zij met God in rekening.

Eén van de buurvrouwen had toch tenslotte bemerkt wat er gebeurde en als een "vrouw uit het volk", ging zij onmiddellijk op haar kousen draven om de baker, die bij het "Damse Veer" woonde (dus bij de Lammetjeswiel).

Intussen hoorde men vrouw Both zingen, zoals het in haar hart was: *Ik lag gekneld in banden van den dood.... en: Och, Heer, och wierd mijn ziel door u gered....* En God verlost haar ook daadwerkelijk uit haar zielenood. Hij toonde haar Zijn vriendelijk Aangezicht en bracht haar standelijk in de ruimte.

Dit had haar volkomen in beslag genomen en zij was dus zeer verbaasd, dat, toen even later "de juffrouw" kwam, het kind reeds bleek geboren te zijn, want zij had het niet bemerkt! Dit gebeurde op 25 aug. 1899 en het kind dat toen geboren werd is mevr. Korteland- Both, die ons dit alles vertelde.

Ds. Stam hoorde van de zaak en kwam haar bezoeken. Deze uitnemende leraar drukte zich vaak erg familiair uit, en toen hij het kind doopte, zei hij van de preekstoel: "Mensen, hier staat nou een vrouw, die door God verlost is, je moet ze maar eens gaan opzoeken." Zo kregen zij ook tegelijk veel kennissen en vrienden.

Het volgende jaar verhuisde het gezin Both naar een huisje in de Kerkstraat. Daarbij heeft de baby, die zo wonderlijk geboren was - Rina dus - een kou gevat, en is daarop wel een jaar lang ziek geweest. Zowel moeder Both als de toenmalige dorpsarts "meester" de Haan, deden er alles aan, maar het was allemaal vruchteloos. Het kind hilde hele dagen en bleef maar ziek. Vrouw Both mocht tot God roepen en kreeg moed, dat het kindje zou genezen. Gods werk gaat altijd door een weg van onmogelijkheid en het kind werd ook zó ziek, dat een hulpvaardige buurvrouw reeds met een doodshemdje kwam. Dokter de Haan had toen nog één middel, dat hij proberen wilde, "en als dat ook niet helpt, dan is het een verkeken zaak."

Vader Both ging 's avonds dat medicijn halen. Intussen mocht moeder haar toevlucht nemen tot de hemelse Medicijnmeester en kreeg geloof te beoefenen in die woorden uit Jesaja 55... *komt, koopt zonder geld, en zonder prijs, wijn en melk! Waarom weegt gijlieden geld uit voor hetgeen geen brood is, en uw arbeid voor hetgeen niet*

verzadigen kan? Hoort aandachtelijk naar MIJ,... Hieruit vertrouwde ze met een vast geloof dat de Heere Zelf het kind genezen zou zonder hulp van dokter of medicijn. Zij twijfelde niet en toen haar man thuiskwam zette ze het flesje medicijn zonder ervan te gebruiken boven op de kast. 't Lag zó bij haar, dat ze geloofde dat God zijn almacht zou tonen, maar zij wilde er bij zijn, dus zei ze tegen haar man: "Ga jij nou maar slapen, Arie, dan blijf ik wel waken!"

Nu moest zij echter nog weer eens leren, dat God niet één mens nodig heeft en dat Hij alléén wonderen werkt. Zo bestuurdde Hij, dat moeder toch in slaap viel. Omtrent vier uur schrok ze weer wakker en keek natuurlijk direct naar haar kind en met dankbare verwondering zag ze, dat het kind vredig en helemaal ontspannen lag te slapen. Ze riep: "O man, kom nou eens kijken - het kind is beter!" En ze zag nu ook, dat dit "van de Heere alléén was geschied." Zij had er tussenuit moeten vallen en daarom had ze ook geslapen. Op de dag kwam dokter de Haan weer en constateerde met verbazing, dat Rientje echt gezond was. Moeder Both vertelde hem alles en gaf Gode eer en heerlijkheid. Dit maakte op de dokter zoveel indruk, dat hij voor al zijn moeite geen cent wilde hebben en het flesje medicijn nam hij weer mee. Hij verklaarde ook nog, dat hij meende, dat het kind verschillende ziekten tegelijk gehad had en dat ze nu later waarschijnlijk niet veel ziek zou zijn. Dit is ook inderdaad zo uitgekomen.

Omtrent 1904 verhuisde het gezin Both naar "het Stek" en ongeveer 1911 naar de Hogendijk.

Vrouw Both had een belofte gehad, dat de Heere ook van haar zaad zou toebrengen door genade en dit bemerkte zij ook al spoedig in haar dochtertje Marie (later Mevr. Boon). Reeds als kind van vier jaar kwam Marie met vragen, waar ongewoon grote geestelijke belangstelling uit bleek - weleens zo moeilijk, dat moeder Both geen antwoord wist. Met haar had Manus van den Hoven ook geestelijke arbeid en toen ze na haar trouwen aan de Kinderdijk woonde, leidde de Heere haar verder in Zijn wegen. Dit heeft moeder Both natuurlijk ook zeer verblijd.

De verzegeling met de Heilige Geest

In de tijd, dat vrouw Both aan de Hogendijk woonde, heeft de Heere genadig haar verder geleid in een weg van diepere ontdekking. Daar werd zij recht zondaar voor God en daar kwam een ogenblik, dat ze alleen met al haar zonden voor God als Rechter kwam te staan. Haar vroegere vertroosting waren weg en Christus zag zij niet. Dus zou zij onder Gods recht omkomen, maar juist, als zij in dat dodelijkst tijdsgericht, niets meer in te brengen had, trad Christus tussenbeide voor haar. Hij had aan Gods recht voldaan voor haar, dus sprak de Rechter haar vrij. God wierp haar zonden achter Zijn rug in een zee van eeuwige vergetelheid. Als ze hier later over sprak, dan zei ze: "Daar stond ik toen zo vrij op de aarde, alsof ik nooit één zonde gedaan had." Nu werd ze ingeleid in dierbare en troostrijke waarheden, als Johannes 14. *Uw hart worde niet ontroerd; gijlieden gelooft in God, gelooft ook in Mij*, enz. Ook in Romeinen 8. *Zo is er dan nu geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn*, enz.

In de twintiger jaren was er in de Kerkstraat een oud dubbel schoollokaal, waar verschillende voorgangers spraken, het zogenaamde "kerkje van Jan van de Heuvel". Zolang hij leefde, kwam ds. Stam (dus tot 1916) één zondag per maand in de Geref. Samenkomst, maar omdat zijn kerkje verder verwijderd was, ging vrouw Both daarna met haar gezin dus ook veel luisteren in dat kerkje van Jan van de Heuvel. Met voorgangers als Kolijn en Vijverberg enz., heeft zij ook vele jaren goede vriendschap gehad.

Naar onze becijfering moet het ongeveer in 1923 geweest zijn, dat ds. Toes (toen dus: de heer Toes uit Overberg) voor de eerste keer sprak in dat gebouwtje; naar men ons verteld heeft, over: "God is in Sion groot." De daarop volgende keren dat hij weer kwam, ging moeder Both ook met hartelijke instemming luisteren en toen hij sprak over: "*Ik heb de Heere lang verwacht....*", heeft dit op Marie (toen dus reeds "vrouw Boon") een indruk gemaakt, die ze haar hele leven nooit vergeten is. Toen ds. Toes in een gesprek, moeder en dochter leerde kennen, viel dat erg goed en het bleef vriendschap.

In 1925 verhuisde het gezin Both naar de Fop Smitstraat.

't Waren heel gewone werkmensen en die huizen waren toen nieuw en voor die tijd ruim en duur. Geestelijk en tijdelijk is hier ook allerlei gepasseerd en het echtpaar werd al oud. Voor het levensonderhoud had men daar ook wat negotie. De toen nog ongetrouwde dochter Rien zorgde voor de oudjes in hun ouderdom. Vader Both stierf in 1940, maar was de laatste paar jaar kinds, hetgeen grote zorgen en moeite gaf.

Toen vrouw Both oud was en eens ziek te bed lag, werd zij door Gods Geest eens ingeleid in al de kruiswoorden van de Heere Jezus. Zij was verslonden in Gods goedheid en Zijn trouw en zag als een onwaardige, hoe Hij Borgtochtelijk voor haar geleden en dit alles gesproken had. Met heilige ernst ging ze toen uit de volheid van haar gemoed er uit spreken. Haar dochter en J. van Zessen, die juist langs kwam, hoorden geheel verslagen toe, met zoveel nadruk en beslag sprak zij, als uit de heilige tegenwoordigheid Gods.

Kort voor haar heengaan kwam haar dochter 's morgens bij haar bed en vroeg of ze soms niet een lichte beroerte gehad had. Dit was inderdaad het geval, maar zij antwoordde: Of ik een beroerte gehad heb of niet, dat weet ik nu niet zo net, maar dat weet ik wel, *dat een Drieënig God, Vader, Zoon en Heilige Geest een stempel heeft gezet op al Zijn werk*. En dat alles aan een alles-verbeurdhebbend-mens! Ze vertelde ook, dat ze die nacht een hemels gezang had gehoord. Toen haar dochter vroeg, wat er dan gezongen werd, antwoordde ze: Wel, van Asaf natuurlijk, Psalm 73. *Wien heb ik nevens U omhoog?* En ook: *'k Zal dan gedurig bij U zijn!*

Vlak voor haar sterven zei ze, dat haar hele kamertje verlicht werd. "Zien jullie dat dan niet?" De Zon der Gerechtigheid ging in het sterven ook voor haar op.

Zo ging zij heen op 1 december 1943, zonder de dood gezien te hebben. 't Was een doorgang tot het eeuwige leven.

Betje is begraven door ds. M. Overduin, die juist in het tiental, daaraan voorafgaande jaren, als consulent in onze gemeente (Kinderdijk) zeer veel gedaan had. Als hij voor het catechiseren kwam, had hij haar ook vaak bezocht.

10. God zorgt voor Zijn volk

Uit het leven van vrouw Pietje Wildschut te Nieuw-Lekkerland

door J. van Dam

Komt, luistert toe

Deel I

**DE PALMBOOM
1993**

Verscheidene van ons zullen vrouw Wildschut - destijds wonende in "de Grutterij"¹⁶ te Nieuw-Lekkerland - gekend hebben.

Zij stond algemeen bekend als een Godvrezende vrouw, en dat was zij ook. Zij was geen bevestigde christin, maar ze had vele Godsbemoeienissen en in een oprecht geloof heeft zij tot eer van God geleefd.

Een tweetal voorvallen die wij haar uit haar leven hoorden vertellen, kwamen voor onze aandacht en daar dit tot onderwijzing kon zijn, geven we het maar door.

Beide verhalen zijn uit dezelfde tijd, d.w.z. de tijd, dat zij haar man door de dood verloren had. Ze was toen nog niet oud en ze had geen kinderen.

De ziekte en het heengaan van haar man had haar zeer aangegrepen, dus toen zij alleen stond, was zij ook in haar zenuwgestel nogal geschokt en gebroken. Dit is menselijk en begrijpelijk, maar in haar geval kwam erbij, dat de grote vijand van Gods volk, de duivel, haar nu des te gemakkelijker bestreed en dit uitte zich bij haar in een grote vreesachtigheid. Dit is niet de vreze, die Gods Geest werkt, integendeel, dit is die vreze, die steeds in Gods Woord veroordeeld wordt (Openb. 21 : 8). Als men met die vrees bezet is, dan is men benauwd voor allerlei zaken, waarvan God zegt, dat we er niet voor zullen vrezen. In eigen kracht kon zij hier niet uitkomen en om door het geloof Gods sterkte aan te grijpen - dat kon zij ook zelf niet maken, dus had zij in die dagen een benauwd leven.

In haar huis kreeg zij het zo benauwd, dat zij het vaak ontvluchtte. Ze ging dan vaak naar **vrouw den Ouden**, die woonde ook te Nieuw-Lekkerland en was een mens met veel genade.

Zolang ze dan met elkaar praatten, ging het weer aardig, maar als het 's avonds later werd en ze moest weer naar haar lege huis, dan viel de angst weer in haar hart en ze zou dan het liefst de nacht ook bij haar vriendin blijven. Nu hield vrouw den Ouden wel veel van haar, dus ze wilde wel alles voor haar doen, maar toen zij inzag, waar die vreesachtigheid vandaan kwam, sprak zij haar eens aan en wees er op dat er toch staat: Wedersta den duivel, en hij zal van u vlieden. "Hoor eens, vrouw Wildschut, wij gaan samen op onze knieën en we vragen of de Heere Zijn vrede in je hart geeft en de vijand verjaagt, en dan breng ik jou naar je eigen huis. Als je hem toegeeft, dan wint de duivel het weer!" De Heere gaf die vrouw den Ouden, om gelovig tot Hem te roepen en Hij verhoorde zo volkomen, dat toen ze samen daarop bij de Grutterij kwamen, bij vrouw Wildschut de vrede haar tegemoet kwam. En voor die tijd was zij van die vreesachtigheid verlost.

Een andere onderwijzing, die de Heere haar ongeveer in diezelfde tijd gaf, betrof haar tijdelijk levensonderhoud. Zij was dus weduwe geworden en had geen vast inkomen meer. Dan zorgt God wel voor Zijn kinderen, zodat zij geen gebrek hebben, maar Hij is vrijmachtig om ze wel eens te beproeven.

¹⁶ Gunstig gelegen aan de Lek, kwam de grutterij in de 18e eeuw tot bloei. In 1773 kwam Jan Pieter Heynis, uit Westzaan, vanuit Woerden naar Nieuw Lekkerland om het grutten breken ter hand te nemen. Dit ging door tot 1910, daarna werd de zaak stilgelegd. Tot 1971 is het pand bewoond geweest. Thans doet het vervallen gebouw nog dienst als opslagplaats totdat daar ter plaatse de dijk versterkt zal worden. Daardoor zullen ook de laatste resten van de voormalige scheepswerf van W. en C. Stam verdwijnen. Daar stond een grote houten loods, waar ds. L. Boone één keer per jaar 's zondags kwam preken. In Nieuw-Lekkerland deed in 1681 ds. P. van de Velde intrede. Het dorp was goddeloos, maar onder Gods zegen heeft de predikant veel goeds mogen bereiken.

Alzo ook bij vrouw Wildschut. Op een zekere tijd had ze weinig of geen geld meer. Het geloof kon ze ook zo maar niet beoefenen als het nodig was, dus ging het ongelooft spreken.

Het ware geloof vertrouwt, maar het ongelooft gaat rekenen. De duivel komt heel listig binnen en gaat ook eens voorrekenen; het verduisterde verstand redeneert puur menselijk en in korte tijd dwaalt een kind des Heeren "als een schaap in 't rond."

Deze vrouw ging in haar gedachten aan het overleggen, waar nu toch haar hulp vandaan moest komen. Haar gedachten kwamen tenslotte op een bepaalde man uit haar familie- of kennissenkring. Ze wist dat die man bemiddeld en haar welgezin was, dus dacht ze: "Als hij nu maar wist in welke omstandigheden ik verkeer, dan zou hij mij ongetwijfeld wel helpen. 'k Denk dat hij het zelfs graag zou doen; de enige moeilijkheid is maar, dat hij opmerkzaam gemaakt wordt." Dat moest dan natuurlijk liefst wat onopvallend, maar daar had ze gauw iets op gevonden.

Zodra ze dit plannetje in haar hoofd klaar had, zei ze hardop in zichzelf: "Ja, dat zal ik doen." Ze was alleen in huis, dus geen mens hoorde haar, maar God hoorde het en Hij wist van verre haar gedachten. Hij was haar alzo genadig, dat Hij haar niet verder liet dwalen, maar haar terugbracht, want direct op haar uitlating sprak Hij: "Is het, omdat er geen God in Israël is, dat gij heengaat, om Baal-Zebub, den god van Ekron, te vragen?"

Daar kwam licht van Boven in mee, dus in een ogenblik zag zij, hoe verkeerd haar overleg was en met boetvaardigheid en berouw mocht ze voor de Heere invallen. Er kwam ook geloof in mee en met een oprecht gemoed mocht ze van alles buiten God afzien en alleen op Hem vertrouwen, voor tijd en eeuwigheid. Daar is ze nooit beschaamd mee uitgekomen. Hij heeft haar onderhouden in dure tijd en hongersnood (ook in de oorlogsjaren had zij geen gebrek) totdat zij ongeveer in 1959 is overleden.

Toen Jan Geense in 1904 te Nieuw-Lekkerland kwam wonen, vroeg hij aan de Heere, of Hij ook geven en besturen wilde, dat er van Zijn volk bij hem zouden komen. Het leven staat toch immers naar gemeenschap, ook onder elkaar. Als een kennelijk antwoord op zijn vragen kwam onder andere vrouw Wildschut bij hem. Hij heeft tot zijn dood toe in broederlijke liefde steeds met haar omgegaan. Hij was geoefend in de genade en bekwaam om zielen te leiden; zij was eigenlijk altijd een bekommerd, onbeholpen mens en zij had echt ook wel veel onderwijs en leiding nodig.

Slechts éénmaal is er iets tussen hen geweest en dat heeft enige weken geduurd. Toen was vrouw Wildschut eigenlijk betoverd. Met dat betoveren bedoelen we dus een zaak die werkelijk bestaat en waar Gods Woord ook herhaaldelijk van spreekt. Het is een zijn onder de macht van iemand, waardoor zulk een "betoverde" ten diepste tegen de eigen wil in, dingen doet of een zienswijze toestemt. We gaan hier nu niet diep op in, om nu eens scherp aan te geven wat het toveren nu wel en wat het niet is. Dat voert nu te ver. Wij stellen slechts op grond van Gods Woord, dat er zulk een uitoefening van een geestelijke macht bestaat.

Bij vrouw Wildschut was het zó, dat ze op een zekere tijd in aanraking en onder beking was gekomen van een vrouw, die hoog bekeerd was en dus met overtuiging over verschillende grote zaken sprak. Die vrouw had steeds veel Godsbemoeningen en de Heere openbaarde haar vaak zaken, waar anderen verwonderd over waren. 't Was inderdaad een heel "bijzondere vrouw" en de eenvoudige Pietje Wildschut was er diep van onder de indruk.

Geense was steeds zo wijs geweest, dat hij als vader Jakob "zich regelde naar de gang van het werk"; hij zou de lammeren niet onbetamelijk opjagen. Wat een bekommerde ziel miste, dat trachtte hij ze niet in de hand te stoppen.

Die "hoogverlichtte" vrouw, waar Pietje Wildschut was terecht gekomen, dacht daar echter anders over. Al dat gebrekkige, dat missende en dat buitenstaande leven, dat was de bedoeling niet. Dat was enkel ongeloof en dat was natuurlijk verkeerd. Zij dwong vrouw Wildschut om nu ook, evenals zij zelf te gaan zeggen, dat haar zonden vergeven waren, dat ze een, vrijgesproken mens was, enz.

Vrouw Wildschut voelde echter wel, dat het zo toch niet ging. Die bewuste vrouw (die door echte godzaligen vaak een 'toveres' is genoemd) zag wel, dat ze niet vorderde, maar ze wilde haar pogingen zomaar niet opgeven. Vrouw Wildschut moest maar eens een poosje bij haar komen logeren. Zo werd het contact met mensen als Geense verhinderd en de nieuwe vriendin zou haar nu weleens onderwijzen. 't Werd echter een zeer moeilijke zaak voor de "godzalige vrouw", want hoeveel ze ook praatte: vrouw Wildschut werd niet overtuigd, dat dit nu de weg was, waarlangs God Zijn volk leidde; zij kon het tenminste onmogelijk nadoen. De sfeer werd onprettig, want de vriendschap, die als de wonderboom van Jona zo snel gegroeid was, bekoelde ook weer snel. Toen werd de nieuwe vriendin nijdig. En hoe het allemaal precies in zijn werk gegaan is, weten we niet helemaal in alle bijzonderheden, maar 't is in alle geval gebeurd, dat vrouw Wildschut tegen haar wil door die vrouw eigenlijk gevangen werd gehouden. Men zegt uit de overlevering, dat zij enige weken op een zolder opgesloten zat. Vrouw Wildschut ging nu wel in zien, dat ze zich in een geheel verkeerde kring begeven had en dat ze haar oprechte vrienden geheel ten onrechte had verlaten en miskend. Met schaamte en berouw beleed ze haar dwaasheid in haar "zoldergevangenis" en smeekte de Heere om toch weer verlost te mogen worden uit dat huis.

Intussen hadden Geense en zijn vriendenkring wel begrepen, dat Pietje in een dwaalweg geraakt was. Ze wisten, dat zij een oprecht kind des Heeren was en zo mochten zij wel pleiten op Gods Woord en Hem dagelijks smeken, of Hij toch Zelf wilde bewerken, dat ze weer terug mocht komen uit de kring waar ze in terecht was gekomen.

De lezer moet ook weten dat die "hoogverlichte vrouw" nooit te kerk ging en met echte geoefende godzaligen als Geense geen omgang had. Zij had, zo ze meende, meer licht dan de leraars en bevindelijk had zij het wellicht beter geleerd dan Geense, enz. Zo moet ze wel gedacht hebben.

't Was dus enigszins als bij de eerste Christengemeente, toen Petrus in de gevangenis zat "maar van de gemeente werd een gedurig gebed tot God voor hem gedaan."

Nu weten we ook weer niet, hoe de bevrijding zich letterlijk en precies heeft toegedragen, maar een historisch feit is het, dat vrouw Wildschut op een ogenblik door Gods Voorzienigheid op een wonderlijke wijze mocht ontkomen uit deze strik (Psalm 124 : 7). Geschokt en beschaamd kwam ze weer in haar huisje en toen duurde het nog weer een paar weken, vanwege de schaamte, eer ze weer naar Geense durfde te gaan. Tenslotte ging ze weer op een zondag naar Geense. Deze was erg blij dat hij haar weer zag, maar hij liet zijn gevoelens niet zo blijken. Hij was erg wijs en fijngevoelig, dus hij begreep wel, hoe zij nu beschaamd was. Hij vroeg niet, waar ze geweest was en hoe ze het in die weken gemaakt had. Hij zei alleen maar: "Zo, Pietje, ben je er weer? Is het verloren schaapje weer terecht gekomen?" Verder vroeg hij niets. Uit liefde.

In dat alles bleef vrouw Wildschut echter wel in haar waarneming een onbeholpen mens. Ze leefde in het gemis, maar ze mocht wel veel een aanklevend leven hebben en dat gaf haar veel oefeningen des geloofs. Dat was zo echt, dat Geense, ziende op haar leven en ook op de liefde, die ze van al het volk ondervond, weleens uitdrukte: "Pietje woont in het land Gosen!"

Ze had zoveel omgang met zovelen van Gods volk, dat haar huis welhaast als een herberg voor dat volk was. Nu is God jaloers op Zijn eer en als Zijn kinderen het schepsel eren boven Hem, de Schepper; als zij tevreden zijn om met het volk te leven en de God van dat volk dan niet meer nodig hebben, dan wil Hij Zijn kinderen weleens wat tuchtigen en beproeven. Of dit nu echt bij vrouw Wildschut zo was, weten we niet zeker. In alle geval was het op een bepaalde tijd eens zó, dat de Heere haar eens beproefde in deze zaak. De Heere bestuurde, dat er een aantal dagen niemand bij haar kwam. Er was geen ruzie geweest en er was niemand boos op haar, maar de Heere werkte dit zo. Hij heeft alle harten en omstandigheden in Zijn hand, dus 't is maar een wenk van Zijn Alvermogen. De vriendenkring wist het ook niet van elkaar, maar Gods raad geschiedde: geen mens zocht haar op. Dat duurde drie weken. Vrouw Wildschut was daar niet mee verenigd, ze werd ontevreden en opstandig; eigenlijk nijdig. Op het eind van die drie weken liep ze te wenen en haar oude natuur zal wel gedacht hebben (of haar wijs gemaakt hebben) dat het van droefheid was maar dat was bedrog. Op een ogenblik stond ze bij haar aanrecht en ze schreeuwde van boosheid. Juist op dat ogenblik kwam God met Zijn Geest in haar hart en gaf haar licht om te zien wat ze nu deed. Het licht maakt openbaar en zo zag ze haar vijandschap. O, wat brak toen haar hart, wat werd ze toen verootmoedigd. Ze bleef wenen, maar nu waren het tranen van boetvaardigheid. Want bij het licht, dat de Heere gaf, zag ze, wie de Heere steeds voor haar geweest was, maar ook wie zij nu voor Hem was. Nu was zij echt onwaardig, dat God naar haar omzag en dat er ooit enig mens met haar te maken wilde hebben. Wat is de Heere dan een verrassend God voor Zijn volk en wat maakt Hij het dan weer volkomen goed.

Er kwam een kind van God langs haar huis en terwijl het eigenlijk de bedoeling was, om naar iemand anders te gaan, voelde hij zich sterk gedrongen om bij vrouw Wildschut binnen te gaan. Dat was Bart Vercouteren, een man met een opgewekt karakter en verstandig om geestelijke zaken te onderscheiden en zielen raad en onderwijs te geven. Hij was verbaasd, dat hij vrouw Wildschut zo wenende aantrof, maar toen zij tenslotte onder tranen verteld had, wat er zojuist gebeurd was, begreep hij alles zeer wel. Wat hebben die mensen toen gesproken van het werk Gods! Vercouteren kende deze zaken ook bevindelijk. Samen hebben ze daar zichzelf verfoeid, maar daar hebben ze ook - daar Gods Geest in het midden was - met elkaar God mogen verheerlijken.

Toen zij aldus echt geestelijk en aangenaam reeds een tijd met elkaar gesproken hadden, kwam even de gedachte bij Vercouteren op, dat hij toch eigenlijk naar iemand anders op weg was gegaan. Direct daarop onderwees hem echter de Heere in zijn hart uit Lukas 10 : 5 enz.: "En in wat huis gij zult ingaan, zegt eerst: Vrede zij dezen huize! En indien aldaar een zoon des vredes is, zo zal uw vrede op hem rusten, enz." Spontaan zei hij: "Pietje, nou maakt de Heere me indachtig, wat Gods Woord zegt (en hij noemde die tekstwoorden) en weet je wat er dan bij staat? Er staat: *Blijf in dat huis...*; dus weet je wat ik doe? Ik blijf vandaag bij je! Vercouteren bleef eten en zal dus ook zeker gebeden hebben. Dit was nu eens een bezoek, een samenspreking, zoals de Heere het wil. Dit was in de gunste Gods en Hij was in hun midden als Eén, Die dient. (Lukas 22 : 27.) Dit waren gezegende uurtjes in de gemeenschap der heiligen. Zij hadden zoveel van die ware vrede in hun hart, dat Vercouteren, toen de dag voorbij was, werkelijk en naar waarheid kon zeggen - en dat zei hij ook - "Dag huis, want je bent een huis van vrede!" (Matthéüs 10 : 12.)

Wij hebben een vrouwtje gekend, die zeer voorzichtig in de vreze des Heeren leefde. Zij kwam maar weinig uit haar huisje, want ook om eens ergens naar het volk te gaan,

moest ze eerst "een reispenninkje" hebben. Dat wil zeggen, dat ze enige vrijmoedigheid, enig geloof wenste te hebben, dat ze niet buiten de weg ging, maar dat de Heere haar "reizen" goedkeurde en dat Hij dus meeging.

Vrouw Wildschut ging eens op een dag mee naar een gezelschap in Rotterdam. Wij vrezen, dat zij voor dit reisje de mond des Heeren niet in waarheid gevraagd had (Jozua 9: 14), want het liep voor haar uit op een smartelijke les. Ze ging wel echt naar het volk en de man die de leiding had, was wel een bijzonder geoefende knecht des Heeren, want dat was ds. W. Baaij.

Nu was vrouw Wildschut echt wel iemand, zoals de apostel zegt: "Niet vele wijzen, niet vele edelen." Ze was bijzonder eenvoudig; eigenlijk wat kinderlijk en onbeholpen. Daarbij een zenuwgestel, dat ook niet veel kon hebben. Er zijn in de natuur nog veel meer van zulke mensen (onder verstandige leiding gaat het wel, maar op zichzelf zijn zulke mensen eigenlijk grote tobbers).

Op dat gezelschap raakte vrouw Wildschut op een ogenblik ook wat aan het praten en daar zij geen licht had over de weg, die de Heere met haar hield, deed ze het geheel met haar verstand. Ze deed naar haar vermogen wel haar best, maar ze kon zelf haar zaken niet onderscheiden.

Ds. Baaij kende haar blijkbaar in het geheel niet en afgaande op hetgeen zij sprak, kon hij er ook beslist niet uit wijs worden. Mogelijk had hij die dag ook niet het nodige leven des Geestes aan zijn ziel om met liefde en geduld de lammeren te weiden en te hoeden. Hij wist niet, wat hij met haar moest aanvangen en liet haar verder maar in haar waarde en vrouw Wildschut maakte er uit op, dat hij haar "niet overnam".

Vrouw Wildschut is toen weer naar huis gegaan met de Lekboot. Ze was geheel onderste boven en verwoest, want "nu was wel gebleken wat een huichelaars zij was; al het volk had haar nu wel doorzien; die leraar had haar natuurlijk wel onderscheiden: 't was allemaal slechts bedrog en inbeelding geweest. Gods volk kende zaken, bij haar was het maar schijn", enz. enz.

Ze kwam weer te Nieuw-Lekkerland en verkeerde dagen aan de rand van de wanhoop. We weten niet, of dit nog voorgevallen is in de tijd, dat Geense en vrouw Den Ouden nog leefden, maar hoe het ook zij; er was ook niemand onder het volk in haar omgeving, die haar weer kon troosten en onderwijzen, naardat het toen nodig was.

Nu was er te Rotterdam een zekere juffrouw Bosma-Jansen, een geoefend kind van God. Deze vrouw was bekend met het volk te Nieuw-Lekkerland. Op dat bewuste gezelschap te Rotterdam was zij kennelijk niet geweest en ze wist ook niet wat daar met vrouw Wildschut was voorgevallen. Deze doorgeleide vrouw werd van Godswege bepaald bij Romeinen 15 : 1: "Maar wij, die sterk zijn, zijn schuldig de zwakheden der onsterken te dragen, en niet onszelfen te behagen." Die woorden kwamen met kracht, dus zij begreep dat er een taak was en was ook bereid om te gaan, maar ze wist niet wie de "onsterke" was.

Het behaagde de Heere om haar dat niet zo duidelijk te openbaren. Ze voelde zich sterk gedrongen en tenslotte dacht ze: "Ik ga maar naar Pietje Wildschut, daar is het een herberg voor Gods volk, dus, het zou best eens kunnen zijn, dat ik daar te weten kom, bij welke onsterke ik moet wezen."

Zo kwam die vrouw dus met de boot naar Nieuw-Lekkerland en klopte aan bij vrouw Wildschut. Die was ten einde raad en de angst straalde ook uit haar ogen. Toen ze die bekeerde vrouw zag staan, riep ze uit: "O nee, vrouw, dat kan niet bestaan, dat je bij mij moet wezen. Ik ben een verworpene, een huichelaar," enz. enz.

Die juffrouw Bosma-Jansen had nog geen woord gezegd, maar nu begreep ze ineens, dat ze bij Pietje zelf moest zijn. God had haar weg zo geleid en ze zei: "Vrouw Wildschut, wees nou eens rustig, dan gaan we eens wat praten, want de Heere heeft

mij naar je toegestuurd!" Die vrouw is toen gaan praten en omdat zij door God was gestuurd, gaf de Heere ook dat haar woorden ingang hadden. Van lieverlee kalmeerde vrouw Wildschut en door middel van die vrouw, die ook ongetwijfeld met haar zal hebben gebeden, mocht ze weer vrede en troost vinden door de Geest des Heeren. Die juffrouw bleef bij haar slapen en eer zij samen ter ruste gingen, waren ze zodanig opgebeurd, verkwikt en goedsmoeds dat ze een Psalm zongen. (Jakobus 5: 13) "Is er iemand onder u in lijden? Dat hij bidde. Is iemand goedsmoeds? Dat hij psalmzingen."

We herinneren ons nog hoe Pietje op een mooie zomerdag in aanwezigheid van velen van het oude volk, door ds. Toes werd begraven.

11. UIT HET LEVEN VAN HET OUDE VOLK

Rika Murre-Westerweele

Nieuwdorp

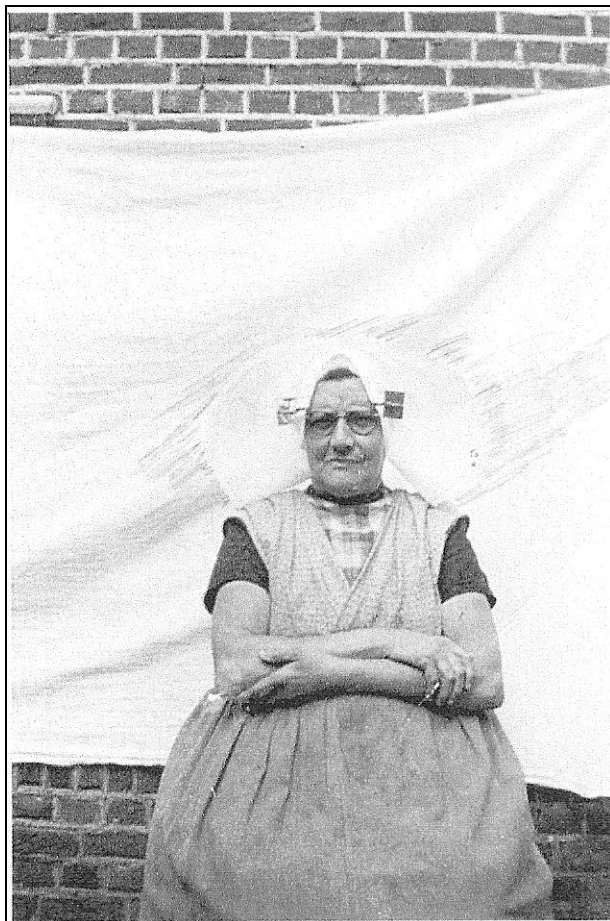
Door J. van Dam, in leven ouderling Oud Ger. Gemeente te Kinderdijk.

Overgenomen uit het KERKBLAD van de
Oud-Gereformeerde Gemeente te Kinderdijk, in 2003.

Vermeerderd met brieven van 'de oude Rika'

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG

Tweede uitgave 2013.

Enige zaken uit het leven van Rika Murre-Westerweele (1882-1964) te Nieuwdorp.

In de weg der Voorzienigheid kregen we dezer dagen een boekje in handen, dat vorig jaar is uitgegeven als een "herdenkingsboekje" daar de Gereformeerde Gemeente te Nieuwdorp in Zeeland 80 jaar bestond. Wij kennen daar niemand en ook die kerkelijke gemeente niet, maar we vonden het boekje toch wel bijzonder aardig om te lezen en dat komt vooral door hetgeen we daarin lazen over enkele zeer begenadigde mensen, die vroeger in die gemeente ter kerk gingen. Eén daarvan was Jane Witte-Welleman (1892-1954). Die wordt maar driemaal genoemd (pag. 28, 42 en 49) maar door haar levensbeschrijving en een bundeltje brieven heeft deze Godzalige vrouw toch wel reeds veel bekendheid gekregen in onze kringen. Minder bekend, maar even rijk begenadigd was Rika Murre-Westerweele en over deze zielsvriendin van Jane vonden we in dit boekje toch wel bijzondere zaken uit haar leven. De titel van het boek is: "Kleine kracht" en de schrijver is C. Weststrate, die thans (2003, reeds 40 jaar) ouderling is in die gemeente. We geven het zesde hoofdstuk van dat boek weer en dat is als volgt:

Iets uit het leven van kosteres Rika.

De koster H. Murre bewoonde het huis naast het oude kerkje, het was eigendom van de gemeente en de koster was huurder. Zoals reeds aangegeven, was er bouwgrond gereserveerd naast de kerk om een woning te bouwen. H. Murre besloot voor eigen rekening te bouwen en grond van de kerk te kopen. Het oude kostershuis met schuurtje werd verkocht aan J. Boot voor fl. 1.705, -. Koster H. Murre (hij was ook diaken) was gehuwd op 14 april 1904 met Rika Westerweele. Hij was geboren op 22 juni 1876, zij op 23 juni 1882. H. Murre was een man die nauw meeleeftte met de gemeente. Na zijn overlijden zei ouderling A. Witte; "De brief is gesloten."

Wat Rika betreft, zij is een leesbare brief van Christus geweest. Rika is geboren op het overwegend Roomse dorp 's Heerenhoek. Haar ouders behoorden tot de Hervormde kerk en leefden een werelds leven. Onkundig van de dingen die wezenlijke waarde hebben groeide ze op, zorgeloos levend in de wereld. Toch kwam soms in haar jonge jaren een onverklaarbare vrees in haar gemoed, die een domper op haar leven zette. Dat duurde echter nooit lang en ze leefde weer vrolijk verder. Vaag had ze wel eens gehoord over kinderen Gods. De in het lange zwart geklede dienaren van de Roomse kerk rekende ze daartoe. Als klein kind nam haar moeder haar mee naar de kermis. Een vreemde vrees en angst kwam in kleine Rika op onder het kermisgewoel. Ze hilde net zolang tot haar moeder haar boos toevoegde: "vervelend kind, nu moet ik voor jouw fratsen naar huis." Ze leefde in grote onkunde voort, maar ze was begrepen in het Goddelijk welbehagen en dan moet een mens bekeerd worden.

Rika kreeg kennis aan Ube, Hubrecht Murre. Een ongelijk stel, hij zeer betrokken bij de "oude waarheid", zij licht Hervormd, over het algemeen lichtzinnig levend. Ze hield zielsveel van haar Ube en ging met het grootste gemak mee naar de Gereformeerde Gemeente te Borssele. Ze wilde ook wel belijdenis doen, zei ze tegen ouderling C. Hoogerland. "Waarom wil jij belijdenis doen?" was de vraag van Hoogerland. Het antwoord kwam vlot: "nou ik doe het voor Ube. En als Ube Rooms geweest was dan was ik ook Rooms geworden." De ouderling keek haar een tijdje onderzoekend aan. Het antwoordde op zijn vraag getuigde niet van veel diepgang, maar was wel onbevangen eerlijk.

"Je bent oprecht goddeloos; we zullen het toch maar met je wagen", zei hij tenslotte. Die man wist wellicht niet, dat zij oprecht Godzalig zou worden. Er was een vrouw in die omgeving die het wél wist. De Heere had het haar geopenbaard. Zij kreeg veel gebed voor Rika. En toen de tijd aanbrak dat Rika door God werd opgezocht leefde en jubelde het in haar ziel: *nu is het de welaangename tijd nu is het de dag der zaligheid.*

Het was het jaar 1904 en Hubrecht en Rika wilden gaan trouwen. Ze zouden toch ook wel in de kerk willen trouwen. Niet iedereen deed dat toentertijd. Het aanstaande bruidspaar zou het aan de broeders ouderlingen gaan vragen of hun huwelijk kerkelijk bevestigd kon worden. Op zekere dag togen ze naar het huis van ouderling Hoogerland om hem de vraag voor te leggen. Het kwam goed uit, want ouderling de Kok was er ook. De broeders waren met de trekzaag hout aan het zagen. Het werk werd even onderbroken.

"We wilden gaan trouwen", zei Hubrecht. Ja, daar hadden ze van gehoord. "We wilden wel in de kerk trouwen", ging Hubrecht verder. Even werd er nagedacht. "Daar kunnen we eigenlijk niet aan beginnen", de dominees hebben het veel te druk", was het antwoord en de zaag kraste weer door het hout, want het onderhoud was afgelopen.

Nieuwjaar 1908. Ds. H. Roelofsen uit Goes zal het Woord Gods bedienen te Borssele, ook zal de Heilige Doop bediend worden. Hubrecht Murre en Rika Westerweele uit Nieuwdorp hopen een kindje ten doop te houden. De nacht is kort geweest voor de moeder, want tot na twaalfen is ze bezig geweest haar kleren te herstellen om er toonbaar uit te zien. De mensen waren arm, nieuwe kleren kopen werd zolang mogelijk uitgesteld. Vanwege het jonge kind werd de reis naar Borssele in een door een paard getrokken rijtuig gemaakt. De dienst nam een aanvang, ds. H. Roelofsen ging voor in gebed. Rika, vermoeid door de te korte nachtrust, werd overmand door de slaap, maar de Heere greep in. Plotseling hoorde ze de woorden van Gods knecht: *"Heere, als U het niet verhoedt vallen we slapend en sluimerend in de hel, hoe zullen we ontvlieden als we op zo grote zaligheid geen acht geven."* Toen was ze wakker, naar lichaam en ziel. Zonde werd zonde en schuld werd schuld. Met de psalmist kon ze getuigen: "Ik vond benauwdheid en droefenis." Drie weken heeft ze in zulk een overtuiging geleefd dat ze aan slapen vrijwel niet toekwam. Later zei ze hiervan tegen Jane Maat: '... en mijn lief kind, - dat was een stopwoord van Rika) toen gingen de pijltjes van de Almachtige God diep in mijn ziel. En toen we uit kerk gekomen bin, dan weet ik niet wie er meer geschreeuwd heeft: ik omdat ik zo diep ongelukkig was, of Ube mijn man omdat hij meende dat ik nu gelukkig zou worden. Maar ik was zo onkundig hé. Ik weende de ganse nachten vanwege mijn ongeluk."

Rika was erg onkundig. Ze vertelde: "Ube had eens een keer gelezen van dat wijfje dat bij dat pitje zat daar de Heere Jezus voorbijkwam. En toen ging ik 's middags ook maar bij de steenpit zitten wachten of de Heere Jezus langs zou komen. Toen kwam Ube thuis en die zei: wat doe je nu toch? En toen zei ik het. Toen zij Ube: 'Ja, maar nu is dat niet meer.'

"In die tijd zou ik ook wel willen gaan preken. Maar toen zij Ube: 'vrouwen die horen niet op de stoel; je moet hier in je huis preken.' O zei ik, 'mijn lief kind, dan is het goed hoor."

De Heere schonk verademing door haar de weg der zaligheid in Christus te openbaren. Na betrekkelijk korte tijd behaagde het de Heere haar de bewuste

vrijmaking in Christus te schenken en wist ze zich verzoend met een Drie-enig God. Eens viel ze in grote zielenood op haar knieën in het hoenderkot. Daar werd ze teruggebracht in de gunst en gemeenschap van de Vader. Daarna zei ze wel eens: *Ik ken al de drie Personen veel beter dan ik jullie ken.*

Veel ging ze om met Gods volk en Gods knechten, o.a. ds. G. H. Kersten, ds. J. Fraanje, ds. W. C. Lamain en vele anderen. Rika was een eenvoudige vrouw, eigenlijk was ze naar wereldse maatstaven gemeten een beetje dom. Het stond de Heilige Geest niet in de weg om haar diepe verborgenheden te doen verstaan wat het geestelijk leven betreft. De oude ds. P. Honkoop zei van haar: "bij sommige mensen die hun weg vertellen denk je wel eens is het van de Heere, of is het van jezelf; maar bij Rika kun je het zo aannemen, want ze is te dom om te stelen."

Het gebeurde onder een leesprek dat haar ziel zeer werd verkwikt, de Heere was nabij. Ze ging die preek thuis nog eens overlezen, maar de gemeenschapsbeoefening met de Heere was er niet. Ze dacht dat het beter zou gaan als ze die preek in de kerk las. Immers in de kerk spreekt de Heere tot Zijn volk. Zo gedacht en gedaan, ze ging heel alleen in de kerk (ze was kosteres, had dus de sleutel) de preek lezen, maar het raakte haar niet. Zo leerde de Heere haar dat Hij Zijn Kerk onderwijst door de bediening der ambten.

Toen ds. P. Honkoop als student voor de eerste keer een spreekbeurt vervulde te Nieuwdorp ondervond ze veel zegen voor haar ziel. Enige tijd later sprak docent ds. G. H. Kersten haar en die wilde toch het oordeel van Rika wel eens horen over de preek van zijn student. Dat is gauw gezegd dominee: "voor mij blijft het gelijk wie er komt, de baas of de knecht", klonk het de baas tegen.

"Dat is nou echt weer wat van Rika", was het toch wel onthutsende antwoord van Ds. Kersten.

In de begintijd van het nieuwe leven ontbrak bij Rika nogal eens vrijmoedigheid om ten avondmaal te gaan. Als de gevoelige genade ontbrak, bleef ze zitten. Ds. Kersten onderkende dat wel en probeerde haar daarin onderricht te geven. Maar Rika onderwijzen viel zelfs voor ds. Kersten niet mee, want ze was niet vlug van begrip en toen in geestelijke zaken nog zeer onkundig, zo begreep ze ook niet de figuurlijke wijze van spreken, ze was daar niet bij opgevoed. Evenwel dacht de dominee het haar duidelijk te maken. Rika zei hij, "als je naam genoemd wordt, mag je niet blijven zitten." De preek in de Avondmaalsdienst ging over Maria. Of het Maria was, zittend aan de voeten van Jezus of Maria-Magdalena die veel vergeven was, weet ik niet. Onder de prediking werd haar toestand verklaard en ging haar ziel uit naar Jezus. Maar tijdens de nodiging aan de tafel sprak de dominee wel verschillende malen heel dringend: "Zijn er nog zulke Maria's in de gemeente, die worden genodigd?" Maar Rika bleef zitten. O, wat ging de strijd hoog. De dominee kon niet blijven nodigen en de tafel werd gesloten. Na de kerkdienst, bij haar thuis, zei de dominee, die haar zielslegering wel kende: "Rika, Rika, nu ben je zo dringend genodigd en nog ben je blijven zitten."

Onder een vloed van tranen kwam de reden van het zitten blijven. " *Wel mijn lief kind, je hebt mijn naam niet genoemd.* Je had het al maar over Maria, maar je weet toch dat ik Rika heet en niet Maria!" (Tegen rijp en groen zij Rika altijd: *mijn lief kind.*)

"Och Rika toch, heeft satan je op die manier te pakken gehad", klonk het antwoord. De satan valt altijd op de zwakke plaatsen, in dit geval de onkunde. Door het onderwijs in de prediking en de toepassing daarvan door de Heilige Geest nam ze toe

in kennis. Ze kon spreken over de Persoonskennis van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Veel onderwijs heeft ze mogen ontvangen uit de preken van de Hollandse oudvaders. Smytegelt, Justus Vermeer, van Lis, Van der Groe enz. de Schotten spraken haar minder aan.

Toen de gemeente van Nieuwdorp er toe over ging om een predikant te beroepen stond ze daar eigenlijk niet achter. De kerkenraad was vanzelfsprekend wel benieuwd of Rika er werkzaamheden mee had. Dat viel tegen. Volgens Rika moest een kleine gemeente als Nieuwdorp niet beroepen. Het was veel beter zei ze om te vragen aan de Heere om Zijn knechten naar een grote gemeente te sturen, daar konden ze veel meer mensen bereiken. Zij had geen gebed voor Nieuwdorp in deze zaak. Haar houding in deze is misschien te verklaren uit hetgeen ze in 1947 meemaakte. De gemeente van Middelburg had toen kandidaat W. de Wit beroepen. Rika had veel vrienden in Middelburg. Op zekere dag ging ze daar op bezoek, ze werd er per auto heen gebracht. Voor de stationsbrug moesten ze enige tijd wachten en liet zij haar oog gaan over een gebouw aan de overzijde van het kanaal. Daar stond ook de pastorie. In haar hart sprak de Heere: "Ik heb veel volks in deze stad." De gemeente van Middelburg werd op haar hart gebonden en een gebed steeg op tot haar God om de beroepen kandidaat naar Middelburg te zenden.

Een nauwe omgang had ze ook met andere kinderen Gods te Nieuwdorp, o.a. Jane Witte-Welleman. Toen laatstgenoemde de bewuste vrijspraak op grond van Christus borgwerk mocht ervaren en ds. Fraanje daarvan hoorde, kreeg de kerkenraad van hem een wijze raad. "Jullie moeten verstandig met deze mensen omgaan, want twee mensen met grote genade in zo'n kleine gemeente, dat kan misschien wel strubbelingen geven. Dat is net eender als wanneer je twee koolplanten in de tuin te dicht naast elkaar plant. In het begin gaat het wel goed, maar als ze gaan bollen, raken ze elkaar en dan komt er een rotte plek in."

En inderdaad, er was wel eens wat, want het bleven beide mensen die ook nog hun oude bestaan meestorsten, maar het kwam altijd weer goed.

Ook tussen Rika en Joh. de Kok kwam door omstandigheden in het persoonlijk vlak enige verwijdering. Och, Gods Volk blijft hier toch maar onheilige heiligen. In de oorlogsjaren verloor Rika haar man en haar jongste zoon moest naar Duitsland. Toen was ze het oneens met de Heere en ze had een moeilijke tijd. Bij de bevrijding van Nieuwdorp werd ze door een granaatscherf getroffen en met een militaire rode kruis auto naar Antwerpen gebracht. Voortaan moest ze met één oog door het leven.

Ze werd ouder en zwakker, soms sliep ze in de kerk. "Opoe je hebt weer geslapen in de kerk", zei een van haar kleinkinderen verwijtend.

"Ja, maar dat neemt de Heere een oud en zwak mens niet kwalijk hoor", was het antwoord.

In 1964 kwam het einde van haar leven op aarde. Het kaarsje brandde langzaam op. Veel heeft ze op haar sterfbed niet meer gesproken. Ze had in haar leven gezegd wat er te zeggen was, haar levenswandel was een getuigenis. Gevraagd hoe ze het maakte, was meestal haar antwoord: *"Ik lig te wachten tot mijn Vader mij thuis haalt. Je moeder heeft genoeg gezegd in haar leven; ik ga nu naar huis."*

Ze heeft haar wens verkregen.

Enige aantekeningen over Rika in de levensbeschrijving van Jane Witte-Welleman

In de laatste twee kerkblaadjes vermeldden we wat over "Opoe Rika Murre" en dat namen we over uit het boekje van de Gereformeerde Gem. van Nieuwdorp.

Nu ontvingen we nog enige aantekeningen over deze Godzalige vrouw en we speurden in de levensbeschrijving van Jane Welleman, een geoefende Christin, die nauw bevriend was met Rika en dus ook wel een paar keer iets over Rika vermeldt. Het zijn ditmaal dus maar enige losse aantekeningen.

We zagen dus reeds, dat Rika werd geboren en opgroeide in het Roomse dorp 's Heerenhoek. Er waren daar dus maar weinig protestanten en die zaten bovendien nog onder een heel oppervlakkige prediking. Zo leefde Rika's ouders dus ook zeer onkundig voort. In het kleine dorpskerkje aldaar moet Rika dus gedoopt zijn in 1882. Later kreeg ze eens enige tijd steeds bij zich: "Uw vader was een Amoriet en uw moeder een Hetitische." Zij vroeg aan een ouderling wat die woorden betekende en hij antwoordde dat dit wees op haar afkomst.

Op nieuwjaarsdag 1908 werd Rika dus onder de prediking van ds. Roelofsen in haar hart gegrepen. In de eerste tijd daarna ging zij zo gebukt onder haar zondesschuld en was zij zo beschaamd, dat zij werkelijk met gebogen hoofd over straat ging want ze dacht, dat een ieder die ze tegenkwam wel zag, dat zij zo gezondigd had. We zagen in het vorige stukje, dat Rika eigenlijk wat dom was. Gods Woord spreekt ook van "niet vele wijzen, niet vele machtigen, niet vele edelen." Evenwel was haar toch wel het verstand gegeven, dat wij de Waarachtige kennen, (1 Joh. 5:20) en zo kon zij door die geestelijke wijsheid vaak anderen tot onderwijzing zijn.

Dat ondervond **Jane Welleman**, die in haar jongere jaren (zij was 15 jaar jonger dan Rika) geestelijk onderwijs ontving van Rika. In haar eigen levensbeschrijving schrijft Jane daarvan het volgende:

Toen beliefte het Hem Zich over mij te ontfermen, met deze woorden uit Psalm 89: "Ik heb hulpe besteld bij een Held." Daar kreeg ik een klare kennis van God en Christus. Het was of God zelf mij op Christus wees als op die Held bij Wien nu hulp besteld was voor zulk een als ik was. Tegelijk verkreeg ik een gezicht op mijn Liefste Jezus, Die voor mij de schoonste aller mensenkinderen werd. Een Held bij Wien hulpe beschoren is voor zulk een machteloze in zichzelf als ik ben, dat is wat mensen. Ik riep uit: "O, liefste en schoonste Heere Jezus, kunt en wilt U ook mij helpen en zaligen"? Nu kon ik zalig worden zonder dat Gods deugden werden geschonden. Hoe lang ik toen in mijn verborgen plaatsje ben geweest, weet ik niet. Echter moest ik voor het eten van mijn broers gaan zorgen, daar moeder uit bakeren was. Terwijl ik aan het werk was, zeiden ze van binnen: "Dit moet ge nu aan niemand vertellen, want zoiets gebeurt nooit met een van Gods kinderen. Het was maar een gezicht of een visioen van uw verstand en dat gaat toch vanzelf weer over." Dit was zo erg voor me, dat ik terstond weer naar het verborgene vluchtte, om voor de Heere neer te vallen. O, hoe neerbuigend goed was toen mijn lieve Jezus. Hij sprak tot mijn hart deze woorden: "Vlees en bloed heeft u dat niet geopenbaard, maar Mijn Vader die in de hemelen is". Meteen leidde Hij me weer terug, naar dat van voor de middag uit Psalm 89. O, Die Grote Ik, de beledigde partij had nu zelf hulpe besteld, bij die lieve Held. Nu was ik een en al verwondering en vertelde het alles aan mijn broers aan tafel, ik kon er niet van eten, want ik had nu een andere spijs die de wereld niet kent.

In de namiddag ging ik naar mijn vriendin, Rika, maar onderweg kregen ze mij zo te pakken van binnen, dat ik me voornam er niets van tot haar te zeggen. Toen vroeg ik

in mijn dwaasheid aan de Heere om een teken, ik zei: "Heere, als het vanmorgen van U was, laat Rika er dan zelf eens over beginnen." Welnu, we hadden de gehele namiddag zitten naaien, en over van alles en nog wat gepraat, maar niets over het leven. Toen alles klaar was, en ik naar huis moest zei Rika: "Wel Jane, heb je nu niets te vertellen. Ik zit de hele middag al te wachten, maar je zegt niets." Dan ben ik zeker verkeerd, want toen jij straks kwam aanlopen, toen viel er in mijn hart "Troost, troost mijn volk, spreek naar het harte van Jeruzalem, en roept haar toe dat haar strijd vervuld is en dat zij van de hand des Heeren dubbel ontvangen heeft voor al hare zonden." Ik barste in snikken uit, en zei: "Wel lieve Rika, ik zit de hele middag op U te wachten, want daaraan zou ik weten of het van de Heere was." Toen vertelde ik haar alles. "O lief kind", zei Rika "toen heeft de Heere de weg van mogelijkheid in Christus voor u ontsloten."

Ik antwoordde, dat weet ik niet, maar ik weet wel en ik geloof ook, dat ik zalig kan worden, en dat de Heere Zijn eigen werk niet zal laten varen.

Ik was nu net als een vogeltje die uit haar kooi is gevlogen, zeer verblijd en niet denkend dat ik later nog in zulke engten en benauwdheden zou geraken. Ik durfde nu ook meer onder het volk van God te komen en zong veel uit de Lofzangen Israëls van Groenewegen, en uit Psalm 84 en 138. Ik kan niet alles schrijven, maar wat heb ik toen een ruim zielsgenot ingeleefd.

Tot zover Jane Welleman.

De bekeringsweg, die de Heere met Rika hield, was niet lang en bij haar worstelingen in die eerste weken bleek ook wel haar onkunde in het verstaan van Bijbelse figuurlijke uitspraken. Ze las in de geschiedenis van de Samaritaanse vrouw dat de Heere Jezus neerzat nevens de fontein en dat Zijn spreken tot die vrouw tot zaligheid was. Door haar kinderlijk eenvoudig verlangen ging Rika toen ook letterlijk naar zo'n waterput en daar heeft ze een tijd gezeten, uitziende naar Hem, Die haar helpen kon.

Een zelfde kinderlijke omgang met God had Rika enige jaren later, toen een klein kind doodziek was. Met dat kind op haar armen liep ze door haar huis zuchtend en roepend tot God om behoud van de ziel van dat kind. En de Heere hoorde en sprak tot haar, dat Hij "Zijn tarwe in Zijn schuur zal samenbrengen." (Matth. 3:12) Dit woord verstond zij echter niet goed en zoals een kind tot z'n Vader spreekt, zei Rika: "Ja maar Heere, het gaat niet om tarwe, het gaat om dit arme kind! Wilt U daar in genade op neerzien"? En de Heere antwoordde haar, *dat haar kind door Hem in genade werd aangenomen*. Nu was ze echter nog niet geheel tevreden, want die tekst sprak over "Zijn schuur" en dat deed haar blijkbaar denken aan een boerenschuur, waar toch immers geen mens in woonde. "Heere", zei ze, "maar bij ons mogen de kindertjes in den uuze." [de huiskamer] De Heere zei: het is Mijn *hemelse* schure.

Daarna zei ik weer: "Oh Heere, dan is het goed bezorgd; hier heb Je de anderen ook. (Rika zei tegen Jane Maat:) En de andere dag kon ik er geen één meer missen, hoor."

Rika heeft in 't geheel 15 kinderen gehad en zo wij vernamen zijn er vier daarvan als klein kind overleden, maar voor die vier moet zij juist gegronde hoop hebben gehad, dat ze die in de hemel weer zou ontmoeten. Rika was een vriendelijke vrouw; zelfs de wereldse mensen van heel Nieuwdorp spraken met hoge achting over haar, want men zag in haar een echte Christelijke levenswandel. Men meent, dat ze ook wel eens te gemoedelijk was, want er kwamen ook veel mensen met gevoelige verhalen bij haar en dan was Rika wel wat gauw geneigd om te denken, dat er een beginsel van ware genade was. Daartegenover gebeurde het ook wel, dat zij getrouw aan het licht, dat zij

had, mocht vermanen. Op een gezelschap zat een man een uur lang te verhalen van de weg, die de Heere met hem gehouden had. Hij besloot met te zeggen: "Zo leert de Heere het aan Zijn volk, is het niet waar Rika?" Maar Rika zei, dat zij het niet op die wijze had geleerd.

Rika zorgde met liefde voor de dieren. Ze hadden een varken en kippen en een geit. Er kwam eens een bezoeker, die haar in tranen aantrof en dat was, omdat ze gehoord had, dat er in Australië zo'n verschrikkelijke droogte was, dat er duizenden schapen waren omgekomen en dat oordeel was mede vanwege haar zonden. Het was ook haar taak, om tweemaal daags de geit te melken en dat moest op een bepaalde tijd gedaan worden. Maar op een avond was "opoe Rika" ter kerk geweest in Borssele en na de dienst was er nogal gepraat, zodat ze wat laat thuis kwam, met de vrede Gods in haar hart. In het schuurtje waar ze toen nog de geit moest melken was het reeds donker en terwijl ze bezig was liepen er een paar ratten langs haar voeten, maar 't was zo'n vrede in haar hart, dat een rat haar niet verschrikte. Toen ze in huis kwam vertelde ze dat, en ze mocht geloven, *dat zij vrede had met het gedierte des velds*. (Job. 5:23 en Hoséa 2:17).

Er kwamen uitnemende leraars spreken in Nieuwdorp en die bezochten dan graag Jane Witte-Welleman maar ook Rika. Ds. Roelofsen, die in Gods raad dus het middel tot haar bekering had mogen zijn praatte erg graag met haar en als het maar enigszins gekund had wenste hij wel in het gezin Murre te logeren, maar dat was wel erg moeilijk in zo'n arm groot gezin. Hij probeerde het wel (vanwege de hoogachting): *"leg dan maar een bos stro ergens neer, waarop ik slapen kan"*! Maar dat is toch niet gebeurd.

We lazen reeds, dat vele kinderen en knechten des Heeren graag Rika bezochten om met haar uit het geestelijke leven te praten. Tegen predikanten en studenten zei ze wel eens: *"Ik neem jullie allemaal mee in mijn schortezak naar Boven."*

Het is eens gebeurd dat Rika op een zondagavond in Borssele ter kerk was geweest en dat ze de volgende morgen nog veel in overdenking was over hetgeen zij gehoord had. Nu mocht zij vaak een blijmoedig geloof oefenen en dan kende zij wel wat de psalmdichter zegt: *"dan zingen zij in God verblijd."* Maar dit keer had zij die blijdschap des geloofs wel in een bijzondere mate. Zij was opgetogen en eigenlijk niet geschikt voor haar gewone werk. Ze was aan de was en ze borstelde zo hard, dat de schuimvlokken tegen de deurpost vlogen. Het scheelde niet veel, of ze zou *"huppelen van zielevreugde."* Toen ze in die stemming even tot zichzelf kwam, kreeg ze toch wel enige achterdocht en ze vroeg zichzelf af, of dit nu niet vreemd was, of er toch geen vreemde geest in haar werkte en kinderlijk eenvoudig vroeg zij aan God of zij nu niet verkeerd bezig was en ze kreeg een Goddelijk vertroostend antwoord: "Want het zij dat wij uitzinnig zijn, wij zijn het Gode" (2 Kor. 5:13). Zij was dus niet verkeerd bezig geweest, 't was geen werk van een vreemde geest, ze had niet beoogd om voor de mensen iets bijzonders te schijnen maar naar het getuigenis des hemels had zij hierin Gods eer mogen bedoelen: *wij zij het Gode*.

Rika mocht doorgaans de zekerheid des geloofs beoefenen en dat was echt. Zij was te eenvoudig van geest om in het geestelijke te liegen of te stelen. Eén van haar kinderen zei eens: "Moeder, wat wordt je nu toch grijs." Maar opoe antwoordde prompt: "Dat is toch gelukkig, dan hoef ik niet meer zo lang op deze aarde te zijn." Zo verlangde zij soms sterk om "naar huis te gaan."

Toen ze oud was zou een kleindochter haar ergens naar toe rijden met een licht bestelwagentje maar dat ging niet goed, het wagentje kantelde en opoe Rika rolde er uit. Met toegeschoten hulp werd ze weer opgehesen en men zei: "nu ben je toch wel erg geschrokken"? Maar Rika was niet geschokt: "al was ik nu verongelukt, dan zou ik toch naar Huis gegaan zijn."

Bij Rika kwam ook altijd veel bezoek. Iedereen was welkom en ze viel niemand hard.¹⁷ Velen van Gods volk kwamen graag, maar ook mensen die "iets bepraatten", maar als opoe Rika dan vertelde, hoe zij door God geleerd en geleid was, dan konden die bezoekers zelf wel concluderen in hoeverre het bij hen waarheid was in het binnenste.

Eén dergenen die in zijn jongere jaren ook graag van opoe Rika uit haar leven hoorde, was een schilder uit Middelburg, ouderling M. van de Ketterij. 't Was een uur fietsen van Middelburg naar Nieuwdorp. Maar dat was geen bezwaar en door genade kon hij Rika verstaan.

Rika had ook goede hoop voor een zoon, die op 44 jarige leeftijd overleed. Behalve deze had ze ook een zoon Willem. Zo we begrepen hebben, was die juist wel het zwarte schaap in de familie, maar dit schaap was ook van eeuwigheid door God gekend en in de tijd door God krachtadig toegebracht. Nu was "Noom Wullem" ('noom' = oom, zoals men hem in Zeeland noemde) nogal onbehouden; hij gooide eruit, wat hij dacht en dat gaf vooral in het kerkelijk leven moeilijkheden. Hij was jaren ouderling, maar dat werd tenslotte beëindigd.

Willem woonde in de Noordoostpolder en zo kreeg hij contact met ds. Van de Ketterij op Urk. Dat werd een goede vriendschap en Willem was vaak bereid om Van de Ketterij per auto te brengen waar hij wezen moest. Op die reizen werd er uiteraard nogal eens wat opgehaald van opoe Rika en dan zei ds. Van de Ketterij wel: "Willem, zo'n vrouw, als jouw moeder was, zoals die het van God geleerd had, zo is er nu in heel Nederland niet een meer te vinden"!

We hebben wel eens gehoord van oude mensen, die voor hun heengaan toch wel erg graag ook hun aardse schulden betaald wilden hebben. Rika had ook nog een kleine hypotheek op haar huisje en de Heere gaf, dat zij in haar laatste levensjaar opmerkelijke giften ontving. Daar kon ze haar hypotheekje mee aflossen en ze kon zeggen: "Nu is mijn schuld bij God voldaan en ook mijn aardse schuld."

Rika heeft een kort ziekbed gehad en zij is in vrede ontslapen op 81 jarige leeftijd (11 februari 1964). Op de rouwkaart staat, dat zij is overleden en volgens haar eigen woorden "naar huis gegaan." Dat heeft zij zelf zo gewild.

Onder bijzonder veel belangstelling werd zij op 15 februari 1964 ter aarde besteld, en "Noom Wullem" dankte daarbij voor de belangstelling.

Ds. W.C. Lamain over de oude Rika

Een van Gods knechten, die daar met weemoed getuigenis van gaf, was ds. Lamain, die haar reeds in zijn jonge jaren bezocht. In een preek over Efëze 2:18, gedaan op 23-6-72, zegt hij:

Want als het eens werkelijkheid wordt mensen, dat God als Rechter tegenover u komt te staan dan blijft er niets anders voor u over, dan voor eeuwig te verteren en om voor eeuwig weg te zinken onder Gods recht, onder Gods toorn en onder Gods gramschap. "Ik ben Uw gramschap dubbel waardig." Want als het zover in ons leven gekomen is: "Gij vindt in gunst, en niet in wraak, Uw lust," dan is de tweede Persoon ontdekt en dan is Zijn werk van de Heilige Geest verklaard geworden. Als dat nu niet naar voren is gekomen en niet ontdekt in onze ziel dan staat God als Rechter tegenover een mens, en dan is hij maar benauwd.

Mag ik nog een weinigje ervan zeggen mensen, een klein weinigje maar? Ik heb in mijn jeugd een vrouw gekend die opgegroeid was als een heidin. Ze wist van God en gebod totaal niets af. Van de Bijbel niets, nergens van. Maar er was een jongen uit onze gemeente, die trouwde met dat meisje tegen alle vermaningen en tegen alle waarschuwingen in. Maar hij ging met die heidin trouwen. En het tweede kind dat gedoopt werd, werd gedoopt door dominee H. Roelofsen in Goes. En toen dat tweede kind werd gedoopt greep God ze in haar hart. Ja, dat is gebeurd hoor! Daar greep God ze in haar hart. En toen ze thuis kwam, zei ze tegen haar man: 'heb je niet gezien dat God me vastgepakt heeft? Maar die man had vanzelf niets gezien. Ze zei: 'God heeft me vastgepakt.' En toen kwam ze in de weg van overtuiging. En er was een ouderling (die nu ook al in de eeuwigheid is) die haar bezocht. Want ze had het zo benauwd, zo benauwd... En die ouderling zei tegen haar: 'ik hoop dat God je bezoekt.' Maar hij ging weg, en daar ging ze over denken, ze wist van God niet af. Ja, ze dacht dat God net als een mens was hé! Dat dacht ze. En haar man ging 's morgens weg om te gaan werken. Ze zei: 'blijft toch alstublieft thuis, blijf toch thuis, want ik ben zo benauwd, ik ben zo benauwd.' Maar die man ging werken en ze ging al de deuren sluiten van voren en van achter. En er was een meisje bij haar die vroeg: 'waarom doe je dat?' O, ze zei: 'ik ben zo benauwd dat God zal komen, Hij slaat me straks voor eeuwig weg.' En dan zat ze maar door het raam te kijken. Ja, ze dacht dat God kwam, ze dacht dat God kwam. Later toen ze een beetje licht kreeg werd dat anders. Maar werkelijk ze zat in haar huis te beven, o, als God toch eens komen zal!

En op een keer had zij of haar man gelezen in de Bijbel over die Samaritaanse vrouw, dat Christus daar aan die waterput zat. En achter haar huis was een waterput of een wel waar de koeien en paarden uit kwamen drinken en daar ging ze aan zitten. En er was een man die zei: 'wat zit je hier toch?' Och ze zei: 'ik zit te wachten totdat de Heere Jezus zal komen, want bij die Samaritaanse vrouw is Hij ook gekomen, en nu ga ik er ook maar zitten, misschien zal Hij nu ook komen!'

Rika overleed op 11 februari 1964 en enige weken daarna voelde **ds. Lamain** zich gedrongen om in twee artikeltjes 't een en ander weer te geven van hetgeen hij zich herinnerde van Rika en het contact met haar.

We nemen deze stof over uit twee exemplaren van "De Saambinder" (van 2- en 9 april 1964). Boven die artikeltjes staat "Achteruit-vooruit" en 't is opmerkelijk, dat ds. Lamain Rika's naam niet noemt. Vermoedelijk was hij beducht, dat hij een mens zou verheerlijken, het ging over het werk Gods in haar. Die artikeltjes zijn als volgt:

"Achteruit-vooruit"

Dat waren de woorden, die een zoon aan mij schreef ten opzichte van zijn oude moeder. Het was in de dagen van mijn jongelingschap, dat ik reeds in dat gezin mocht komen. Toen al de kinderen nog thuis waren. Haar huis was naast de kerk, zodat we later daar ook gedurig logeerden. Dat huis was een Bethel, een huis Gods! Wat is daar door al de jaren veel afgeworsteld, gezocht en gebeden. Wat hebben wij daar met die familie menigmaal op onze knieën gelegen om Gods aangezicht te zoeken, maar ook na de maaltijden en op de gezelschappen gezongen de lofzangen Israëls, Ps. 22:4. Ik geloof vast en zeker, dat het daar wel eens is geweest: *"In de tenten der rechtvaardigen is een stem des gejuichs en des heils"*, Ps. 118:15. Het was ook een middelpunt voor Gods kinderen, van verre en nabij, om samen te komen, om te luisteren naar de wegen des Heeren.

De Heere had Zijn genade aan die moeder groot gemaakt, en in alle eenvoudigheid mocht ze vaak spreken tot lof van God, tot verhoging van Christus; en tot verheffing van de Heilige Geest. Het was op een zondag onder de bediening van de reeds lang ontslapen en zalige ds. Roelofsen, dat er een pijl in haar hart werd geschoten. En het heeft later de Heere behaagd met haar door te werken, zodat ze de bewustheid mocht ontvangen in haar ziel van de genade Gods in Christus. Wat had de Heere haar rijk beweldadigd! Wat opmerkelijk, juist toen ik begonnen was met deze regels kreeg ik tijding dat die begenadigde en beweldadigde moeder op haar sterfbed mocht zeggen: "Ik ga naar huis." De beide keren dat ik in Nederland terugkomen mocht, heb ik haar bezocht in haar huis. Ja, zelfs de eerste avond, dat ik in 1957 in Zeeland vooring, was zij ook daar. Wat was ze nauw gebonden en verbonden aan de ordinanties en instellingen Gods. Inderdaad, haar leven was in de kerk Gods, met de kerk Gods en voor de kerk Gods. En dat dát zo was, was omdat God uit vrije liefde en soevereine genade aan haar had geschonken wat wij lezen in Jes. 56:5 "Ik zal haar ook in Mijn huis en binnen Mijn muren een plaats en een naam geven, beter dan der zonen en der dochteren: een eeuwige naam zal Ik een ieder van hen geven, die niet uitgeroeid zal worden." Zij behoorde door de genade Gods tot degenen die het goede voor Jeruzalem zochten. Haar leven was Christus, en haar sterven gewin. Veel waren uitwendig haar zorgen en moeiten. Ze heeft ook in haar leven moeten ervaren, dat vele zijn de tegenspoeden des rechtvaardigen. Diepe, diepe wegen heeft de Heere voor haar geopend. Ook in het natuurlijke leven. Veel verdriet is haar deel geweest, maar toch denk ik nog vaak terug aan de blijmoedigheid die haar hart mocht vervullen, vanwege de ondersteuning die ze van Gods Vaderlijke hand mocht ondervinden. Menigmaal hebben we tot diep in de nacht samen mogen spreken over de onderscheiden wegen Gods, die de Heere naar Zijn vrijmacht houdt met Zijn gunstgenoten hier in dit jammer- en tranendal. Vooral de kinderen, die van onze leeftijd zijn, en wat jonger, weten daar nog wel van. Nog niet zo lang geleden schreef één van de kinderen er nog over. Helaas, als nu de kerk uit is, dan is alles weg over het algemeen. Elk haast zich om thuis te komen. Geen tijd meer; en geen tijd omdat er geen lust meer is, en dat leven van weleer zo gemist wordt.

Doch toen was het zo anders dan nu. Nu zal die moeder eeuwig mogen zingen met al Gods uitverkorenen, van Gods goedertierenheid, Psalm 89:1, en van recht, Psalm 101:1. De laatste maal dat ik haar bezoeken mocht in 1962, kon ik wel bemerken, dat het achteruitging wat het lichamelijke betrof. Eén, van haar geliefde kinderen was van haar weggenomen, nalatende een moeder met kinderen, maar ze mocht ook toen nog getuigen, dat ze mocht geloven dat hij haar voorgegaan was naar dat land, waar geen

inwoner zou zeggen: ik ben ziek, want het volk dat daar is, zal vergeving van ongerechtigheid hebben. Ze ging achteruit, wat het natuurlijke leven betrof. Haar lichaam werd afgebroken. Maar toch ging het vooruit. Schreef ze tevoren nog wel eens een briefje, dat deed ze in het laatst niet meer. Ze mocht in de weg van Gods Voorzienigheid de leeftijd der zeer sterken overschrijden. Maar nu is ze ingezameld in het nieuwe Jeruzalem, waar geen weduwe, waar geen rouw, waar geen zonde en waar geen duivel meer is, maar waar God zal zijn alles en dat in allen. Velen van diegenen met wie ze zo innig met geestelijke banden verbonden was, zijn haar voorgedaan. In ons vorige artikel wezen wij er op, dat deze oude moeder nu is ingezameld in het nieuwe Jeruzalem, waarin velen, met wie zij zo nauw verbonden was, zijn haar voorgedaan. En dat zowel van de leraars, als van het volk, die met hun ogen gezien en met hun oren gehoord hebben welk een genadewonderen de Heere aan haar verheerlijkt had. Wat hebben wij er velen in haar huis ontmoet, die al jaren geleden zijn opgenomen uit de strijdende in de triomferende kerk. Wat was het vaak aangenaam in haar huis.

Menigmaal, toen zij nog kon schrijven, uitte zij haar blijdschap over de afbreking van haar lichaam. Al is de strijd ook inwendig haar niet bespaard gebleven, toch mocht zij over het algemeen gelovig en verlangend uitzien naar het einde van de reis, van haar aardse loopbaan. Haar geliefde man, die de laatste jaren van zijn leven zoveel geleden heeft, is haar al jaren voorgedaan, maar zij mocht toen dat gebeurde veel meer zien op zijn bezit, dan op haar gemis. Zij mocht de wetenschap hebben, met Paulus in 2 Kor. 5:1, *dat wanneer haar aardse huis dezes tabernakels gebroken zou worden zij een gebouw bij God had, een huis, niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen.* Achteruitgang was zo voor haar vooruitgang. Zo was het in de laatste jaren lichamelijk, maar zo had ze het ook geestelijk mogen beleven. Ze had alle dingen schade en drek leren achten om de uitnemendheid der kennis van Jezus Christus. Ze behoorde uitwendig niet tot de wijzen en geleerden van de wereld, maar zij was van God geleerd, en als het daarover ging, wat was ze dan helder in het werk Gods. David mocht zingen in Psalm 119: "Hoe lief heb ik Uw wet; zij is mijn betrachtting de ganse dag. Zij maakt mij door Uw geboden wijzer dan mijn vijanden." En: "Ik ben verstandiger dan al mijn leraars, omdat Uw getuigenissen mijn betrachtting zijn." Tot zover ds. Lamain.

1ste Brief**Brief van Rika, geschreven aan een vriend in Zuid-Beveland,
die weduwnaar werd.**

Niewdorp October.

Innnege deel neemen

Van het overlijden van uw vrouw en moeder
 Wat heeft ze toch een goeden ruilen gedaan
 Wat is ze ons ver voor uit gegaan t is om er jeloers op te worden
 Wat is toch de Heere een waarmaker van Zijn woordt dat hij het geroep en
 kermen van zijn sion zal vervullen. Dat heeft hij aan haar bewezen.
 Dat zal wat wezen om van een lichaam van zonden en smarten verlost te wezen
 en ongeloof en vijants listen daar men hier zo veel mee te strijden heeft.
 Daar zal geloof verwisselt worden in aanschouwen en dat voor eeuwig
 om bij de Heere te wezen
 Daar nooit geen scheiden meer zal plaats vinden.
 Hier valt het scheiden niet mee als man en vrouw een is
 en de helft van ons leeven wort weggenomen.
 Dat zult u man en kinders ook ondervinden dat men moeder verwacht
 en zij is niet meer haar plaats wordt ledig gevonden.
 Maar de Heere die trooste u met Zijn liefde en nabijheit uit genade
 Weduwe H. Murre

2^e Brief

Nieuwdorp 3 Maart

Geliefde vriend met vrouw en kinders

Uit uw brief vernomen dat u het nog al wel maakt en dat u naar het lichaam toch voor
 uit haat (gaat). Nog een groot weldaad, het zou toch anders kunnen zijn als men ziet
 hoe lang dat u op je ziekbed is. Toch maar een wonder dat u nog in het land der
 leefenden bent. De Heere heeft nog heen (geen) lust gehad om u op te rapen. Daar zou
 wellicht nog wat voor u klaar liggen dat u nog herstelt mag worden. Ook voor uw
 vrouw en je kindertjes. De wegen zijn soms zo anders als wij denken. Je schreef in uw
 brief dat het soms zo naar gesteld kan wezen van binnen en donker. Och daar heb ik
 zo veel van leren kennen en nog steeds door maken moet. Dat is geen vreemde taal
 voor Gods volk. Dat wordt op de weg naar Sion ondervonden. Dat leert dat volk hier
 in het Mesech allen wat van kennen. Ze leren hierbij ogen blikken wel wat geloof en
 ongeloof is. Het ongeloof dat verdenkent de Heere van zijn hoedheid, (goedheid) het
 ongeloof houdt ons van de Heere af, maar het geloof is een haafe (gave) Gods dat
 kunnen we ook niet nemen als men wil. Dat schenkt de Heere ons uit genade. Had ik
 er maar meer van dan zou men zoveel niet in de warre zitten. Dan zou men dichter bij
 de Heere leven. Kan soms zo naar van binnen wezen. Ik zei onlaatst is (eens): Heere,
 nu weet ik het niet meer, ben ik zelf niet begonnen of heeft u me toch opgezocht.
 Maar daar liet de Heere toch het plekje weer eens zien waar hij mij opgezocht heeft en
 opgeraapt op het vlakke des velds daar heen (geen) ooge medelijden met me had en
 dat hij ons eerst heeft lief gehad en daarom zijn ze uit die grote verdrukking en zijn ze

voor de troon. Dat zou toch wat wezen voor dat arme volk van God dat hier zo veel in Bazan moet verkeren en ongeloof en nare heden heeft te strijden en ver van de Heere zijn nabijheid wezen missen. En toch een Zoar in het oog krijgen. Dan krijg mijn zo maar moet om aan te houden dat het nog is te beurt mocht vallen om nog is in Zijn gemeenschap te mogen delen hier in de tijd. Daar soms alles denkt dat alles tegen haat (tegengaat).

De Heere mocht nog is al zijn volk en kerk neer zien dat verbrokkeld op de aarde ligt en verre van elkaar verwijderd is om dat gemeenschap leven gemist wordt. Hij alleen kan het toch maken. Zo is nu dat leven van Gods volk hier op aarde te roemen in onszelf dat is uitgesloten. Dus als wij roemen dan mogen wij wel in den Heere roemen die ons uit zo een grote nood en dood verlost heeft. Dan verstaat men er wat van in Gods woord, waar zouden we in roemen als in het kruis van onze Heere Jezus Christus. De Heere heeft mij nog een weinigje moet geheven om te schrijven daar ik de ene dag na de andere uitstel, dat het van binnen en van buiten zo donker is, soms en een lichtpuntje ziet, maar de Heere maakt het wel is hoet (goed) met zijn zelf door zijn dierbaar geloof.

De Heere mocht u veel ontdekkende genade schenken op de weg naar Sion om door de tijd en uit de tijd en zo naar de eeuwigheid. Dan zou geen inwoner druk en rouw wezen en zal dat volk dat daar zal zijn vergeven van ongerechtigheden. De Heere zij u hoet (goed) en nabij met vrouw en broeders.

Van harte beterschap. Vriendin en weduwe H. Murre.

3^e Brief

Geliefde vriendin.

U brief ontvangen en vernomen dat uw vrouw voorspoedig is verlost van een zoon. Ik was er mee verblijd. De Heere heeft ze er weer door geholpen in de ure dat het haar bange was. De Heere zegt in Zijn woord, met smarte zult gij kinderen baren en dat moet een ieder moeder ondervinden. Dat u er in de Heere mee eindigen mocht, dat het een zaad mocht wezen dat bei de Heere aangeschreven mochte wezen. Dat het een rechte Simeon mocht zijn om een Gods kerke te mogen dienen. Wat zou het groot zijn. De Heere mocht te samen op uw hart te binden. De Heere heeft grote dingen gedaan bij u, dat wij het opmerken mochten. Moeder en kind mogen gezond en mogen nog leven. Dan zijn de weldaden groot en een dankbaar hart moet geschonken worden. Het zou ons zoo betamen om met alles in hem te eindigen die de lof en ere toekomt. Want van ons zelf hebben en kunnen me (wij) de Heere niets toebrengen dat hem behaaglijk is. Want het loopt van onze kant zoo laag af. Want daar leert een mens wat van kennen niets uit ons maar al uit hem, zo gaan we naar Jeruzalem.

Mocht er soms wel is wat van zien en hebben; en dan heb ik weer moet om het hemelse Kanan binnen te zullen komen door hem die het voor zijn volk volbracht op holhoota (Golgotha) daar hij de schuld voor zijn kerk betaald heeft tot de laatste druppel toe. Hoedanig behoorden wij toch zijn in een heilige wandel. Verder alles wel.

Groeten weduwe H. Murre.

De Heere zijn nabijheid en gunste.

4^e brief

Nieuwdorp, Januwarie.

Geachte vriend en vriendin.

Uw briefje ontvangen en vernomen dat het u allen nog wel haat (gaat) welke een weldaad is van de Heere. Er recht of aanspraak hebben we er niet op want ons recht hebben we al in het paradijs verloren maar wij onze schepper allen hebben laten varen. Dan denk ik wel is, bij mij is er niets te vinden en Zijn goedheid is toch oneindig groot over een mensen kind die het anders niet doen als bederven van de morgen tot de avond, ja zelf onze slaap nog met zonde besmet met gedachten, woorden en werken. Want we zijn in zonden geboren en ontvangen van het uur van onze geboorte aan en dan zoveel mensen weg gemaaid worden door het oorlogsgeweld. We zijn doch niet beter dan deze. We hadden al lang in de groeve der vertering kunnen liggen maar dat heeft de Heere nog niet behaagd. Want het zijn toch zijn goedertierenheit nog dat we nog niet vernield zijn. Zijn trouw is groot over zulke ontrouwen als wij zijn. Mochten we er maar veel van hebben in deze veelzeggende tijden die we beleven. Want daar is toch al zoveel gebeurd in twee jaren tijds dat de Heere met zijn slaande hand over een land en volk is. En daar wordt zo weinig van gezien. Slagen en zegeningen helpen niet als de Heere er zelf niet in mee komt want hij maakt het altijd goed met zijn zelve en dan brengt hij alles mee wat voor de tijd en eeuwigheid van node is. Want in deze tijden die we beleven heeft het ons nog aan niets ontbroken. Het moet wel is nauwer als voorheen maar dan wordt zijn woord weer bevestigd gelijk er staat: de Heere zal in dat moeilijke leven zijn volk en erfdeel niet begeven. Zijn oordeel keert vol majesteit weder tot gerechtigheid. Als ik daar eens een blijkje in mag zien dan moet ik toch goedkeuren wat de Heere over ons brengt. Dan zeg ik, wat zou ik met Gods gunsten overlaan, die trouwe Heere voor zijne gunstbewijzen enzoverder. O, dat hij mij getrokken heeft uit die duistere kuil van zonde kwaad en ongerechtigheid, daarvoor eeuwig in moesten verzinken. Dat de Heere mezelf hiervan opzocht moet zijn eeuwige liefde, goedertierenheit en trouw. Dat hij van de buik en baarmoeder al op me neer gezien heeft, is nu verlopen zondag vier en dertig jaar geworden.¹⁸ Dan moet ik toch zeggen, lieve koning wat is toch dat u naar mij komt om zien die niet naar uw om zag. O dan kan ik geen woorden vinden om uit te drukken. Dat kan beter ondervonden worden dan uit te drukken.

Mochten u samen maar vele de Heere van node hebben om uw noden aan hem bekend te maken uit genade hem alleen de eer en de dankzegging in de eeuwigheid.

Vriendelijk dank voor uw gave. De Heere zegene u ervoor uit genade. Verder de groeten. Rika

5^e brief

Nieuwdorp 29 april

Uw brief zoo pas ontvangen. Ik was er zeer blij mee dat ik vernaam dat de Heere nog veel bemoeienissen met u maakt in deze veelbewogen tijden die wij beleven in het tijdelijke leven. Als wij om ons heen zien worden er al wat mensen weg gemaaid door het oorlogs zwaard, die geen genade tijd meer voor is. Wij zijn toch niet beter. Wat een voorrecht is dat toch voor zijn volk, dat de Heere door genade op ons neer gezien heeft. Had de Heere onszelf niet opgezocht, wij zouden uit hem van onszelven niet naar hem zoeken of vragen. Zo diep zijn we toch gevallen in ons Verbonds hoofd

¹⁸ Januari 1908

Adam. Maar nu nog weer hersteld kan worden door de tweede Adam namelijk Christus die het hoofd is van het genadeverbond. Daar we alle onze zonden en ellende, naarheid en donkerheid kunnen bijbrengen, hoe groot en veel ze zijn. Want het bloed van Jezus Christus reinigt van alle zonden.

Uit zelfervaring kan ik spreken en kan dat ook een ander aan bieden om maar tot die fontein te mogen komen die er geopend is voor de huize Davids en de inwoners van Jeruzalem. Want wat hadden wij nu alle zonden van Adams zijn nakroost samengebonden, dat bloed wist alle zonden uit. Mocht u er maar veel komen met uw schuld en nalatenheid en tekortkomingen bij hem brengen. Dat is toch zo lief plaatsje. Want op schuldbekentenis volgt schuld vergiffenis. O jongen, als dat nog is plaats mocht hebben bij u, wat zou het groot wezen. Wat zou u zingen van de wegen des Heeren aan een onwaardig schepsel. Vraag de Heere maar veel om ontdekkend licht want satan kan ons toch zo aanvallen dat we zo moeten zijn en komt ons op onze zwakke punten te wijzen om te zeggen daar moest u gepraat hebben en daar gezwezen hebben. Maar hij drijft hier de schapen altijd naar de herder en die zal ze wel helpen want hij is een liefderijk Vader die wel weet wat zijn kinderen van node hebben. Dat u maar veel al uw zaken aan de Heere mocht bekendmaken.

O in die eerste tijd die liefdetijd daar kan ik met aangenaamheid aan terugdenken, dat ik de Heere nawandelde in de bezaaide en onbezaaide wegen. O jongen houdt maar aan daar de Heere met u begonnen heeft. Het zijn Gods liefde keurlingen al gegaan zo het met u gaat. Denk maar u hebt nog geen 38 jaar krank gelegen als die man. Gods liefde woord zegt: houdt vast, heeft de moed niet verloren want God de Heere is goed voor wezen en weduwen; dat betoont hij nog elke dag. Het heeft mij ook nog aan niets ontbroken.

(Enkele zinnen niet te lezen)

6^e brief

Nieuwdorp Julie

Zeer geliefde vriend

Uw brief ontvangen en was er blij mee. Wat was het toch groot om die te mogen ontvangen. Het is toch maar een wonder dat er nog een is die over je denkt. En vernam dat u toch iets vooruit haat (gaat). De Heere mocht u weer op willen oprichten en weer spoedig met uw vrouw en kinders te samen mogen zijn en uw zelfs brood te verdienen. Het is voor haar toch ook zo druk, er is toch zo veel aan gelegen aan de tegenwoordigheid om kinders op te voeden. Salomo zegt de jeugd en de jonkheid is ijdelheid. En het neemt steeds toe in deze tijden die we beleven. De Gods verlatenhijt kun je overal in bemerken; of onder de waarheid is opgevoed, een mens leeft maar of er heen (geen) eeuwigheid aanstaande is. Zo blind en zorgeloos leeft men er op. De oorlog heeft de mens niet op zijn knieën gebracht maar verder van de Heere af, de goeden niet te na gesproken. Maar anders hoort en spreekt de jonkheid maar van vermaak en spel. De Heere mocht er over willen opstaan en er velen aan haarzelve willen ontdekken eer het te laat is. Gods liefde woord zegt, gedenk aan de schepper in de dagen van uw jongelingschap. Dat zal toch wel de beste tijd zijn, maar men stelt maar uit en leeft naar het goed denken van zijn zelfs en doet eigen zin en wil en drinkt de zonde in als water. Het doet me wel is wee als ik zie wat er al om gaat. Het is of de Heere de teugels op de nek legt en zegt, zondigt maar door.

Bij mij was er ook geen lust om de Heere te zoeken maar de Heere heeft mij opgezocht. ... En dan moet ik nog wel eens uitroepen, waarom was het op mij gemunt daar er zovelen gaan verloren die aan geen ontferming geeft. Dan ziet men een

onbekeerd mens toch wel met medelijden aan en vragen of de Heere ze mocht bekeren en begeven van de paden der ijdelheid af en de zonde werken willen verlaten.

En Gods kerk nog is mocht toenemen in een godzaligen wandel. Maar zelf leeft men zo ver van huis en dan kan er geen kracht van ons uit gaan. Wat moet ik in deze tijd beleven, zo ver van huis en van de Gemeenschap van mijn lieve Bruidegom die mijn ziel met ziel en lichaam heeft gekocht en met zijn dierbaar hartenbloed voor mij betaald heeft en mijn van al mijn zonden gewassen heeft en voor mij aan het kruis gehangen heeft en de losprijs betaald heeft en van het geweld des duivels verlost heeft. Van de week heeft dominee Fraanje in bij ons gepreekt. Hij heeft gepreekt uit Johannes 14 het laatste versje: sta op laat ons van hier gaan. Hij heeft lief gepreekt het was bemoedigd voor het volk die er deel aan heeft en bestraffend voor degenen die eigen doen en wil beleven.

Dat u veel de Heere mocht doormaken in het ziekenhuis en goed van de Heere mocht spreken. Als de Heere het heeft mocht, maak dan altijd nog groot...

En mocht nog wel eens aan hun voeten zitten want de hand kan toch van de voet niet zeggen ik heb u niet van node.

Verder de groeten. De Heere zijn nabijheid van harte toegewenst.

Weduwe H. Murre

P.S. enkele zinnen waren niet te lezen

7^e brief

Brief aan Joh. van Dijke¹⁹

Geachte vriend en kinderen, 13 januari

Door Gods goedheid nog gezond op heden, hopen van jullie het zelfde. Het is nog een wonder als wij op ons zelve zien, ons afmaken en ons zondig bestaan. Over de Heere hebben we niet te klagen maar over ons zelve, bij dagen en bij nachten. Word ik wakker dan moet ik maar zeggen: 'Lieve Vader, wat ben ik toch een zondig schepsel, ben je me nu nog niet moede?'

Het is verleden zondag 47 jaar geleden dat de Heere mij aan mezelve ontdekte, hoe ik mijn schuldbrief thuis kreeg. Dat ik niet wist wat met mij gebeurde. En moest maar inleven hoe ik tegen een goedertieren God gezondigd had en een rechtvaardig God die niet anders gedaan had dan goed, en ik niets dan kwaad. Had ik niet meer gezien dan een rechtvaardig God, dan had ik niet kunnen bestaan, dan zou ik voor eeuwig verloren moeten, naar Zijn goedertierenheid was er nog een weg van mogelijkheid om behouden te worden, en dan de Heere niet te kennen.

Moest maar tegen de Heere zeggen: *Onbekende God, ik kom eens zeggen hoe slecht ik het voor u af maak, bij dagen en bij nachten.* Maar de Heere wees mij niet af en zeide: wat had ge al de zonde van Adams nakroost saamgebonden dat bloed wist al de zonde af. Ik dacht dat de Heere mij wel zou wegsturen. Ik sliep in geen drie en een half week een nacht; mijn man weende over mijn geluk en ik over mijn ongeluk, want als de Heere een mens zijn ogen opent voor gevaar, daar wij in zijn, dan worden wij blind, van ver niet ziende en dan horen we roepen of de Heere onze blinde zielsogen eens openen wilt met die blindgeborenen.

¹⁹ Overgenomen uit De Wachter Sions, maart 2013

En dan de weg niet te weten om tot God bekeert te worden en zei: hoe raak ik toch mijzelf kwijt om Jezus voor een eeuwigheid eens recht te mogen kiezen.

O die strijd is niet te beschrijven en de weg niet te weten die tot het leven leidt. Daar moet wat strijd gestreden zijn en veel gebed gebeden zijn, zo lang wij hier beneden zijn en zal onze einde vrede zijn. De weg is nauw die tot het Leven leidt en weinigen zijn er die dezelve vinden. Want het is een nauwelijks zalig worden aan de mensenkant, maar mogen we het zien aan Gods kant. Dan is er mogelijkheid voor de grootste der zondaren. Paulus zegt in zijn brieven: *Ik de grootste der zondaren, maar mij is barmhartigheid geschied*. Oh vriend, ik mag het wel eens zeggen want na ontvangene genade blijven we toch een ellendig mens die God naar kroon en troon gestoten heeft en niet goed kan doen die geleerd zijn kwaad te doen. Wat moet de Heere toch in Zijn volk dragen, maar hoe we onze schuld voor de Heere mogen belijden, Hij stoot ons toch niet weg. Het is toch een liefhebbende Vader voor Zijn erfdeel en kinders hier op aarde. Dan mag ik toch geloven en weten dat ik een Borg heb voor mijn schuld, een God voor mijn hart en een liefderijk Vader, Die zorg draagt voor mijn tijdelijke noden en geestelijk leven. Dan mag ik wel zeggen: 'de Heere zal in dit moeilijk leven Zijn volk en erve niet begeven'. Hoewel ik door ouderdom mijn brood niet meer zelf verdienen kan, dan zegt de Heere: 'Heeft het u al eens aan iets ontbroken?'

En dan moet ik maar zeggen: 'Lieve Vader, 's morgens mag ik mijn eten op tafel zetten, 's middags en 's avonds de kachel aansteken voor de koude'. En nu ik niet meer kan werken zorgt die liefderijke Vader voor kleding en deksel en alles wat nodig is voor de tijd. En dan nog wel is eens moed krijgen om eens met mijn Borg en Zaligmaker te mogen aanlanden om dan eeuwig bij mijn lieve Vader te zijn, om niet te scheiden meer.

De Heere zij u goed en nabij voor tijdelijk en geestelijk leven. Moet altijd maar vragen of ik de minste van Zijn erfdeel te mogen wezen. Niet zomaar belijden maar beleven de praktijk van Godzalig. Ik heb er eens wat van mogen beleven en daar is het goed en dan wil men nog weer is wezen, maar daar kan me van onszelf niet komen maar moet er gebracht worden door onze lieve God en Verlosser.

Nu de groeten van uw vriendin,
weduwe H. Murre,
Nieuwedorp, Karunweg

Joh. Van Dijke was diaken in de Ger. Gem. in Ned. te St. Annaland. In de tijd dat de brief geschreven is, (ca. 1955) was hij weduwnaar. Op latere leeftijd trouwde hij met **Martina Goedegebuure**. Johannes had een langdurig ziekbed, maar een ruim sterfbed; 1963. Hij luisterde naar de kerktelefoon. Onder het zingen van Psalm 23 vers 2, ging hij 'uit het dal des doods naar het Hemels Jeruzalem'. Als Martina van haar man vertelde, klonk haar stem eerbiedig.

Martina was een vriendin van Jaantje Maat. Ze leefde in de eerste beginselen van het nieuwe leven. Door omgang met onder meer David Hage leerde ze een groot aantal bekeerde mensen kennen. Graag vertelde ze over het oude volk wat ze nog gekend had. Op 21 juni 2006 werd ze begraven door ds. F. Mallan.

JAANTJE MAAT

Jane Maat een zielsvriendin van Rika

Jane Maat was een dochter van Jan Maat en Magdalena Jacobusse, te 's Heer Arendskerke. Het gezin woonde later te Nieuwdorp.

Nadat de overige gezinsleden uit huis waren, bleef Jane over met haar vader die zij verzorgd heeft tot zijn einde. Tot het gezin behoorde ook Jan Janssen, geboren 1-11-1935, een zoon van Jane haar zuster Johanna Piernella. Jane heeft Jan vanaf klein kind met liefde opgevoed en als een tweede moeder verzorgd. Die band was wederzijds. Het gezin behoorde bij de Gereformeerde Kerk te Nieuwdorp. Jane had het daar niet meer naar haar zin toen alles steeds oppervlakkiger werd.

Op een keer ging vrouw Minderhoud-Walhout – een zuster van Janna Maas-Walhout uit Borssele - naar professor Wisse toe. Hij preekte in Middelburg in de Christelijk Gereformeerde Kerk. Zij vertelde, dat ze met iemand mee kon rijden en vroeg of Jane ook meeging. Zij is meegegaan en kon daarna niet meer naar de Gereformeerde Kerk toe. Eerst ging ze alleen 's avonds naar de Gereformeerde Gemeente.

Van haar familie heeft ze heel veel weerstand gehad. Ook haar vader, die het niet zo goed meer wist, stond achter haar broers. Zij was wel eerlijk en kwam altijd op voor recht. Zij vonden haar te zwaar. Ze kon het geloof wat velen bespraken niet van hen overnemen en dat zette heel veel kwaad bloed. Ze was toen ongeveer 42 jaar.

Ze begon te zien dat ze zonder God en zonder Christus was en daarom nog onbekeerd en ongelukkig. Dat werkte in haar een verlangen naar Gods gunst en gemeenschap. Ook begon ze te verlangen om onder de zuivere waarheid te komen waar God verheerlijkt wordt en een zondaar eerlijk wordt behandeld in overeenstemming met Gods woord.

Vanaf die tijd koos ze openlijk de kant van Gods volk en waarheid ondanks alle smaad, verachting en vereenzaming die daarmee samengaat. Ze heeft zich op den duur losgemaakt van de Gereformeerde Kerk. Zij moest toen wel opnieuw belijdenis doen bij de Gereformeerde Gemeente in Nieuwdorp. De belijdenisvragen leerde ze bij Adriaan Witte, de ouderling, die getrouwd was met **Jane Welleman**. Toen zij als lid aangenomen werd, was alleen haar zwager uit 's Heer-Arendskerke M. Hoogerland (getrouwd met haar zuster Maria) en Jan Janssen aanwezig. Dezen hadden wel veel begrip voor haar en wisten dat zij niet anders kon.

Jane Maat leefde in de eerste jaren van haar bekering in veel gevoelige uitlatingen en werkzaamheden naar de Heere. Ze kreeg veel gebedsverhoringen, ook in haar uitwendig leven.

Jane was gewend om in de Gereformeerde Kerk aan het Heilig Avondmaal te gaan. Die gang was voor haar niet zo psychisch zwaar belast als bij anderen die opgroeien in een gemeente waar bijna niemand aangaat. Kort na haar verandering ging zij aan het Avondmaal. Na de dienst wachtte Jane Welleman op haar. Wat ze zei tegen Jane Maat kwam hierop neer, 'dat de Heere het haar niet kwalijk zou nemen, want het kwam uit de liefde voort. De Heere zal je wel verder leren.' Jane Witte-Welleman werd de geestelijke moeder van Jaantje Maat.

Jane had een aangebonden leven in haar binnenkamer en veel worstelingen aan de genadetroun. In de Voorzienigheid kreeg zij veel uitreddingen. De preken die zij mocht beluisteren in Nieuwdorp en verre omgeving waren haar tot zegen en verkwikking.

Adriaan Witte en Jane Welleman

De dood van Jane Welleman en van de oude Rika in 1964 was voor Jane Maat een zeer groot verlies. De Heere gebruikte het een en ander om haar uit de gevoelige werkzaamheden te zetten.

Langzamerhand kreeg zij een andere gang in haar leven en meerdere ontdekking. Ze werd uit haar gevoelige gestalten gezet de met een levendig Godsgemis werd ze werkzaam naar Christus. Die missende en uitgeteerde zielsgestalten werden niet zo veel meer gehoord en begrepen in de Gereformeerde Gemeente. Daardoor voelde ze zich ook aangetrokken tot leraars bij de Oud Gereformeerde Gemeenten en Ger. Gemeenten in Ned. waar ook nog leraren waren die na alle ontvangen weldaden een ziel weer in haar gemis plaatsten. En die ook de kennis van de onderscheiden Personen op de preekstoel verklaarden.

Dikwijls vertelde ze haar innerlijk verlangen in het gebed, met ongeunstelde woorden op z'n Zuid-Bevelands: 'Zou U mij alstublieft nog eens een blijkje van Je lieve gunst willen geven? Ik voel me toch zo onbekeerd ik kan het niet vertellen hoe ongelukkig en leeg dat ik mijn eigen voel. Ik heb het toch zo diep laten liggen. Zou het voor zulk een nog kunnen? Ik heb geen geloof van mijn eigen, hoor. Het is allemaal schuld, schuld en nog eens schuld en er is van mijn kant geen verwachting.'

Maar als ze iets ruimer was gesteld zei ze soms: 'Ik heb het weer eens mogen geloven dat Die van Boven van mijn zaakjes afweet. En dan is het net alsof Hij zei: zeg het nu nog maar eens. En dan kon ik zo makkelijk mijn hart uitstorten. En dan zei ik: kiek er maar eens in, Heere; U weet toch waar het mij om te doen is. Je kan het geloven en je kan het late, maar Die van Boven hoor me de woorden spreken. Maar dan gaat er wat aan vooraf, hoor; want ik was glad aan een einde. En ze zeiden van binnen: er is nog nooit wat van God bij geweest. Je hebt je eigen bedrogen. En toen die woorden: *op uw noodgeschrei, deed Ik grote wonderen*. En toen werd dat harde hart daar onder verbroken en toen zei ik: Heere, afijn, dienik Je dan nog aan mij, aan zó een als ik bin? En dan kreeg ik zo'n laag pleksje. En toen kwam er nog volk en daar heb ik het nog eens tegen mogen zeggen, hoe goed God nu voor mij was. Maar nu is het weer weg hoor, en ik kan er weer niks van bekijken', enzovoort.

Jaantje werd lid in de Geref. Gemeente in Ned. te Middelburg. Ze logeerde dan vanaf 's zaterdags tot 's maandag bij een vriendin. De eerste 2 jaar waren goede jaren. De Heere liet Zich niet onbetuigd en gaf oefeningen in het geloof. Maar zoals de weg des Heeren altijd gaat, het ging naar de diepte. Een Euroclydon (Hand. 27) trof de gemeente, die niet enkele weken duurde, maar enkele jaren. De oven van beproevingen waar ze ingebracht werd in kerkelijke omstandigheden, was zeer zwaar. Van nature was ze op gezelligheid gesteld. De Heere gebruikte echter deze tuchtroede voor haar om meer aan zichzelf ontdekt te worden. Dikwijls klaagde ze over opstand, onverenigdheid en moedeloosheid. Daarbij werd ze steeds zwakker en door oververmoeidheid voelde ze zich meestal heel ellendig. Ze bleef liggen in haar zelfde zielslegering, in haar armoede en gemis en als een buitenstaander.

‘O, wat of wij in Adam geworden zijn in die diepe bondsbreuk, dat kan ik glad niet zeggen. Hoe diep dat we gevallen zijn, daar voel ik bij ogenblikken wat van. En dan niet onder dat lieve Wezen te kunnen komen, dat is een hel van binnen. Om God Gód te kunnen en mogen laten, daar zal het over gaan. Om zo als de grootste der zondaren te komen; en dat is nu voor mij onmogelijk. Eén kruimeltje van dat geloof, daar zal het om gaan. Wat er vroeger gebeurd is, daar kan ik glad niet meer inkomen. Dat is allemaal bedekt. Het is net alsof er nog nooit niks aan mij gebeurd is. En dan dat harde hart dat wil maar niet buigen. Dan zeg ik, hoe kom ik nog ooit tot God bekeerd? O die onmogelijkheid; ik weet het niet meer. Bidden? Ik kan het glad voor geen bidden houden. Wat loopt het toch laag af. Dat heb ik nooit kunnen denken. Ik lig 's nachts wat te draaien en dan gaat er heel wat in me om. En dan zeggen ze van binnen: jij met je zwakke lichaampje kan wel zó weg wezen. En ik kan niet zeggen, dat het geen waar is. En dan hé, dan! Want dan sta ik nog voor eigen rekening en dan zal ik voor eeuwig verloren moeten gaan....’

Wanneer er dan werd gezegd, dat ze toch niet alles ontkennen mocht en dat ze geloof nodig had, antwoordde ze meestal vrij vinnig: ‘Maar daar zie ik nu niks meer van. En geloof, geloof, ... ik kan makkelijker met mijn handen aan de sterren komen, dan dat ik zou kunnen geloven. O, dat is me toch zo verborgen; hoe verborgen dat is! Dat kan ik toch niet vertellen. Voor die of die, zie ik het goed liggen, maar hoe zal dat nog met mij aflopen?’

Wanneer haar gezegd werd dat het zo noodzakelijk is om uit alle werkzaamheden gezet te worden, opdat er plaats zou komen voor het Borgwerk van Christus, dan werd ze wakker. ‘Ja, dat versta ik. Nét, wij moeten overal van afgebracht worden, anders dan is er geen plekke voor de Middelaar. Dat voel ik hier van binnen. Eerst sterven aan de wet, anders kan het niet. En daar verstaan de mensen mij niet meer in, hé. Ze begrijpen me niet; ze zijn allemaal rijk en verrijkt. Zij doen het met hun verstandje en daar kan ik het niet meer meedoen. Nee, dat is het ware niet. Ik ben onbegrepen.’

In het laatst van Jane haar leven ging de weg des Heeren door afbraak en verdriet. Ze voelde zich als een kip in een kippenhok, waar ze de pik op hebben. Kaal gepikt, vuil en onooglijk en opgesloten voelde ze haar einde naderen. Omdat ze niet meer langere alleen kon zijn werd ze in huis genomen door een familie in Middelburg. Daar werd ze verzorgd tot haar dood. Eens zei ze: *De Heere heeft beloofd voor me te zorgen tot aan en in het graf.* Dat is ook financieel gebeurd. Omdat ze geen vaste inkomsten genoot, was ze afhankelijk van de Voorzienigheid. Nu, een betere Verzorger kun je nooit treffen. In het laatst van haar leven kreeg ze tamelijk veel geld. *Dat is voor m'n begrafenis*, zei ze dan. De laatste weken werd ook haar verstand minder, maar er bleven enkele dingen fris en groen: liefde tot de Heere en Zijn kinderen, het welzijn van de Kerk, gemeenschap met Gods volk in diverse kerkverbanden; hoop op God,

smeekgebeden, wachten op de Heere; geloof in Christus als Zaligmaker, die ze had leren kennen.

Circa een halfjaar voor haar dood kreeg ze deze woorden:

Al loopt uw pad ook door de zee;

U zullen als op Mozes beê,

Geen golven overstromen.

Daar werd ze bij bepaald, maar ze begreep pas later dat dit op de Doodsjordaan zag. Met de bede op haar lippen: *Heer, ai maak mij Uwe wegen, door Uw woord en Geest bekend*, bereikte ze de overkant van de Doodsjordaan op 20 april 1983.

De engelen kwamen en brachten haar in Abrahams schoot. Na haar sterven werd in de kerk een preek gelezen van Smytegelt over *het sterven van de arme Lazarus*. Al de kentekens die hij daar opsomt, werden in haar leven gezien en gehoord.

Haar begrafenis werd beëindigd op het graf te Nieuwdorp met deze woorden:

Daar zal Gods volk weer wonen naar Zijn raad,

God eeuwig hun Zijn volle gunst betonen,

Daar zullen zij, Gods knechten met hun zaad,

Zij, die Zijn Naam beminnen, eeuwig loven.

Psalm 69: 14

12. DE ZANGERS AAN DE OEVERS VAN DE GLAZEN ZEE

Door

ADRIANA JACQUES-SCHENK

gehuwd geweest met

Hermanus JACQUES

Nagelaten aan mijn dochter

Maria Elizabeth JACQUES

Genealogie van Adriana Schenk

Adriana geboren te Rotterdam 24-1-1869 en overleden te Rotterdam 19-4-1940, op 71 jarige leeftijd. Ze is een dochter van Arie Schenk (geb. 1-2-1837 te Hillegersberg) en Jacoba van Geenen, beiden op 41 jarige leeftijd overleden. Adriana was de vijfde van de negen kinderen.

Adriana is getrouwd met Hermanus Jacques (Sjakes) op 28 november 1894 te Rotterdam; werd geboren te Rotterdam 15-1-1845. Hermanus' 4^e huwelijk met Adriana vond plaats op 28-11-1894. Uit voorgaande huwelijken leefden nog 3 kinderen.

Kinderen:

1. Maria Elizabeth Jacques 1897-?. Geboren te Rotterdam 11-12-1897, gehuwd met Jacob Tempelman
2. Jacoba Ariena Jacques 1899-?
3. Hermina Hendrika Christoffelina Jacques 1900-?
4. Hermanus Jacques 1901-1902
5. Hermanus Samuel Jacques 1906-1907

INLEIDING

Al jaren terug werd ik in mijn ziel door de lieve Heilige Geest aangedrongen om neer te schrijven, wat de Heere mij, onwaardige deed ondervinden. Vanwege mijn onbekwaamheid leek mij dit echter onmogelijk. Totdat ik op een tijdstip kwam, dat de Heere mij genadiglijk uit de breuk van land en volk, kerk en staat, kwam te zetten. Enige dagen daarna kwam de Heere mij zoetelijk voor dit werk in te winnen; en de Heere stelde mij de vraag of Hij het niet waardig was. En ik werd verlegen en beschaamd. De Heere bepaalde mij er toen bij, dat ik dat lieve Wezen daarin zou beproeven, en dat Hij mij voor dit werk bekwamen zou. Waaruit ik ook verstaan zou dat het de wil des Heeren was. Toen ben ik verwaardigd geworden in dezen op Hem te mogen leunen; en zelfs onder het schrijven heb ik Zijn zoete liefde mogen ondervinden.

De Heere geve, dat het nog menigeen in zulke wegen een riem onder het hart moge zijn tot eer des Heeren en tot ter nederwerping van het rijk van de satan. Dat doe de Heere om Zijns Naams wil.

Getekend door de Weduwe H. Jacques.

Rotterdam 5 juni 1920

De wonderen en uitnemende liefde aan mij onwaardige bewezen, het is zoet en bitter; beide zaken zijn er in te vinden.

Ik ben geboren te Rotterdam, 24 januari 1869, uit ouders, die met niet anders zich bezig hielden dan het bedenken van aardse dingen. Zelfs nooit had ik over God horen spreken, en ook niet gehoord, dat er een volk op aarde was, dat de Heere vreesde. Zo groeide ik op, maar had toch al jong bij ogenblikken een indruk, dat er iets verhevens boven mij moest wezen, en was dan bang zo te moeten sterven.

Ik nam mij voor om op zondag geen geld uit te geven en ook goed te willen zijn. Ik wist toen niet, dat een mens enkel kwaad is van nature. Op andere tijden bezweek ik weer voor de verzoeking.

Zo heb ik geleefd tot ik elf jaar was; toen overleed mijn vader op 41-jarige leeftijd. Twee jaren na mijn vader overleed mijn moeder, eveneens 41 jaar oud zijnde. Nu was ik wees geworden met een broertje van bijna vier jaar, een zusje van acht jaar en een van zes. Wij kwamen nu te Rotterdam in het Hervormde Weeshuis. Daar had ik ook af en toe nog indrukken, maar die waren ogenschijnlijk al spoedig geheel verdwenen.

Totdat ik zestien jaar was; toen poogde ik mijn leven te beteren, maar hoe beter ik zijn wilde, hoe erger het met mij werd. En hoewel ik er geen erg in had, zat de vorst der duisternis daar ook niet stil.

Want toen ik pas in het weeshuis kwam, porde de satan mij al maar aan om mijzelf te vergiftigen. Ik heb dit ook gepoogd door werkelijk vergif in te nemen, zonder er echter, wonder boven wonder, enig letsel van te hebben ondervonden.

Tijdens deze periode kwam diezelfde stem mij ook nog in te blazen, *dat het tevergeefs was God te dienen en Zijn wacht waar te nemen* (Mal. 3 : 14). Ik werd in blindheid en snoodheid door de verleiding des satans overrompeld en ging alle mogelijke moeite doen om mijn geweten tot zwijgen te brengen. Dat ging niet gemakkelijk. Ik had voorheen nooit Gods Naam ijdel gebruikt; dat durfde ik toen niet; maar nu ging, ik, snode rebel, om mijn geweten tot zwijgen te brengen, vloeken op de vreselijkste wijze. Ja, ik ging nog verder.

Overtuigingen

In het Weeshuis moest ieder zijn belijdenis doen; ik dacht, als ik nu mijn belijdenis doe, dan ben ik van alles af. Tegen dat ik achttien jaar zou worden, zou ik dan mijn belijdenis doen; maar wat gebeurde er? Toen ik op de naaikamer, waar ik naaide, de zon op de bank zag schijnen op de plaats, waar ik zou gaan zitten, kreeg ik tegelijk te zien, dat wanneer God also niet in mijn hart kwam schijnen, ik dan voor eeuwig verloren ging. Ontzettende gedachte! Toch wist ik niet wat te doen. Want zoals ik in het begin reeds gezegd heb, had ik nooit geweten, dat er een volk bestond, dat door God de Heilige Geest geleid werd.

Daarom zei ik: *ach, God, hoe moet ik zijn, en wat moet ik doen?* Daar kreeg ik te zien, dat al mijn genegenheden naar de wereld gekeerd waren. Uit de benauwdheid ging ik aan het roepen om hulp en onderwijs, en ging Gods Woord onderzoeken. Soms was ik hopeloos en moedeloos; want ik dacht: *God zal naar mij niet horen*. Ik kon met niemand over iets spreken, want al de meisjes om mij heen waren naar de wereld gekeerd. Soms dacht ik om het roepen tot God maar te staken. Maar als ik het uit moedeloosheid opgaf, zuchtte het in mij, en ik bevond dat hetgeen ik neerlegde, toch in mij doorging. Daar begreep ik niets van; en kon dan niet nalaten tot God te zuchten. Eens kwam Psalm 32 : 5 met kracht op mijn hart en zonk in mijn ziel: *Wil toch niet stug, gelijk een paard weerstreven; enz.*

Het was mij vreemd te moede, maar ik begreep niet hoe het kwam, daar ik nooit had gehoord, dat iemand met een waarheid lopen kon. Ik moest er gedurig bij stilstaan, tot eindelijk de dag aanbrak, dat ik mijn belijdenis voor God en mensen moest afleggen. Mijn hart sloeg mij van ontzetting; want ik wist nu dat ik daar stond voor de ogen van een alwetend God, en durfde op al de vragen, die de leraar stelde, geen ja te antwoorden. Ik dacht dat er zo'n snood verhard schepsel op de ganse aardbodem niet was, en werd zeer beangst en benauwd.

Zo liep ik te zuchten in de benauwdheid tot God. En de goede hand Gods bracht mij in die tijd onder het lieve volk des Heeren; door wonderlijke omstandigheden werd die weg voor mij geopend. Ik keek er vreemd van op, dat er nog meer mensen waren, die met hun zonden worstelden, daar ik nooit van tevoren geweten had, dat er zulk een volk van God was.

O, wat was dat gemakkelijk en aangenaam, dat er een volk op de aarde was, dat mij verstond. Gods Woord kreeg ik zeer lief. En ik wees soms (in het verborgen) met mijn vingers de woorden Gods aan om er op te pleiten. Eens had ik het zo benauwd en riep God aan om ontferming. Toen kwam er zo lief in mijn hart dalen, wat er staat in Psalm 138 : 4: "*Als ik omringd door tegenspoed*", enz.

Daar had ik in die dagen veel troost uit; dat deed mij werkzaam blijven. Dan was ik eens meer benauwd, dan weer meer bemoedigd. Zo is dat gegaan met mij, tot ik twintig jaar was, en het weeshuis verliet.

Zodra ik in een dienst was, vier dagen uit het Weeshuis zijnde, werd ik hard ziek; mijn voeten zwollen op, zodat ik er niet meer op staan kon. Acht dagen nadat ik het Weeshuis had verlaten werd ik naar het grote ziekenhuis gebracht. En daar lag ik, vanwege mijn verloren staat zeer bang, én als ik uit de benauwdheid tot God riep, werd ik erbij bepaald, *dat de Heere geen lust had aan mijn dood of ondergang, maar in de bekering en leven* (Ezech. 33 : 11). Dat dreef mijn ziel uit tot de Heere. Toen werd ik bepaald bij Psalm 116, en het was mij daar zo zoet, dat ik in de betrekking, die ik er op kreeg, wegsmolt; en heb wel tijden gehad, dat ik het niet laten kon de hemelpoort te bestormen vanwege de zoetheit die ik dan wel gevoelde, en de noodzaak van bekering.

Na enige tijd kwam ik weer enigszins hersteld uit het ziekenhuis, en daar ik eigenlijk te zwak was om te werken, heb ik nog slechts één jaar gediend, en in dat jaar kreeg ik nog wel eens uitgedreven te worden tot de Heere. Eens op een nacht, toen ik in de benauwdheid tot God riep, werd ik bepaald bij Psalm 68 : 10: *Geloofd zij God met diepst ontzag*, enz.

O, *Hij kan en wil*, daar werd mijn ziel zo mee uitgedreven, en het was mij in die tijd een riem onder het hart. Van lieverlede raakte ik die uitgang weer kwijt en werd weer zeer bedrukt. In die tijd ging ik bij mensen inwonen, daar ik wegens zwakte niet meer werken kon. Daar gebeurde het, dat ik dierbaar lief bepaald werd bij 1 Corinthe 1:24-31. Deze schriftuurplaats bracht mij zeer in de behoefte en tevens in bewondering, en ik genoot veel van die woorden der waarheid. Ik had er toen nog geen erg in, dat ik de inhoud der zaken moest leren kennen, want dat zag ik alzo niet vanwege mijn doodsstaat.

In die tijd had ik zulke hemelse gezichten in het Woord van God, dat ik werkelijk zo dwaas was te denken, dat ik nu niet meer verloren kon gaan. Wat is de mens blind en dwaas. Hij heeft ten enenmale alle kennis Gods verloren, en is dood in zonden en misdaden. Hij zou gewis zijn ziel wagen om een ontzaglijke eeuwigheid aan te doen, zo maar met de woorden der waarheid, als de Heere Zelf hem niet verder kwam te ontdekken en voor de ere Gods in te winnen.

Tegen dat ik 23 jaar was, werd ik bepaald bij Job 14 : 4: "*Wie zal een reine geven uit de onreine? Niet één.*" En het antwoord des Heeren kwam tot mij uit Jesaja 44 : 20: "Hij voedt zich met as, het bedrogen hart heeft hem terzijde afgeleid; zodat hij zijn ziel niet redden kan, noch zeggen: Is er niet een leugen in mijn rechterhand?" Ik ontroerde, en uit de benauwdheid riep ik tot de Heere. En toen toonde de Heere mij, dat er een uitwendige roeping en een inwendige roeping was, en dat de Heere een uitverkiezing naar de genade had. *Gelijk geschreven is, Rom. 9 : 13: "Jakob heb Ik liefgehad, en Ezau heb Ik gehaat."*

O, wat werd mijn ziel benauwd; ik dacht, dat alles tevergeefs was, want ik zou toch geen uitverkoren vat wezen. Mijn ziel werd vijandig tegen de Almachtige. O, het hinderde en benauwde mij zo, dat ik zulk een vijand was tegen dat hoge, heilige, goeddoende Wezen. En hoe meer mij die vijandschap hinderde, hoe erger het werd. Het hellevuur van mijn eigen leven was in mijn hart ontstoken, en ik kon vanwege mijn doodsstaat mijzelf er niet van ontdoen. Ten laatste werden er zulke godslasterlijke vloeken van binnen in die poel geworpen door de satan, onder de toelating Gods, dat het mij steeds een wonder was, dat de vloeken er vanbuiten niet uitkwamen. Ik was soms stom van smart over mijn lage staat tegenover zo'n goeddoend Wezen, en kon niet begrijpen, dat een heilig God mij, snood hellewicht, niet verteerde. O, als ik naar bed ging durfde ik niet te gaan slapen, want ik dacht niet meer wakker te zullen worden, en dan eeuwig in de hel.

En als ik soms in slaap viel van afmatting (daar ik ook vreselijk aan kiespijn leed in die acht maanden van helleangst en benauwdheid der ziel), schrok ik zo geweldig, dat ik had durven slapen, en kon niet begrijpen, dat Hij mij nog niet lang, had weggestormd, volgens Zijn eeuwig recht, naar de eeuwige verdoemenis. Want ik gevoelde, dat dit rechtvaardig zou zijn geweest.

Openbaring van Christus

In die helleangst kwam er een geluid in mijn ziel, als het gerommel van de donder; zo vreselijk was die stem; en sprak in mij uit Psalm 50 : 22: "Verstaat dit toch, gij godvergetenden, opdat Ik niet verscheure en niemand redde." O, ik was zo benauwd van die hoge, heilige God, en ik ontroerde voor Zijn geduchte Majesteit. En wat moest ik, die zich leerde kennen als een vijand van God en Goddelijke zaken, beginnen! O, elk ogenblik kon Gods rechtvaardig zwaard mij doden. Die zondagmiddag werd ik ingeleid in Jesaja 59 en leerde daaruit verstaan, dat de waarheid bij mij ontbrak, en ik enkel bedrog was. En dat ik dat lieve Wezen, beledigd had; daar kreeg ik Gods recht te zien, dat heilig en rechtvaardig is en ik kreeg het lief. Ik kreeg zo een pijnlijk gevoel in mijn ziel, dat zo een heilig, lief Wezen mij, onwaardige, drie en twintig jaar had gedragen, dat ik in mijn onwaardigheid uitriep: "Heere, draag zo een snood rebel nu niet langer. O, verteer mij maar, Heere, want ik kan niet hebben, dat Uw lief Wezen mij langer draagt."

O, daar raakte ik even mijzelf kwijt, en kreeg een welgevallen in de straffen mijner ongerechtigheid, volgens Leviticus 26 : 41. Ik dacht daar niet anders; of de grond zou zich openen om mij voor eeuwig te verteren, volgens Numeri 18 : 31-33. En ik werd zo verwonderd, dat die hoge, heilige God mij niet verteerde. Toen ik in die toestand zo gebogen lag voor God, liet Hij, dat lieve Wezen, mij, ellendige afwijker zien, dat indien de Heere mij had willen verteren, Hij dat allang had kunnen doen; maar de Heere bepaalde mij deze waarheid: "*Ik ben de Weg, en de Waarheid, en het Leven,*" volgens Johannes 14 : 6a, en kreeg daar klaar te zien, dat voor, zulk een snood rebel, als ik was, nog een weg was van ontkoming.

O, mijn ziel lag daar zo laag voor God gebogen, en het was mij daar zo zoet voor God gebogen te liggen; ik zou daar wel eeuwig willen blijven liggen. Dat ik daar zaligmakend bediend was wist ik echter in het minst niet.

Maar daar ik nu zag, dat ik grondeloos lag, werd er daarna een Godsgemis in mijn ziel geboren, dat mij af en toe uitdreef naar de troon der genade beleefde: God te moeten missen en toch te kunnen missen. En dan was het soms in mijn hart zo wonderlijk, en kwam met kracht die waarheid in mij: "Hoor, en uw ziel zal leven," volgens Jesaja 55: 3. Maar ik was zo leeg van God en Goddelijke zaken, dat ik maar uit moest roepen: "Heere, doorboor mijn oren, en ontsluit mijn hart eens om Uws Naams wil." O, dacht ik, mocht ik de Heere eens recht leren kennen, zoals des Heeren volk dat leert, en vroeg dan aan de Heere, of Hij mij maken wilde zoals ik wezen moest. Als een onderwerp, om mij zelf kwijt te raken bij de Heere in de schuld.

Toen ik nog eens weer zo voor des Heeren aangezicht kermde in benauwdheid der ziel, kwam dit Psalmvers in mijn hart: "Hoe wonderbaar is Uw getuigenis," enz. (Psalm 119: 65). Vooral de twee laatste regels uit dat vers dreven mijn ziel tot de Heere om Hem om wijsheid en geestelijk verstand te smeken. Menigmaal bracht mij dit in 't verborgen op mijn knieën, en dan bad ik heel dikwijls met de profeet uit Psalm 119: 14: "*Och, dat ik klaar en onderscheiden zag,*" enz.

Dan had ik zo'n behoefte om de Heere eens recht te leren kennen, en dan was ik soms zielsbedroefd. Want ik vond het dan wel rechtvaardig, als ik de Heere moest missen, maar o, het was mij zo smartelijk Hem te moeten missen. Mijn hart stortte soms tranen van weedom.

In zo'n toestand ging ik eens naar de kerk. En terwijl ik binnenkwam werd er gezongen Psalm 73: 1: "*Ja waarlijk, God is Isrel goed*", enz.

Ik zakte onder dat Psalmvers voor de Heere weg, vanwege mijn onwaardigheid tegenover de goedheid Gods. Zó zelfs, dat ik niet meer wist, dat ik in de kerk zat. Ik hoorde verder niet meer zingen of preken, want mijn ziel was zo opgetrokken in het niet voor God, dat, toen aan het einde van de dienst de mensen opstonden om de zegen te ontvangen, ik weer tot mijzelf kwam en niet begripen kon, dat ik al die tijd in de kerk had gezeten. Zo werd af en toe mijn ziel werkzaam gemaakt en kreeg dan behoefte om uit mijn ongeluk en totaal gebrek te leren roepen.

Toen ik op een keer mijn oog op een kat sloeg, zei een kind des Heeren tot mij: "Zeg meid, waar kijk jij zo naar?"

Ik antwoordde: "Naar die kat."

Zij vroeg: "Hé, waarom?"

Mijn hart schoot vol. "O", zei ik, "als die kat eenmaal dood is, dan is er een eind aan; maar ik rampzalige zondaar was ik maar die kat. Want o, God eeuwig te moeten missen, hoe smartelijk, want hoe zal ik Hem kunnen missen!" O, mijn ziel kromp ineen van smart en weedom, en zeide ik: "Heere, het is wel rechtvaardig, want ik hoor in de hel thuis, maar o, U eeuwig daar te moeten vloeken" En daar smolt ik onder weg en gevoelde, dat het wat zou wezen, naakt voor een heilig en rechtvaardig God te moeten verschijnen, en dan onbekeerd...!

En zo is het dan gegaan, de ene tijd zakken voor de Heere en dan weer met smart doorstoken worden. Tegen dat ik zesentwintig jaar was, ben ik in het huwelijk getreden met een weduwnaar met drie kinderen. Toen ik dan gehuwd was, had ik soms zulk een zielensmart vanwege het Godsgemis, en daar ik mijn eigen diep bederf meer leerde kennen, leerde ik enigmater de begeerte des vlees kennen en de vloek Gods uit de bondsbreuk. O, ik had mij bij tijden, vanwege schaamte voor God, wel

onder de aarde willen verstoppen, volgens Psalm 139: 7: "Waar zou ik heengaan voor Uw Geest, en waar zou ik heenvlieden voor Uw aangezicht?"

In die toestand vroeg mij eens een dominee of ik geen kennis had aan de Heere Jezus. Ik zei dat niet te hebben. Hij antwoordde, *dat ik in die weg om de Heere Jezus moest verlegen worden*. Dit bracht mij in verlegenheid voor de Heere en ik vroeg wel eens aan de Heere om raad. Maar ik was er voor mijzelf zo mee in de war gebracht, en er werd zo'n vijandschap in mijn hart ontstoken door de vorst der duisternis, dat ik de spranken van mijn diep bederf op een smartelijke wijze leerde kennen. Ik durfde op het laatst niet meer in het gebed tot de Heere te naderen. En evenmin durfde ik het aan iemand van Gods volk te vertellen, want mij dacht, zulk een schandaal als ik ben, is er op de ganse aardbodem niet te vinden.

In die toestand, naar ziel en lichaam benauwd, kwam ik eens op een gezelschap. En daar zat ik bij een zieke vriendin. Een ziekenverpleegster deelde daar mee, dat zij een tijd gekend had, dat zij in haar hart zo'n vijandschap had gevoeld en gewaar was geworden tegen de Heere Jezus, dat het haar in die tijd zo benauwde. Daar zij echter van mijn benauwde toestand niet afwist, omdat ik die niemand bekend dorst te maken, zat ik verslagen voor de Heere, hoewel ik er niet over sprak.

Maar toen ik thuiskwam, moest ik het uitwenen voor het aangezicht des Heeren. En ik kreeg daar te geloven, dat als er van Zijn lieve kinderen geweest waren, die uit zulk een weg uitgeholpen waren, er dan ook voor mij nog hoop was. O, wat mocht ik toen de genadetroon aanlopen, en wat proefde ik soms een zoetigheid op het zien van de aanbidding van de tweede Persoon in Zijn lief, dierbaar getuigenis. In die toestand mocht mijn ziel eens even ademscheppen, maar slechts heel kort, en daarna zat ik weer met mijn gevoel, gezicht en kennisneming van mijn verloren staat op het wrak van mijn eigen leven in het midden der baren. O, wat was dat soms benauwd.

Op een dag dat ik geen uitkomst meer zag, kwam de vorst der duisternis mij verzoeken, en daar ik, blinde worm, niet kon zien van welke kant het kwam, viel ik in de poel mistrouwen en vertwijfeling. Hij zei dan tot mij: Als gij een uitverkoren vat was, dan zoudt gij niet lopen in zulk een toestand. Ziet gij wel, dat gij een verworping zijt? Zult gij nog langer God vermoeien met uw gebeden; de Heere kan ze niet rieken, Hij walgt ervan, volgens Job 8: 14 en Amos 5: 21. "Van dewelke zijn hoop walgen zal, en zijn vertrouwen zal zijn een huis der spinnenkoppen." O, snood schepsel, houd toch op met bidden. God kan zich immers niet met u bemoeien; gij zijt immers een verworping.

Mens, ga de wereld maar weer in, want al uw roepen helpt niets. En als ge dan de wereld dient, en God wil u trekken, dan kunt ge zelf zien of ge een uitverkoren vat zijt. Want nu zijt ge op zijn schoonst genomen een huichelaar, volgens Job 8: 13b: "De verwachting des huichelaars zal vergaan." O, wat had ik het benauwd. Ik dacht, hoe durf ik, vermetele dwaas, nog op God hopen. Laat ik dan maar, dacht ik, de wereld maar weer ingaan.

Toen zei de verzoeker: ja maar dan moet je het doen.

O, zei ik, *wat moet ik dan doen?*

Toen kwam de satan alle gemakelijkheden van de wereld te vertonen. Met ontzetting sloeg mijn ziel dat gade, en ontroerde er zo geweldig van, dat ik op het laatst uitriep: *O nee! dat kan ik niet doen*. Het smartte mij aan mijn ziel vanwege dat lieve Wezen, en mijn ingewand werd ontroerd vanwege de bestrijding van de satan. Maar ik kreeg een gebed in mijn ziel van de Heere, en tot Hem weer uitvloeide, volgens Hooglied 8: 1a: "Och, dat Gij mij als een broeder waart, zuigende de borsten mijner moeder."

Wel, wat zijt Gij alles voor mij geweest, o Heere, riep ik uit; Gij hebt Uzelf van mij nooit onttrokken. Wat een eeuwig wonder. Heere, ik gevoel Uw tere liefde. "Ontwaak, noordenwind, en kom, gij zuidenwind, doorwaai mijn hof," volgens Hooglied 4: 16a. Ach, ik werd verslonden onder zoveel uitlatende liefde des Heeren, en zat het grotelijks te bewonderen.

Toen ontdekte de Heilige Geest mij dat die dierbare Heere Jezus aan het kruis gehangen had tussen hemel en aarde voor een schuldig volk, met Zijn doorboorde handen en voeten. En ik werd gewaar in de geest, dat Zijn bloeddroppelen op de aarde afdropen en werd bepaald bij Zacharia 13: 6b: "Het zijn de wonden, waarmee ik geslagen ben in het huis Mijner liefhebbers."

O, wat was mijn ziel verbaasd en verwonderd over zulk een liefde tegenover zulk een snood rebellig schepsel als ik was. Ik kreeg duidelijk en klaar te zien en te gevoelen, dat ik maar voor loon gearbeid had, en leerde dat als blinkende zonden voor dat lieve, hoge Wezen kennen, en was daarom ook de oorzaak van Zijn wonden; dat smartte mij tot in het diepst mijner ziel en ik riep uit: "Wee nu mijner, dat ik zo gezondigd heb," volgens Klaagliederen 5: 16b. Mijn ziel lag daar plat voor God op de aarde en was vanwege de waardigheid Gods in mijn onwaardigheid doorstoken van smart en weeën.

En toen sprak de Heere Jezus van het kruis Zelf tot mij, zoals geschreven staat in Jesaja 53: 5: "Hij is om onze overtredingen verwond, om onze ongerechtigheden is Hij verbrijzeld; de straf, die ons de vrede aanbrengt, was op Hem, en door Zijn striemen is ons genezing geworden." Mijn ziel zonk toen in aanbidding neer voor de Heere Jezus, en ik zag, dat Hij een afgezonderd volk had, en dat de Heere mij bij dat volk had gerekend.

Daar zag ik, *dat er blijdschap was bij de engelen Gods over één zondaar, die zich bekeert*, volgens Lukas 15: 10. En ik zag, welke tranen er bewaard werden in Zijn fles, volgens Psalm 56: 9b. Dat waren die tranen, die geschreid waren om de smart van de onteringen Gods. Drie dagen heb ik in Zijn liefdesuitlatingen mogen verkeren, en werd in die tijd ingeleid in de lofzang van Zacharias, berijmd: 1 en 4.

In die dagen was ik telkens opgetrokken. En na die drie dagen kreeg ik door het licht des Heiligen Geestes te zien, dat ik 'voor de brug op doorwerkende zaak stond'. Dat ik wel had mogen leren inzien, dat de Heere de vloek op alles had gelegd door de bondsbreuk in Adam, vanwege het vlees in de begeerlijkheid, maar dat ik persoonlijk in de bondsbreuk niet was ingeleid en dat het gegaan was over dagelijkse schuld. Ook, dat de Heere de wonden had uitgehaald en verbonden en Zijn lieve Godshand ter genezing in het onderwijs had aangelegd. Uit dat geestelijk onderwijs werd er een roepen en smeken geboren aan de troon der genade om door het licht des Heiligen Geestes genadiglijk om Zijns Naams wil ontdekt te mogen worden aan de bondsbreuk in Adam; om alzo mijn erschuld te leren kennen.

Soms had ik zulk een betrekking om langs zulk een eerlijke bloedweg te Heere Jezus als grond te leren kennen. Ik was op het langelaatst krank van betrekking in liefde tot de tweede Persoon, in het gemis, zodat ik er mee op het randje van de eeuwigheid heb gelegen, en de dokter zei, *dat ik de avond niet zou halen*, wegens hartverzwakking. Ik was toen ruim zesentwintig jaar. Maar de goede hand Gods was over mij en kwam op mijn ziekbed mij, bij ogenblikken zo liefelijk te verkwikken met Zijn nabijheid, dat het soms was als de bruid, Hoogl. 2: 6 en 8: 3: "Zijn linkerhand zij onder mijn hoofd en Zijn rechterhand omhelze mij." Naderhand ben ik naar het lichaam weer van het ziekbed mogen verrijzen door de wil des Heeren.

Toen ik weer heel wat beter was naar het lichaam, had ik op zekere dag, overal waar ik was in huis, zulk een doodslucht om mij heen, die al sterker werd, zodat ik van benauwdheid naar buiten ging om lucht te scheppen. Echter week ook daar die doodslucht niet van mij en ik kreeg deswege uit de benauwdheid tot de Heere te roepen.

En de Heere toonde mij Zijn lankmoedigheid en geduld tegenover mij, daar ik het mijn leven lang niet anders maken kon, vanwege mijn doodstaat, dan zonden op zonden te stapelen van de aarde tot de hemel, en de Heere het gedurig van mij aanschouwen moest; en nu ik even die doodslucht rook, kon ik het er niet eens bij houden. Toen kwam de vraag in mijn hart, of het dan geen eeuwig wonder was, dat de Heere mij in mijn doodstaat droeg? En nu ontsloot de Heere deze waarheid in mij uit Psalm 111: 3: "Uit de baarmoeder des dageraads zal u de dauw uwer jeugd zijn." Ik werd toen door de Heere zo zoetelijk ingewonnen en er onder vernederd.

Volgens Psalm 42: 8a zag ik, *dat de afgrond roept tot de afgrond, bij het gedruis Zijner watergoten*. O, wat zag ik daar des Heeren oneindige liefde tot mij, en dat de Heere Jezus gewillig was om mij uit die afgrond van naamloze ellende te willen helpen en vertroosten; daarom was het een grondeloze liefde; want het was liefde zonder eind of paal. O, wat had ik daar de Heere nodig, om Hem meer en meer te leren kennen. Ik gevoelde mij innerlijk zo hulpbehoevend; en ben zo werkzaam geweest tot zondags.

En 's avonds op een gezelschap zijnde, en sterke betrekking hebbende in mijn ziel op de Heere Jezus, vroeg iemand aan mij, of ik een versje op wilde geven. Waarop ik uit de innige betrekking opgaf Psalm 27: 3: "*Och mocht ik in die heilige gebouwen*", enz. Als wij dat uitgezongen hadden, was de behoefte zo sterk in mij in betrekking tot de Heere Jezus, dat ik op dat gezelschap niet kon blijven; want ik was zo zielsbedroefd in het gemis, dat mijn ziel alleen wenste te zijn om uit de zielsweeën tot de Heere in het verborgen te schreien, of ik Hem vinden mocht.

En weer thuis gekomen zijnde, kreeg ik de Heere aan te lopen volgens Psalm 34: 3: "*Zij sloegen 't oog op God*," enz.

En de Heere kwam mij zo lief en dierbaar te tonen Zijn algenoegzaamheid. O, wat had mijn ziel daar een betrekking op. Ik had hem wel willen nemen daar, maar o, ik lag handenloos en voetenloos vanwege mijn verloren staat. Hij was mij als een wandelaar die zijn liefde verklaarde en voorbijging. O, het gemis was nog groter dan eerst, en deze waarheid uit Lukas 1: 53 kwam in mijn ziel: "Hongerigen heeft Hij met goederen vervuld, en rijken heeft Hij ledig weggezonden." Waarop ik te zien en te gevoelen kreeg, dat er nu plaats gemaakt moest worden voor de Heere Jezus in mijn ziel, door de Heilige Geest. En mijn ziel werd ingewonnen voor de vrijmacht des Heeren, en mocht er onder wegzakken als een onwaardige, die alles verbeurd en verzondigd had. Zo werd ik uit genade van stap tot stap geleid.

Eens lag ik 's nachts te slapen en werd wakker. Ik had het gevoel alsof ik door iemand was wakker gemaakt. Toen kreeg ik de tegenwoordigheid des Heeren te gevoelen aan mijn ziel, en mijn ziel boog voor de majesteit Gods, en Zijn lieve Heilige Geest voerde mij aan. Ik dacht te bezwijken vanwege de majesteit Gods. En de Heere liet mij zien en gevoelen, dat de koorden van eeuwige soevereine liefde uit de eeuwigheid afhingen in mijn afgrond, waarin ik door eigen schuld gezonken lag. De liefde des Heeren was zo sterk over mij, dat ik niet anders dacht of het natuurlijk leven zou een einde nemen; zo verviel mijn lichaam vanwege de autoriteit en hoogheid Gods. En toen ik dacht te sterven in de liefde en door de grote ontroeringen die mijn ziel bevingen, viel een diepe slaap op mij.

's Morgens daarop werd mijn ziel weer werkzaam gemaakt, en toonde Hij mij, volgens Prediker 11: 3, laatste gedeelte: "In de plaats waar de boom valt, daar zal hij wezen." Ik kreeg te zien, dat mijn man zijn broer, die toen ('s woensdags) nog niet ziek was, sterven zou. Dit gebeurde inderdaad 's zaterdagsmorgens, nadat hij een paar dagen ongesteld was geweest.

Toen de Heere mij dat 's woensdagsavonds van mijn zwager liet zien, toonde de Heere mij Zijn vrijmacht, en dat Hij soeverein was en deed wat Hij wilde. En dat Hij daarom met Zijn liefdekoorden in mijn ziel was afgekomen, om mij daarna met beproevingen (ook uit Zijn liefde) tot de Heere te drijven. Mijn ziel kreeg nu zulk een behoefte om onder de beproevingen geoefend te mogen worden. En mijn ziel boog onder de wil des Heeren en onder Zijn wijze leidingen. Dit kwam de Heere op de proef te stellen.

Kort daarop liep ik zwaar van mijn vierde kind, waarover ik het met de Heere niet eens was. Geheel die tijd door gevoelde ik mij schuldig en moest mijzelf aanklagen als het grootste monster, dat er op de aardbodem was. O, ik was in die tijd soms verlegen voor de Heere, dat ik zulk een snood, rebellig schepsel was; zodat ik soms het Woord Gods niet dorst te lezen. En als het volk Gods dan bij mij kwam, durfde ik niet uit mijn ongeluk te spreken, daar ik bang was, dat zij zich aan mij stoten zouden, als zij wisten hoe het bij mij lag. In die tijd moest ik mijn ongeluk maar in het verborgen bij de Heere betreuren. Het smartte mij in die tijd zeer, dat ik dat lieve Wezen, daar geen feil aan gevonden werd, zo onteerde. Die zonden en die smart wist echter in die tijd niemand dan de Heere alleen. O, wat vond ik God rechtvaardig, en de alwetendheid Gods, die in die tijd in mijn ziel levendig gevoeld werd, deed mij al die tijd schuldig voor God verkeren.

Aan het einde van die tijd, de laatste dag, dat de tijd vervuld was, werd mijn ziel ingewonnen door de invloeiende liefde des Heeren, zodat ik het bijna niet dragen kon. Mijn ziel was opengegaan als een roos, en ik kon maar niet begrijpen, dat de Heere zoveel liefde aan zulk een snood rebel wilde uitlaten, en wilde van schaamte en verlegenheid mijzelf terugtrekken van de Heere. Toen ontsloot de Heere deze waarheid in mijn hart: "Doch degene, die niet werkt, maar gelooft in Hem, die de goddelozen rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend, tot rechtvaardigheid." (Rom. 4: 5). O, wat was ik die gehele dag verwonderd. Want ik was uit mijn zielenmart, waarin ik zoveel maanden verkeerd had, op een golf van eeuwige soevereine, uitlatende liefde gezet die dag.

En toen het avond werd, ongeveer ruim een uur voor de geboorte van mijn vierde kind, lag ik op bed een uur lang zo hevig te schudden, dat er niet anders gedacht werd of de dood zou een einde aan mijn leven maken. Het licht mijner ogen was een uur lang weg, zodat ik gedurende die tijd niets kon zien. Tevens was ik zo gesloten in mijn ziel, dat ik niet anders dacht dan dat het voor eeuwig mis was. En roepen uit die doodsstaat kon ik niet. Maar inwendig was ik mij goed bewust van mijn ongeluk. Als ik nu zo ongeveer een uur blind op bed had liggen schudden, gebeurde het dat mijn lichaam opeens tot rust kwam, en het licht weer terugkwam in mijn ogen. En de weeën kwamen. Toen kwam de Heere mijn ziel te ontsluiten met Psalm 51: 3, eerste gedeelte:

*'t Is niet alleen dit kwaad, dat roept om straf,
Neen 'k ben in ongerechtigheid geboren;
Mijn zonde maakt mij 't voorwerp van Uw tooren,
Reeds van het uur van mijn ontvangnis af.*

De smart van mijn ziel kon niet opwegen tegen de smart van, mijn lichaam. Want de weeën werden zieleweeën, en ik achtte daar die vreselijke lichaamssmart niets bij vanwege de zielestrijd. En toen de laatste wee doorbrak, vloeiende er liefelijk en zoet in mijn ziel uit Jesaja 66: 8, laatste gedeelte: "Maar Sion heeft weeën gekregen, en zij heeft haar zonen gebaard." Op dat ogenblik, zeer zwak zijnde, raakte ik vanwege de overstelpende invloeiende liefde Gods buiten mijzelf. Toen ik weer tot mijzelf gekomen was, moest ik de Heere maar bewonderen, want anders kon ik daar niet.

Enige weken later kreeg ik veel werkzaamheden met mijn karakterzonden. Deze vond ik ontzettend. Maar af en toe werd ik verwaardigd van de zonden tot het bloed te mogen vluchten. O, als mijn ziel dan eens weer voor de Heere in mocht vallen, dan was het mij zo zoet gebogen te mogen liggen aan Zijn voeten. Ik liep in die tijd veel met smart en zorgen vanwege mijn zonden, en kon niet vatten hoe bij zulk een Godonterend kwaad, God aan Zijn eer zou komen, en verstond daar niet, wat er geschreven staat in Psalm 40: 8 en 9; waar de Heere door de mond van David sprak: "Toen zeide Hij: Zie, Ik kom, in de rol des boeks is van Mij geschreven. Ik heb lust, o mijn God om Uw welbehagen te doen, en Uw wet is in het midden Mijns ingewands." Naderhand moest ik dat langs de afgrond van mijn eigen leven leren kennen. Mijn ziel was zo op een heilige handel en wandel gesteld, en ik leerde mij juist zo smartelijk ongelukkig kennen tegenover dat lieve, heilige Wezen zodat ik mij soms schaamde voor de Heere.

In die tijd had ik veel behoefte om de Heere Jezus te mogen leren kennen als Profeet, Priester en Koning. En naar die mate, dat ik door het licht des Heiligen Geestes leerde walgen van mijzelf, kreeg ik in mijn ziel aandrang langs zulk een weg in de ambten van de Heere Jezus. Mijn ziel was soms zeer behoeftig, en kon geen rust vinden dan alleen aan de voeten van de Heere Jezus.

Toen ik zo verkeerde, was ik ruim achtendertig jaar, en was op een vrijdag bijzonder aangedrongen tot de Heere. Mijn ziel werd werkzaam met Rom. 8: 34, laatste gedeelte: "Die ook ter rechterhand Gods is; die ook voor ons bidt." En intussen ik die woorden op mijn hart kreeg, kreeg ik behoefte aan Zijn priesterlijke bediening en mocht toen zien, dat ik al twee jaar benauwd was geweest, omdat het op mijn hart had gewogen, hoe God in mij aan Zijn eer zou komen; en ook dat dit een bewijs was, dat ik Hem als zodanig niet kende. Ik ontroerde. *Heere*, riep ik uit, *heb ik mij daarmee bedrogen?* En ik had niet geweten, dat ik een heimelijke grond had.

Maar toen zag ik het klaar. En het was mij als iemand, die in één ogenblik van alle leunsels en steunsels afgeslingerd werd. Ik hield mij nog op de been met roepen om hulp des Heeren tot zondag.

Toen ontdekte de Heilige Geest mij, blinde worm, dat ik buiten alle ware grondslagen lag, en dus buiten Christus. O, wat was dat vreselijk in de kennisneming. Want omdat ik mijzelf in mijn blindheid bedrogen had, kon God in Zijn recht mij rechtvaardig veroordelen. Maar het vreselijke voor mij was, dat ik de Heere Jezus moest missen, en dat voor eeuwig. O, Gods lief getuigenis zegt er zo van in Hooglied 8: 6b en 7: "De liefde is sterk als de dood, de ijver is hard als het graf; hare kolen zijn vurige kolen, vlammen des Heeren. Vele wateren zouden deze liefde niet kunnen uitblussen; ja, de rivieren zouden ze niet verdrinken; al gaf iemand al het goed van zijn huis voor deze liefde, men zou hem ten enenmale verachten."

Zo was het met mij toen gesteld. Van zondagmiddag tot dinsdagmiddag heb ik ontzettende uren doorgebracht; die kunnen haast niet doorleefd worden, laat staan beschreven. Indien er dan ook geen verborgen ondersteuning was geweest, dan had ik

het gemis niet kunnen doorleven, hoewel ik die ondersteuning toen niet zag; want ik zag daar niets anders, dan dat ik rechtvaardig de Heere Jezus moest missen, en dat kon ik niet.

O, mijn hart was gebroken; en als er dan weer een wee in mijn ziel kwam, dan bezweek ik bijna van smart. Eten of drinken of slapen kon ik niet meer in die dagen. En de wanhoop, vanwege het gemis van de Heere Jezus, maakte zich dinsdagmorgens geheel van mij meester. Ik riep uit die wanhoop tot de Heere om hulp, en zei: *Ach Heere, geef mij Jezus, of ik sterf.* Zijn zoete blikken te moeten missen was mij ten enenmale onmogelijk. Intussen dat mijn ziel tot de Heere schreide, kwamen deze woorden tot mij uit Gal. 3: 10: "Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der Wet, om dat te doen. O, Heere, zei ik: *Gij zijt rechtvaardig, en Heere, Gij doet geen onrecht. Maar, o dierbare Heere Jezus, hoe zal ik het maken, als ik U, naar dit eeuwig recht, eeuwig zal moeten missen. O, ik kan U niet missen, en toch zal ik U dan moeten missen.*

O, vanwege dat gemis van die dierbare Heere Jezus, riep ik de klacht uit van Jeremia 4:19, eerste gedeelte: "O, mijn ingewand! Ik heb barenswee; o, wanden mijns harten! mijn hart maakt getier in mij, ik kan niet zwijgen." Zo lag mijn ziel in weedom en smart voor des Heeren aangezicht. Toen kwam dit woord uit Jesaja 26: 20 tot mij: "Ga in uw binnenste kamer, en sluit uw deur achter u toe; verberg u als een klein ogenblik, totdat de gramschap overga."

Mijn ziel schokte in mij op en neer; ik kon het in de kamer niet uithouden en ging naar bed, en lag met mijn aangezicht naar de wand. En daar bleef ik alleen over tegenover een rechtvaardig God, met het gemis van de Heere Jezus.

Toen werd ik in de geest opgetrokken en zag de Heere Jezus staan aan de rechterhand Gods. En ik riep uit: *Dierbare Heere Jezus, Ik kan U niet missen!* O, mijn hart dreigde te barsten van smart. *O, Heere, U te moeten missen en niet te kunnen. Heere, wel is het recht, maar hoe zal ik U kunnen missen!* Daarna sprak God, de eerste Persoon in het Goddelijke Wezen tot mij: *Gij hebt voor mijn eer willen zorgen, dewijl Mijn Zoon Mijn wil volbracht heeft. Omdat Ik God ben, kan Ik geen gemeenschap met u hebben.* Toen zag ik, dat God, die een heilig Wezen was, met mijn ziel geen gemeenschap kon hebben. En ik zag, dat als God Zijn heiligheid voor mij verzaakte, Hij geen God was. Daarna werd ik verwaardigd voor een rechtvaardig God te mogen buigen; o, wat was dat gemakkelijk. Ik riep in aanbidding uit: *O, Heere, Gij zijt een rechtvaardig God en een heerlijk God. Gij zijt te prijzen tot in alle eeuwigheid.* Het was daar een aandoening in mijn ziel vanwege Zijn Goddelijke autoriteit. Hoe zoet was mij dat. Mijn ziel had zichzelf uit de hof van Eden gezondigd, maar lag geborgen onder de onderwijzingen des Almachtigen. Als ik daar dan verwaardigd werd te mogen buigen onder het recht van God, werd ik opgeraapt door de Heere Jezus, en Hij zeide tot mij: *"Ik heb alles volbracht, wat God kan eisen; Ik heb de ganse wapenrusting aan."*

Bewondering beving mijn ziel, en ik kan er niet anders van zeggen, dan dat ik daar veilig aan Zijn hart mocht rusten.

En zo droeg Hij mijn ziel voor het aangezicht des Vaders. En de Heere sprak tot mij uit Hoséa 6: 2 en 3a: "Ik zal u na twee dagen levend maken, de derde dag zal Ik u doen verrijzen, en gij zult voor Mijn aangezicht leven. Dan zult gij kennen, en gij zult vervolgen om de Heere te kennen."

O, mijn ziel aanbad de Heere, en de Heere sprak wederom tot mij uit Mattheüs 10: 32 en 33: "Die Mij belijden zal voor de mensen, die zal Ik ook belijden voor Mijn Vader, die in de hemelen is; maar zo wie Mij verloochend zal hebben voor de mensen, die zal Ik ook verloochenen voor Mijn Vader, die in de hemelen is." En mijn ziel smolt in

bewondering des Heeren weg, dat Hij zo grote liefde aan Mij, onwaardige, wilde ten koste leggen, en ik mocht uitroepen, hetgeen in Rom. 11: 33-36 beschreven staat: "O, diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods! Hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen en onnaspeurlijk Zijn wegen. Want wie heeft de zin des Heeren gekend, of wie is Zijn raadsman geweest? Of wie Hem eerst gegeven, en het zal hem wedervergouden worden? Want uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen. Hem zij de heerlijkheid in eeuwigheid. Amen.

Zekerheid van de verzoening met de Vader

Mijn ziel was dag en nacht vervuld met de roem des Heeren. Ik was alsof ik nooit geen zonde had gekend of gedaan. Daar heeft mijn ziel zeven maanden in verkeerd. Ik was soms zo zalig opgetrokken, dat ik, wanneer ik tot anderen sprak, dacht, dat de Heilige Geest sprak. Ik had nog geen separering in het onderwijs daarin, dan nadat de Heere mij dat leerde. Daarom had ik in die dagen geen erg in mijzelf, zat soms halve nachten Gods getuigenis na te speuren, en dikwijls waren de bladzijden nat geschreid, vanwege de invloeiende liefde des Heeren. In die tijd leerde ik hoe weinig kennis ik had van het' Woord des Heeren. En mijn ziel had in die tijd nergens anders behoefte aan dan aan het onderzoeken van Gods lieve Woord; naderhand ook wel de geschriften van Gods oude knechten, maar dat was later. In die tijd zag ik een oceaen in Gods getuigenis, die opsprong om mijn ziel te verkwikken.

O, die apostel der liefde, die Johannes, wat had deze een betrekking in de geest om het geestelijke na te speuren! Daar werd ik bijzonder bij bepaald. Eens werd ik echter bepaald bij die woorden uit Johannes 7: 37 en 38: "Zo iemand dorst, die kome tot Mij en drinke. Die in Mij gelooft, gelijkerwijs de Schrift zegt, stromen des levenden waters zullen uit zijn binnenste vloeien." O, die nacht had mijn ziel toch zulk een gemeenschap met de Heere Jezus, en behoefte aan geestelijk onderwijs; en dan af en toe zo'n hemels vermaak in; het woord, dat uit Christus' mond uitging. Als ik Zijn dierbaar Woord las, hing ik door de Heilige Geest aan de Heere Jezus Zijn lippen, want het waren levende, zoete woorden voor mijn ziel.

In die zeven maanden was ik bijna onbekwaam om mijn roeping in mijn huishouding waar te nemen; ik deed het aller-nodigste wel, maar meer uiterlijk en onbewust; ik kon er geen rekenschap van geven, want mijn ziel had hemelse spijzen. Soms had ik alles werktuigelijk in mijn huishouding gedaan, zonder er enigszins bij te zijn.

Aan het einde van die zeven maanden had ik in mijn slaap een ontdekking, die toen ik wakker werd doorwerkte. Ik zag dan in mijn droom, dat ik uitgeteerd op een stoel, zat, en ik was verwonderd over, mijn uitgeteerde beenderen, en er kwam in mijn slaap met kracht tot mij: *Gelijk uw lichaam verteerd is, also zal de vertering van uzelf in u doorleefd worden*, zie Jeremia 13. Gelijk de gordel van Jeremia nergens meer toe deugde, also zou ik mezelf leren kennen.

De stem die tot mij kwam in mijn slaap, en de zaak die mij voor ogen werd gesteld, ontroerden mij zo, dat ik wakker werd en opstond, op mijn stoel neerzonk en in verwondering uitriep: *Ach Heere, wat mag dat gezicht zijn?* Ik was verbaasd over zulk een nachtgezicht. Toen werd ik in de Geest opgetrokken, en kreeg mijzelf te zien met lichaam en geest. Toen sprak de Heere tot mij: *Mensenkind, wie is dat lichaam en die geest?*

Ik zeide: *Heere, dat ben ik zelf*. Daarna kreeg ik in die optrekking te zien, dat mijn geest uit mijn lichaam uitging; het was dus een lijk.

En de Heere vroeg mij andermaal: *Wat is dat?*

En ik zeide: *Heere, dat is mijn lichaam*. En ik kreeg te zien, dat wanneer de geest tot God keert (volgens Pred. 12: 7), de mens er uit is; geheel de verantwoordelijkheid tegenover die heilige God. Al ons denken en doen, alles wat de mens uitmaakt in de zondige bewegelijkheid des levens is dan weg. Toen zag ik, dat het lichaam de mantel is van onze geest; dat wij dus belichaamde geesten zijn, en dat de engelen, die gevallen waren, duivelse geesten zijn, en dat de engelen Gods ook geesten zijn. Dat *God een Geest is*, volgens Johannes 4: 24: "God is een Geest, en die Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid."

Als ik dus was opgetrokken en in al deze dingen werd ingeleid, sprak de Heere met kracht tot mijn ziel uit Rom. 8: 16: "*Gods Geest getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn.*"

Toen deze woorden van de Heere tot mij kwamen, kwam ik tot mijzelf, en ontroerde vreselijk. Ik kreeg te zien, als God mijn geest bediende, ik dan door de Heilige Geest sprak, en omdat ik gedacht had, dat wanneer ik door de Heilige Geest sprak, de Heilige Geest dan sprak, ontroerde ik zo. En ik riep uit: *Lief Wezen, nu heb ik onwetend Uw lieve Heilige Geest, smaadheid aangedaan*. Op dat ogenblik dacht ik niet anders of het was voor mij eeuwig verloren.

De Heere trok mij echter wederom op en leidde mij in, in het eeuwig zoen- en zoutverbond, dat Hij met de Zoon voor de grondlegging der wereld gemaakt had. Tevens werd ik bepaald bij Psalm 139: 9: *Gij hebt, wijl niets Uw oog weerhoudt*, enz. Ik kreeg te zien, dat ik in de eerste Adam valbaar was, maar dat ik, in de tweede Adam, Jezus Christus, gerekend zijnde, niet afvallen kon. Want anders was het nu met mij voor eeuwig afgelopen geweest. Maar de Heere toonde mij, dat Hij dit voor mij en al Zijn volk voorzien had. Wat een wijsheid en diepte van grootdadigheid Gods kreeg ik te zien en te gevoelen, te proeven en te smaken, volgens Zijn aller-dierbaarste gangen met mij, blind, dwaas schepsel. Waarin opgesloten ligt, volgens 2 Cor. 5: 19: "Want God was in Christus de wereld met Zichzelven verzoenende, hun zonden hun niet toerekenende, en heeft het woord der verzoening in ons gelegd." En om nu die eeuwige, vrije soevereine liefde uit te drukken, daar is de taal te arm voor. De eeuwigheid zal er voor nodig wezen om het wonder te bewonderen.

Na die zeven maanden, die nu geëindigd waren, ben ik nog zeventien maanden in de roem Gods geweest, dat ik niet afgesneden was. O, ik was soms zo hemels gesteld, mijn ziel werd steeds voller om Zijn goedheid te vermelden en te roemen. Van de zonden had ik in die tijd geen last, want ik had zulk een hemels vermaak in die heerlijke weg, dat ik het iedereen aan moest prijzen. En al had ik toen duizend of meer jaren zo mogen leven, dat zou mij zaligheid geweest zijn. Want als de anderen 's nachts slapen, sliep ik slechts weinig, maar was ook 's nachts veel bezig vanwege de honger naar Gods Woord om Zijn lief getuigenis te onderzoeken; in dat alles was mijn vermaak, en daarbij was de Heere het Leven van mijn geest. Slapen was in die tijd bijzaak; mijn vermaak was in de waarheid. Geen honing kon 't gehemelte beter smaken. Zo was ik gesteld, toen de Heere van lieverlee, ongemerkt zou ik haast zeggen, de zangtijd en blijdschap door de intrekking van Zijn licht veranderde, en te zien kreeg, waar ik uit geleefd had.

Toen ik eindelijk het gemis gewaar werd, was ik nergens meer mee te troosten, maar was ten enenmale troosteloos. Vier volle weken heb ik in de benauwdheid gekropen in verborgen plaatsen voor de Heere, in gemis en zielesmart; en leerde een verborgen God aanlopen als een waterstroom. Ik wenste vanwege Zijn grote en heilige Naam, dat ik nooit die lieve Naam op mijn lippen had gehad, waardoor ik de Heere vertoornd had. Want dat dacht ik, moest de oorzaak van die verberging zijn. Daar ik echter niet

zeker wist waarom de Heere geweken was, werd het dag en nacht een worstelen aan de troon der genade om de oorzaak te leren kennen. *Heere, zei ik soms, al is het nog zo smartelijk, en al komt Gij met een toornig aangezicht, als er soms iets bij mij is, dat U onteerde, openbaar het mij; liever dan U te moeten missen in het onderwijs.*

Eens, na die vier vreselijke, smartelijke weken, toonde de Heere mij, dat Hij mij naar Babel gevoerd had om het *Vaderrecht*, dat de Heere op mij had, te leren kennen. Ik wist en verstond toen niet wat er gebeuren moest. Maar ik gevoelde, dat de Heere het niet met mij eens was; dat merkte ik wel aan het antwoord, dat ik van de Heere ontvangen had. En omdat ik blind was in die toestand, werd er toen een roepen geboren tot de Heere om ontdekkend licht. Want had ik zo in dat Godsgemis moeten blijven liggen, dan was ik er zeker onder bezweken. Allen, die hiervan ooit iets ontmoet hebben, kunnen dat heim- en zielswee vatten. Daar was een aandrang, een heilig kinderlijk dringen en dwingen aan en tot een Zich verbergend lief Wezen, Wiens onderwijs ik niet missen kon, en die mij zo vertroeteld had. Maar zelfs Zijn kastijdende hand ware mij liever geweest dan die verbergings.

Op een nacht kon ik het, vanwege mijn ongeluk, in bed niet uithouden en riep in de benauwdheid en nood tot de Heere, en zeide: *Heere, lieve, dierbare Heere, wilt U mij verteren, dan zijt Gij rechtvaardig; maar, o Heere, mijn God, verheel mij toch niets, maar laat mij toch weten, waarover Gij toornig op mij zijt en Uzelf mij onttrekt.*

Toen werd ik die nacht door de Heere bij mijn afkomst bepaald, en werd ingeleid in Ezechiël 16, het gehele hoofdstuk door. En ik werd gewaar, dat God, die de hemel en de aarde en alles wat op de aarde wriemelt gemaakt had, tot een nietige made en worm, tot hiertoe geleid, wilde spreken. O, het deed mij, vanwege de waarde van dat lieve Wezen zulk een pijn aan het hart, dat ik van smart en weedom uitriep: *Och Heere, had mij toch in mijn loop gestuit; snood, blind, ondankbaar schepsel dat ik ben. O, hoe vreselijk is dat, lief, dierbaar Wezen. Hoe kunt Gij, zulk een heilig Wezen, zo'n snood schepsel dragen. O, mijn eigenwillige godsdienst, die mij ontdekt werd, smartte mij zo. En toen de Heilige Geest dat 16^e vers van Ezechiël 16 tot mij richtte, was het of mijn hart zou barsten van smart. Ik kon niet vatten, dat de Heere met zulk een gruwel als ik was, Zichzelf nog in wilde laten, en viel daar als een gebroken mens in bewondering voor de Heere neer.*

De Heere kwam mij verder verklaren het recht, dat Hij op mij had, en zou uitrichten, zoals er verder in Ezechiël 16 na het 16^e vers beschreven staat. En ik vond de Heere God zo rechtvaardig, want het smartte mij aan mijn hart vanwege de ere Gods.

Toen het tegen de morgen liep, toonde de Heere mij, dat ik zelf in plaats van Samuël geofferd had op de hoogte, hetwelk toch het werk van de priester was. En daar zag ik eigen- en Godswerk van elkander scheiden met het scheuren van Samuëls mantel, 1 Sam. 15: 27. Ik kon het mij dan ook niet indenken, dat mijn adem mij niet ontnomen werd, dewijl de Heere wist, dat ik zulk een snood schepsel was. O, ik had zulk een smart, dat ik bijna bezweek. Ik leerde mijzelf kennen als een onbesneden Filistijn. Ook kreeg ik daar te zien, dat alles wat op de aarde was, tot de ere Gods was geschapen; maar dat de mens, zoals ik er één was, niet beantwoordde aan de ere Gods; en dat wist Hij, dat lieve, dierbare Wezen. De bomen staken hun takken tot ere Gods naar boven, en de vogels zongen hun lied ter ere Gods, maar alle vlees had zijn weg verdorven. O, alles wat ik zag in de natuur was nieuw, en ik was een oude zondares, en schaamde mij voor dat hoge en heilige Wezen, die mij recht en naar Zijn beeld gemaakt had. Ik kreeg in die beschaming zijnde te zien, dat ik volgens Eféze 2: 12, *geen hoop hebbende en zonder God in de wereld, en buiten de verbonden der belofte was.*

Toen was de aarde zo leeg voor mij, dat ik het uitschreeuwde als een barend. In die toestand van schaamte en gemis werd ik naar bed gebracht, en heb daar drie vreselijke dagen en nachten doorgebracht. Nee, het bed verzachtte mij daar niet; het was mij als een vuurvlam, omdat ik daar als een onwaardige doorbrenger op lag; en God liet zulk een dwaas leven. O, dacht ik, hoe kan het zijn! Zulk een hoog en heilig Wezen, dat ik, vermetele dwaas in mijn blindheid door eigenbedoeling onteerd had. Hoe kon het zijn: zulk een aller-dierbaarst Wezen; hoe kon ik zo wreed zijn en God onteren! O, ik werd in die drie dagen en nachten van smart doorstoken, en werd in die dagen ingeleid in Openbaring 6. Daaruit werden de zegelen Gods in mijn ziel ontsloten. En ik, arme dwaas, had dit niet alléén kunnen doorleven, hoewel ik die verborgen ondersteuning niet zag. Het was een tijd des angstes en der benauwdheid. En Hij liet mij leven, daar Hij toch rechtvaardig was. O, op elke uitgieting van de openbaring van ieder zegel moest ik uitroepen: *Rechtvaardig is de Heere, de Heere der heirscharen.*

Het deed mij toch zulk een leed de Heere beledigd te hebben met mijn eigenwillige godsdienst, zodat ik uitriep: *O Heere, was ik maar nooit geboren.* Want geboren te zijn om die lieve en dierbare Naam eeuwig te onteren, dat smartte mij tot in het diepst mijner ziel. O, die niets gevoeld en ondervonden heeft van die waarde Gods, die kan deze zaken onmogelijk vatten.

Toen ik dan in die onwaardigheid voor God lag, werd ik gelijk de verloren zoon in de gelijkenis (Luk. 15: 21), en was niet meer waardig, dat de Heere naar, mij omzag en een kind van Vader genaamd te worden. En wat gebeurt er?

De Vader ontsluit Zijn hart, voert mij door die deur, zoals er staat, in Johannes 10: 9: "Ik ben de deur; indien iemand door Mij ingaat, die zal behouden worden; en hij zal ingaan en uitgaan en weide vinden. En toen ik daar door de Vader, door die deur gebracht werd, welke was Christus, werd mijn ziel, in vernedering en heilig ontzag aan de voeten van de Heere Jezus neergelegd.

En de Heere Jezus sprak Zelf tot mij, volgens Openbaring 1: 17 en 18 en Openbaring 3: 7, laatste gedeelte: "En Hij legde Zijn rechterhand op mij, zeggende tot mij: Vrees niet; Ik ben de Eerste en de Laatste, en Die leeft, en Ik ben dood geweest; en zie, Ik ben levend in alle eeuwigheid. Amen. En Ik heb de sleutels der hel en des doods. Die opent, en niemand sluit, en Hij sluit, en niemand opent."

Met aanbidding en diep ontzag was mijn ziel vervuld; en ik gevoelde en zag, wat er staat in Matthéüs 28: 18, waar de Heere Jezus zegt: "Mij is gegeven alle macht in hemelen op aarde." En ik verstond daar, dat alles in Zijn soevereine vrijmacht lag. Omdat ik nu uit mijn onwaardigheid in het vrije en soevereine Gods kreeg, te zien, werd ik te onwaardig om nog enige liefde van Hem te ontvangen.

Zo heb ik een paar weken verkeerd. En als dan de Heere met Zijn trekkende en dienende liefde tot mijn ziel naderde, dan begon ik zo smartelijk te schreien vanwege mijn onwaarde, dat ik niet anders kon zeggen dan er staat in Lukas 8: 5b: *"Heere, ga uit van mij, want ik ben een zondig mens. O Heere, ik ben Uw liefde en genade gans onwaardig; ik hoor in de hel thuis."* Ja, ik kon maar niet begrijpen, dat zulk een heilig en rechtvaardig Wezen Zijn rechtvaardigheid niet aan mij handhaafde, en mij naar Zijn Goddelijk recht voor eeuwig wegslingerde.

Nadat ik daar een paar weken meer stervende dan levende verkeerd had, zat ik op een avond alleen in huis. Toen richtte de Heere deze vraag tot mij uit Matth. 13: 51: *"Hebt gij dit alles verstaan?"*

En ik zeide tot de Heere: *Ja Heere.*

Daarna vroeg de Heere aan mij uit Lukas 18: 41a: "Wat wilt gij dat Ik u doen zal?"

En ik riep uit: *Heere, doe mij maar recht, want ik ben niet meer waardig, dat ik de aarde besla.* Toen leidde de Heere mij in, in Ezechiël 15: 1-5: "En des Heeren woord geschiedde tot mij, zeggende: Mensenkind, wat is het hout des wijnstoks meer dan alle hout, of de wijnrank meer dan dat onder het hout eens wouds is? Wordt daarvan hout genomen, om een stuk werkt te maken? Neemt men daarvan een pin, om enig vat daaraan te hangen? Ziet, het wordt aan het vuur overgegeven, opdat het verteerd worde; het vuur verteert beide zijn einden, en zijn middelste wordt verbrand; zou het deugen tot een stuk werks? Ziet, toen het geheel was, werd het tot geen stuk werks gemaakt; hoeveel te min als het vuur dat verteerd heeft, zodat het verbrand is, zal het dan nog tot een stuk werks gemaakt worden?" En ik moest erkennen, dat ik daarom vanwege mijn ellende nergens toe deugde, dan om verworpen te worden in het helse vuur. Toen leidde de Heere mij in, in Psalm 122: 5, waar geschreven staat: "Want daar zijn de stoelen des gericht's gezet, de stoelen van het huis van David." En de Heere toonde mij, gans recht te zullen richten.

Hierop werd mijn ziel met een hemelse vreugde vervuld, omdat de Heere het voor Zijn eigen eer zou opnemen en daarin verheerlijkt zou worden. Ik had er echter geen erg in, dat ik daar voor vrije genade werd ingewonnen. Dit werd ik 's morgens gewaar bij het ontwaken. Toen werd ik zo liefderijk door de Heere in mijn ziel omhelsd, en kon het maar niet begrijpen, dat mijn ziel het nu dorst hebben, ja het mij zelfs zoet was. Toen toonde mij de Heere, dat Hij een blind en dwaas volk had. Dat zou de Heere tot ogen zijn, en het zou op die weg niet dwalen. En Zijn uitlatende liefde was zo sterk in mij, dat ik uitriep vanwege die liefdesonderwijzingen: *O Heere, lieve Heere, als er iets moest zijn boven een dwaas en blind volk, dan kon het niet, maar nu U zo laag bukt om mij blinde dwaas op te rapen, nú kan het.* O, eeuwig wonder, eeuwig wonder!

Daarop ontdekte de Heere mij, dat ik leeg was van de kennis Gods; en de Heere Jezus ontsloot Zich in het onderwijs in Zijn algenoegzaamheid. Daar kreeg ik behoefte om door die dierbare Leraar onderwezen te mogen worden, opdat Christus een gestalte in mij mocht krijgen. En er vloeide, toen ik lag te kermen, in mijn ziel uit Psalm 25: *Hoed mijn ziel en red z' uit noden,* enz.

Daar kreeg ik in die dagen een gebedsleven uit, dat gedurig uitgangen had naar dat lieve, dierbare Wezen, daar ik mij als een arme van geest leerde kennen, die geen verstand van kermen had. Mijn ziel werd af en toe vertroeteld als zij zo om Christus' beeld in mij verlegen was. En dan waren die invloeiende liefdesuitlatingen van Christus zo dierbaar. Want Hij lag mij zo nauw en dierbaar aan het hart, en ik werd van lieverlee zo hemels ingewonnen voor dat lieve Wezen, de Persoon van Jezus Christus, dat, toen ik zeven maanden in zulke uitgaande en invloeiende toestanden geweest was onder die vertroetelende invloeiingen des Heeren, niet anders dacht, dan dat Christus mijn Deel was. Daar sprak ik ook van met het volk des Heeren; want het was zulk een zoet leven in de dagelijkse uitgangen naar de Heere Jezus Christus. O, die zoete uitlatingen van Christus waren mij zo dierbaar en aangenaam, zodat mijn ziel menigmaal doolde in die liefde, volgens Hooglied 6. Ik had zelfs niets anders nodig, want ik had al mijn vermaak in die vruchtelijke bediening. Ik wist echter niet, dat ik vol was van de vruchten, die Christus als grond misten. Als ik mijzelf maar mocht aanbieden aan de Heere en gevoelen mocht en verstaan, dat de Heere Jezus vruchtelijk Zichzelf uitliet, dan had ik genoeg en nergens meer behoefte aan.

Zo ging het met mij, totdat ik drie dagen voor mijn 41ste verjaardag, na een zoete en verkwikkende dag, 's nachts wakker werd gemaakt. Ik begreep niet, wie mij wakker had gemaakt, want bij ons in huis sliepen ze allen; en toch wist ik wakker geroepen te

zijn. Daar ging ik over peinzen. Toen kwam de Heere mijn ziel een vraag te stellen, die mij ontroerde, namelijk deze vraag: *Wie heeft u geoordeeld?*

Ik zei: *Lieve Heere, niemand.*

Waarop deze woorden tot mij gericht werden: *Wie zichzelf oordeelt, komt niet in het oordeel.* En ik wist uit kracht van het recht van God, ten allen tijde, dat ik mijzelf geoordeeld had, in zover ik ontdekt was geworden; want daarin was ik dan het onderwerp geworden voor de Heere. En dan viel die vrije gunst eeuwig mee voor mijn ziel. Bijzonder werd ik stilgezet bij het niet komen in het oordeel; daar raakte ik mee in de war.

Want er werd mij een tweede vraag gesteld, namelijk: *Als gij dan niet in het oordeel zijt geweest, hoe hebt gij dan Christus Jezus gekregen, aangezien Hij daar in het oordeel voor zulk een ziel wordt de gegevene des Vaders, vol van genade en waarheid?*

En ik schrok zo hevig, dat mijn vlees en hart schudden van ontroering en aandoening.

Ik zei: *Heere, is het weer mis; o, mijn God, wat heb ik een bedrieglijk hart, ja dodelijk is het; wie zal het kennen?* "Och, of mijn hoofd water ware en mijn ogen een springader van tranen; zo zoude ik dag en nacht bewenen mijn breuken" (Jer. 9: 1).

Drie dagen heeft mijn ziel gelegen onder de oordelende ontdekking; en toen de Heere op de derde dag Zichzelf kwam te geven, was mijn lichaam zo gesloopt, dat allen niet anders dachten, dan dat ik sterven zou.

En God, de eerste Persoon in het Goddelijke Wezen, kwam door Zijn eeuwig recht Zichzelf te rechtvaardigen in mijn ziel, volgens Rom. 3:4-6: "Doch God zij waarachtig, maar alle mens leugenachtig, gelijk geschreven is: Opdat Gij gerechtvaardigd wordt in Uw woorden, en overwint, wanneer Gij oordeelt. Indien nu onze ongerechtigheid Gods gerechtigheid bevestigt, wat zullen wij zeggen? Is God onrechtvaardig, als Hij toorn, over ons brengt? (ik spreek naar de mens). Dat zij verre; anders, hoe zal God de wereld oordelen?" En Psalm 51: 6b: "Opdat Gij rechtvaardig zijt in Uw spreken en rein zijt in Uw richten."

Doordat Gods Geest door ontsluiting van Zijn Woord Zijn rechtvaardigheid naar buiten bracht, werden voor mij de poorten der beloften gesloten, en zag ik dat ik Adam was, en door mij alles onder de vloek lag. Het enige Slachtoffer, dat God nog gegeven had, had ik in mijn blindheid onrein geacht, en dat getoond door daden, want ik had de belofte van Christus voor Christus gehouden, en volgens Johannes 10: 1 dus van elders ingeklommen. "Voorwaar, voorwaar zeg Ik ulieden, die niet ingaat door de deur in de stal der schapen, maar van elders inklimt, die is een dief en moordenaar."

En na deze oordelende ontdekking Gods, werd ik bepaald bij Genesis 3: 24: "En Hij dreef de mens uit, en stelde Cherubim tegen het oosten des hofs van Eden, en een vlamtig lemmer eens zwaards, dat zich omkeerde, om te bewaren de weg van de Boom des Levens." Naar het recht der wet zou God mij oordelen, en werd ik precies op mijn 41e verjaardag door de alwetende God, Die harten en nieren proeft, naakt bevonden, zoals ik van mijn moeder kwam, en buiten Christus.

Even voordat God mij voor Zijn rechterstoel daagde, kwam er een vrouw bij mij, die mij vroeg: Hoe is het? Ik zei: *Ik denk, dat ik ga sterven.*

Zij vroeg: En dan?

Ik antwoordde: *Dan ga ik voor eeuwig verloren.*

Zij zei: Maar vrouw Jacques, had gij dan alles gehuicheld?

Ik zei: *Nee, maar wie van elders inklimt, is een dief.*

Zij vroeg: Wist u dat dan niet?

Nee, zei ik, daar ik in mijn blindheid de belofte voor Christus heb aangezien.

Maar vrouw, wat moet ik tegen het volk des Heeren zeggen, als ze naar u vragen?
Ik antwoordde: *Zeg, dat ze dat rechtvaardige Wezen prijzen, want God doet mij geen onrecht. Als al het water inkt was en de grassprietjes pennen, dan zou ik al die inkt verschrijven met deze mijn hand en getuigen, dat God rechtvaardig is, en mij geen onrecht doet, want God heeft het uitnemendste gegeven wat Hij had; en Christus heeft alles gedaan wat Hij kon doen.*

Ze vroeg mij: Hoe ligt ge dan?

Ik antwoordde: *Makkelijk, want God doet mij geen onrecht.*

Maar; zei ze, waar wacht gij dan op?

Ik wacht wat de Pottenbakker met het leem doen zal.

En toen ging ze weg.

Toen ik alleen lag, riep de Rechter van hemel en aarde: *Gij dode, komt ten oordeel!* Het oordeel Gods, dat reeds in mijn ziel was doorgedrongen, werd ik nu voor geplaatst. Ik dacht niet anders, dan dat God mij naar Zijn rechtvaardig recht voor eeuwig zou wegslingeren. In die afwachting lag ik, zonder één woord te spreken, plat voor God.

Toen sprak God, de eerste Persoon, tot mij, volgens Johannes 5: 22b: "Ik heb al het oordeel den Zoon overgegeven."

Toen verwachtte ik niet anders, dan dat de Leeuw uit de stam van Juda, de Wortel Davids (Openbaring 5: 5b), Die alles gedaan had wat Hij kon, en Wiens bloed ik in mijn blindheid niet had geacht, mij door Zijn heilige toorn zou verteren, volgens Psalm 25: 2 en 9.

En de satan, de verklager der broederen, stond aan mijn rechterhand om mij aan te klagen.

In plaats echter, dat de Heere Jezus Christus, dat dierbare Wezen, mij verslond, schold Hij, de satan, volgens Zacharia 3: 2: "Doch de Heere zeide tot de satan: De Heere schelde u, die Jeruzalem verkiest; is deze niet een vuurbrand, uit het vuur gerukt?"

En daarna naderde Christus, die lieve Heere Jezus, tot mijn ziel, en raapte mij op, zoals ik wist dat ik was, namelijk enkel zonden. Hij sprak tot mij, volgens Jesaja 49: 16a: "Zie, Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd", en gaf mijn ziel zo over aan God, de eerste Persoon.

Toen vloeiende de volle vrede en het genoegen, dat God daarmee nam, rijkelijk en overvloedig in mijn ziel, en ik mocht ondervinden, wat er geschreven staat in 2 Cor. 5: 18 en 19: "En alle deze dingen zijn uit God, Die ons met Zichzelf verzoend heeft door Jezus Christus, en ons de bediening der verzoening gegeven heeft. Want God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende, hun zonden hun niet toerekenende, en heeft het woord der verzoening in ons gelegd."

Geen woord was er in dat pleidooi door mij gesproken, en nu vloeiende er nog geen woord over mijn lippen. Mijn ziel was overvol van bewonderingen; en mijn ziel aanbad innerlijk vanwege die onuitsprekelijke goedheid, en soevereine uitverkiezing. Dat vond ik alle perken te buitengaand.

Veertien dagen ben ik in stomme verwondering geweest, vanwege zulk een onuitsprekelijke grote liefde tot mij, die niet te peilen en ook niet te bespreken is. Terwijl ik dit schrijf, kan ik er ook maar iets van stamelen, van het eeuwige wonder en dat in *een naakte niet*. Allen echter, die uit vrije genade geleerd hebben, dat er als grond geen zucht van ons bij kan, zullen het vrije, van Zijn welbehagen vatten, dat het eeuwig uit God Drie-enig vloeit, Hem tot eer en onzer ziele zaligheid.

Veertien dagen moest ik maar gedurig in dat eeuwige wonder wegzakken, en als ik daar geen genade gekregen had om vrije genade te dragen in mijn vat (dat een aarden vat is), dan was ik werkelijk bezweken.

Na de dertiende dag 's morgens kwam de Heere met deze vraag in mijn ziel: *Weet gij, wat Ik u gedaan heb?*

Ja Heere, zei ik. En er werd een behoefte geboren, en ik vroeg: *Ach Heere, mocht Gij om Uws Naams wil U verder aan mij ontdekken.*

Waarop de Heere mij toonde, dat ik met de Kerke Gods, gelijk Maria, ook zwanger was bevonden door de Heilige Geest, Die over mij gekomen was. En dat de Zone Gods vlees en bloed van mij had aangenomen als de Zoon des mensen, als de Middelaar Gods en der mensen. Dat Hij daarom vlees van mijn vlees was en benen van mijn benen. Maar zonder zonden zijnde, had Hij de schuld van mij en van de ganse Kerke Gods op Zich genomen. Hij was ook een geboren Koning, Die Zijn volk zalig maakt; en als Profeet mij en Zijn volk de Schriften zou openen en ook doen verstaan. En daarin zou verklaren Zijn opstanding, om mij te leren verstaan, wat er geschreven staat in 2 Cor. 4: 11: "Want wij die leven, worden altijd in de dood overgegeven om Jezus' wil, opdat ook het leven van Jezus in ons sterfelijke vlees zou geopenbaard worden."

O, wat kreeg mijn ziel behoefte aan geestelijk onderwijs. Hoe zoet waren mij Zijn gangen; daar leerde ik enigszins verstaan, wat er geschreven staat in 1 Cor. 6: 20: "Want gij zijt duur gekocht; zo verheerlijkt dan God in uw lichaam en in uw geest, welke Godes zijn." Omdat de Heere lichaam en geest had afgezonderd tot een heilige tempel (Eféze 2: 21), en Hij er alleen rechtop had. Zo werd een dienende Jezus voor mij in het onderwijs, door de werking des Heiligen Geestes in mijn ziel verklaard.

De Heilige Geest als Zegel en Onderpand

Eens werd ik ingeleid in Ezechiël 37: 12: "Zo zegt de Heere HEERE: Zie, Ik zal uw graven openen, en zal ulieden uit uw graven doen opkomen, o Mijn volk." O, wat was mijn ziel daar verlegen om Goddelijk onderwijs, vanwege de liefdeschuld. En wat werd Hij het daar toch waardig, dat ik ten allen tijd in Zijn wegen wandelde. Wat had mijn ziel daarin de Heere nodig. Zijn heilige wetten en instellingen waren mij dierbaar. Hij was mij een bedienend Wezen, en ik kon Hem vanwege de trekking des Heiligen Geestes niet missen. O, zoete bediening van die Levensfontein. De taal is te arm om dat hier op aarde uit te drukken. Gelukkig het volk, wiens God de Heere is.

Eenmaal komt er een tijd om de Heere volkomen te verheerlijken. Als de aarde ons niet meer houden kan, en de liefdesluizen van de eeuwigheid zich zullen ontsluiten. Alsdan zullen wij eeuwig onszelf kwijt zijn, en verstand hebben om Hem te dienen; want daar zal geen nacht meer zijn, volgens Openbaring 7: 15: "Daarom zijn zij voor de troon Gods en dienen Hem dag en nacht in Zijn tempel; en Die op de troon zit, zal hen overschaduwen."

"O, riep ik uit, eeuwigheid, o eeuwigheid, wanneer komt die dag; zoete dood, die een doortocht baant naar die eeuwige heerlijkheid; wat blijft ge lang uit. Maar Heere, leer mij bidden: *Uw wil geschiede.* Al steken de zonden mij als doornen, vanwege de erfsmet hebt Gij het goedgekeurd, lieve Heere, om de overblijfselen van het lijden van Christus in mijn verdrukking vanwege de waarde Gods innerlijk te leren kennen (Coll. 1: 24 en 2 Cor. 4: 10), tot vertering van al het eigen zelf, en tot opluistering van U, dat nooit genoeg volprezen lieve, hoge Wezen."

In zulke toestanden dan gerakende *ná de rechtvaardigmaking*, zijn er zowat drie jaar verlopen. Toen ik zo tegen de 44 jaar was, gebeurde het op een middag, dat ik zag en

gevoelde, dat de hoogheid en majesteit des Heeren zo glansrijk in mijn ziel schenen, dat mijn ziel boog onder die majestueuze Godheid. En ik zag, dat ik vanwege mijn eigenzelve een walgelijk schepsel was, en de liefdesschuld tegenover dat goeddoende hoge Wezen ontstak een wraak tegen het eigenzelve van mij in mijn ziel.

En Zijn heilige, lieve wetten werden in mijn ziel opgehangen en aangebonden. Mijn ziel kwam daar zeer in de vernedering voor de Heere, en ik schaamde mij als een levend lid van de inwendige Kerke Gods dat ik zo onverloochend voor de Heere verkeerde, dat Hij niet al de inkomsten mijner ziel had, als de rechthebbende Man, Christus Jezus de Heere. Ik kreeg honger naar geestelijke arbeid in mijn ziel, door de arbeid van de Heere Jezus aan des Vaders rechterhand.

En toen het avond werd en ik nog in die behoefte was, werd ik bepaald bij Lukas 2: 27: "En hij kwam door de Geest in de tempel; en als de ouders het Kindeken Jezus inbrachten, om naar de gewoonte der Wet met Hem te doen" enz. Verder werd ik bepaald bij de plaats, waar de Heere Jezus door Johannes werd gedoopt in de Jordaan, Markus 1: 10 en 11: "En terstond als Hij uit het water opklom, zag hij de hemelen opengaan, en de Geest gelijk een duif op Hem nederdalen. En daar geschiedde een stem uit de hemelen: Gij zijt Mijn geliefde Zoon, in Dewelke ik Mijn welbehagen heb."

Voorts werd ik bepaald bij Galaten 4: 4-6: "Maar wanneer de volheid des tijds gekomen is, heeft God Zijn Zoon uitgezonden, geworden onder de Wet, opdat Hij, degenen, die onder der Wet waren, verlossen zou, en opdat wij de aanneming tot kinderen verkrijgen zouden. En overmits gij kinderen zijt, zo heeft God de Geest Zijns Zoons uitgezonden in uw harten, Die roept: *Abba, Vader.*"

En ik kreeg dat eeuwige voornemen, dat God voor de grondlegging der wereld had, voor mij en de ganse inwendige Kerk Gods te proeven in mijn ziel, en hoe Hij daarom onder de Wet gebogen had in alles. Toen zonk mijn ziel weg onder de liefde en wijsheid des Heeren; ook als Bedienaar van het heiligdom aan de rechterhand des Vaders mocht ik de Heere nodig hebben. O, ik zag, dat ik in het huishoudelijke Gods nog zo onkundig was, en daarom schreide mijn ziel het uit, toen zij afgezonderd werd in Openbaring 10: 5 en 6: "En de engel, die ik zag staan op de zee en op de aarde, hief zijn hand op naar de hemel; en hij zwoer bij Dien, Die leeft in alle eeuwigheid, Die de hemel geschapen heeft en hetgeen daarin is, en de aarde en hetgeen daarin is, en de zee en hetgeen daarin is, dat er geen tijd meer zal zijn." En na het grote, majestueuze gezicht van die engel, aanbad mijn ziel de Heere, en verwonderde zich over zulk een geestelijk gezicht en de heerlijke glans, die er afstraalde. En ik zei: *Lieve, Heere, wat wilt U mij toch leren?*

Toen werd ik in de geest geplaatst voor het aangezicht des Vaders, en werd mij door Christus verklaard, *dat God mijn Vader was, volgens* Johannes 14: 6b: "Niemand komt tot de Vader dan door Mij." En mijn ziel werd ingewonnen door de trekkende liefde des Vaders, en zei: *Abba, lieve Vader.* Mijn ziel kreeg een vrije toegang tot de Vader.

En ik kreeg te ontmoeten, te gevoelen en te verstaan, volgens Hebr. 2: 11, Rom. 8: 29 en Col. 1: 15-18, dat Christus mijn oudste Broeder was, en dat ik met de ganse inwendige Kerke Gods lag verbonden aan onze oudste Broeder, de Heere Jezus Christus in de Vader, volgens Johannes 17. Mijn ziel zonk weg vanwege Zijn spreken in aanbidding en verwondering, en ik dacht niet anders, dewijl ik een broos mens ben, de geest te geven onder zoveel invloeiingen van de Heilige Geest.

Die geopende toegang tot mijn Vader was mij soms zeer zoet, en het kon niet anders, of mijn ziel werd bij, de dag al nauwer aan de Heere verbonden. Mijn zielsvermaking was dan met Hem, en ik riep uit: "Hoe lief heb ik Uw Wet! Zij is mijn betrachting de

ganse dag" (Psalm 119: 97). En dat dierbaar bloed, waardoor er die zoete gemeenschap in Christus is, Die ons leven is (Col. 3: 4). O, wat zonk mijn ziel soms weg in dat leven van Jezus; de taal is te arm om het uit te drukken.

Werkzaamheden voor de Eerste Wereldoorlog

Eens op een keer, 's zondags, (een halfjaar voordat de eerste wereldoorlog uitbrak, toen ik bijna 45 jaar oud was, even voorbij januari) was mijn ziel werkzaam geweest met die vreselijke tijd, en de Heere bepaalde mij erbij, dat wij net als de Schriftgeleerden en Farizeeën, zwoeren bij de graven van onze Godzalige koningen, en meenden, omdat wij in Nederland Godzalige hoofden hadden gehad, het land niet streng getuchtigd zou worden door de Heere.

Maar juist omdat wij als volk van Nederland andere goden hadden gekozen in het algemeen, zou Hij, de Heere, het zien en zoeken (2 Kron. 24: 23). En de Heere bepaalde mij bij Lukas 3: 17: "Wiens wan in Zijn hand is, en Hij zal Zijn dorsvloer doorzuiveren, en de tarwe zal Hij in Zijn schuur samenbrengen, maar het kaf zal Hij met onuitblusselijk vuur verbranden."

O, Heere, leer mij U te volgen, zei ik, door bezaaide en onbezaaide landen. Een paar dagen daarna, toen ik 's nachts lag te slapen, kreeg ik in mijn slaap een gezicht, dat de zonde van de aarde tot de hemel was opgeklommen. Een wraakzwaard des Almachtigen was ontbloot over de wereld. De majesteit Gods ontsloot zich in mijn ziel in het ontbloten van het zwaard Gods, en mijn ziel werd gebogen onder het heilig recht des Heeren. Daar kreeg ik het recht Gods onuitsprekelijk lief en riep uit: *Heilig en rechtvaardig is de Heere, de Heere der heirscharen, en in Hem is geen onrecht.*

Intussen dat ik zo wegsmolt in aanbidding voor het aangezicht des Heeren, werd ik wakker vol verwondering, wat dat toch zijn mocht. Toen leidde de Heere mij in, in 2 Kon. 22: 10-20, waar verhaald wordt, hoe Josia ontroerd werd, toen het boek uit de tempel hem werd voorgelezen, en hij daaruit hoorde, dat het oordeel ten volle besloten was.

Drie dagen heeft mijn ziel zo maar weg lopen smelten onder de indrukken Gods, en was maar verwonderd, dat de Heere mij die werelddoorden wilde bekend maken, gezien het vaste besluit in Josia's dagen.

De tweede dag leidde de Heere mij in, in Jesaja 63, waar verklaard wordt, dat Christus de pers alleen heeft getreden en het recht van God daar opgeluisterd werd in de grimmigheid van Christus tegen de zonden. Daar sprong mijn ziel van op, daarin zou het tirannische volk Hem eren en vrezen, volgens Jesaja 25:3. O, wat had ik een behoefte aan dat lieve recht des Heeren, en ook aan de beïnvloeding van de Heilige Geest om Hem in Zijn soevereine, rechtvaardige werken meer te leren kennen, aanbidden en bewonderen. En ik zag en ondervond, dat Christus als de Gezalfde daartoe ook het bloed in de hemelvaart had opgebracht voor mij en het uitverkoren geslacht om voor het aangezicht van de Vader; 1 Johannes 2: 20 zo te leren verstaan: "Doch gij hebt de zalving van den Heilige, en gij weet alle dingen."

Na die dagen nam de Heere de werkzaamheden over de wereldoorlog wat weg, en was mijn ziel meer af en toe persoonlijk werkzaam, totdat na een halfjaar op mijn 45e verjaardag, in 1914, de wereldoorlog uitbrak.

Toen werd mijn ziel bepaald bij deze woorden uit Jesaja 24: 6, 1ste gedeelte: "De vloek verteert het land." Bij mijzelf bang zijnde vanwege die vreselijke tijd, kwam de Heere met kracht tot mij te spreken uit Jesaja 27: 4 en 5: "Wie zou Mij als een doorn en distel in oorlog stellen, dat Ik op hem zou aanvallen en hem tegelijk verbranden zou? Of hij moest Mijn sterkte aangrijpen; hij zal vrede met Mij maken, vrede zal hij met

Mij maken." O, wat deed dit Woord Gods mij, onwaardige nieteling, een pijn in mijn ziel.

"O Heere, riep ik uit, U, dat lieve, heilige, zoete Wezen als een doorn en distel in oorlog stellen! O Heere, wie ben ik toch, een blinde vijand van Uw wegen. Rechtvaardig Wezen, Gij alleen zijt waardig geëerd, gevreesd en gediend te worden. Heere, ik ben zulk een onwaardig kind van U; rechtvaardig kunt U mij om mijn dwaasheid verteren."

Het was mij daar een wonder, dat de Heere mij niet verteerde en in plaats daarvan kwam dat lieve Wezen van vrede met mij te spreken, en deed mij van de grond, waarop ik in schuld was gekomen, opstaan.

Naderhand, toen de wereldoorlog kort aan de gang was, toonde de Heere mij, dat Duitsland als een tuchtroede door de Heere gebruikt werd voor België en Frankrijk. Voor België, omdat die gezegd hadden *dat de Heere Jezus een hoerenkind was*; en voor Frankrijk, omdat die gezegd hadden *dat ze met God niet rekenden* en daarom de lichten van de hemel hadden uitgedoofd. Maar dat de Heere Duitsland verantwoordelijk zou stellen, hoe hij als een knecht van de Rechter van hemel en aarde zich in die roeping gedragen had.

Al die zaken gaven mijn ziel veel werkzaamheid in die spannende tijd. En ik vond het op een middag zulk een wonder, dat Nederland totnogtoe gespaard was gebleven, en de Heere leidde mij bij Lukas 3: 17: "Wiens wan in Zijn hand is en Hij zal Zijn dorsvloer doorzuiveren; en de tarwe zal Hij in Zijn schuur samenbrengen, maar het kaf zal Hij met onuitblusselijk vuur verbranden." Het was mij een wonder, dat de Heere mij dat wilde bekend maken; en mijn ziel werd in onwaardigheid onder de Heere gebogen.

Toen kwam de Heere mij te bepalen bij Ezechiël 21, het laatste gedeelte van vers 9-17: "Het zwaard, het zwaard is gescherpt, opdat het een slachting slachte; het is geveegd opdat het een glinster hebbe; of wij dan zullen vrolijk zijn? Het is de roede Mijns Zoons, die alle hout versmaadt. En Hij heeft hetzelfde te vegen gegeven, opdat men het met de hand hanteren zou; dat zwaard is gescherpt en het is geveegd, om het in de hand des doodslagers te geven. Schreeuw en huil, o mensenkind, want het zal zijn tegen Mijn volk, het zal zijn tegen al de vorsten van Israël; verschrikkingen zullen vanwege het zwaard bij Mijn volk zijn; daarom klop op de heup. Als er beproeving was, wat was het toen? Zou er dan ook geen versmadende hoede zijn, spreekt de Heere Heere. Daarom gij, mensenkind, profeteer, en sla hand tegen hand; want het zwaard zal verdubbeld worden ten derden male, het is het zwaard dergenen, die verslagen zullen worden; het is het zwaard der groten, die verslagen zullen worden, dat tot hen in de binnenste kameren indringen zal. Ik heb de punt des zwaards gezet tegen al hun poorten, opdat het hart versmelte, en de aanstoten vermenigvuldigen; ach het is toegemaakt, opdat het glinstere, het is ingewonden om te slachten. Houd u bijeen, o zwaard, keer u rechtsom, schik u, keer u linksom, waarheen uw aangezicht gesteld is. En Ik zelf zal ook Mijn hand tegen Mijn hand slaan en Mijn grimmigheid doen rusten. Ik, de Heere, heb het gesproken."

Deze zaak had een diepe indruk op mij gemaakt, en verbazing had mij bevangen; ik riep uit: *Heere, hoe vreselijk is dat voor die landen! O, wat een wonder, dat het in Nederland tot nu toe nog zo is!* Toen maakte de Heere er mij opmerkzaam op, dat vreemden het land zouden verteren, vele vreemdelingen zouden onze inkomsten verminderen. En ons Nederlandse volk zou zelfs in blindheid door het oordeel vele vreemden inhalen, en uit hoogmoed menen daar veel goed mee te doen, geprezen door

andere mogendheden. Maar omdat mensen-eer en niet Gods eer bedoeld werd, zou de Heere het in kaalheid omzetten.

O, wat was mijn ziel verslagen, toen ik een gezicht over Nederland kreeg te zien! Daar ik in de geest opgetrokken werd, kreeg ik een gezicht over Nederland, als zijnde een vlakke. De korenaren staken hun toppen als lachend groen naar boven, en daar kwam als een zwarte wolk over Nederland, figuurlijk als kevers en sprinkhanen, en kwam op dat golvende graan; en als die zwerm als een wolk weer opgetrokken was, was alles kaal gegeten. *Alzo, sprak de Heere, zouden de vreemden, die wij uit hoogmoed en eigenliefde ingehaald hadden, ons land verminderen.* Omdat wij Zijn eer verworpen hadden; dit was vastelijk bij de Heere besloten.

Onder dit alles had mijn ziel veel behoefte om het onderwerp te mogen worden voor de Heere in het rechtvaardig oordeel, dat de Heere vanwege onze gruwelijke afwijkingen over ons brengen zoude, opdat ik de Heere niets ongerijmds mocht toeschrijven, maar Gode mocht leren zwijgen. O, het was mij nog zulk een wonder, dat de Heere mij nog ten leven door het soevereine Gods had afgezonderd.

In zulk een toestand zijnde, was het zomer geworden in 1916, en was het drie en een halfjaar geleden, dat mijn ziel verwaardigd werd God *mijn Vader* te mogen noemen. Toen werd aan mijn ziel ontdekt door het licht des Heiligen Geestes, dat mijn ziel nog niet verzegeld was. Dit werd een aangebonden zaak, een hongeren en dorsten naar die Pinksterdoop des Heiligen Geestes. Ik kreeg te zien, te gevoelen en te verstaan, dat het bloed, dat met de hemelvaart voor mij en Zijn volk bij de Vader was opgebracht, een bewijs was, dat God mijn verzoende Vader in Christus was geworden, maar dat dit in mijn ziel door de Heilige Geest, Die als een verdienende oorzaak van de Vader en de Zoon uitgaat, verzegeld moest worden, volgens Johannes 16: 13-15: "Maar wanneer Die zal gekomen zijn, namelijk de Geest der waarheid, Hij zal u in al de waarheid leiden; want Hij zal van Zichzelf niet spreken, maar zo wat Hij zal gehoord hebben, zal Hij spreken, en de toekomstige dingen zal Hij u verkondigen. Die zal Mij verheerlijken; want Hij zal het uit het Mijne nemen, en zal het u verkondigen. Al wat de Vader heeft, is Mij; daarom heb ik gezegd, dat Hij het uit het Mijne zal nemen, en u verkondigen."

Mijn ziel kon niet meer rusten en het werd onmisbaar. Eens op een nacht werd ik door de inwerkende, vrije genade Gods des Vaders wakker gemaakt, en toonde de Heere mij, dat God de Eerste Liefde was. En dat Christus, als de Gezalfdde, tot de eer des Vaders was ingegaan voor ons, Zijn volk, en alles volbracht had, doordat Hij aan het recht der Wet voldaan had. Daarom kon een rechtvaardig en heilig God, Zijn Goddelijke liefde aan Zijn volk kwijt. Toen leidde de Vader mij terug van het begin af tot nu toe, en ontdekte mij Zijn Vaderliefde, die Hij aan mij ten koste had gelegd, en zette mij Zelf als een rank in de Wijnstok Christus. En de Heere openbaarde mij volgens 2 Cor. 1: 21 en 22: "Maar Die ons met u bevestigt in Christus, en Die ons gezalfd heeft, is God; Die ons volk heeft verzegeld, en het onderpand des Geestes in onze harten gegeven." En zoals er staat in 1 Johannes 2: 20: "Doch gij hebt de zalving van de Heilige, en gij weet alle dingen." O, het was mij toch zulk een wonder!

De Vader verklaarde mij ook dat Hij, die dierbare Middelaar, Zich aan mij zou openbaren in Zijn drie ambten. Als Koning om mij met de ganse inwendige Kerk te regeren; als Priester om Zijn bloed in het verlies van mijn eigen leven te verklaren; als Profeet om mij bij de voortduur te onderwijzen en de Schriften te openen.

Ook verklaarde de Heere mij de *belijdende* en de *belevende* Kerk, volgens Lukas 2: 51-53: "Meent niet dat Ik gekomen ben om vrede te brengen op de aarde; neen, zeg Ik u, maar veeleer verdeeldheid. Want van nu aan zullen er vijf in één huisgezin verdeeld

zijn, drie tegen twee, en twee tegen drie: de vader zal tegen de zoon verdeeld zijn en de zoon tegen de vader; de moeder tegen de dochter en de dochter tegen de moeder; de schoonmoeder tegen haar schoondochter en de schoondochter tegen haar schoonmoeder." En die lieve Koning toonde mij dat de hemel en de aarde zullen voorbijgaan, maar dat Zijn woorden geenszins zullen voorbijgaan (Mark. 13: 31). En dat er nu door die lieve Heilige Geest, Die van de Vader en de Zoon uitgaat, een vuur in mij was ontstoken; dat zou tot mijn dood toe alles verteren wat het, eigen zelf was, om zo al het eigene te leren verliezen. Het zou met mij net gaan in mij als dat het uiterlijk gaan zal wanneer de wereld zal vergaan. Alles zal uitgebrand worden.

Een hemelse blijdschap vervulde mijn ziel omdat de lieve Heilige Geest op Zich nam om daarvoor in mij te zorgen tot ere Gods. O, ik kon het wonder niet genoeg bewonderen van dat aller-dierbaarst Godswezen. En dat in mij! Daar leerde mijn ziel bij vernieuwing verstaan dat vrije soevereine genadewerk.

Persoonlijk kreeg ik ook daarvan iets te verstaan uit Openbaring 2: 17: "Die oren heeft, die hore wat de Geest tot de gemeenten zegt. Die overwint, Ik zal hem geven te eten van het manna dat verborgen is, en Ik zal hem geven een witte keursteen, en op de keursteen een nieuwe naam geschreven, welke niemand kent dan die hem ontvangt."

Wonderlijke en dierbare onderwijzingen des Heeren volgden in de ontsluiting van Zijn lief getuigenis. Want de Schriften werden voor mij geopend volgens Lukas 24: 32b. Dat kreeg ik te verstaan doordat die dierbare Christus door die lieve Heilige Geest Johannes 4: 23 en 24 ontsloot: "Maar de ure komt en is nu, wanneer de ware aanbidders de Vader zullen aanbidden in geest en waarheid; want de Vader zoekt ook dezulken die Hem also aanbidden. God is een Geest, en die Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid." Zo werd mijn ziel behoeftig, hulpbehoevend en hongerig en dorstig gehouden.

En naarmate mijn ziel leerde verstaan dat alles buiten mij in Christus lag en alleen van Hem af kon hangen omdat Hij Zelf zeide, Matth. 20: 10b: "Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde", kreeg ik ook te verstaan dat de Bedienaar vanuit het heiligdom mij uit vrije genade bediende. Om de waardij van elk droppeltje bloed, dat door die Borg des verbonds vrijwillig gestort was voor mij en voor de ganse Kerke Gods; om dat te leren kennen en waarderen als een voortdurend levend Godsgeven.

Zo is mijn ziel ongeveer twee jaar tot het geestelijk, goddelijk onderwijs afgezonderd geweest. Toen begonnen de werkingen des Heiligen Geestes in mij te verflauwen en ik werd het gewaar in het gemis. Mijn ziel werd schreiende gemaakt naar de oorzaak, om ontdekt te krijgen wat er tussen de Heere en mij lag. Eens toen ik weer zo zielsbedroefd voor het aangezicht des Heeren verkeerde, kwamen deze woorden uit Johannes 5: 23a met kracht in mijn, ziel: "Opdat zij allen de Zoon eren gelijk zij de Vader eren." *O Heere, zei ik, leer mij dat door Uw Heilige Geest. U weet het, Heere, wat een blind schepsel ik ben; hoe dat mijn ziel zo weinig kennis heeft aan het huishoudelijke Gods. O Heere, mocht U mij daartoe eens oprapen uit soevereine genade om Uws Naams wil.* Dan was ook mijn gebed af en toe uit Psalm 119: 85 tot de Heere: "O Heere, sla toch op mijn geschrei Uw oog," enz.

Ik was zo bang, dat ik in mijn blindheid ver van de Heere zou wegdwalen, omdat mijn ziel geen geestelijke arbeid had om in het gemis bij de voortgang mij bij de Heere te kunnen kwijtraken; en daar ik wist dat ik van nature niet anders kon doen dan kwaad, zou het mij smarten vanwege de ingestorte liefde tot Zijn deugden, tot oneer van dat Wezen Gods te leven.

Toen ik op een Kerstdag zodanig werkzaam was, ontsloot de Heere Jezus Zich in Zijn bediening als Profeet, Priester en Koning. Smartelijk en verlegen lag ik neer voor Zijn voeten, want ik zag dat daarvoor bij mij geen plaats was. Drie dagen lang heb ik maar weg lopen zakken van schaamte en smart. In die drie dagen leerde de Heere Jezus mij als de Gezalfde, dat Hij voor mij aan de rechterhand Gods was en voor mij bad, volgens Rom. 8: 34c. Toen werd ik opgenomen door de Heere Jezus in het hogepriesterlijk gebed (Joh. 17). Daar is mijn ziel door de trekkende liefde zo in een Drie-enig Wezen gevloeid, dat de taal te arm is om daar veel van te zeggen. En de Heere Jezus kwam daar als de Rechthebbende Zijn werk en arbeid voor mijn ziel uitmeten. O, elk druppeltje bloed dat Hij voor mij op de aarde gestort had, zou in het onderwijs waarde voor mij krijgen in de liefdesschuld tegenover dat volzalig Wezen. Hij, Die zo laag gekropen had voor mij en Zijn volk, van de hemel had moeten komen en vlees en bloed aannemen, opdat Hij als de Bedienaar van het heiligdom Zichzelf aan mij en de ganse Kerke Gods kon openbaren.

*Liefde zonder eind noch paal,
Zijn Zijn wegen altemaal.*

O, dat lieve werk van de Heere Jezus om als Bedienaar van het heiligdom voor het aangezicht des Vaders voor mij en Zijn erfvolk bezig te zijn!

Na drie dagen onttrok de Heere Jezus Zich. En mijn ziel was gesteld als de bruid in Hooglied 3: 1 en 2: "Ik zocht 's nachts op mijn leger Hem, Die mijn ziel liefheeft; ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet; ik zeide: Ik zal nu opstaan en in de stad omgaan in de wijken en straten, ik zal Hem zoeken Die mijn ziel liefheeft; ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet."

Ik wist niet dat de Heere op weg was om mij smartelijke zaken te leren, doordat ik ernstig ziek werd aan een hersenvliesontsteking. In veertien dagen gebruikte ik niets dan een beetje water. In die tijd lag ik veel uitwendig bewusteloos, maar mijn geest werd onderwijld door Gods Geest onderwezen.

Toen ik daar zo uitwendig bewusteloos neerlag, leidde de Geest des Heeren **mij in de breuken van land en volk, kerk en staat**. De Heere ontdekte mij dat Hij een twist had met het volk van Nederland en daarom Zijn oordelen zou zenden.

Daarop ontsloot de Heere het gezicht daarvan en dat was zo vreselijk dat alles aan mij sidderde. Want ik zag dat in deze weg ook Christus' bloed onrein was geacht, namelijk in die verbondsleer om alle mensen zonder God in de hemel te prakkiseren en daarom de christen te preken en niet Christus. En nu de Antichrist op de voorgrond tegen de leer van Christus. De ware zuchters zijn weinig, daar de wijzen met de dwazen in slaap zijn gevallen als de Bruidegom vertoeft te komen (Matth. 25: 5). En het Nederlandse volk zegt in het algemeen: "Wijk van ons, want aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust" (Job 21: 14b).

Het smartte mij tot in het diepst mijner ziel dat wij de Heere zo onteerd hadden. De Heere toonde mij volgens 1 Petrus 4: 17 en 18 *dat het oordeel begon van het huis Gods*; "en indien het eerst van ons begint, welk zal het einde zijn dergenen die het evangelie Gods ongehoorzaam zijn? En indien de rechtvaardige nauwelijks zalig wordt, waar zal de goddeloze en zondaar verschijnen?"

Het oordeel over land, volk, kerk en staat was zulk een ontzettend oordeel, openbaar bekend gemaakt aan mijn ziel, dat ik in elkaar kromp vanwege de Kerke Gods en uitriep, volgens Amos 7: 5: "Heere! Heere! houd toch op; wie zou er van Jakob blijven staan want hij is klein!"

En de Heere toonde mij, dat wanneer Hij met Zijn oordeel doorgetrokken was, Hij Daniëls en klaagvrouwen zou verwekken uit Zijn soevereine genade. Om uit de breuken te leren kermen; en dat Hij dan bevindelijk zou doen kennen wat er staat in Psalm 99: 8: "O Heere, onze God! Gij hebt hen verhoord, Gij zijt hun geweest een vergevend God, hoewel wraak doende over hun daden."

In die weg leerde ik mij kennen als een lege made, als een kerkhof, waarvan al de versieringen waren afgehaald. En de Heere kwam Zichzelf in mij op te luisteren in Zijn verbondsliefde en verkwikte mijn ziel bij vernieuwing met Zijn daden. Hij leidde mij terug van voor de grondlegging der wereld en ik werd bepaald bij Johannes 15: 27b: "Gij zijt van den beginne met Mij geweest." Ook dat Hij was mijn Leven en van de Kerke Gods, volgens Coll. 3: 4.

En de Heere sprak tot mij uit Genesis 18: 17: "Zal Ik voor Abraham verbergen wat Ik doe?" Ik werd verbaasd en verlegen voor des Heeren aangezicht en mijn ziel boog onder Zijn Majesteit. Onbekwaam gevoelde ik mij voor hetgeen komen moest en werd aangedrongen om de Heere naarstig te zoeken. Enigermate herstelde ik naar het lichaam van mijn ziekte na twee volle maanden ziek gelegen te hebben.

Vaderlijke lessen in de verdrukkingen

Toen ik voor het eerst op was, werd mijn man ziek; na drie en een halve maand is mijn geliefde man aan die ziekte bezweken. Toen was ik ruim 49 jaar.

De Heere is wijs en wij zijn zo dwaas. Als wij niet losgemaakt worden, kunnen wij niets voor het recht en de ere Gods missen. Dat moest ik toen en nu nog bij de voortdurende gewaar worden, door de lessen, die er op de school van Koning Jezus geleerd worden.

Eens daarna werd ik erbij bepaald dat ik uit de beker der verdrukking zou moeten drinken, waarvoor ik in mijn onbekwaamheid de Heere mocht aanbevelen; of het Hem behagen mocht mij genadiglijk in mijn onbekwaamheid op te rapen. Waarop de Heere mij deze woorden op het hart legde uit Jacobus 1: 27: "De zuivere en onbevleete godsdienst voor God en de Vader is deze: wezen en weduwen bezoeken in hun verdrukking, en zichzelf onbesmet bewaren van de wereld."

Daar kreeg mijn ziel arbeid mee. Ik moest maar zeggen: *O Heere, onbekwaam*; want ik kreeg terwijl ik in de geest was te verstaan, dat dit niet alleen voor mij die wezen en weduwen waren, die de Heere voor mij in de natuur bedoelde, maar bedoelde voor mij, dat Hij ook volk had; en in de vrucht daarvan verklaarde het volk te zijn omdat zij wezen en weduwen waren in hun ongeluk voor God. *O Heere*, moest ik toen maar uitroepen, *daar heb ik geen verstand van. O, sta mij bij, ach wil mij dat doen verstaan*. Want vanwege de benauwdheid en onbekwaamheid moest mijn ziel het voor de Heere maar liggen uitschreien.

Toen werd mijn ziel opgetrokken en ontdekte Hij Zijn liefde in de tent van Sara, volgens Gen. 24: 67 en mijn ziel werd gewaar volgens Rom. 9: 10 vruchtbaar gemaakt te worden in de tent van Sara.

Mijn ziel lag in het wonder weg te zakken vanwege die dierbare, invloeiende liefde van die dierbare Christus; want dat is toch niet in woorden uit te drukken, die soevereine invloeiende liefde. Allen die daar kennis aan krijgen kunnen het verstaan wat dat is, zich te mogen verliezen in die dierbare enig geliefde Schootzoon.

De andere dag was ik ziek. Ik kreeg wondroos en kreeg te verstaan na vier dagen van vreselijke hoofdpijn en lichaamssmart, dat dit enkel liefde was. Onder al de lichaamssmart gevoelde ik Zijn nabijheid en beïnvloeding. Wat was dat groot en zoet. Slapen kon ik geen ogenblik van de vreselijke pijn. Maar de Heere ondersteunde mij

tot de vierde nacht. Toen, terwijl ik in de hevigste pijn lag, werd onder de toelating de satan op de hevigste wijze op mijn ziel losgelaten. Dat was vreselijk en daarom zal ik dit maar laten rusten. Het is de satan altijd maar te doen om dat lieve, dierbare Wezen in ons te onteren en daarmee de ziel te benauwen.

Tegen de morgen viel ik in slaap en toen kreeg ik in mijn ziel hemels onderwijs. Naderhand leerde mijn ziel daaruit verstaan, volgens Hooglied 5: 2: "Ik sliep, maar mijn hart waakte." Ik leerde dan in mijn slaap met schaamte en berouw verstaan dat ik een doorbrenger was. En het eigen zelf, waarmee ik altijd veel te kampen heb gehad, stak mij in de ontdekking Gods in mijn ziel van smart en daar werd ik wakker van. Ik riep uit: *O lief, dierbaar Wezen, wat ben ik een ellendig schepsel, dat ik Uw liefde en hoogheid altijd zo tegensta en krenk.*

Toen bepaalde de Heere mij erbij, dat ik Hem niet tegenviel, daar Hij wist dat ik van nature een gans bedorven vat was. En de Heere verklaarde mij, *dat Hij Zijn bruid uit de minsten des volks genomen had* en dat het zulk een dwaas en blind volk was, dat ze geen verstand ervan hadden hoe ze zich tegenover zulk, een hoog, heilig Wezen te gedragen hadden. Maar de Heere zei deze woorden uit Psalm 32: 8 tot mij: "Ik zal u onderwijzen en u leren van de weg die gij gaan zult; Ik zal raad geven, Mijn oog zal op u zijn."

En de Heere Jezus bepaalde mij erbij, dat Hij mij met al het volk als een verworven gift van Zijn Vader gekregen had, volgens Johannes 17: 24: "Vader, Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij Mijn heerlijkheid mogen aanschouwen, die Gij Mij gegeven hebt; want Gij hebt Mij liefgehad voor de grondlegging der wereld." Ook verklaarde de Heere Jezus mijn ziel, dat Hij Zichzelf vermaakt met Zijn volk en dat Hij lust had Zichzelf aan mij uit te laten. De invloeiende liefde van die dierbare Christus, die ik toen ondervond, ging alle perken van mijn lichaamskracht te buiten en ik bezweek bijna onder Zijn uitlatende, zoete liefde.

Daarna trok die dierbare Christus mij op in de binnenste kamer des Vaders met deze woorden uit Johannes 16: 28 en 27a: "Ik zeg u niet dat Ik de Vader voor u bidden zal; want de Vader Zelf heeft u lief."

O, dat was wat, dat ik daar mijn lieve Vader mocht ontmoeten en daar eens een thuiskomen bij mijn lieve Vader kreeg en ik gevoelde als kind thuis te zijn, in de vrijmoedigheid tegenover mijn Vader. O, riep ik uit, *lieve en dierbare Vader, een en twintig weken heb ik met de breuken van land, volk, kerk en staat op mijn ziel rondgelopen en als door anderen Uw barmhartigheid buiten het recht werd afgesmeekt, benauwde mij dat, omdat ik niet wilde dat het alsoo geschiedde, daar Uw oordelen rechtvaardig zijn.*

O, mijn ziel mocht met zoveel vrijmoedigheid voor het aangezicht des Vaders smeken of Hij nog eens ontsluiten wilde door die lieve Heilige Geest een zucht om te zuchten, opdat ik nog eens in de schuld verklaard mocht worden. O, *lieve Vader*, riep ik uit, *laat mij uit genade om Uws Naams wil verwaardigd worden mijn smeekbeden tot U op te mogen heffen en mocht het nog eens op- en aangenomen worden.*

Toen sprak dat lieve Wezen tot mij, volgens Jesaja 62: 6 en 7: "Laat geen stilzwijgen bij ulieden wezen en zwijgt niet stil voor Hem, totdat Hij bevestige en totdat Hij Jeruzalem stelde tot een lof op aarde."

Lieve Vader, zei ik, *ach mocht Gij het om Uws Naams wille op- en aanbinden.*

Hierop sprak dat lieve Wezen tot mij, onwaardige, uit Jesaja 62: 1: "Om Sions wil zal ik niet zwijgen en om Jeruzalems wil zal Ik niet stil zijn, totdat haar gerechtigheid voortkome als een glans, en haar heil als een fakkel die brandt."

Lieve Vader, riep ik uit, wat zijt Gij toch een aller-dierbaarst beminnelijk Wezen, dat Gij Uzelf aan mij wilt uitlaten; Gij zijt te prijzen tot in alle eeuwigheid.

En ten derden male sprak de Heere tot mij en wel uit Psalm 69: 14: *"Gij hemel, aard en zee, vermeldt Gods lof," enz.*

Daar zonk mijn ziel in blijdschap en aanbidding voor des Heeren aangezicht weg. O, zalig wegzinken! En in die toestand daalt er door die eeuwige Geest een gebed in mijn ziel, dat in mij bad, en wel uit Psalm 119: 25: *"Gedenk aan 't woord,;gesproken tot Uw Knecht," enz.*

Na die tijd had mijn ziel veel behoefte af en toe om de Heere aan te lopen en te smeken om arbeid in mijn ziel voor het verkrijgen van een zucht om te zuchten, opdat ik verwaardigd mocht worden met de schuld van land, volk, kerk en staat tot de Heere te mogen komen. Het is dan wel geweest in dat standelijk leven dat mijn ziel hevig werd aangevochten door de vorst der duisternis en mijn eigen zelf; dat was een smartelijke strijd vanwege de eer des Heeren; allen die er kennis mee maken, kunnen dit verstaan. O, dan lag mijn ziel soms te kruipen voor de Heere, dat lieve Wezen, ik gevoelde dan mijn ongeluk zo en kon het mezelf, niet vergeven, dat ik niet anders deed dan de Heere onteren met mijn blindheid en onbekeerlijkheid en daar tegenover die waardigheid van dat lieve Wezen; daar deed soms mijn hart pijn van. Dan liep ik soms met mijn hoofd te schudden over het geduld dat de Heere met mij had.

Eens, toen mijn ziel zo gebogen lag voor de Heere, gebeurde het mij en werd mijn ziel het gewaar dat de Heere nog lager boog en mij, onwaardige, opraapte en mij bepaalde bij Johannes 15: 15 en 16: *"Ik heet u niet meer dienstknechten, want de dienstknecht weet niet wat zijn heer doet; maar Ik heb u vrienden genoemd, want al wat Ik van Mijn Vader gehoord heb, dat heb Ik u bekend gemaakt. Gij hebt Mij niet uitverkoren, maar Ik heb u uitverkoren en Ik heb u gesteld, dat gij zoudt heengaan en vrucht dragen, en dat uw vrucht blijft; opdat zo wat gij van de Vader begeren zult in Mijn naam, Hij u dat geve."*

En door die vertroostende zoetheid van Zijn woorden, die uit Zijn lieve, dierbare Godsmond uitgingen, en de nabijheid des Heeren, die ik daar, onwaardige, gevoelde van die dierbare Immanuël, deed mijn ziel in heilige verwondering neerliggen vanwege het feit, dat de Heere tot mij, de minste Zijner kinderen, zulk een taal wilde spreken. Mijn ziel was beschaamd en verwonderd en vertroost.

Enige tijd later werd mijn ziel bepaald bij Spreuken 10: 22: *"De zegen des Heeren, die maakt rijk, en Hij voegt er geen smart bij."* Omdat echter een dwaas schepsel Gods daden niet verstaat, zo verstond ik ook voor mij persoonlijk deze woorden niet, daar ik wat het tijdelijke betreft, in aller-treurigste diepe wegen zat. Hoewel er niemand van wist dan mijn God, tot Wie ik ten allen tijde de toevlucht mocht nemen, daar alles, wat op aarde wriemelt Zijn eigendom is.

De satan kwam mij echter in deze weg bestoken. Menigmaal was het mij alsof ik op straat zou komen te staan vanwege de natuurlijke benauwdheid voor de tijd, en dat ik dan die lieve en dierbare Naam des Heeren zou moeten lasteren om de kruisweg, die God voor zulk een dwaas als ik was goedkeurde. Maar dan liet de Heere mij zien, dat er niets boven Hem was, omdat Hij soeverein was, en zulke lasteringen geen waarde hebben.

En dan zei ik in smart en vertwijfeling: *O Heere, schenk mij dan toch die genade om Uws Naams wil, en spaar mij, al wordt Gij er niet minder door. Dat ik dan de lastering om mijn diepe wegen niet behoef aan te horen; want dat doet mijn ziel zulk een pijn vanwege Uw lieve Naam, die mij zo dierbaar is. O Heere, het is zulk een wonder, dat Gij Uzelf met mij, die nog minder is dan ijdelheid, in wilt laten.*

Ik heb die zaak een paar weken later, toen die woorden uit 's Heeren mond opgeklaard werden aan mijn ziel, toen ik met hoge koorts op het ziekbed gebracht werd, beter leren verstaan. En ook de uitkomst Zijner handelingen ruimschoots, ook voor de tijd, genadig ondervonden. Maar toen mijn ziel met die woorden liep uit Spreuken 10: 22, toen liep ik ook nog met deze waarheid: "Zie deze allen waren dode lichamen" (Jes. 37: 36c). Deze laatste waarheid benauwde mij, en ik kon er geen arbeid mee krijgen, begreep ook niet waar deze woorden voor mij thuishoorden. Toen trachtte ik ze van mij af te zetten, maar dat ging niet. Op de dag en 's nachts als ik wakker was, als mijn gedachten bezig waren met het overdenken van Gods handelingen in die diepe wegen, kwamen mij deze twee waarheden uit Spreuken 10: 22 en Jesaja 37: 36c maar gedurig bij vernieuwing voor.

Eindelijk werd ik dan ziek en kreeg nu zielsarbeid. De Heere kwam mijn ziel weer voor met diezelfde twee waarheden en wel zo krachtig en overtuigend mij bepalend dat de Heere mij af wilde zonderen om mij wat te leren, dat ik er van verslagen werd. En daaruit smeekte mijn ziel tot de Heere, of Hij het mij om Zijns Naams wil genadig geliefde op te klaren.

Toen leerde de Heere mij dat die waarheid uit Spreuken 10: 22, waar gezegd wordt: "De zegen des Heeren maakt rijk en Hij voegt er geen smart bij," niet alleen een les was voor mijzelf om er in geoefend te worden, opdat ik later zou mogen leren verstaan, dat ik uit vrije, genade uit een bedienend geloof geoefend was geworden in deze zaak, maar ook opdat ik Zijn volk tot een hand en voet kon dienen. De Heere ontdekte mij, dat Hij mij wilde stellen tot een baken in zee. Toen werd ik toch zo onbeschrijfelijk verlegen voor de Heere, dat ik zei: *Heere, ik ben toch zo bang voor mij zelf. O Heere, hier ligt een onbekwame en maar een vrouw. O lief Wezen, neem toch een ander, die daar beter voor geschikt zou zijn dan ik.*

Toen ik dan zo voor de Heere lag te kermen, kwam die andere waarheid van de Heere en werd in mijn hart ontsloten uit Jesaja 37: 36c: "Zie, die allen waren dode lichamen." *Heere, riep ik uit, verklaar mij uit genade deze woorden.*

En de Heere deed mij een ontzettend harde zaak zien. Ik vond het zo vreselijk, dat mijn hart sidderde. De Heere dan ontdekte mij dat land en volk, kerk en staat zo laag gezonken waren en God de rug hadden toegekeerd gelijk het gedode volk van Asbak. *O Heere, riep ik uit, kan het zijn! En ook Uw volk, dat naar Uw naam genoemd is? O, is het wel waar? Want vertwijfeling en ontzetting had mij bevangen.*

Toen liet de Heere mij zien, dat ze zwoeren bij een vreemde God, die toch geen God was; en dat de Kerke Gods met gans Nederland haar weg verdorven had, ja, dat de Kerke Gods haar Vriend de rug had toegekeerd, volgens Hosea 3: 1b.

En ik zei weer, in vertwijfeling en smart: *Heere, Uw volk U de rug toegekeerd als die gedoden van Rabsaké ... kan het zijn? O Heere, zo weende ik voor des Heeren aangezicht, en zei: hoe kan dat zijn? En de Heere toonde mij, dat iedere ziel, die Hij uit Zijn soevereine liefde opzoekt, nooit anders door de Heere gevonden wordt als zodanig.*

Onder dat alles scheen de hoogheid en majesteit Gods op mijn ziel en Zijn lankmoedigheid beschutte mij en deed mij tot de Heere keren. Mijn verwondering was groot, dat zulk een hoog, heilig, soeverein Wezen als God is, Nederland met alles wat er in wriemelt, al niet lang verteerd had; en mijn ziel werd met smart doorstoken vanwege de waardigheid Gods, dat wij zulk een lief Wezen als Hij was zo tergden. En uit de waardigheid Gods en uit de genadige trekking des Heeren (waar ik een levend gevoel van had) riep ik uit: *Heere, om Uws Naams wil, Heere God der heirscharen,*

dat U mij gebruiken wil als slijk aan Uw vingers om voor Uw aangezicht te mogen bukken en voor U in de schuld te komen. Want het smartte mij aan mijn hart, dat het lieve Wezen zo door ons beledigd en op het liefdehart werd getrapt.

Toen mijn ziel zo voor het aangezicht des Heeren lag te schreien met een druppel genade van schuld in mijn hart, sloot de Heere het in mij toe; en liet mij zien dat Hij *alzo de ark van Noach toegesloten had* (Gen. 7: 16c). Mijn ziel lag verbaasd over de vrijmacht Gods in smartelijke overdenkingen terneer, omdat zoals ik zei, de Heere van mij optrok. Dit was voor mijn ziel zeer benauwd.

Toen ik na veertien dagen van dat ziekbed beter werd, kreeg ik voor land en volk en kerk en staat te zuchten. Op een dag toen ik met iemand zat te spreken over het diep verval, kwamen deze woorden met kracht in mijn ziel uit Hosea 4: 9a: "Gelijk het volk, alzo zal de priester zijn. Op dat ogenblik ontging mij die waarheid al spoedig. Maar 's zondags daarop, de 11e januari 1920 en ook vervolgens leerde ik die gehele tekst verstaan (Hos. 4: 9): "Daarom gelijk het volk, alzo zal de priester zijn, en Ik zal zijn wegen over hem bezoeken en zijn handelingen hem vergelden."

Toen kreeg ik te zien, de 14e januari, dat de gruwel der verwoesting besloten was en God met Zijn oordelen zou doortrekken. O, mijn ziel wilde nog smeken of God Zijn volk in de schuld zou willen brengen, maar de Heere liet mij zien dat Zijn oordelende hand niet gebonden mocht worden, daar Nederland en de Kerke Gods zouden moeten weten wat zij gedaan hadden.

's Avonds van die 14e januari, na negen uur, leidde de Heere mij in Jeremia 11, het gehele hoofdstuk door, en de Heere toonde mij, onwaardige worm, dat wij zo gezondigd hadden en Hem de rug hadden toegekeerd, gelijk in Jeremia 11 geschreven staat, zodat nu om ons eigen schuld het kwaad dat door de Heere over ons gebracht zou worden onvermijdelijk en door de Heere vast besloten was. "De Heere nu heeft het mij te kennen gegeven, dat ik het wete; toen hebt Gij mij hun handelingen doen zien" (Jer. 11: 8).

Mijn ziel was verslagen door schuldbesef, want de schuld van land en volk en kerk en Staat werd mijn eigen schuld; alles lag onder de schuld en zonden om mijnentwil. En de Heere ontdekte mij dat ik daarin mijn lieve, dierbare Vader beledigd en onteerd had (Mal. 1: 6a). O, wat een barensweeën ontsloten zich dag aan dag! Ja, menige nacht bracht ik slapeloos en schreiende door vanwege zielensmart en liefdespijn, dat ik mijn lieve Vader zo beledigd had. Mijn ziel had behoefte aan dat lieve Goddelijke recht vanwege de oordelen, die mij bij ogenblikken zoet waren (Lev. 26: 41c).

En als mijn ziel dan verwaardigd werd laag voor mijn lieve Vader te mogen bukken, dan kwam de Heere mij verbondsgewijze op te trekken en zulk een invloeiende liefde in mijn ziel te gieten, dat mijn ziel bij ogenblikken geheel door de Heere veroverd werd. Dat gebeurde toen nog al eens in mijn diepe smart vanwege mijn zware schuld waarmee ik Zijn vaderliefde in mijn blindheid had tegengestaan en zwaar beledigd. Diep was ik er van doordrongen, dat ik als kind mijn lieve Vader oneer had aangedaan. Want o, mijn kinderhart was gebroken, getroffen en verslagen. Ik kon maar niet begrijpen hoe mijn Vader met zulk een snood, rebellig kind als ik was nog te doen wilde hebben. En dan bad het in mij uit Psalm 106: 4, berijmd: "*Wij hebben God op 't hoogst misdaan,*" enz.

Eens op een zaterdagmorgen, toen ik weer bij vernieuwing mijzelf aanklaagde bij de Heere in de smart van mijn schuld tegen mijn Vader bedreven en het recht Gods zoetelijk mocht billijken, ontsloot Christus als de gezalfde Koning onverwachts aan mijn ziel Zijn uitnemende liefde in Zijn gepastheid en noodzakelijkheid. En uit kracht

van de nood werd die lieve, gezalfde Koning mij vanwege mijn grote schuld, die ik tegen de liefde des Vaders bedreven had, onmisbaar. O, die dierbaarheid en beminnelijkheid, die er die dag uit Christus in mijn ziel vloeide, is niet uit te spreken. O, Hij stond daar als die nietswaardige; o, wat een ruimte lag in Hem voor de ganse Kerke Gods en voor mij! O, die vrijwillige liefde volgens Hosea 14: 5: "Ik zal hun afkering genezen; Ik zal ze vrijwillig liefhebben, want Mijn toorn is van hen afgekeerd."

O, dat Hij zo laag boog om Zich alzo bij vernieuwing bij zulk een snood schepsel aan te komen presenteren. Ik kon er niet van zwijgen vanwege het eeuwige wonder. O, zeide ik, *Heere hoe komt het toch, lieve dierbare, beminnelijke Bloedbruidegom, ach, hoe komt het toch, dat Gij zo ruimschoots Uzelf uitlaat aan zulk een nietige dwaas. Lieve Heere, mocht Gij mij eens ontdekken en trekken. O lieve Heere, de vrijmoedigheid waarmede U mij hebt gaande gemaakt, noopt mij U om Uws Naams wil te vragen of het U behagen en believeen mocht mij genadig te verklaren uit welke stand en diepte mij, onwaardige, die liefdesverklaringen zo dierbaar en ruimschoots ten deel vallen. Opdat ik U zuiver uit die nood mocht nodig hebben.*

Toen beliefte het die dierbare, gezalfde Koning mij te bepalen bij Jer. 4: 31a: "Want ik hoor een stem als van een vrouw die in arbeid is, een benauwdheid als van ene, die in des eersten kinds nood is."

O, zei ik, *lieve beminnenswaardige Koning, wil die zaak om Uws Naams en roems wille aanbinden. O, ik heb zulk een behoefte om mijn zware schuld bij U, de Heere, kwijt te raken, hoewel ik niet waardig ben dat U naar mij omziet. Maar, o Heere, ik val U toch niet tegen, aangezien Gij weet dat ik geen verstand van kermen heb, maar Gij wilt een leeg vat vervullen; ach Heere, schudt U mij nu eens leeg. Ach, ik val U immers niet tegen, dierbaar Wezen, daar Gij weet wat maaksel ik ben, gedachtig zijnde dat ik stof ben* (Psalm 103: 14).

Zo ben ik een paar weken geweest, nu eens stil en nergens in kunnende komen, benauwd zijnde, dan in de bestrijding dat de arbeid over zou gaan en dan wel weer werkzaam.

Eens op een dag was ik zo bang vanwege mijzelf en vreselijk moedeloos. Toen het avond was en ik eigenlijk te benauwd was om te leven, daar een engel des satans mij met vuisten sloeg en er geen opening was om in die benauwdheid tot de Heere uit te gaan, werd mij op zeer wonderlijke wijze een boekje ter hand gesteld, getiteld: "Van de eeuwige gelukzaligheid der hemellingen hiernamaals." Hierin waren vermeld de samenspraken dezer gelukzaligen, die de eeuwigheid zouden gebruiken om het eeuwige volzalige Wezen eeuwig te verheerlijken. Ik had eerst niets geen behoefte om te lezen, maar in mijn moedeloosheid nam ik het op en sloeg het eens open.

Mijn aandacht werd vooral getroffen door het opschrift, en benieuwd zijnde wat daar wel van gezegd werd, ging ik aan het lezen. Het was uitnemend, want het ging in hoofdzaak over de opluistering en verheerlijking Gods, waarin de Godzaligen hun vermaak zullen hebben.

Ik was nog geen halfuur aan het lezen, of mijn ziel werd zo ingewonnen en verblijd in het eeuwige wonder wat er te wachten staat voor de bruidskerk om zonder zonden eeuwig bij de Heere thuis te wezen. O, wat had mijn ziel daar een hemelse betrekking op dat aller-dierbaarst, lieve Wezen. O, eer ik het wist stond mijn ganse ziel in brandende liefde verklaard naar de gemeenschap met die dierbare Christus, door de werking van die lieve Heilige Geest. O, in de bewondering en algenoezaamheid, die ik in die dierbare Christus proefde, hief ik mijn armen en handen omhoog en riep uit: "Zo moet de Koning eeuwig leven," (Psalm 72: 8). O, ik was daar even mijzelf kwijt

en zonk in het eeuwige wonder weg. Daar heb ik zoetelijk die avond in mogen verkeren.

En toen dat weer van lieverlee wegging, kreeg ik wederom behoefte aan ontdekking, om met **de schuld van land, volk, kerk en staat** tot de Heere uit te mogen gaan. Die schuld drukte mij bij tijden zo en het was mij soms zulks een smartelijke zaak. O, ik moest menigmaal vanwege de verlegenheid, dat Hij zulk een snood kind had, voor mijn Vader de ogen neerslaan; ook vanwege schaamte en berouw.

Zo ging het mij ook, toen er op een middag een van des Heeren lievelingen mij kwam bezoeken. Aangenaam mochten wij samenvloeien in het spreken over 's Heeren wegen. In de namiddag kwam er nog iemand, die niet onkundig was aan de lieve lessen des Heeren, maar geen ontsloten licht had over die ontzettende breuken, en daarom keurde hij niet af wat de Heere afkeurde. Het smartte mij vanwege de ere Gods. Maar ik zag ook tevens de verzwarende omstandigheden voor mijn persoon. En mijn ziel moest bij vernieuwing weer iets ervaren van wat er geschreven staat in Hooglied 1: 6: "Ziet mij niet aan dat ik zwartachtig ben, omdat de zon mij heeft beschenen; de kinderen mijner moeder waren tegen mij ontstoken; zij hebben mij gezet tot een hoedster der wijngaarden; mijn wijngaard die ik heb, heb ik niet gehoeid."

Toen ze weg waren, had mijn ziel vanwege de vijandschap, die ik ontmoet had van die ene, een verwarde ziel. *O Heere*, moest ik maar uitroepen, *o lieve Heere, grijp mij bij de hand, anders zal ik zeker bezwijken*. Ach, wat kwam mijn ziel dan op de zeef op een vreselijke wijze. Het was mij tot stikkens toe benauwd. Het was of de hemel voor mij gesloten was, omdat de Heere achterbleef. Enige uren heb ik in die toestand verkeerd. Op het laatst moest ik zo uitroepen met de Psalmist 69: 16: "Laat de watervloed mij niet overstromen en laat de diepte mij niet verslinden en laat de put zijn mond over mij niet toesluiten." Als ik zo zuchtende was tot mijn God, zag ik, doordat de Heere het voor mij ontsloot, dat toen de Joodse raad Stéfanus uit vijandschap stenigde, zelfs Saulus er bij was om de klederen te bewaren.

O, wat is de mens een vijandige, blinde worm van nature. O, ik kreeg zo met mijn ziel te worstelen. *O Heere*, zei ik, *ontferm U, lieve Heere, om Uws Naams wil; laat haar toch niet in het duister dwalen, ach, een ziel is zo gevaarlijk in het duister en Heere, zij ziet het niet; o Heere, mocht U er haar nog genadig aan ontdekken, opdat ze daarin Uw lieve naam nog eens mocht bedoelen. O Heere, dit is toch ook omdat alles om mijn zonden in land, volk, kerk en staat onder de vloek ligt. Heere, mocht ik nog eens leren vluchten tot U en buigen onder U*.

Zo ben ik 's avonds, 4 maart, naar bed gegaan, in die nood der ziel en sliep eindelijk wat in. Toen werd ik weer met een bezwaarde ziel wakker. O, het was mij zo benauwd; mijn ziel schreide tot de Heere van smart over de schuld die ik gemaakt had als levend lid van Christus en tevens een Nederlander zijnde. O, mijn ziel was zich volkomen bewust dat ik voor het aangezicht van mijn Vader schuldig stond, zo zeker als Mirjam toen ze melaats was en zeven dagen buiten het leger moest blijven omdat ze haar Vader beledigd had (Num. 12: 14). En toen mijn ziel zo voor de Heere mocht bukken vanwege land- en kerkschuld en alle zonden en Godonteringingen die daaraan verbonden waren, was mij dit zeer zoet. En de Heere kwam in Zijn verbondsliefde tot mij te spreken uit Gen. 17: 1b: "Ik ben God de Almachtige; wandel voor Mijn aangezicht en wees oprecht."

Ach Heere, zei ik, Gij alleen weet tevoren mijn onbekwaamheid; mocht hetgeen Gij in mijn ziel verklaart, opgeluisterd worden door Uw lief onderwijs. O Heere, Gij weet het, ik ben Uw onbekwaam, onwaardig kind.

Toen trok de Heere Zijn hoogheid en aanbiddelijke majesteit in mijn ziel op. En mijn ziel kreeg zoetelijk te bukken onder Zijn majestueuze deugden. O, daar mocht ik iets gewaar worden en proeven in bewondering en aanbidding vanwege Zijn Godheid. En also mijn ziel daar lag te smelten, sprak de Heere tot mij uit Deut. 5: 6: "Ik ben de Heere uw God, Die u uit Egypteland, uit het diensthuis heb uitgevoerd."

Toen leidde de Heere mij terug en deed mij zien de wegen, die Hij met mij gehouden had; de Heere ontsloot die wetten en ordinantiën, waar Hij Zijn Deugdenwezen in had uitgedrukt en die mijn ziel uit vrije genade had leren aanbidden en bewonderen. En mijn ziel sprong op in mij van liefde tot God en vermaak en liefde in God. Ja, de Heere Zelf had het mij geleerd te spreken met de Psalmist. (Psalm 119: 97): "Hoe lief heb ik Uw Wet! Zij is mijn betrachting de ganse dag." En met de Apostel (Rom. 7: 22): "Ik heb een vermaak in de Wet Gods naar de inwendige mens."

O, wat was die dag een zoete, zalige, onvergetelijke dag. Dat zulk een hoog, heilig Wezen bij vernieuwing te doen wilde hebben met nietig stof en as, dat nergens geen verstand van heeft van nature dan te zondigen tegen zulk een goeddoend Wezen.

O, had ik miljoenen harten op deze plaats gehad, dan hadden ze het uit kunnen roepen over het rond der wereld hoe lief en goed de Heere voor mij was. Mijn ziel stond in verlegenheid en beschaming vanwege het geduld en de tedere liefde van mijn Maker en Formeerder, en toch wist ik daar nog niet, *dat de Heere in Zijn verzoenende liefde die vreselijke schuld die ik gemaakt had met land, volk, kerk en staat van mijn ziel had weggenomen.*

Dat dit zo was geweest, heb ik veertien dagen daarna leren verstaan. Het was mij in die tussentijd zoals er in Zijn dierbaar, lief getuigenis geschreven staat (Jes. 29: 12 en 13): "Dan zult gij Mij aanroepen en heengaan en tot Mij bidden, en Ik zal naar u horen; en gij zult Mij zoeken en vinden, wanneer gij naar Mij zult vragen met uw ganse hart." Daar mijn ziel niet vatten kon dat mijn legering anders was geworden, riep ik daaruit tot de Heere of Hij eens licht wilde geven en arbeid met die zaken; en hoe meer mijn ziel aandrang, des te meer liefdesindrukken liet de Heere in mijn ziel achter. Dat was mij te meer onverklaarbaar. Ik was als degenen die droomden, volgens Psalm 126: 1: "Als de Heere de gevangenen Sions wederbracht, waren wij gelijk degenen die dromen."

Het was ook zulk een zoete liefdesindruk des Vaders en zoete overhalingen en inwinningen van die gezalfde Koning. Bij ogenblikken werd ik bijna dood gekust en was zo verlegen voor de Heere.

De dertiende dag nadat de Heere Zijn heilige Wetten in mijn ziel opgeluisterd had, kreeg mijn ziel zulke wonderlijke liefdesuitlatingen des Heeren en daaruit een geopende toegang om de Heere te smeken of Hij mij bekend wilde maken, om Zijns Naams wil, hoe het kwam dat Hij, dat lieve, volzalige Wezen, niet meer over die schuld sprak en dat ik zulk een zalige vrede in mijn ziel had.

En in plaats van ontdekkende schuld, sprak de Heere toen tot mij uit Psalm 85: 3c:

*"Opdat er eer in, onze landen woon'
En zich aldaar op 't luisterrijkst vertoon'."*

Ik zeide: *ach Heere, de vloek verteert het land. Kan het zijn, lief Wezen, dat Gij met mij van vrede kunt spreken?*

Toen sprak de Heere wederom tot mij uit Psalm 85: 9: "Ik zal horen wat God de Heere spreken zal, want Hij zal tot Zijn gunstgenoten van vrede spreken, maar dat zij niet weder tot dwaasheid keren."

O, ik was zo verlegen voor de Heere, vooral vanwege die laatste woorden en zei in bewondering: *O lieve Heere, dat U naar mij omziet!* Want mijn ziel was verbaasd bij zulk een onuitsprekelijk liefdesbetoon. *O Heere, wie ben ik toch: een dode hond.* Neen, voor mij, onwaardige, ging dat alle perken te buiten. Ik zei: *Heere, hoe kan het zijn!* O, ik werd gewaar dat er vrede was tussen mij en mijn Vader. Dat was zo groot; ik kon het wonder niet vatten en mijn verstand stond er vol eerbied van stil. En zo in bewondering wegsmeltende, wordt het de andere dag zulk een liefdestrekking van de Heere, dat mijn ziel de Heere niet aan Zijn plaats kon laten en uitriep: *Heere, lieve Heere, is het nu alles vrede? O Heere, het is zo groot. Ach Heere, wil Uzelf nog eens met Uw liefde met een hulpbehoevend kind inlaten, opdat mijn ziel Uw soevereine liefdesgangen in de verzoening en vrede, die ik in mijn ziel geniet, klaar uit Uw Vaderhart mocht bemerken en verstaan, zoals ik nu, Heere, Uw vrijwillige liefde proef.*

En de Heere sprak tot mij uit Psalm 66: 9:

"Waar' ik door ongerechtigheden

En haar aanlokselen bekoord", enz.

Toen werd ik ontroerd en riep uit: *Heere, Heere, God der heirscharen, kan het zijn? O, ik ben de minste van Uw volk, o Heere, kan het zijn?* Toen was Hij het, Die het hart kent en de nieren proeft, Die met Zijn indalende en uitlatende Vaderliefde mijn ziel omstrengelde. Hij breidde Zijn glorie en grote goeddadigheid in mijn ziel uit en het werd mij of ik even weer bij Vader thuis was, en aan Zijn hart lag. En mijn Vader maakte er mij opmerkzaam op, dat de liefde des Vaders Zich niet in kon noch wilde houden en leidde mij in, in Psalm 85: 3: "Merk op mijn ziel wat antwoord God u geeft." enz.

Ach, lieve, dierbare Vader, stamelde ik, kan het mogelijk zijn, dat er zulk een zoete volheid uit Uw lief, volzalig Vaderhart kan vloeien en dat voor mij, onwaardig wicht!

Toen betuigde de Heilige Geest in mij en zette mij in de gemeenschap der heiligen met de volle kennis van vrede over die zaak in Hem en sprak tot en in mij Psalm 122: 1b:

"Jeruzalem dat ik bemin

Wij treden Uwe poorten in

Daar staan, o Godstad, onze voeten,

Jeruzalem is wél gebouwd,

Wel saamgevoegd; wie haar beschouwt,

Zal haar voor 's Bouwheers kunstwerk groeten."

Mijn ziel zonk met de Kerke Gods in een drie-enig Wezen weg. Maar tot mijzelf gekomen zijnde, riep ik uit: *O Heere, alles om mij heen geeft mijn ziel aanschouwelijk onderwijs, dat alles in Nederland onder de vloek ligt. O, de vloek verteert het land vanwege de zonden. maar nu Gij, lieve Heere, mijn schuld hebt weggenomen, mocht ik nu voortaan genadig verwaardigd worden met alles tot U in te keren. O lieve Heere, wat zal het voor de Kerke Gods een eeuwig voorrecht zijn als het oordeel vol majesteit weder tot gerechtigheid keert. Al die oprecht is van gemoed, die merkt het op en keurt het goed. O Heere, wat een eeuwige vrijmacht, wanneer U mij met enigen van Uw volk heden wilt afzonderen. O Heere, hoe onuitsprekelijk groot is dat. Eeuwig lief Wezen, dat is al te groot voor zulk een aardworm.*

O, ik smolt in tranen weg. O, dat waren met recht liefdestranen in bewondering geschreid. *Heere, riep ik uit, geef mij steun om die onuitsprekelijke liefde die zo invloeit uit Uw heiligdom te kunnen dragen, om Uws lieven Naams wil. En, lief Wezen, ach, laat het niet te veel verzocht zijn. O, dat mijn ziel U nog iets smeken mocht. Geef mij, Heere, een blijke, dat wat U mij hebt willen leren in die zaken, ook voor Uzelf mag verzegeld worden, door Uw eeuwige Geest.*

En toen leidde de Heere mij in, in Jesaja 8: 16: "Bind de getuigenis toe en verzegel de Wet onder Mijn leerlingen."

Toen trok de Heere op en mijn ziel mocht Zijn lieve gangen nakijken in verwondering en aanbidding en uitroepen uit Rom. 11: 33-36: "O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods! Hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen en onnaspeurlijk Zijn wegen! Want wie heeft de zin des Heeren gekend, af wie is Zijn raadsman geweest? Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen; Hem zij de heerlijkheid in eeuwigheid. Amen."

Daarna werd ik af en toe bepaald **bij de breuken in de uitleving van de Kerke Gods**; en werd dan bijzonder bepaald bij de zaken die in de geloofsartikelen beschreven staan: *"Ik geloof de gemeenschap der heiligen."*

Omdat het zulk een droeve tijd was in de uitleving van de Kerke Gods en er zulk een krakeel en verwijdering onderling was, heeft het mijn ziel menigmaal in het verborgen gedreven om de Heere te smeken of Hij nog eens door mocht trekken met Zijn oordelen, opdat Hij in die gemeenschap der heiligen uit Zijn heilig liefderecht nog eens in Zijn volk opgeluisterd mocht worden. Ik gevoelde en zag alles zo voor de Kerke Gods onder het oordeel liggen. En hoewel mijn schuld weggenomen was, werd ik *door de overblijfselen van het lijden van Christus* (Col. 1: 24) genadig in die lering gezet in het onderwijs door de ontdekking van de erfsmet, die mijn Vader in het recht dat Hij op mij heeft, beliefde aan te binden.

Omdat ik veel gelasterd werd over het werk Gods dat in mijn ziel verklaard werd, dreef het mij meer uit tot de Heere. Er zijn tijden geweest dat ik aan de Heere vroeg of Hij mijn slappe knieën op wilde richten. (Hebr. 12: 12). Want als mijn ziel soms zo bedroefd was en neergebogen over de aarde liep vanwege de lasteringen, die mij door de ziel sneden (Psalm 69: 9a), dan gevoelde zich mijn ziel als een verlaten wees. Als ik dan moedeloos en ook bestookt van de vorst der duisternis verkeerde, riep mijn ziel tot de Heere om hulp en bijstand in de nood, pleitende op Zijn dierbaar Woord (Hoséa 14: 4e): "Immers zal een wees bij U ontfermd worden."

Toen ontdekte de Heere mij, dat Hij die vernedering voor mij goedkeurde, omdat de Heere mij voor de hoogmoed niet over had. Maar ook *opdat ik Zijner heiligheid zou deelachtig worden* (Hebr. 12: 10c), en zou leren zien en gevoelen hoe zwaar het oordeel op de Kerke Gods rustte. Want het is de tijd dat het oordeel begint van het huis Gods (1 Petrus 4: 17a).

O, het was zulk een pijnlijk onderwijs, omdat ik in die stand onbekeerd en blind voor het recht van mijn Vader lag. En omdat er vanwege dat oordeel geen twee in vrede en eensgezindheid over de weg konden gaan, moest ik uitroepen met David (Psalm 69: 9-11): "Ik ben mijn broederen vreemd geworden en onbekend mijner moeders kinderen. Want de ijver van Uw huis heeft mij verteerd en de smaadheden dergenen die U smaden, zijn op mij gevallen. En ik heb geweend in het vasten mijner ziel, maar het is mij geworden tot allerlei smaad."

O, mijn ziel had zulk een behoefte om het onderwerp des Heeren gemaakt te mogen worden.

En de Heere kwam er mij genadig voor in te winnen. *O Heere, bad mijn ziel soms, dat U zulke diepe, smartelijke wegen voor mij gebruiken moet om zulk een dwaas als ik ben aan de grond te houden.*

Dan was er soms medelijden met de tegenstanders, omdat die zichzelf bezondigden als een roede voor mij. Ja, ik kon dan leren verstaan en beleven Matth. 5: 44: "Hebt Uw vijanden lief, zegent ze die u vervloeken, doet wel degenen die u haten, en bidt voor degenen die u geweld doen en die u vervolgen." O, het bond mijn ziel soms zo aan de troon der genade; te meer daar sommigen van het lieve volk des Heeren mij onder het oordeel uit blindheid lasterden over zaken die de Heere mij leerde en die zij soms niet verstonden. Dit alles gaf mij een aangeboden verborgen leven.

Omgang met haar Bloedbruidegom in de nood van de kerk

Eens op een Hemelvaartsdag (het was toen 1922) kwam de Heere Jezus in mijn ellende tot mij te spreken uit Johannes 10: 2-5: "Maar die door de deur ingaat, is een herder der schapen. Dezen doet de deurwachter open en de schapen horen Zijn stem; en hij roept Zijn schapen bij name en leidt ze uit. En wanneer hij zijn schapen uitgedreven heeft, zo gaat hij voor hen heen; en de schapen volgen hem, overmits zij zijn stem kennen. Maar een vreemde zullen zij geenszins volgen, maar zullen van hem vlieden, overmits zij de stem des vreemden niet kennen." Ik riep uit met de bruid (Hoogl. 2: 8a): "Dat is de stem mijns Liefsten. Zie Hem, Hij komt, springende op de bergen, huppelende op de heuvelen."

O, mij ziel smolt weg voor die dierbare Heere Jezus, want Hij kwam bij vernieuwing als Machthebbende mij geheel voor Zich in te nemen. En Zijn liefde was zo innemend, innig en zoet; het gaf mij zulk een vrijmoedigheid om van Hem af te hangen. Mijn ziel gevoelde zich zo verbonden aan die dierbare Bloedbruidegom, Die mij Zijn liefde verklaarde in het recht dat Hij op mij had.

O, wat een wonder: Hij nam mij achter Zich om Hem te volgen. Hij ging mij voor van voetstap tot voetstap. Wat was dat een troost voorde ziel, zulk een beminnenswaardig Wezen achteraan te mogen kleven. Door Hem geleerd en geleid te mogen worden, dat was zo groot. Hij alleen nam nota van mijn smeken en Hij kon het doen ook, volgens Matth. 28: 18c: "Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde." Dat mocht mijn ziel proeven van Hem en weten en verstaan. Want mijn ziel leunde als een rookpilaar op mijn Liefste.

Wat is dat toch een eeuwig wonder, dat zulk een soeverein Wezen met zulke nietelingen te doen wil hebben. Daar leert de ziel bij aan- en voortgang dat het vrije genade is. Zo heb ik enige dagen mogen verkeren tussen de Heere en mijn ziel.

Toen werd ik weer werkzaam gemaakt met de breuken in de uitleving van de Kerke Gods. Mijn ziel moest de Heere gedurig aanlopen vanwege de nood die op mij lag en gedurig op mij gelegd werd. *O Heere, bad mijn ziel soms, mocht U in Uw heilig recht eens doortrekken en mocht Gij Uw volk er het onderwerp van maken.*

Mijn ziel gevoelde zulk een smart vanwege de uitlening van de Kerke Gods en dat tegenover zulk een waardig Godswezen, zodat mijn ziel vanwege de hoogheid Gods met smart doorstoken was. Ik kon de Heere niet aan Zijn plaats laten, maar moest Hem gedurig ernstig aanlopen, gelijk Hanna in 1 Samuël 1 *de Heere aan mocht lopen als een waterstroom om zwanger gemaakt te worden door dat dienende Wezen*, opdat ik verwaardigd mocht worden met de Kerke Gods, tot Zijn eer, tot Hem te mogen uitgaan. O, ik kreeg mijzelf in de verdrukking voor de Heere over om aan Zijn heilige voeten te mogen bukken en buigen, omdat Hij het zo eeuwig waardig is.

En de Heere kwam in die dag Zichzelf uit te laten met deze woorden uit 1 Sam. 1: 17b: "Ga heen in vrede; en de God Israëls zal uw bede geven, die gij van Hem gebeden hebt." O, mijn ziel kreeg dit vast te geloven en de toegediende zegen van dat lieve Wezen te aanvaarden, want het werd toegepast aan mijn ziel met zulk een kracht en geloofslicht. En de Heere drukte zulk een hemelse liefde in mijn hart, dat ik het haast niet dragen, kon. O, wat was dat een eeuwig wonder, dat Hij Zijn Woord aan mij, onwaardige, zou vervullen. Ik moest er van uitroepen met David uit Psalm 6: 9:

*De Heere wilde op mijn kermen
Zich over mij ontfermen."* enz.

En met Psalm 66: 9 en 10:

"Waar' ik door ongerechtigheden." enz.

En: *"God zij altoos op 't hoogst geprezen."* enz.

Daarna was er af en toe veel trekking en lokking in mijn ziel om op Zijn belofte te pleiten, wat Hij aan mijn ziel beloofd had uit 1 Sam. 1: 17b.

En de Heere Jezus kwam op een zondagmorgen, toen mijn ziel weer de Heere moest aanlopen als een waterstroom, in die zielensmart te spreken uit Matth. 5: 3-12: "Zalig zijn de armen van geest; want hunner is het Koninkrijk der hemelen. Zalig zijn die treuren; want zij zullen vertroost worden. Zalig zijn de zachtmoedigen; want zij zullen het aardrijk beërven. Zalig zijn die honger en dorsten naar de gerechtigheid; want zij zullen verzadigd worden. Zalig zijnde barmhartigen; want hun zal barmhartigheid geschieden. Zalig zijnde reinen van hart, want zij zullen God zien. Zalig zijn de vreedzamen; want zij zullen Gods kinderen genaamd worden. Zalig zijn die vervolgd worden om der gerechtigheid wil; want hunner is het Koninkrijk der hemelen. Zalig zijt gij, als u de mensen smaden en vervolgen, en liegende alle kwaad tegen u spreken om Mij nentwil. Verblijdt en verheugt u; want uw loon is groot in de hemelen; want also hebben zij vervolgd de profeten, die voor u geweest zijn."

Die lieve Godsmond van zulk een dienend Wezen was voor mij onwaardige onuitsprekelijk groot; niet alleen het eeuwige wonder, dat Zijn lieve stem mijn ziel zeer vertroostte, maar ook dat de Heere Jezus mijn ziel onderwees en haar er zo dierbaar voor inwon om in de verdrukking door Hem geleerd en geleid te mogen worden.

In die werkzaamheden gebracht zijnde tot dinsdag, werd mijn ziel zo door Zijn Majesteit innerlijk bezet, dat zij boog onder Zijn Goddelijke lessen en daar lag mijn ziel plat voor dat hoge, heilige Wezen. De Heere bepaalde mij weer bij Matthéüs 5, maar nu bijzonder bij de verzen 10-12: "Zalig zijn die vervolgd worden om der gerechtigheid wil; want hunner is het Koninkrijk der hemelen. Zalig zijt gij als u de mensen smaden en liegende alle kwaad tegen u spreken om Mij nentwil. Verblijdt en verheugt u; want also hebben zij vervolgd de profeten, die voor u geweest zijn."

Toen werd ik opgetrokken in Zijn wil en riep met mijn beide handen in de hoogte: *O Heere Jezus, dierbare Heere Jezus, wat een grote liefde om naar mij om te zien en te verwaardigen in te winnen voor de verdrukking. O, zoet kruis en dat met Uw liefdeskussen aan zulk een onwaardige.*

Toen mijn ziel verslonden lag onder de Heere, zeide de Heere tot mij: *"Geef de Heere de rechterhand". O Heere, zeide ik, lieve Heere, bad ik, wilt U hem nemen. U zegt toch in Jesaja 41: 13a: "Want Ik de Heere Uw God grijp uw rechterhand aan."*

O, de Heere kwam met Zijn liefde in mijn ziel; ik gevoelde en ontmoette het, dat de Heere in de weg van verdrukking mijn rechterhand vatte en ik werd verwaardigd door het geloof met al mijn ongeluk op Hem, de Heere Jezus, te mogen leunen en alles aan Hem toe te vertrouwen.

Belofte van de huwelijksvoltrekking in de hemel

Toen ik daar zo aan de voetbank Zijner lieve Godsvoeten mocht liggen, zeide de Heere: "Ik heb grotelijks begeerd dit Avondmaal met u te houden." Zie, Ik sta aan de deur en Ik klop; indien iemand Mijn stem zal horen en de deur opendoen, Ik zal tot hem inkomen en zal met hem Avondmaal houden en hij met Mij" (Openbaring 3: 21). O, dit was een voorportaal van de eeuwigheid. Als ik ooit ondervonden had, dat ik mijn Borg toebehoorde, dan was het toen. Ik heb daar een vrede en vreugde mogen smaken in God Drie-enig, die alle verstand te boven gaat. Want ik was uitzinnig, en dat Gode (1 Cor. 5: 13a).

Daarom, meent niet dat ik daarvan meer zal zeggen, want daar zal de eeuwigheid niet te lang voor zijn om die hemelse vreugde, die ik hier gesmaakt heb met Zijn uitverkoren volk voort te mogen zetten.

Die middag leidde de Heere mij in, in de zwangerschap voor de diep gevallen Kerke Gods, om verwaardigd te mogen worden tot de Heere uit te gaan door de bediening van dat almachtige Godswezen.

O, wat is de Heere toch vrij. Waar mijn ziel tegen aangezien had, dat werd nu door de Heere Zelf ontsloten. Mijn ziel moest maar gedurig uitroepen en smeken aan de troon der genade, of Hij mij er door wilde helpen om mij verstand van kermen te geven.

Enige dagen daarna werd ik gewezen op Psalm 45: 7: "*Straks leidt men haar in staatsie uit haar woning.*" enz.

Daar ik echter zo dicht bij mijzelf woon, schrok ik ervan en wilde het maar wegbidder. Want omdat ik, blinde worm, het uiterlijk opnam, was ik bang er wat mee te worden.

Het werd nu enige dagen stil in mijn ziel; ja, zo dodelijk stil, dat ik er erg in kreeg en bij deze zaken bepaald werd, namelijk bij mijn lichaam, dat dit de woning van mijn ziel was en dat *straks* (bij de Heere zijn duizend jaren als de dag van gisteren, als hij voorbijgegaan is en als een nachtwoak; Psalm 90: 4) mijn ziel uit deze woning geleid zou worden en wel met staatsie, die hier uit het vrije Gods is gevloeid en waar de ziel van doortrokken is. Waarin de engelen hun vermaak hebben en ook *de zielenvreugde voên, die afstraalt van haar wangen*. O, eeuwige vreugde zal op hun hoofd wezen.

Ik werd bepaald bij Jesaja 35: 10: "En de vrijgekochten des Heeren zullen wederkeren en tot Sion komen met gejuich, en eeuwige blijdschap zal op hun hoofd wezen; vrolijkheid en blijdschap zullen zij verkrijgen, maar droefenis en zuchting zullen wegvliegen." O, mijn ziel werd opgetrokken en ingeleid bij Openbaring 19: 9: "Zalig zijn zij, die geroepen zijn tot het Avondmaal van de bruiloft des Lams." Mijn ziel zag, dat in de eeuwigheid *het huwelijk voltrokken* zal worden en zij kreeg iets van die eeuwige vreugde te smaken, die hier toch met geen woorden is weer te geven: het ingaan in de eeuwige bruiloftzaal.

O, mijn ziel was er onder verslonden en bewonderde het vrije welbehagen des Heeren. Toen ik weer tot mezelf kwam, zag ik bij vernieuwing dat ik nog een aardbewoner was. Ik moest zeggen: *Heere, ik zie, dat ik nog op de aarde ben; o Heere, win er mij voor in*. Toen deed de Heere mij verstaan, dat ik heden nog op de aarde was om Zijn wil te leren verstaan. En mijn ziel kreeg behoefte dat ik daartoe van Zijntwege genadig mocht bewrocht worden.

Enige dagen daarna werd mijn ziel weer werkzaam gemaakt. Inwendig werd ik gedrongen en gedreven door de Geest des Heeren in het verborgen en moest maar schreien vanwege de donkere tijden, die beleefd werden vanwege de breuken, die in de uitlening van het volk zo openbaar waren voor mijn ziel. En het smartte mijn ziel vanwege Zijn naam. *O Heere, bad mijn ziel, wilt U toch met Uw oordeel doortrekken,*

opdat Gij Uzelf nog eens aan Uw volk in de weg van genade en recht kunt uitlaten, O Heere, bad mijn ziel in mij uit Psalm 119: 49 en 50: "Gedenk des Woords tot Uw knecht gesproken, op hetwelk Gij mij hebt doen hopen. Dit is mijn troost in mijn ellende, want Uw toezegging heeft mij levend gemaakt." O Heere, mocht Uw volk nog eens verwaardigd worden in schuld weer te mogen keren, opdat de smart vanwege de breuk voor Uw heilig majestueus aangezicht geboren mocht worden. O, ik zag en gevoelde dat Hij het zo eeuwig waardig was om geëerd, gevreesd en gediend te mogen worden.

En de hoogheid Gods scheen zo in mijn ziel, dat ik plat voor God kwam te liggen. Toen ontroerde mijn ziel, want gelijk David (1 Kron. 21: 16) zag ik als ik mijn ogen ophief, de Engel des Heeren staande tussen de aarde en tussen de hemel met Zijn uitgetrokken zwaard in zijn hand, en mijn ziel aanbad die majesteit Gods en daarin al de deugden en eigenschappen des Heeren.

Toen ontsloot de Heere Jezus zijn liefde aan mijn ziel en o, wat was die dierbare Borg, toen Hij Zich op deze plaats in deze tijd vertoonde en uitliet, wonderschoon. Alles kon ik daar van Zijn Koninklijke macht verwachten, want Hij is mijner ziele Bruidegom. En Hem was alle macht gegeven in de hemel en op de aarde (Markus 28: 18). O, op Hem kon mijn ziel met de Kerke Gods leunen. O, die deugdelijke schoonheid en volmaakte voldoende liefde zette mijn ziel in bewondering. En in de vrijmoedigheid gedrongen voor mijn Borg, met de Kerke Gods riep ik uit (Psalm 45: 3-5): "Heere Jezus, Gij zijt veel schoner dan de mensenkinderen; genade is uitgestort op Uw lippen; daarom heeft U God gezegend in eeuwigheid. Gord Uw zwaard aan de heup, o Held! Uw majesteit en Uw heerlijkheid; en rijd voorspoedig in Uw heerlijkheid op het woord der waarheid en rechtvaardige zachtmoedigheid; en Uw rechterhand zal U vreselijke dingen leren."

En de Heere Jezus nam mijn ziel (met de arbeid over de breuken) op en bracht mij (omdat Hij tot die arbeid was ingegaan) voor 's Vaders aangezicht en kwam te pleiten voor die diepgevalle Kerk bij de Vader en zeide: "Zie, Ik kom; in de rol des boeks is van Mij geschreven. Ik heb lust, o Mijn God, om Uw welbehagen te doen en Uw Wet is in het midden Mijns ingewands." (Psalm 40: 8 en 9).

Mijn ziel bewonderde dat eeuwige wonder van die dienende liefde voor de gemeente des Heeren in de aanbidding des Zoons aan de Vader en riep uit: "O God, geef de Koning Uw rechten, en Uw gerechtigheid de Zoon des Konings. Zo zal Hij Uw volk richten met gerechtigheid en Uw ellendigen met recht." (Psalm 72: 1 en 2).

En de Heere drukte Zijn liefdesbelofte in mij (Psalm 68: 5), oude rijm: "*Gij verkwikt Uw volk goedertier,*" enz.

O, wonderlijke, zoete liefde van die lieve Koning. 'O Heere, *zei ik*, lieve Heere, vanwege mijn afkomst is de dood in mij en om mij en ik heb van nature niets dan een weinig slapens en een weinig sluimerens. Maar wilt U mij onderwijzen en aandoen de gehele wapenrusting Gods, opdat ik mag staan tegen de listige omleidingen des satans. Want de strijd is toch niet tegen vlees en bloed, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de geweldhebbers der wereld, der duisternis dezer eeuw, tegen de geestelijke boosheden in de lucht. Daarom wilt U mij aandoen de gehele wapenrusting Gods, opdat ik mag wederstaan in de boze dag, en alles verricht hebbende, staande blijven. Geef dan Heere, dat ik mag staan en omgord mijn lenden met de waarheid, en doe mij aan het borstwapen der gerechtigheid en, Heere, schoei mijn voeten met de bereidheid van het evangelie des vredes; en doe mij aan het schild des geloofs, door hetwelk ik verwaardigd word alle vurige pijlen des bozen te kunnen uitblussen. En de helm der zaligheid en het zwaard des Geestes (Gods Woord). Geef mij, Heere, te bidden en te smeken ten allen tijde in de geest en tot hetzelfde te waken

met alle gedurigheid en smeking voor al de heiligen (*Eféze 6: 11-18*). En Heere, wilt U een verbond maken met mijn ogen; wilt U een verbond maken met mijn voeten en een verbond maken met mijn handen om in Uw wegen voor Uw aangezicht te wandelen, handelen en spreken om Uws Naams wil. Amen.'

In die tijd bij het volk des Heeren zijnde, kon ik er niet over zwijgen vanwege het eeuwige wonder en werd zo door de trekking en beïnvloeding des Heiligen Geestes afgezonderd onder het spreken. De schriften werden mij geopend, er kwam zulk een ruimte en die gezalfde Koning kwam van het aangezicht Zijns Vaders als Overwinnaar en representerend Hoofd Zichzelf te presenteren aan een diepschuldig volk. O, ik kon er niet van zwijgen en moest het uitroepen voor al de aanwezigen welke ruimte er lag door Zijn vrijwillige liefde. Want als Zijn volk zich zal schuldig kennen, dan zal dat lieve Wezen aan Zijn verbond gedenken.

"O land, land, land! hoor des Heeren Woord" (Jer. 22: 29). Daar Hij een horend en verhorend Wezen is voor allen die in waarheid Hem leren te voet vallen, Hem in waarheid leren aanhangen en vrezen; daar wordt verstand van kermen geleerd en een vrijmoedig uitgaan tot de Heere in de binnenkamers des harten.

Dan is het als Psalm 130: "Uit de diepten roep ik tot U, o Heere! Heere, hoor mijn stem; laat Uw oren opmerkende zijn op de stem mijner smekingen. Zo Gij, Heere, de ongerechtigheden gadeslaat; Heere! wie zal bestaan? Maar bij U is vergeving, opdat Gij gevreesd wordt. Ik verwacht de Heere; mijn ziel verwacht, en ik hoop op Zijn Woord. Mijn ziel wacht op de Heere, meer dan de wachters op de morgen; de wachters op de morgen. Israël hope op de Heere; want bij de Heere is goedertierenheid, en bij Hem is veel verlossing. En Hij zal Israël verlossen van al zijn ongerechtigheden."

Want uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen; Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.

Na de 17^e juli 1924 was mijn ziel af en toe werkzaam met de vraag hoe een schuldig land en volk door de Rechter van hemel en aarde schuldig verklaard zou worden, dewijl het land raast van de zonden en ongerechtigheid en meer en meer daarin toeneemt. Daar ging mijn zielsbetrekking soms vurig naar uit, gevoelende daarin, dat dan de lieve deugden Gods zouden opgeluisterd worden.

De 4e september kwam de Heere mij af te sonderen, terwijl ik veel overdenking had over de diepe breuken van de Kerke Gods, met een diepe smart doortrokken zijnde vanwege ons om- en afzwerven van de Heere tot oneer van Zijn heilige Naam en ordinantiën. En mijn ziel was vanwege het Vaderrecht, dat diep gevoeld werd, met smart doorstoken, daar de Heere van ons getuigen moest (Jer. 2: 13): "Mijn volk heeft twee boosheden gedaan. Mij, de Springader des levenden waters, hebben zij verlaten om zichzelf bakken uit te houwen, gebroken bakken die geen water houden."

Gedurende deze werkzaamheden bepaalde de Heere mij bij 1 Thess. 4: 3: "Dit is de wil Gods, uw heiligmaking, dat gij veel vrucht draagt." En ook bij Hebr. 10: 36: "Want gij hebt lijdzaamheid van node, opdat gij, de wil Gods gedaan hebbende, de belofte moogt wegdragen."

Ik kon niet nalaten om er de Heere vurig om te smeken. O, mijn ziel lag in mijn stand blind voor Zijn aangezicht in honger en dorst naar onderwijs van Zijn wegen, pleitende op Zijn ambtelijke bediening, als Profeet, Priester en Koning.

Toen kwam dat lieve, dierbare Wezen mijn ziel omhelzen en zette de plantingen Zijner Godsvoeten in mijn arme, dode ziel met dat hemels banket van Zijn heerlijke deugden en volmaaktheden. O, mijn ziel smolt weg van verlegenheid en bewondering.

Die dierbare Heere Jezus, waarmede mijn ziel in ondertrouw ligt, Hij zelf bracht mijn ziel in verwondering.

En ik werd werkzaam gemaakt om voor Zijn lief aangezicht te smeken en te worstelen, of Hij als de Bedienaar van het heiligdom, in Zijn ambtelijke bediening (Zijn last) die arme, blinde, hongerige en bekommerde zielen nog eens bij vernieuwing bij Zijn Vader wilde gedenken, dewijl alles heden ten dage zo onder de doodsadem ligt. Ik mocht pleiten volgens Matth. 28: 18, *dat Hem was gegeven alle macht in hemel en op aarde*. En mijn ziel werd gewaar van Hem afhangeende en op Hem leunende, de vruchtbaarmakende genade om in de gemeenschap met Zijn erfvolk de Heere ernstig aan te lopen als een waterstroom (Psalm 34: 6).

O, die teling uit de baarmoeder des dageraads (Psalm 110 als de ziel daarin verwaardigd wordt het Lam te volgen waar Het ook heen gaat! (Openbaring 14: 4) Daar ik echter van nature in- onvruchtbaarheid ben, omdat Hij om onze zonde het doodstempel op alles gezet heeft en derhalve alles onder het oordeel ligt, daarom is het voor de ziel zo groot, dat Hij als de God des eeds en des verbonds tussenbeide treedt. Hierom werd mijn ziel aangedrongen tot dat lieve Wezen, de Heere Jezus, omdat Hij in Zijn zalvende liefde mijn ziel bewerkte; die Hem kreeg nodig te hebben in Zijn vruchtbaarmakende, heiligende Geest; ook voor die arme, zuchtende, getekende smekelingen, opdat Hij, die dierbare Heere Jezus, een gestalte in hen mocht krijgen (Gal. 4: 19). Opdat, hoewel zij Hem in de kennisneming als Bedienaar van het heiligdom nog niet kennen, Hij toch weet dat het Zijn troetelkinderen zijn, Die Hij beloofd heeft te vertroosten (Jer. 31: 20).

"O vriendelijke Heere Jezus, Gij hebt ook de namen van die arme zielen als Hogepriester op Uw borstlap. O put der levende wateren die uit Libanon vloeien (Hoogl. 4: 15), o Heere God, verschijn blinkende (Psalm 50: 2). Maak die dode zielen krank van liefde en ontdekkend gebrek levend; breek door, o Zielenherder, door de verbroken Wet, waarin ook zij zich dood gezondigd hebben, en ontdek ze dat U alles ook voor hen volbracht hebt, dat U de vijandschap van de zonde tegen God, de Rechter van hemel en aarde, aan het kruis hebt gedood en dat die werkende dode, uit vrije genade gerechtigheid Gods wordt in Hem (Eféze 2: 15-18). Heere Jezus, leer ze, dat Gij hun levende wet zijt; dan zullen ze de riempjes van werkheiligheid binnen boord leggen. Lieve Heere Jezus, dan kunnen ze Uw reinigmakende en heiligmakende werking bij dagen en bij nachten niet meer missen in hun dode zielen. Dan zijt Gij hun leven (Col. 3: 4) en zij worden dan hoe langer hoe doder in zichzelf verklaard. Dan worden zij hoe langer hoe meer genoopt uit te roepen van U en tot U, Psalm 119: 97: "Hoe lief heb ik Uw Wet; zij is mijn betrachting de ganse dag."

Daarna mocht ik heilbegerig uitzien, dat de Heere het genadig mocht komen te vervullen, daar er zo weinig opwassen is in de kennis Gods. Veel, zeer veel kreeg mijn ziel enige tijd daarna te worstelen voor ons diep gevallen volk en vaderland in de breuken die wij gemaakt hebben. Andermaal werd mijn ziel gedrongen en gedreven door de Heilige Geest om Hem ernstig aan te lopen.

De Heere ontdekte mij de bitterheid der zonde, dat wij als land, volk, kerk en Staat van Hem afvallig waren geworden, en Hij op de dorpel van Zijn huis stond om te vertrekken. Dat was toch bij vernieuwing zulk een smartelijke gewaarwording; maar één zaak roerde mijn hartader aan, dat Hij nog omzag.

O, ik heb geweend als Petrus, toen hij de Heere verloochend had, maar ook van smart, dat de Heere naar zulke snode afwijkers nog om wilde zien. En mijn ziel schreide Hem achterna en bad: *Heere Jezus, dierbare Bloedbruidegom van Uw Sion, o, mocht Gij Uw bloed Uw Vader tonen voor Uw diepgevallenen erfvolk, dat Gij vanouds al hebt*

afgezonderd, opdat het recht van de Vader hiervoor mocht komen, het recht, dat Hij op Zijn erfvolk heeft. Opdat het volkin schaamte en berouw mocht wederkeren en wij een welgevallen mochten krijgen in de straffen onzer ongerechtigheid en Gij Uw glans en heerlijkheid bij vernieuwing mocht opluisteren in Uw volk.

De Heere leidde mij in, in Psalm 60: 3-5. En dit werd een gebed des Heiligen Geestes, Die in mij bad. "O God, Gij hadt ons verstoten, Gij hadt ons gescheurd, Gij zijt toornig geweest; keer weder tot ons. Gij hebt het land geschud, Gij hebt het gespleten; genees zijn breuken, want het wankelt. Gij hebt Uw volk een harde zaak doen zien; Gij hebt ons gedrenkt met zwijmelwijn." *Dit werd in die dagen een aangebonden zaak.*

Werkzaam met de Kamerverkiezing

Op de dag van 1 juli 1925 zou er in Nederland gestemd worden voor enige mannen die God vrezen in de Tweede Kamer. De avond en nacht voor die stemming werd Psalm 60 op mijn ziel gebonden en werd mijn ziel werkzaam gemaakt; in die nacht werden het zielsweeën. O, de smart over de zonden van het land en de Kerke Gods. werd die avond en nacht snerpand in mijn ziel gevoeld. Ik moest de schuld van onze breuken die wij gemaakt hadden met diepe smart bewenen voor dat lieve aangezicht des Heeren, Die betuigt in Zijn dierbaar Woord (Micha 6: 3): "Mijn volk! wat heb Ik u gedaan en waarmede heb Ik u vermoeid? Betuig tegen Mij."

En als mijn ziel verbroken en verslagen voor mijn Vader lag, leidde de Heere mij in, in Daniël 6 en liet mij zien, hoe Hij nu al enige jaren een staatsman²⁰ verwekt had als een Daniël om de breuken open te leggen en te doen zien hoe ver wij van de Heere zijn afgeweken. En hoewel zijn tegenstanders, als de leeuwen in de leeuwenkuil begeerte hadden die staatsman te verslinden, hen dit door de almachtige God des eeds en des verbonds werd belet.

Ook bepaalde de Heere mij bij Daniël 9, het gebed van Daniël en ik werd er op gewezen, hoe die staatsman van ons Nederland verwaardigd werd, gelijk een Daniël voor het volk bij de Heere te smeken. Deze Daniël had de Heere openbaar in ons land verwekt tegen alle vijanden des Heeren. Ik gevoelde mij diep onwaardig en verbazing had mij die nacht bevangen. Want er werd bij vernieuwing hoop geboren. "Zie, een kleine wolk als eens mans hand" (1 Kon. 18: 44). En het werd mij als Elia's jongen getoond in de handelingen des Heeren, dat de Heere ook in een weg van gericht in benauwdheid der tijden die diep gevallen kerk en vaderland weer op zou richten en daarna zal openbaar worden, volgens Mal. 3: 18: "Dan zult gijlieden wederom zien het onderscheid tussen de rechtvaardige en de goddeloze, tussen dien, die God dient en dien die Hem niet dient."

Want Hij zal op Zijn tijd Zijn glans weer op Zijn volk leggen. Mijn ziel werd beschaamd en verlegen voor Mijn Vader en werd het gans onwaardig. O, dat was te veel voor zulke zondaren als wij zijn.

Toen liet de Heere mij zien uit het Woord des Heeren welk een grootdadig en lankmoedig Wezen de Heere is, en ik werd bepaald bij Exod. 32 en 33. Hoe de Heere de kinderen Israëls uit Egypteland geleid had; en hoe zij, toen Mozes op de berg was, een gouden kalf gemaakt hadden en riepen: "Dit zijn uw goden, o Israël, die u uit Egypteland hebben opgevoerd." Dat lieve Wezen daarin tergende en op het liefdehart trappende; en hoe toen de Heere Mozes verwaardigd had voor het volk Israël te smeken, en de Heere hem niet alleen verhoorde, maar ook zo lankmoedig was om met het volk Israël weer op te trekken.

²⁰ Ds. G. H. Kersten

O, volk des Heeren, Hij kwam ook voor Zijn knecht Mozes uit te roepen (Ex. 34: 6b): "Heere, Heere God, barmhartig en genadig, lankmoedig en groot van weldadigheid en waarheid." Want ons Nederland en volk hebben met de prinsen gezworen bij de Potentaat aller Potentaten; maar wreed hebben wij dit ons verbond verloochend.

Maar nu zegt de Heere ter beschaming tot ons Zijn volk (Ezech. 16: 62, 63): "Want Ik zal Mijn verbond met u oprichten en gij zult weten dat ik de Heere ben; opdat gij het gedachtig zijt en u schaamt, en niet meer uw mond opent vanwege uw schande, wanneer Ik voor u verzoening doen zal over al hetgeen dat gij gedaan hebt, spreekt de Heere Heere" En Ezech. 36: 32: "Ik doe het niet om uwentwil, spreekt de Heere Heere, het zij u bekend, schaamt u en wordt schaamrood van uw wegen, gij huis Israëls."

En mijn ziel aanbad Hem, Die op de troon zit en werd verlegen met zoveel grootdadigheid Gods. Het deed mij zeer tot in het diepst mijner ziel, de zonden van Nederland, en dat tegen zulk een aller-dierbaarst, hoog, heilig Wezen. Ik weende vanwege zulk een verdraagzaamheid jegens zulken als wij zijn. O, mocht de Heere onze ziel verwaardigen diep voor dat lieve Wezen te leren bukken. Want Hij is waardig te ontvangen de kracht en rijkdom en wijsheid en sterkte en eer en heerlijkheid en dankzegging (Openbaring 5: 12).

Mocht de drie-enige God Zijn roem en eer in de weg van vrije, soevereine genade meer en meer in onze blinde en onbekeerde harten naar weg, staat en stand uitwerken, opdat wij meer en meer het doel des Heeren leren verstaan en verwaardigd worden met ootmoed voorzichtig te leren wandelen voor het aangezicht des Heeren in de ware vreze Gods, de tijd onzer inwoning op deze aarde. Om hier als vreemdelingen te verkeren, wetende dat wij hier geen blijvende stad hebben, maar de toekomstende zoeken, een stad niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen (Hebr. 13: 14 en 1 Cor. 5: 1).

Dit alles mocht meer en meer de beleving onzer ziel zijn of worden om Hem in alles nodig te hebben. Opdat wij gans uitgeschud worden en een walg leren krijgen aan onszelf in de ware vreze Gods. En leren hongeren en dorsten naar dat aller-dierbaarst Godswezen, Die te prijzen is tot in eeuwigheid, omdat Hij dit zo dubbel waardig is.

Ik kreeg na deze tijd eens opening en vrijmoedigheid van de Heere om naar een vriendin en vrienden te Oud-Alblas te gaan.

Toen ik er was, werd ik ziek. De ene hoestbui volgde op de andere. Zeer benauwd op de longen en borst en met veel pijn lag ik bij die mensen in bed; ik moest maar verwonderd zeggen: *Heere, wat doet U! Was dit dan Uw wil en weg niet? Gij, hadt toch Zelf die weg ontsloten.*

In die aandrang en smeking zijnde om dit van dat lieve Wezen te mogen weten, sprak de Heere zo krachtig tot mijn ziel uit Psalm 97: 1a:

"God heerst als Opperheer.

Dat elk Hem juichend eer."

En mijn ziel was verbaasd in mij vanwege de soevereine vrijmacht Gods. Want de Heere had mij wat te zeggen; dat werd in de inkomst van Hem mijn ziel gewaar.

O, de Heere kwam mij, onwaardige, zo geheel voor Zich in te winnen en op te eisen voor de deugden Gods. En mijn ziel kreeg behoefte om dit van Hem af te smeken. Ja, mijn ziel was bedroefd en verlegen voor 's Heeren aangezicht en toch o zo vrijmoedig om tot de Heere te zuchten.

Het duurde zo tot 's middags, dat ik met de breuken van land, volk, kerk en Staat zo in de ontdekking werd gebracht en de smart over die breuken vanwege het God-onterende op mijn ziel lag.

Toen leidde de Heere mij in, in Psalm 50. Wij waren een trouweloze hoop geworden, die zondigde tegen Zijn liefde.

O, volk des Heeren, wat doet de zonde tegen zulk een aller-dierbaarst Wezen zeer. Neen, ik kon het niet verdragen, dat wij met elkander Zijn rechten zo met voeten vertreden en had genade nodig om niet de geest te geven van smart en rouw.

O, volk des Heeren, dat weet wat zulke zielesmart is. Ik mocht er mee in dat lieve Wezen eindigen en smolt weg onder de genadige toenadering van die lieve Borg des verbonds. Hij raapte mijn ziel op en ik mocht Zijn vriendelijke blik ontmoeten. Toen leidde Hij mij in, dat Hij het Hoofd is van Zijn volk en kwam mij, onwaardige, te brengen in de geestelijke gemeenschap van Zijn Lichaam en in te leiden in Psalm 133 berijmd:

*Ai zie, hoe goed, hoe lieflijk is 't dat zonen.
Van 't zelfde huis als broeders samen wonen,
Daar 't liefdevuur niet wordt verdoofd; enz.*

O volk des Heeren, daar was het in de gemeenschap der heiligen met dat levende Hoofd, de Heere Jezus Christus. Het was daar een rivier waar mijn ziel in zwom en dat nooit genoeg volprezen Drie-enig Wezen mocht ik loven en prijzen. "Want het Lam dat geslacht is, is waardig te ontvangen de kracht en rijkdom, wijsheid en sterkte, en eer en heerlijkheid en dankzegging." (Openbaring 5: 12).

Nog enige tijd later werd mijn ziel hongerig en dorstig gemaakt naar het lerend onderwijs om dat van de Heere af te smeken, daar ik in mijzelf niets heb dan de dood en doodsvruchten. Mijn ziel bekommerde zich veel om uit genade te mogen leren sterven aan alles van mijzelf. Want ik en mijn is de grootste pijn. In die zielsgestalte werd ik ziek naar het lichaam: bronchitis; drie weken lang was het mij erg benauwd op de luchtpijpen. Op een zondag toen ik dan ziek te bed lag, werd ik in de vier laatste regels van Psalm 22: 7 ingeleid.

*"Mijn beend'ren zijn in Mij vaneen gescheiden,
O dood'lijk uur! Wat hitte doet mij branden!
Mijn hart is week, en, smelt in d' ingewanden,
Als was voor 't vuur.*

O, welk een diepte van lijden als die lijdende Borg! Ik werd verwaardigd er in te mogen blikken; wat een lichaams- en zielelijden en dan zulk een majestueus Wezen: God uit God en Licht uit Licht heeft dat willen aanvaarden voor mij, onwaardige, en Zijn erfvolk. Wat een werk! Aanbiddelijk Godswezen! "Ik ben uitgestort als water, en al Mijn beenderen hebben zich vaneen gescheiden; Mijn hart is als was, het is gesmolten in het midden Mijns ingewands" (Psalm 22: 15).

O, wat toch een ontzettende diepte, en dat voor zulke ellendige schepselen als wij zijn, die na ontvangen genade de meeste tijd van hun leven geen gevoel er van hebben of omdragen. O, wat een aller-dierbaarst Wezen tegenover zulke rebellen en albedervers als wij zijn!

En de Heere bepaalde mij bij Johannes 19: 26, waar de Heere Jezus Zijn moeder vrouw noemt, als de Borg in de tedere zorgen ook voor al Zijn volk. Want de Heere deed mij dit verstaan in Matthéüs 12: 46-50, waar de ganse levende kerk in verklaard en opgelost wordt. En in Hebr. 7: 3, waar Melchizédek wordt voorgesteld "zonder vader, zonder moeder, zonder geslachtsrekening, noch begin der dagen noch einde des levens hebbende, maar de Zone Gods gelijk geworden zijnde, blijft hij een priester in eeuwigheid."

Wat een heerlijk borgwerk voor Maria de moeder des Heeren en voor al Zijn volk, de bruid van de Heere Jezus Christus, Die Zichzelf voor haar overgaf. Er staat, zo in Zijn

dierbaar Woord: "als een rantsoen voor velen." Wat een geestelijke schatten liggen in dat lief Getuigenis verborgen. En mijn ziel proefde en gevoelde er veel meer van dan ik uit zou kunnen drukken.

Daar hing Hij tussen hemel en aarde voor zulke doorbrengers als wij zijn. Van alles uitgetogen, door de wil des Vaders, hing Hij daar zuiver als de Borg des verbonds voor al Zijn volk, ook voor mij, onwaardige.

En Hij is ook als Overwinnaar triomfantelijk in onze dood ingegaan, daar waar onze ziel door dood en doodsvruchten doorstoken is; en ook om de laatste vijand teniet te doen, persoonlijk voor iedere ziel in het bijzonder. Ja, daarom zal het geschieden als de ziel van Zijn gekocht volk, dat Hij gekocht heeft met Zijn dierbaar bloed, uit dit lichaam uitgehaald wordt, zal Hij voor ieder Zijner keurlingen daar staan op Zijn standplaats als die Held en gezalfde Koning in hun dood.

Daar zal Hij staan als Overwinnaar van de dood in onze plaats. Als Plaatsbekleder.

Ook zal Hij daar dan als Priester staan om Zijn priesterlijk ambt als Plaatsbekleder in ons sterven te kunnen bedienen.

Maar ook als Profeet, opdat Hij Zijn eigen volk door die verworven Heilige Geest, die Godskennis en vertroosting schenke in de ure van afsterven. Opdat wij daar dan niet alleen zijn in de doodsjordaan, maar één zijn in die levende Christus.

O, volk des Heeren, elk droppeltje bloed van de Borg en Middelaar kreeg waardij voor mij. O, wonderlijke, zoete liefde: de aarde heeft Zijn bloed droppel na droppel ingedronken om mij, zulk een godvergetene met God te verzoenen!

O volk des Heeren, de eeuwigheid zal er voor nodig wezen om Zijn soevereine Godsplannen te bewonderen. En dan, o wonder boven wonder, zonder zonden. Want dat eigen zelf hier om te dragen is zeer smartelijk. De ziel is ook der ijdelheid onderworpen, niet gewillig, maar om diens wil, die het der ijdelheid onderworpen heeft.

Volk des Heeren, konden wij Hem eens recht prijzen uit blijdschap dat wij Hem eeuwig zullen verheerlijken, omdat Hij tot onze ziel gesproken heeft: "Ik weet de gedachten die Ik over u denk, gedachten des vredes en niet des kwaads." Wat een eeuwig wonder nietwaar? Dat wij uit het vrije van Zijn welbehagen Hem in Zijn Borgwerk mogen leren kennen in de geest. O, wat wordt er een hongeren en dorsten naar Hem geboren door de Heilige Geest in de armoede des geestes in de ziel.

En als de Heere Jezus dan door Zijn verworven Geest de weg weer eens ontsluiten wil in de stand van ons leven, wat heeft de ziel dan behoefte aan geestelijk onderwijs; nietwaar, volk des Heeren, dat het om Hem te doen is?

Ik heb wel eens gezegd tegen een vrouw (het was een kind des Heeren): Als de Heere in u werkt door Zijn Heilige Geest en gij wordt het gewaar, vraagt dan maar veel, zoals er staat in 2 Tim. 1: 6: "dat gij opwekt de gave Gods die in u is." Omdat mijn ziel gewaar wordt als er een ontsloten gebedsuitgang in de ziel wordt verklaard, de Heere dan Zelf de geloofsvrijmoedigheid geeft. En de Heere maakt niet beschaamd degenen die op Hem hun betrouwen leren stellen.

Kort daarna, 20 september 1926, werd ik weer ernstig ziek. Twee dagen daarvoor bepaalde de Heere er mij bij, dat Hij op weg was om mij te louteren als het zilver in de smeltkroes, en dat Hij, de Heere, de Smelter was. En de Heere won mij in met de ontsluiting van Zijn Woord; ik werd door Zijn Heilige Geest voor Hem geborgen; daarna dan werd ik ernstig ziek.

Gedurende vier dagen kreeg ik zo'n smart en liep ik zo goed als leeg. Ik moest geopereerd worden; een heel ernstige operatie. De Heere zette er mijn ziel gans buiten. Toen ik in het ziekenhuis lag, kwam Hij Zich te ontsluiten in Zijn

algenoegzaamheid en aller-beminnenswaardige deugden en eigenschappen. Hij is veel schoner dan de mensenkinderen, daarom hebben Hem de maagden lief. "Alles, wat aan Hem is, is gans begeerlijk. Genade is op Zijn lippen uitgestort." Zoet vermaak in de *Bruidegom des verbonds*. Alles van het eigen zelf ligt hier gebonden door de wil Gods des Vaders. Zijn dierbare lippen drupten van honing uit die Steenrots. Zo had mijn ziel groot vermaak in Zijn schaduw. En Zijn vrucht was mijn gehemelte zoet.

In die tijd kwamen ze mij halen voor de operatiekamer. Daar ik een hartkwaal had, kon ik volgens order van de dokter niet weg gemaakt worden, maar werd de plaats verdoofd.

Toen ik dan op de operatietafel neergelegd werd, kwam de vorst der duisternis mijn ziel bespringen en zei: *nu zult gij nog tot oneer Gods het uitschreeuwen als een varken*. Dat smartte mij en mijn ziel zuchtte tot de Almachtige.

Toen werd mijn ziel gewaar, dat Hij, die Zieleherder, mij bijstond. Hij liet zich niet onbetuigd. De Heere zeide tot mij: "Op Hem vertrouwt zich de arme en de wees en die geen helper heeft." Mijn ziel werd het gewaar, dat dit de stem mijns Liefsten was, springende over de bergen en huppelende over de heuvelen. Hij leidde mij, onder al die vreselijke smarten des lichaams, in in Gethsémané. Hoe Hij daar voor mij grote druppelen bloeds gezweet had en als een worm gekropen om mij nu te kunnen ondersteunen en vertroosten in dit mijn lichaamslijden. Mijn ziel droop weg als een onwaardige om zoveel onverdiende goedheid. O, hoe groot is het goed dat Hij heeft weggelegd voor allen die door genade Hem leren vrezen! Hij leidt ze om Zichzelfs wil er door en er ook uit. Dat was ook hier de ervaring mijner ziel. Hij maakt niet beschaamd hen, die verwaardigd worden op Hem te betrouwen.

Enige weken later was mijn ziel toch zo moe van dat eigen zelf, dat mijn ziel verlangde naar de eeuwigheid en riep: *Zoete dood, wat vertoeft gij te komen?* En riep daarna uit:

*O eigen, o eigen.
Hoelang zult gij nog blijven?
Betwisten 's Konings eer?
Och, werd die tijd geboren,
Om eeuwig te behoren,
Ver boven eigen eer.
Daar zal mijn ziel eens rusten,
In deze blijde kusten,
Verenigd met mijn Borg;
Daar zal mijn ziel eens juichen
Om vreugde te betuigen
Met Zijn verlorne schaar.*

Ik zeide: *Heere, als Gij mij hier nog op aarde wilt laten, ach, wilt U dan het heimwee naar dat hemelhof uit genade verminderen en wil mij dan bekwamen als reizigster door deze wereld.*

De Heere bepaalde mijn ziel bij deze waarheid (1 Cor. 3: 22): "Het leven is uwe, ook is de dood uwe." Ik kreeg te verstaan, dat de Heere, die mijn Leven is, ook Zelf zou zorgen en mijn ziel genade geven om dagelijks te leren sterven aan mijn eigen zelf om in Hem, die levende Christus, op te mogen wassen. O, mocht de Heere onze ziel daar veel toe verwaardigen om "gedurig in de dood overgegeven te worden om Jezus' wil, opdat het leven van Jezus in ons sterfelijk vlees zou geopenbaard worden" (2 Cor. 4: 11). Hij is het toch zo overwaardig, dat Hij in alles Zijn eer bekomt. Wat kan de ziel

daar soms naar hongeren en dorsten, dat de Heere ons verwaardigen mocht uit vrije soevereine genade om Hem de inkomsten te geven van Zijn eigen werk.

Geruime tijd daarna kreeg mijn ziel een ontdekkend gevoelig gezicht van de Heere, dat mijn ziel sinds lang lag uit te drogen, en ik, bad: *Lief Wezen, wees mijn hulp. "Ik hef mijn handen naar de hogen"; enz.*

Ach, als de ziel door het licht des Heiligen Geestes haar afdwalingen leert gewaar worden en de Heere bindt het aan door de Geest der genade, dan kan de ziel de Heere niet missen. Zo ging het ook mij; dagen en nachten was mijn ziel soms werkzaam om Hem aan te lopen voor mijn ziel die Hem miste, en dit was mij ten enenmale onmogelijk. Ik zeide: *Heere, zie ik voorwaarts, ik zie U niet, en achterwaarts, ik bemerk U niet.*

Dat had zo in die gevoelige, smartelijke gewaarwordingen enige tijd geduurd en op het laatst was het Godsgemis onhoudbaar.

Toen kwam de Heere, daar ik voor Hem mocht bukken, Zijn lieve eigenschappen in mijn ziel te verklaren bij vernieuwing en mijn ziel zoet te vertroosten. Hij leidde mij in, in Psalm 92: 8:

"In hunne grijze dagen.

Blijft hunne vreugd gewis;" enz.

Daar werd mijn ziel die ganse zondag vriendelijk en dierbaar verkwikt door de Heere. De andere morgen werd ik door de Heere gewekt met deze woorden (Rom. 8: 16): "Gods Geest getuigt met onze geest dat wij kinderen Gods zijn."

De Heere kwam in mijn ziel mede te getuigen en kwam mij erbij te bepalen, dat het een vrede Gods is, die alle verstand te boven gaat. Daarin was een rusten van mijn ziel aan Zijn hart en dat uit het vrije soevereine welbehagen des Heeren. Daar zakte mijn ziel als een onwaardige voor Hem, dat lieve Wezen; en kreeg geloofsvrijmoedigheid om mijn smekingen voor 's Heeren aangezicht neer te mogen leggen.

Ach Heere, bad ik, wil mijn ziel met Uw Goddelijk onderwijs bij vernieuwing eens onderwijzen. Gij hebt mij af en toe werkzaam gemaakt met land en volk, kerk en Staat. Ach Heere, dat U mij bij vernieuwing in Uw onderwijs Uw lieve Godsgangen schenken mocht.

Toen leidde de Heere mij in, in Ezechiël 22: 4 en 5: "Door uw bloed, dat gij vergoten hebt, zijt gij schuldig geworden, en met uw drekgoden, die gij gemaakt hebt, hebt gij u verontreinigd, en hebt uw dagen doen naderen en zijt tot uw jaren gekomen; daarom heb Ik u den heidenen overgegeven tot een smaad en alle landen tot een spot; die nabij en verre van u zijn, zullen u bespotten, gij onreine van naam en vol van onrust."

Werkzaam met een schuldige Kerk

Toen ontdekte mij de Heere de gruwelijke zonden van Nederland, en de Heere zeide: "Want onder mijn volk worden goddelozen gevonden" (Jer. 5: 26a). De schijnbelijders en de Antirevolutionairen hadden zich verbonden met Rome; zij, die de naam hadden dat zij leefden, hadden zich verbonden met die roomse hoer, die door de Heere *de Antichrist* wordt genoemd en waarvan zij zeiden *met haar te stoelen op één wortel*.

En de Heere liet mij zien dat dit eerst door die zogenaamde Antirevolutionairen begeerd was, waarbij ze God, die Soevereine, de rug hadden toegekeerd. De Heere zou in Zijn vrijmacht enigen van die mensen er uithalen en de anderen waren gezet, vanwege hun eigen moedwillige zondaren om kwaad te doen en ontvingen loon naar die goddeloze verbintenis.

Denk eens volk des Heeren, ik roep u op als getuigen, dat ons volk vanwege die valse leer goed en bloed opgeofferd heeft. Sommigen zijn door roomse beulenpriesters

verbrand, anderen uit elkander getrokken, geradbraakt, gebraden, gehangen, verbrand. en veel meer, te afgrijselijk om het alles te noemen. Mochten de ogen er eens voor opengaan dat Rome nog niets is veranderd, noch in leer, noch in leven.

O, het is wat, dat ons land, waarvan de prinsen die God vreesden zwoeren bij de Potentaat aller potentaten, nu verroomst is. Het deed mijn ziel zeer vanwege de ere Gods. En mijn ziel was die maandag veel in geestelijke arbeid om met al de schuld van land, volk, kerk en staat onder dat lieve Godswezen te mogen bukken en buigen.

Toen het nacht geworden was, werden het zieleweeën (3 juli 1929) en ik lag op de vloer uit te schreien voor Gods aangezicht. *O Heere, ik en mijn volk, wij hebben tegen U gezondigd en U smaadheid gedaan.* Mijn lichaam en ziel bezweken bijna onder de last der zonden. Daartoe werd mijn ziel verwaardigd om voor dat lieve Godswezen te mogen kermen als een ellendige doorbrenger.

Toen ontsloot die dierbare Heere Jezus mijn ziel en omhelsde mij zo teer en dierbaar; ik werd verlegen voor Zijn aangezicht en zakte als een onwaardige in zelfsverfoeiing weg en riep toen uit: *Heere, dat Gij met zulken als wij zijn te doen wilt hebben. Ik en mijn volk, wij hebben tegen U gezondigd en gedaan dat kwaad is in Uw heilige ogen.*

Toen nam die dierbare Christus mij op en bracht mij bij mijn Vader, en de Heere Jezus presenteerde mij met de schuldige Kerk de Vader. Vol verwondering werd ik gewaar weer een thuiskomen te hebben bij mijn Vader door de Heere Jezus Christus. Als ik daar dan in mijn onwaardigheid met de schuldige Kerk aan Zijn Vaderlijke Godsvoeten lag geborgen, sprak de Heere tot mij uit Ezechiël 36: "Ik doe het niet om uwentwil, het zij u bekend, maar om, mijns heiligen Naams wil."

En de Heere bepaalde mij bij Jakob en al die lieve handelingen des Heeren met Jakob; eindelijk, dat de Heere worstelde met hem totdat de dageraad opging en dat die dageraad voor Jakob was een levende Christus. Jakob kon dat lieve Wezen daarom niet laten gaan voordat hij gezegend was. Om toen hinkende gemaakt te worden voor het aangezicht des Heeren en de tijd hierop aarde stervende te mogen doorbrengen om uit Hem te leren leven. Omdat voor Zijn volk aan de rechtvaardigmaking de heiligmaking verbonden is.

En de Heere toonde mij, dat Hij zo met die diep gevallen Kerk, die Zijn eigendom is, zou handelen als met Jakob, omdat Hij Koning is van Zijn Kerk om ons te zegenen in Zijn lijdelijke een dadelijke gehoorzaamheid en Zichzelf zal verheerlijken in hetgeen Hij voor Zijn volk verworven heeft.

Toen werd ik in Zijn arbeid voor mij en dat diepgevallene volk ingeleid in Psalm 22. Onder het diepe lijden van de Heere Jezus Christus heeft mijn ziel veertien dagen lopen wegsmelten. Dat dierbare bloed van de Borg des verbonds. Hij, die van God verlaten, van mensenhulp ontbloot. Een worm en geen man; een smaad van mensen en veracht van het volk. Doorwond tot in het diepst van Zijn ziel en Zijn beenderen vanéén gescheiden.

O volk des Heeren, als de zondesmart heet in ons wordt, wordt het zielepijn, want wij hebben Hem arbeid gemaakt met onze zonden. Zie dat lieve Wezen hangen tussen hemel en aarde voor zulk schuim als wij zijn. Wat wordt dat voor de ziel een dure prijs. Hij, God uit God en Licht uit Licht, "Daarom zal Hem een machtig volk eren; de stad der tirannieke volken zal Hem vrezen" (Jes. 25).

Geruime tijd daarna ontmoette mijn ziel veel goedertieren indrukken van God en had mijn ziel betrekking vanwege de waarde Gods om in de weg van heiligmaking of sterven door de bediening des Geestes mijn verborgen afdwalingen te mogen leren

verstaan om dan door Gods genade als een uitgeschakelde ziel in Hem te mogen eindigen.

Daartoe kwam de Heere mij genadig te vervaardigen door de werking van de Heilige Geest en mocht mijn ziel bukken en buigen voor dat lieve Wezen in zelfverfoeiing toen de Heere tot mij sprak uit Openbaring 14: 4b: "Dezen zijn het die het Lam volgen, waar Het ook heengaat."

O, mijn ziel werd zo bedroefd en verlegen voor dat lieve Lam Gods en had zulk een betrekking om door dat lieve Lam geleid en geleerd en afgezonderd 'te mogen worden door de werking des Heiligen Geestes.

En de Heere sprak tot mij met kracht uit Matth. 5: 13-16: "Gij zijt het zout der aarde; indien nu het zout smakeloos wordt, waarmede zal het gezouten worden? Het deugt nergens meer toe dan om buiten geworpen en van de mensen vertreden te worden. Gij zijt het licht der wereld; een stad boven op een berg liggende; kan niet verborgen zijn. Noch steekt men een kaars aan en zet die onder een kornmaat, maar op een kandelaar, en zij schijnt allen, die in het huis zijn. Laat uw licht also schijnen voor de mensen, dat zij uw goede werken mogen zien, en uw Vader, Die in de hemelen is verheerlijken."

O, wat ging mijn ziel de Heere achteraan schreien en zuchten om also als Zijn afgezonderd volk door Hem daartoe ingewonnen en pasklaar gemaakt te mogen worden!

Toen bepaalde de Heere mij bij die brandende lampen in de tabernakel en dat mijn ziel ook bij de voortduur brandende moest zijn door de werking van de Heilige Geestes om door Zijn zalvende bediening vurig van geest te zijn.

O, wat gevoelde mijn ziel zich daartoe gans onbekwaam en wat was mijn ziel daar bedroefd en verlegen. Ze moest zich maar als een onbekwame dwaas aan Zijn lieve Godsvoeten neerleggen, pleitende op Zijn verbond, toen de Heere mijn ziel terugleidde tot die tijd na de rechtvaardigmaking, toen ik zulk een smart had over mijn inwonend bederf en dat de Heere toen tot mij zei uit Johannes 15: 15: "Ik heet u niet meer dienstknechten; want de dienstknecht weet niet wat zijn Heer doet; maar Ik heb u vrienden genoemd, want al wat Ik van Mijn Vader gehoord heb, dat heb Ik u bekend gemaakt." En hoe ik toen zo verlegen en verwonderd was, dat de Heere Zichzelf mij als een vriend wilde verklaren.

O, daar kon ik toen maar niets anders doen dan in het eeuwige wonder wegzakken en zinken.

En na die terugleiding van jaren her was nu mijn ziel nog steeds pleitende in de armoede des geestes op Zijn verbond, toen de Heere tot mij sprak uit Johannes 15: 14: "Gij zijt mijn vrienden, zo gij doet wat Ik u gebied." O, mijn ziel ging uit vanwege Zijn spreken; ik zag en gevoelde de waardigheid van Zijn Persoon en hoe billijk Zijn voorwaarde is. Ik mocht mij in mijn onbekwaamheid aan Zijn voeten werpen, smekende of ik verwaardigd mocht worden om van Hem af te leren hangen door de zalvende invloeiende verbondsgenade.

Toen ik een week zo werkzaam was, werd mijn ziel bijzonder stil gezet bij Col. 1: 18a: "En Hij is het Hoofd des lichaams, namelijk der gemeente."

Als mijn ziel bij deze zaken werd stilgezet, moest ik maar inwendig wenen, dat wij zó ver van de Heere weggezworven waren, van zulk een aller-dierbaarst Wezen. En dat er van het volk des Heeren bijna geen twee over de weg konden gaan in vrede onderling.

Ik ging toen sprekende uit die treurige toestand ergens naar een gezelschap en zei nog onderweg, dat ik veel tegenstanders onder het volk had, maar dat de Heere er mij toe

vervaardigde geen één vijand onder het volk des Heeren te hebben, hoewel de lasteringen mij wel eens door de ziel sneden vanwege onze diepe breuken tegen de ere Gods. Maar, zei ik, de Heere bepaalt mij dikwijls bij Gods Getuigenis en door inwinnende genade word ik er onder geoefend. "Dat de broederlijke liefde blijve. Vergeet de herbergzaamheid niet" (Hebr. 13: 1 en 2a). En, zei ik, daar leer ik ook geestelijk iets van kennen, want Zijn keurvolk zijn allen leden van dat levende Hoofd, Christus Jezus en alzo elkanders leden. En daar ik verwaardigd ben geworden naar Zijn soeverein welbehagen met de ganse Kerke Gods in Hem gezet te zijn en de Heere Jezus als de oudste Broeder heb leren kennen, in zover mijn ziel die verborgenheid in mag leven, leert mijn ziel in de uitleving kruipende over de aarde gaan vanwege onze breuken in de onderlinge uitleving. O, dat wij zo weinig inleven in dat levende Hoofd hebben in de gemeenschap der heiligen. Ach, dat wij zulk een hart hadden om Hem te vrezten met een eenparige schouder!

Onder dit gesprek waren wij op een gezelschap van het volk des Heeren gekomen. Toen ik daar nog maar kort was, moest ik van één van het volk des Heeren daar verguizing ontmoeten, terwijl de anderen zwegen. Daar kreeg mijn ziel inwendig weer die diepe breuken te gevoelen en uit eigenliefde en blindheid de verachting van het werk Gods, zo maar zonder ondervraagd te worden; alleen uit vooroordeel. Mijn ziel moest maar inwendig roepen en smeken: *Heere, reken hem deze zonde niet toe.* Naderhand 's avonds werd er een lieve ontdekkende oefening over de heiligmaking gelezen, wat mijn ziel zeer hongerig en dorstig maakte en mij zeer verkwikte. Toen wij dan van elkaar waren gegaan en ik op de weg was, kwam dat lieve Wezen mijn ziel gans in te nemen en zei tot mij zo vriendelijk, zoet en dierbaar, zoals Hij alleen kan troosten, verkwikken en bemoedigen, uit Psalm 97: 7:

*"Gods vriendlijk aangezicht
Heeft vrolijkheid en licht
Voor all' oprechte harten."* enz.

O, wat smolt mijn ziel voor de Heere.

Thuis gekomen, lazen wij nog even uit Romeinen 12. Daar kwam zo die gemeenschap der heiligen in openbaar in dat levende Hoofd, Christus Jezus. O, wat was dat innig voor mijn ziel en ik had toch zulk een toenadering in het gebed. Toen ik in bed lag, dreef die lieve Heilige Geest maar aan in mij. Op het laatst zei ik: *Heere, lieve, dierbare Heere, wilt U in mij werken en wilt U mij leren? Ach Heere, maakt Gij plaats in mij voor Uzelf, opdat ik Uw lessen mag verstaan en zegen mij om Uws Naams wil met Uw bedienende ambten als Profeet, Priester en Koning.*

Toen kwam dat lieve Wezen die nacht mijn ziel omhelzen door Zijn eigenschappen in mijn ziel te doen vloeien; ik kreeg toch zulk een vermaak in Zijn deugdenbeeld, dat het niet met woorden uit te drukken is, want dat zijn geestelijke vruchten.

Daarna sprak de Heere tot mij: Het is de liefde Gods des Vaders, de liefde Gods des Zoons en de liefde Gods des Heiligen Geestes. "Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve maar het eeuwige leven hebbe" (Joh. 5: 16). Daarom is het de liefde Gods des Vaders, Die het Liefste had gegeven wat Hij had. De liefde Gods des Zoons, omdat Hij gedaan heeft wat Hij kon. De liefde Gods des Heiligen Geestes Die overtuigt, trekt, ontdekt, leert, onderwijst, vertroost; ook smelt en uitbrandt.

Mijn ziel moest dat Drie-enige Wezen maar bewonderen in Zijn Verbondstrouw en dat aan zulk nietig stof en as. De Heere ontsloot mijn ziel en sprak uit Hooglied 2: 12: "Ik ben een roos van Saron, een lelie der dalen. Gelijk een lelie onder de doornen, alzo is mijn vriendin onder de dochteren."

O, die uitnemende liefde van die dierbare Heere Jezus! *O zoet, lief Wezen*, riep ik uit, *alles wat aan U is, dat is gans begeerlijk, O liefde zonder peil; put der levende wateren. Hoe uitnemend is Uw liefdevuur. O dierbare Vorst des levens en mijn leven. Wat zal het nog eens zijn, als ik met Uw erfvolk verwaardigd word in de eeuwigheid de kroon te mogen zetten op het hoofd van U, die Grote Zone Gods* (Hooglied 3: 11).

Toen mijn ziel dan zo neerlag gebogen voor Zijn aangezicht, kwam de Heere de bruidskerk te prijzen vanwege de schoonheid die Hij op mij en Zijn erfvolk gelegd had (Hooglied 4: 9 enz.). O, wat een zielsbewondering in onwaardigheid voor dat lieve Wezen. Hij nam Zelf plaats in mijn ziel als de Rechthebbende, nam mij en voerde mij aan het hart van mijn lieve Vader en ik kon niet anders dan maar uitroepen: *Lieve Vader, lieve Vader!* En zo ben ik toen weggezonden die nacht in het eeuwige wonder van dat Drie-enige Verbondswezen. Toen ik tot mijzelf kwam, was mijn ganse lichaam bewogen en beefde.

Het was 's morgens vijf uur geworden, als de Heere mij gaf te slapen tot zeven uur; toen werd ik wakker gemaakt met deze woorden uit Psalm 119: 68:

"Uw aangezicht vertoon' aan Uwen knecht.

Een vriend'lijk oog, een troostrijk liefdeteken."

O, wat had mijn ziel de Heere nodig in mijn armoede des geestes en wat zag ik een algenoegzaamheid in dat lieve Wezen liggen voor mijn arme blinde ziel! En dan dat vriendelijk oog van dat lieve Wezen; dat, bewoog mijn ziel om mij met al mijn hebben en houden aan Hem, dat dierbare Wezen, toe te vertrouwen.

En daaruit vloeide het overige van dit psalmvers om in Zijn wegen door Hem tot ere Gods onderwezen te mogen worden. Ik riep uit de betrekking tot onderwijs:

"Leer mij de eis van 't altoos heilig recht;

Ik stort, bedrukt, gehele tranenbeken,

Omdat men U gehoorzaamheid ontzegt,

En zich niet schaamt Uw wetten te verbreken."

O, wat had mijn ziel daar in de gemeenschap der heiligen een behoefte naar dat levende Hoofd, de Heere Jezus Christus, buiten Wiens gemeenschap ik toch niet leven kan, omdat Hij is de ademtocht mijner ziel. "Christus, Die ons leven is" (Col. 3 . 4). Hoe zou ik kunnen leven buiten Hem, Die het innige leven mijner ziel is.

Wij zouden die dag volk des Heeren krijgen en het werd toch zo'n behoefte voor mij, dat de Heere in ons midden mocht zijn met Zijn tegenwoordigheid; en de Heere kwam als een belovend Wezen zulks te beloven uit Zijn Getuigenis (Matth. 18:20): "Waar twee of drie vergaderd zijn in Mijn naam, daar ben Ik in het midden van hen." De Heere was werkelijk die dag in ons midden, het verkwikte onze ziel vanwege zoete invloeiingen van de Heilige Geest en samensmelting.

Enige weken daarna was mijn ziel zeer aangedrongen om de Heere Jezus Christus in Zijn ambtelijk werk als Profeet, Priester en Koning nodig te hebben en aan te lopen en te behoeven in Zijn ambtelijk werk bij de Vader.

Toen legde de Heere mij die waarheid op het hart uit Jesaja 53. Uit dit hoofdstuk kwam de Heere mij zulke indrukken van dat dierbare werk te geven en vooral werd ik bijzonder bepaald bij laatste gedeelte van, het derde vers: "Hij was veracht en wij hebben Hem niet geacht."

En toen die zoete Heere Jezus door Zijn verworven Geest mij terugleidde in die tijd, dat ik wel blij was met de weldaad des Heeren, maar dat stervende leven niet kende, hoe ik toen in blindheid en nood eens aan de Heere had gevraagd: *Heere, waar moet*

ik U nu voor nodig krijgen? En na deze vraag in blindheid kwam de Heere mij te doen zien en gevoelen Hem, de Bedienaar van het heiligdom niet te hebben geacht.

O, wat smartte mij dat. Het sneed, vanwege de grote waarde die Christus Jezus in mijn ziel had, diep in. O, wat had ik een zielspijn. Ja, ik kon het vanwege de liefdesmart haast niet doorleven.

O volk des Heeren, dat weet ge, dat dit niet in woorden kan worden meegedeeld; dat moet ondervonden worden tussen die dierbare Immanuël hoe groot en overwaardig de Heere Jezus, de Verbondsmiddelaar, voor de ziel wordt. O, Hij is veel schoner dan de mensenkinderen! (Psalm 45: 3)

Die ganse dag liep ik onder de geestelijke belijdenis voor dat lieve Wezen in onwaardigheid weg te smelten en werd mijn ziel die nacht verder in het ambtelijk werk van de Heere Jezus Christus, de van God gezalfde Koning, ingeleid; in Zijn vrijwillige liefde en barmhartigheid door de werking des Heiligen Geestes. Ook bij Zijn voorbeding voor Zijn volk bij de Vader (Rom. 8: 34c): "Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt." En ook Johannes 14: 13: "En zo wat gij begeren zult in Mijn naam, dat zal Ik doen, opdat de Vader in de Zoon verheerlijkt worde." En verder Openbaring 5: 8: "En als Het dat Boek genomen had, vielen de vier dieren en de vierentwintig ouderlingen voor het Lam neder, hebbende elk citers en gouden fiolen, zijnde vol reukwerk, welke zijn de gebeden der heiligen." En Openbaring 8: 3 en 4: "En daar kwam een andere engel en stond bij het altaar, hebbende een gouden wierookvat, en hem veel reukwerk gegeven, opdat hij het met de gebeden aller heiligen zoude leggen op het gouden altaar, dat voor de troon is. En de reuk des reukwerks met de gebeden der heiligen ging op van de hand des engels voor God."

Die dierbare, kostelijke zaken namen die nacht mijn ganse ziel in beslag met verbazing, bewondering en wegsmelting voor het aangezicht des Heeren over zulk een groot werk Gods. En dat gewerkt in de ziel van mij en Zijn volk door die ingeplante liefde des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes. "Zo gij iets begeren zult in Mijn naam, Ik zal het doen."

O, die eeuwige IK van dat aller-dierbaarst Wezen en dan dat inleggen van Zijn werk in de ziel en dan dat presenteren van Zijn volk aan Zijn Vader in Zijn naam.

O, aanbiddelijk fontein-Wezen, wat een Godswerk, wat een diepe kolk van wonderen en Goddelijke liefde en wijsheid, die de Heere wil leren uit Zijn verzegelde bediening, opdat wij Hem zouden leren aanbidden in geest en waarheid (Joh. 4: 24).

Volk des Heeren, ik leer mij als een gans onbekwame kennen om zuiver in Zijn wegen te wandelen. Maar dat wordt zulk een wonder voor de ziel bij de voortduur, dat wij de Heere niet tegenvallen en dat de Heere ons aanvaardt zoals wij zijn, omdat Hij gekomen is om te zoeken en zalig te maken dat verloren was (Lukas 19: 10).

O, dat wij verwaardigd worden door de Geest der genade en der gebeden Hem nodig te mogen krijgen om voor de Heere te leren bukken en buigen. Hij is het zo eeuwig waardig, dat Hij verheerlijkt wordt in Zijn eigen werk. Dan zullen wij ook door genade hoe langer hoe meer leren verstaan, dat de ere Gods de zaligheid der ziel is, door de inplanting Zijner deugden in de zielen Zijns volks. En zeggen met David:

*"Nu zal mijn ziel, nu zullen al mijn zinnen,
O God, mijn Sterkt', U hartelijk beminnen."*

Tot hiertoe het geschrift van Weduwe Jacques.

De laatste jaren van haar leven bracht zij door in het Rusthuis Boezemsingel te Rotterdam.

Op haar 71e jaar werd zij ernstig ziek. Haar dochter vroeg haar: "Moedertje, wordt uw tabernakel nu afgebroken?"

Waarop zij antwoordde: "Hoe weet je dit mijn kind?"

Na een korte bewusteloosheid vroeg men haar hoe het in haar ziel gesteld was daar men haar einde schielijk zag naderen.

Hierop sprak zij, met haar vinger naar boven wijzende, *haar laatst verstaanbare woorden*: "Ik ga naar boven om daar eeuwig te zingen ...". Waarna zij niet meer te verstaan was.

Kort hierop blies zij, op 19 april 1940 haar laatste adem uit om daarna eeuwig dat lied aan te heffen hetwelk gezongen wordt *aan de oevers van de Glazen Zee!*